T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAKEDONYA KIZILALMA-KARAMAN YÖRÜKLERİ AĞZI

(İNCELEME-METİNLER-SÖZLÜK)

İzet İBRAHİMSOYLU

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. AHMET GÜNŞEN

EDİRNE - 2018

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

BALKAN ÇALIŞMALARI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İzet İBRAHİMSOYLU tarafından hazırlanan "**Makedonya Kızılma-Karaman Yörükleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)**" konulu **Yüksek Lisans** tezinin sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 25.07.2018 Çarşamba günü saat 13.30'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *"Kabul Edilmesine" **OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Doç. Dr. Nesrin GÜNAY	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ATICI	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10205652
Yazar Adı / Soyadı	IZET IBRAHIMSOJLU
T.C.Kimlik No	99487029468
Telefon	5340737147
E-Posta	izzetibrahimsoylu@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)
Tezin Tercümesi	Macedonia Kızılalma-Karaman Yörüks' Dialects (Examination-Texts-Glossary)
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı = Turkish Language and Literature
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	243
Tez Danışmanları	PROF. DR. AHMET GÜNŞEN
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

01.08.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)

Hazırlayan: İzet İBRAHİMSOYLU

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Makedonya Cumhuriyeti'nin Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde yaşayan Kızılalma-Karaman Yörüklerinin ağzını, derlenen metinler üzerinden ses bilgisi yönünden incelemektir. Bu şekilde, hem yok olmak üzere olan bir ağzı kayıt altına alıp bilimsel olarak incelemek hem de Balkan Türk ağızları bağlamında Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkı sağlamaktır.

Çalışmanın ana materyali olan metinler, 2014-2017 yılları arasında 15 Kızılalma-Karaman Yörük köyünden 40 kişiden derlediğimiz görüntülü kayıtlara dayanmaktadır. Bu görüntülü kayıtlar tarafımızdan çeviri yazıyla çözümlenip metin hâline getirilmiştir. Bu metinlere dayanarak ses bilgisi incelemesi yapılmıştır. İncelemede örneklerin büyük bölümü derlemiş olduğumuz metinlerden alınmış olmakla birlikte, yer yer aynı ağızla ana dilini öğrenmiş bir birey olmanın yanında, daha önce not ettiğimiz materyalden de yararlandık ve bu metin dışı örnekleri de MDD (Metin Dışı Derlemeleri) kısaltmasıyla incelemeye dâhil ettik.

Kızılalma-Karman Yörüklerinin ağız incelemesi yapılırken, Kızlalma-Karaman Yörüklerinin yaşadığı bölge, ayrı ayrı köy ölçeğinde ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. Derlenen metinlerde ölçünlü Türkçede kullanılmayan, Yörüklere ait olan kelimeler de *Sözlük* bölümünde bir araya getirilerek *Derleme Sözlüğü'*ne de katkıda bulunulmuştur.

Bu çalışmayla, akademik literatüre Makedonya'da yaşayan Kızılalma-Karaman Yörüklerini kapsayan ilk kez bir tez kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağız, ses bilgisi, Makedonya, Yörük, Yörüklük, sözlük, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü.

Name of Thesis: Macedonia Kızılalma-Karaman Yörüks' Dialects (Examination-Texts- Glossary)

Prepared by: İzet İBRAHİMSOYLU

ABSTRACT

The purpose of this study the analysing the text which is compiled from the Yörük of Kızılalma-Karaman who live in the Kızılalma-Karaman Yörüklük of the Republic of Macedonia. Thus, it contributes to the documentation of a mouth culture which is about to be extinct, analyse it with academic language which helps in researches about mouth culture of Balkans and Anatolian Turks.

The basis of the study is the video recordings compiled from 40 people from 15 villages of Kızılalma-Karaman Yörüklük between 2014-2017 years. These video recordings was made in text form (with transcript marks). Based on the texts compiled in the thesis, a sound information (fhonetics) examination was conducted. NTP (MDD) (Non-Textual Compilations) has also been included in the study to be able to reveal the voice information in every direction.

While the mouth examination of Kızılalma-Karaman Yörükleri was carried out, the region where Yörüks of Kızlalma-Karaman lived was introduced by giving detailed information about the villagers. In the compiled texts the words belonging to Yörük were explained in the dictionary section and contributed to the *Derleme Sözlüğü*.

This work will be the first of its kind in theses of academic literature which encompases the Yörüks of Kızılalma-Karaman.

Key Words: Dialect, phonetics, Macedonia, Yörük, Yörüklük, glossary, Kızılalma-Karaman Yörüklük.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Makedonya Cumhuriyetin'de yaşayan Kızılalma-Karaman Yörüklerinin gündelik hayatlarında kullandıkları ağzın "ses bilgisi" üzerine yapılmış bir incelemedir. Bununla birlikte, çalışma Yörüklerin bulundukları coğrafyayla tanışmaları, tarihsel süreci, sosyo-ekonomik konumları ve Yörüklere has yaşam biçimini tez kapsamında tanıtmayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda Yörükler ile ilgili ilk araştırmalara, esas itibarıyla, 2007 yılında başladık. Yaşlı Yörüklere ilk soru, "nereden geldikleri" ile ilgiliydi. Daha sonra Yörüklerin özgün konuşmaları fark edilip bu dilin kendine has özelliklerinin yaşlı Yörüklerin ölmesi ve Modernizmin etkisiyle yeni nesillere aktarılmaması sonucunda yok olma tehlikesiyle karşılaştığını görmek böyle bir çalışmanın gerekli olduğu düşüncesini doğurdu. Diğer yandan akademik literatürde bugüne dek Kızılalma-Karaman Yörüklerini doğrudan inceleme alanı olarak belirleyen bir eserin olmaması çalışmanın gerekliliğini destekleyici nitelikteydi.

Makedonya'da Türk varlığının IV. yüzyıla dek uzanmasına rağmen, Yörüklerin bu coğrafya ile tanışmaları Osmanlı dönemi ile başlamıştır.

Osmanlı döneminde Yörükler, ***"Karaman"***dan (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinden) Makedonya Cumhuriyeti'nin Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın eteklerine konmuş ya da kondurulmuştur.

"Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı" adını taşıyan bu tez, XIV. yüzyıldan itibaren Makedonya Cumhuriyeti'nin Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı ve batı eteklerinde yaşayan Yörüklerin ağzının "ses bilgisi"ni konu edinmektedir.

Teze **"Kızılalma-Karaman Yörükleri**" adının verilme sebebi, bölgede yaşayan Yörüklerin kendileri için yapmış oldukları tanımlamadır.

Yörükler, kendilerini geldikleri taife/cemaate, yakın oldukları şehirlere (İştip ve Radoviş), yaşadıkları dağa (Aktaş Dağı'na), yaşadıkları köylere ya da bunun dışındaki bir şeye göre değil, kendilerinin geldikleri yere (Kızılalma'ya, Karaman'a)

göre adlandırmışlardır. Çalışmada Yörüklerin, kendileri için kullandıkları tanımların aynısı kullanılıp, "geldikleri yere göre ad verilmesi" yeğlendi. Yine böyle Kızılalma'dan, Karaman'dan göçüp Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı, batı eteklerine konan Yörüklerin kendileri için kullandığı **"Kızılalma Yörüğü"** ve **"Karaman Yörüğü"** adlarını **"Kızılalma-Karaman Yörükleri"** adıyla vermeyi uygun gördük.

Makedonya Cumhuriyeti'nde birden fazla "Yörüklük" adında bölgenin var olmasına rağmen, Yörüklerin kendilerinin yaşadıkları bölgeye **"Yörüklük"** adını vermelerinden dolayı tezde bu adın kullanılması yeğlendi. Bu düşünceden yola çıkarak bölgeye Yörüklerin dediği şekilde **"Kızılalma-Karaman Yörüklüğü"** denmesi tercih edildi.

"Kızılalma-Karaman Yörükleri" derken, o bölgede yaşayan **"Yörükler"**, **"Kızılalma-Karaman Yörüklüğü"** derken o **"bölgenin (yerin) adına"** atıfta bulunulmaktadır.

Tezimiz, Kızlalma-Karaman Yörüklüğü ile sınırlıdır. Doğu Makedonya'nın diğer köy veya beldelerinde yaşayan Yörükler, çalışmamızın dışında tutulmuştur. Onlarla ilgili derleme ve birikimlerimizi ayrı bir çalışma ile değerlendirmek istiyoruz.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün sınırları; bölge olarak "Doğu Makedonya"yı, dağ olarak "Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı ve batı etekleri"ni; şehir olarak "İştip'in kuzeydoğusu ile Radoviş'in kuzeybatı bölümünü"; belediye olarak "İştip, Radoviş ve Karbintsi Belediyelerinin bir bölümünü; köy olarak "Uğrak, Kulağuzlu, Cumalı, Kepekçili, Yonuzlu, Terzili, Ebibli, Pırnalı, Mıratlı, Kutsa, Miçaş, Kuçulat, Kurfallı, Beytili, Hasanobası, Seydili, Koca Gaber, Küçük Gaber, Şaşavarlı, Poçuval, Kocalı, Alikoç, Cebirli, Süpürge, Pırnalı" köylerini kapsamaktadır.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde yaşayan Yörükler Osmanlı döneminde (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinden) farklı Türk/Oğuz/Yörük cemaatlerinden/taifelerinden gelmiş olmalarına rağmen, günümüzde tarihî, coğrafi,

etnik, dil, giyim, töre ve din/inanç bakımından kendi içlerinde bir "bütünlük" arz etmektedirler.

Söz konusu "bütünlük" göz önünde bulundurulup çalışma yalnızca Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde yaşayan Yörüklerin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Bölgenin yakınlarında yer alan diğer Yörük ve Türk köyleri çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde bulunan Uğrak, Cumalı, Terzili, Miçaş, Seydili, Beytili, Küçük Gaber köyleri Osmanlı döneminde ve Osmanlı döneminden sonra boşalmıştır. Bu köylerden kimi aileler göç ederek ya da evlilik yoluyla derleme yapılan köylere yerleşmişlerdir. Bu kişiler geldikleri köylerin dil özelliklerini yerleştikleri köylere de taşımışlardır. Ancak bu köyler bugün boş olduğundan dil özellikleri incelenememiştir.

Bugün Yonuzlu ve Ebipli köyünde yaşayan Yörükler köyün eski sahipleri olmayıp, 1953 göçünden sonra Aktaş Pırnalı köyünden gelen ailelerdir. Bu sebeple bu iki köyün eski sakinlerinin dil özellikleri bilinememektedir.

Derleme yaptığımız kişilerden Üsin kızı Ayşe, 1954 Muratlı Yörük köyü doğumludur. Derlemenin yapıldığı tarihte adı geçen kişi Kutsa köyünde yaşamaktaydı. Söz konusu kişinin bugün kimsenin yaşamadığı Murtalı köyünün dil özelliklerini taşıdığı ihtimalinden söz edilebilir.

Derlemelere 2007 yılında başlandı. Çalışmanın ilk aşamasında, yüzyıllar boyunca özgünce yaşayan bu dilin özellikleri not alınarak kaydedildi. Yörüklerin ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı kullandıkları kelimeler, ses olayları ile birlikte defterlere geçirildi.

2010 yılında Yörüklerle ilgili saha araştırması yapılmasına karar verilip, araştırmalar daha yoğun bir çalışma ortamında gerçekleştirildi. 2010-2014 yılları arasında derlenen kelimelerdeki "ses olayları" defterlere not alınmaya devam edildi. Derlenen kelime ve özellikler, kişilerin baba adı, köyü adı ve tarihi ile birlikte kayedildi.

Araştırmalara 2014 yılından itibaren sözlü derlemelerin yanına "görüntü kaydı" eklenerek devam edildi. 15 köyden 40 kişiden görüntü kaydı alındı. Görüntü kayıtları 2014-2017 yılları arasında, üç yılda tamamlandı. Konunun eksik kalmaması adına her köyden en az bir kişiden görüntü kaydı alınmaya çalışıldı. Kaynak kişilerimiz bölgenin en yaşlı kişileridir. Görüntü kayıtları Kulağuzlu, Kepekçili, Ebibli, Yonuzlu, Aktaş Pırnalı, Kutsa, Kurfallı, Hocalı, Koca Gaber, Şaşavarlı, Poçuval, Kocalı, Alikoç, Süpürge ve Pırnalı köyleri ile bu köylerden başka yerlere göçmüş (Radanya, İştip ve Radoviş) Kızılalma-Karaman Yörüklerine aittir.

Görüntü kayıtları doğal bir ortamda yapılarak konuşmalar bir muhabbet ortamında geçti. Konunun özgünlüğünü kaybetmemesine gösterilen özenden dolayı sorular yerel dil kullanılarak soruldu. Sorular soy, giyim, kelime anlamı, yer adı, âdetler, inanç, Türkiye'ye göç, hayvancılılık gibi Yörüklerin yaşamıyla, onların sosyal hayatında olanlarla ilgilidir.

Bu çalışma yıllarca özgünlüğünü koruyan, ancak son zamanlarda moderinizmin de etkisiyle değişikliğe uğramaya başlayan Kızılalma-Karaman Yörüklerinin ağzını akademik bir dille incelemeyi kendine amaç edinmiştir.

"Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı" adını taşıyan çalışma, "Giriş" bölümünün dışında üç bölümden oluşmaktadır. Teze ayrıca fotoğraf ve haritalar da eklenmiştir.

Çalışmanın Giriş bölümünde Yörüklerin yaşadığı coğrafya ve tarihi ile ilgili bilgi verilmiştir. Bilgiler hem sözlü (yerelden-derlemeden) hem de yazılı kaynaklardan oluşmaktadır. "Yörüklük adı", "Yörük adı", "Yörüklerin Geldiği Yer" adlı başlıklarda sözlü ve yazılı kaynaklar kullanılarak bilgi aktarımı yapılmıştır. "Yörüklerin Yerleşmesi" başlığındaki bilgiler yazılı kaynaklar yoluyla verilmeye çalışılmıştır. "Yörük Köyleri" başlığında derleme yapılan köyler hakkında bilgi sunulmuştur. Köylerin tarihi, nüfusu, geçimi, bulunduğu yer/konum hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Birinci bölüm inceleme bölümünden oluşmaktadır. Bu bölüm Metinlerin "ses bilgisi" bakımından ayrıntılı olarak ele alınıp incelendiği bölümdür. Yörük

ağzının seslerinden başlayarak çeşitli ses olayları ve özellikleri ele alınmış; metinlerde yer alan örneklerle açıklanmıştır. İncelemede örnekler parantez içinde metin ve satır numaraları verilerek gösterilmiştir. Seslerin çeşitleri ünlüler ve ünsüzler iki başlık olarak verilmiştir. Ses olayları da kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Ünlüler ve ünsüzler kendi içinde alt başlıklarla ve örneklerle işlenmiştir.

Tezin temelini Metinler oluşturmaktadır. İnceleme (Ses Bilgisi) bölümünde ana kaynak olarak Metinler kullanılmıştır. 15 köye ait 40 kişiden derlenen metinlere yer verilmiştir. Ancak metinlerde bulunmayan bölgede var olan bazı ses olaylarını ve söz varlığını, bölgenin ağzını daha iyi yansıtması için 2007-2018 yılları arasında defterlerimize derlediğimiz kelimelerdeki "ses olaylarını" ve "söz varlığı"nı MDD (Metin Dışı Derleme) olarak kullanıp değerlendirdik.

İkinci bölüm, çalışmanın temelini oluşturan "Metinler" kısmından oluşmaktadır. 2014-2017 yılları arsında 15 köye ait 40 kişiden derlenen "görüntülü ses kayıtları" tezin "Metinler" bölümünde transkribe edilerek çözümlenmiştir.

Kendi dünyalarında yaşayan ve kapalı bir toplum olan Yörükler böyle bir araştırma ile ilk kez karşılaştıklarından, önce bu durumu yadırgadılar. Bunun ilkin niçin yapıldığını defalarca sorup daha sonra "Eski zaman âdetleri unutulmasın, eski âdetler daha güzeldi." diyerek başlayıp eski Yörük hayatını anlattılar.

Sözü edilen derlemelerin yapılması için Kızılalma-Karaman Yörüklüğü köy köy, hane hane dolaşıldı. Defalarca aynı köye ve hanelere gidildi. Yörüklerin düğünü, bayramı, cenazelerine katılıp çobanıyla, tütüncüsüyle, oduncusuyla muhabbet edildi. Umar ve dileriz ki, bir nebze olsun başlangıçta konulan hedefimize ulaşılmıştır.

"Metinler"deki ses özellik ve olayları, yukarıda da belirtildiği üzere, İnceleme (Ses Bilgisi) bölümünde metin ve satır numaraları ile birlikte ele alınıp incelenmiştir.

Kızılalma-Karaman Yörük köyleri farklı taife/cemaatlardan gelmişlerdir. Tarihî süreç içerisinde "aynı bölgede" yaşamış olmaları, Yörükler arasında akraba evliliğinin olmayışı ve bu köyler arasında sürekli evlilikler olmasından dolayı,

Yörüklerin kendi arasında her açıdan olduğu gibi, dil açısından da bir "bütünlük" oluşmuştur. Ancak buna rağmen Kızılalma-Karaman Yörük köyleri arasında dil konusunda da farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların bir kısmı İnceleme bölümünde ses olaylarının ait olduğu köy adları verilerek gösterilmiştir.

Çalışmanın "Sonuç" bölümünde araştırmadan ve incelemeden çıkan sonuçlara yer verilerek, Kızılalma-Karaman Yörük köyleri ağızlarıyla ilgili karakteristik özellikler sunulmuştur.

Üçüncü bölümde "Sözlük" oluşturulmuştur. Metin içinde kullanılan Türkçe ve yabancı asıllı kelimeler, Sözlük bölümünde metin ve satır numaralarıyla birlikte verilmiştir. Sözlük'te kökeni tespit edilebilen kimi yabancı kelimelerin kökeni parantez içinde gösterilmiştir. Tespit edilemeyen yabancı kelimelerin kökeniye ilgili bir açıklama yapılmamıştır. "Metinler"de bulunmayan, ancak Yörükler tarafından kullanılan bazı kelimeler de MDD (Metin Dışı Derleme) kısaltmasıyla verilmiştir.

Çalışmanın "Fotoğraflar" bölümünde bölgeyle ve Yörüklerle ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Eklenen fotoğrafların bir kısmı derleme yapılan kişilere, bir kısmı genel olarak Yörüklere, bir kısmı da bölgeye aittir.

"Haritalar" bölümünde Makedonya Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ünün Makedonya'daki konumu gösterilmek istenmiştir.

Yıllar süren bu çalışmada, birçok kişinin unutulmaz katkısı oldu. Öncelikle çalışma boyunca beni evlerinde ağırlayan, ayranlarını ve kahvelerini ikram eden Yörüklere şükranlarımı arz ederim. Bunların içinde birçok yaşlı Yörük Hakk'a yürümüştür; kendilerini rahmetle ve şükranla anıyorum.

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Balkan Çalışmaları Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimime başladığımda, "Balkan Türk Ağızları" dersimizde, Yörükler hakkında yaptığım araştırmaları öğrenen ve bunları değerlendirmemiz gerektiğini söyleyerek Kızılalma-Karaman Yörüklerinin dilini tez konusu olarak çalışmamı öneren, tez çalışmam süresince de daima bana yol gösterip bilgi ve tecrübelerini aktaran değerli hocam Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmam özel hayatımda pek çok şeyi ertelememe sebep olmuştur. Bunun için, hayatım boyunca bana desteklerini esirgemeyen anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunmak, onlara minnet borcumu dile getirmek isterim. Sağ olsunlar, var olsunlar; Allah onları başımdan eksik etmesin.

Temmuz 2018 İzet İBRAHİMSOYLU

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ÖN SÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **X**
KISALTMALAR ..... **XV**
ÇALIŞMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ
0. GİRİŞ
YÖRÜKLER VE KIZILALMA-KARAMAN YÖRÜKLERİ
0.1. Bölgenin Adı: Yörüklük 3
0.2. Yörük Adı 4
0.3. Yörüklerin Geldiği Yer 6
0.4. Yörüklerin Yerleşmesi 8
0.4.1. Yörüklerin Makedonya'ya Yerleşmesi 8
0.4.2. Yörüklerin Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'na Yerleşmesi 9
0.5. Yörük Köyleri 11
0.5.1. İştip Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri 11
1. BÖLÜM: İNCELEME
(SES BİLGİSİ)
1.1. ÜNLÜLER *(Vowels)* **27**
1.1.1. Uzun Ünlüler 27
1.1.1.1. Birincil (Asli) Uzun Ünlüler: 27
1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler 28
1.1.2. Kısa Ünlüler *(Short vowels)* 30
1.1.2.1. Kısa /ĭ/ ünlüsü: 30
1.1.2.2. Kısa /ŭ/ ünlüsü: 31
1.1.2.3. Kısa /ŭ/ ünlüsü: 31
1.1.3. Arapça Uzun Ünlülerin Normal Ünlü Olması 31
1.1.4. Ünlü Uyumu *(Wowel harmony)* 31
1.1.4.1. Dil Benzeşmesi *(Kalınlık -incelik uyumu)* 31
1.1.4.1.6. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi *(Kalınlık-incelik uyumu)* 33
1.1.4.1.7. Uyum Değişmesi 33

1.1.4.1.7.1. i-i < ı-ı olması: ... 34
1.1.4.1.7.2. ı-ı < i-i olması: ... 34
1.1.4.1.7.3. a-a < e-e olması: ... 34
1.1.4.2. Dudak Benzeşmesi *(Labial attraction)* ... **34**
1.1.5. Ünlü Değişmeleri *(Vowel graduation)* ... 35
1.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi: ... 35
1.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması: ... 36
1.1.5.3. Geniş Ünlülerin Daralması ... 37
1.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi ... 40
1.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması ... 41
1.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi: ... 41
1.1.6. Ünlü Düşmesi *(Elision)* ... 42
1.1.6.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi ... 42
1.1.6.2. İç Seste Ünlü Düşmesi ... 43
1.1.6.3. Son Seste Ünlü Düşmesi ... 44
1.1.7. Ünlü Türemesi ... 44
1.1.7.1. Ön Seste Ünlü Türemesi *(Prothesis)* ... 44
1.1.7.2. İç Seste Ünlü Türemesi *(Epenthesis)* ... 45
1.1.7.3. Son Seste Ünlü Türemesi *(Epithesis)* ... 45
1.2. ÜNSÜZLER *(consonants)* ... **46**
1.2.2. Ünsüz Değişmeleri ... 48
1.2.2.1. Ön Seste Ünsüz Değişmeleri: ... 48
1.2.2.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri: ... 51
1.2.2.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri ... 57
1.2.3. Ünsüz Düşmesi ... 58
1.2.3.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi ... 58
1.2.3.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi ... 60
1.2.3.3. Son Seste Ünsüz Düşmesi ... 62
1.2.4. Ünsüz Türemesi ... 63
1.2.4.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi ... 63
1.2.4.2. İç Seste Ünsüz Türemesi ... 64
1.2.4.3. Son Seste Ünsüz Türemesi ... 64
1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi *(Geminate)* ... 66

1.2.5. İkiz Ünsüzün Tekleşmesi 67
1.2.6. Hece Kaynaşması *(Contraction)* 68
1.2.7. Hece Düşmesi *(Haplologie)* 68
1.2.8. Ünsüz Göçüşmesi *(Metathsesis)* 68
1.2.8.1. Yakın Göçüşme 68
1.2.8.2. Uzak Göçüşme 69

İKİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER 70
KAYNAKÇA 73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER 75
Adı: ÖMERALİ 75
Adı: RAMADAN 78
Adı: EMİNE 80
Adı: AYŞE 84
Adı: SALİYE 86
Adı: ADEM 88
Adı: AVSE 89
Adı: İSMAYİL 95
Adı: ŞEVKİ 97
Adı: CAVAYIR 102
Adı: DALİP 105
Adı: GÜLÇE 109
Adı: AYŞE 111
Adı: AMET 121
Adı: AMET 123
Adı: İBRAYIM 123
Adı: İBRAYIM 125
Adı: GÜLLÜ 128
Adı: YAŞA 131
Adı: DESTAN 134
Adı: NAZİKE 142
Adı: MUSTAFA 143

Adı: AYŞE 145
Adı: GÜSÜM 149
Adı: ATİCE 152
Adı: YAŞAR 154
Adı: RAYİF 156
Adı: YAŞA 158
Adı: NAZİFE 162
Adı: FATİME 163
Adı: MUSTAFA 167
Adı: AYŞE 170
Adı: NURİYE 173
Adı: RIZA 174
Adı: NAZİFE 175
Adı: MİJEVER 178
Adı: MÜMÜNE 179
Adı: ATİCE 181
Adı: AYŞE 186
Adı: ASAN 188

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK **190**
-A- **190**
-B- **191**
-Ç- **192**
-D- **193**
-E- **194**
-G- **195**
-İ- **195**
-I- **196**
-K- **196**
-L- **200**
-M- **200**
-N- **201**
-O- **201**

-Ö- **201**
-P- **202**
-R- **203**
-S- **203**
-Ş- **204**
-T- **204**
-U- **205**
-Ü- **206**
-V- **206**
-Y- **206**
-Z- **207**
EKLER **208**
Fotoğraflar **208**
Haritalar **224**

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
Ar.	Arapça
C	Cilt
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
İt.	İtalyanca
Lat.	Latince
Mac.	Macarca
Mkd.	Makedonca
MDD	Metin Dışı Derleme
Rum.	Rumca
S	Sayı
s.	Sayfa
Srp.	Sırpça
Yay.	Yayını, yayınları
Yun.	Yunanca

ÇALIŞMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

ă kısa [a]

ā uzun [a]

å yuvarlak [a]

P patlamasını kaybetmiş olduğu için [b]ye yakın duyulan [p]

T patlamasını kaybetmiş olduğu için [d]ye yakın duyulan [t]

ĕ kısa [e]

ė kapalı [e]

ē uzun [e]

ġ art damak [g]si

K patlamasını kaybetmiş ön damak [k]si

Ḳ patlamasını kaybetmiş arka damak [k]si

ḫ hırıltılı, sızıcı ve tonsuz arka damak [h]si

ī uzun [ı]

ĭ kısa [ı]

ĩ kısa [i]

ī uzun [i]

ķ arka damak [k]si

ñ genzel orta ve art damak [n]si

ŏ kısa [o]

ō uzun [o]

ȫ uzun [ö]

ŭ kısa [u]

ū uzun [u]

ǖ uzun [ü]

İŞARETLER

- ünlüler üzerinde uzunluk işareti

˘ ünlüler üzerinde kısalık işareti

. ünlüler üzerinde kapalılık işareti

‿ iki ünlü arasında ikiz ünlü işareti

‿ iki kelime arasında ulama işareti

º ünlüler üzerinde yuvarlaklaşma, ünsüzler altında tonunu kaybetme işareti

' kendisinden sonra gelen hecenin vurgu işareti

´ kalın ünlülerle hece kuran ön damak ünsüzlerini gösterir

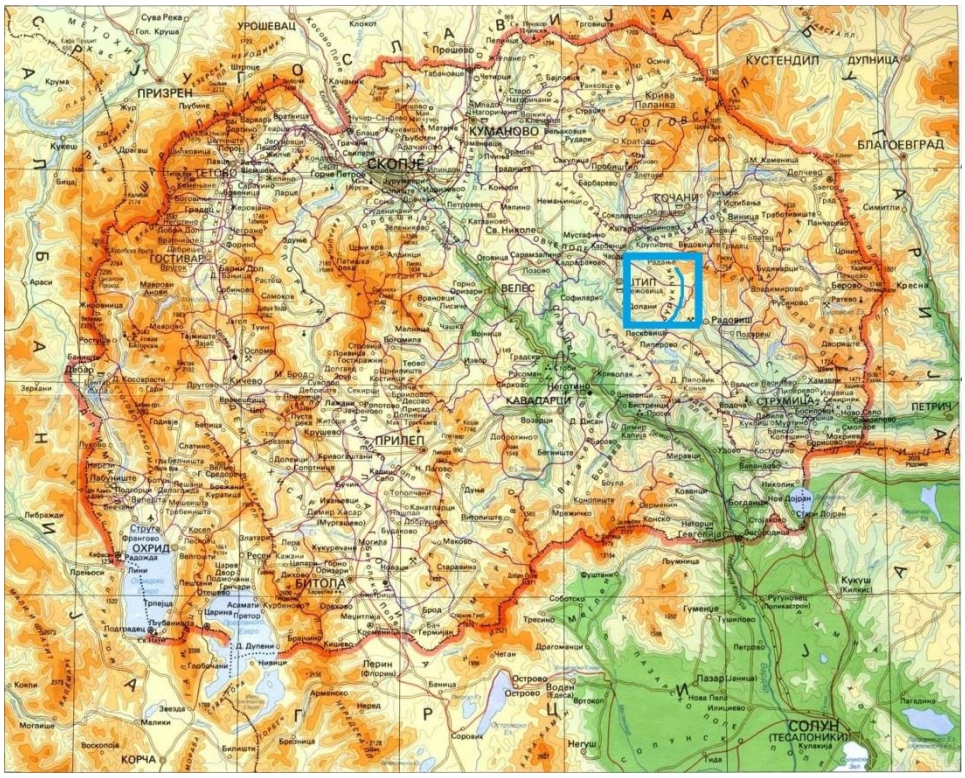
‹ Arapça kelimelerde gırtlak patlayıcısı, ayın ünsüzü

› Arapça kelimelerde hemze ünsüzü

0. GİRİŞ

YÖRÜKLER VE KIZILALMA-KARAMAN YÖRÜKLERİ

0.1. Bölgenin Adı: Yörüklük

(Makedonya Cumhuriyeti coğrafya haritasında **"Yörüklük"** yer adı)

Makedonya'nın Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı etekleri **"Yörüklük"** adını taşımaktadır. Bölge hem sözlü hem yazılı kaynaklarda Yörüklük olarak bilinmektedir.

"Yörüklük" adı, gerek sözlü gerek yazılı kaynaklarda ***"Yörüklerin yaşadığı yer"*** anlamına gelmektedir. Diğer yandan "Yörüklük" sözü bölgede farklı topluluklar olmaksızın, yalnızca Yörüklerin yaşadığını vurgulamak için kullanılır.

Bölgede gerçekleştirdiğimiz saha araştırmalarında Yörükler, kendilerinin yaşadığı bölgeden **"Yörüklük"** olarak bahsetmişlerdir. Kurfallı köyünden Ömerali[1],

[1] Rüşüt oğlu Ömerali, 1926 Kurfallı doğumlu.

Hocalı köyünden Osman[2], Koca Gaber köyünden Mustafa[3], Hocalı köyünden Seyfeddin[4] yaşadıkları bölgeden bahsederken, "*Burasının adı **Yörüklük**'tür*" demişlerdir.

Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerinin adı yazılı kaynaklarında **"Yörüklük"** adıyla geçmiştir. Makedonca yazılı kaynaklarda bölgenin adından Yörüklük olarak bahsedildiği görülmektedir. İştip ve dolayını anlatan "*Штип Низ Вековите*" *(Yüzyıllar Boyunca İştip)* ile Radoviş ve dolayını anlatan "*Радовиш и Радовишко*"*(Radoviş ve Radoviş Dolayı)* kitaplarında söz konusu bölgenin adı Yörüklük olarak verilmiştir.[5] "*Македонија Како Природна и Економска Целина*" *(Doğal ve Ekonomik Bir Bütün Olarak Makedonya)* adlı çalışmada söz konusu bölge şu şekilde ifade edilmektedir: "*Plaçkovitsa Dağı'nın güney eteklerinin adı **Yörüklük**'tür*"[6].

Bahsettiğimiz bölge Makedonya Cumhuriyeti tarih, coğrafya kitapları ve topografik haritalarda da **"Yörüklük"** adıyla gösterilmektedir.

0.2. Yörük Adı

Makedonya Cumhuriyeti'nin Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı ve batı eteklerinde yaşayan Türkler, **"Türk"** adıyla birlikte **"Yörük"** adını da taşımaktadırlar. Hem kendileri kendilerine hem de diğer halklar (diğer Makedonya Türkleri yanında; Makedonlar, Sırplar, Çingeneler, Ulahlar, Bulgarlar vb.) onlara **"Yörük"** demektedirler.

"*Neden size **'Yörük'** diyorlar?*" diye sorulduğunda, Yörüklerden sözlü olarak şu yanıtlar alınmıştır:

---

[2] Mahmut oğlu Osman, 1934 Hocalı doğumlu.
[3] Hanif oğlu Mustafa, 1935 Koca Gaber doğumlu.
[4] Mahmut oğlu Seyfeddin, 1944 Hocalı doğumlu.
[5] *Штип Низ Вековите*, *Книга I*, Штип,1986, s. 216. ; *Радовиш и радовишко*, Радовош, 1984, s. 9.
[6] *Македонија како природна и економска целина*, Институт за национална историја, Скопје, s.1987.

Aktaş Pırnalı köyünden Mehmet[7]: "*Yörükler, yörüyerek geldikleri için Yörük diyeler bize.*"

Alikoç köyünden Seliman[8]: "*Yörük Konya'dan kopma, bobam (Mümün'den) duyardım. Yörüyerek gelmişler onçi yörük diyeler.*"

Hocalı köyünden Ahmet[9]: "*Padişā bize yörüñ demiş, biz de korkmadan yörümüşüz. Yörüyerek geldikleri için Yörük denmiş bize.*"

Kocalı köyünden Sali[10]**:** "*Biz Konya'dan gelmişik. Yörüyerek geldikleri için bize Yörük diyerler.*"

Aktaş Dağı'nın eteklerinde yaşayan Yörüklere göre **"Yörük"** adı "yörüdükleri için" verilmiştir.

Yörük adı yazılı kaynaklarda ise, ilk olarak XV. yüzyılda Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârîh-i Âl-i Selçuk* adlı eserinde tespit edilmiştir. Yazıcıoğlu Ali, 1430'da yazdığı eserinde Türk hükümdarı Ebulca Han'dan "... ***Yörük****'tü*" diye bahseder.[11]

"Yörük" adı, Türkçe "*yörü-*" eyleminden türemiştir. Araştırmacılar kelimenin **"*yörü-*"** eyleminin sonuna gelen ***{-k}*** fiilden isim yapımı eki ile türediğini kabul etmektedirler.[12] Yörük kelimesinin kimi yerlerde "yürük" biçiminde kullanılmış olduğu görülse de kelimenin doğrusunun "yörük" biçiminde olduğu çoğu bilim kişisince kabul edilmektedir. Yörükler konusunda araştırma yapan Mehmet Eröz kelimenin "yürük" şeklinde kullanılmasının etimolojik olarak yanlış olduğunu, doğrusunun "yörük" olduğunu söyleyerek tanımını şu şekilde yapmaktadır: "*Yörük yörüyen, bir yerde durmayan, göçküncü, konar-göçer olandır.*"[13]

"Yörük" ve **"Oğuz"** adları, Türklerin farklı dönemlerde aldığı adlardır. *Oruçbeğ Tarihi*'nde "***Oğuz*** *tâifesi göçebe* ***Yörük*** *tayfası idi.*" denerek, Oğuz'la

[7] Sülman oğlu Mehmet, 1929 Aktaş Pırnalı doğumlu.
[8] Mümün oğlu Seliman, 1933 Alikoç doğumlu.
[9] Mahmut oğlu Ahmet, 1935 Hocalı doğumlu.
[10] Şemşi oğlu Sali, 1949 Kocalı doğumlu.
[11] Sadullah Gülten, *Atayurttan Anayurda Yörükler*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016, s. 46.
[12] Sadullah Gülten, age., s. 46-47.
[13] Sadullah Gülten, age., s.4 7.

Yörük'ün aynı olduğu ifade edilmiştir.[14] Tarihî süreç içerisinde, özellikle Andolu ve Rumeli coğrafyasında Yörük, Oğuz kelimesinin yerine geçmiştir.

Türk, Oğuz, Türkmen ve Yörük aynı kavmin aynı ya da farklı tarihlerde, farklı nedenlerden dolayı aldığı adlardır. Faruk Sümer, Yörükler ve diğer Türklerle (Türkler, Oğuzlar, Türkmenler…) ilgili olarak;

"*Yörük adı Yörü-mek eyleminden türemiştir. Yörük adının kavmi hiçbir manası yoktur. Yörükler Oğuz boylarından gelmektedir… Türk, Türkmen, yörük adları ile anılan topluluklar arasında kavmi hiçbir fark olmayıp, hepsi Oğuz elinden gelmişlerdir.*"[15] ifadelerini kullanmıştır.

Yörük, Anadolu ve Rumeli coğrafyasında mevsimlere göre konar-göçer hayatı yaşayan Türk kabilelerine (taifelerine/cemaatlerine) verilen addır. Anadolu'da ise bu kelime Kızılırmak'tan Adalar ve Marmara Denizi kıyılarına kadar uzanan yerlerdeki teşekküller ile Rumeli topraklarında bulunan aşiretleri (taifeleri/cemaatleri) ifade etmek için kullanılmaktadır.[16]

0.3. Yörüklerin Geldiği Yer

Makedonya'nın Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı ve batı eteklerinde yaşayan Yörüklerle yapılan görüşmelerde sözlü olarak şu yanıtlar alınmıştır:

Aktaş Pırnalı köyünden Ahmet[17]: "*Yörüklerin kopuşması Konya'danmış*".

Kocalı köyünden Tahir[18]: "*Yörükler gelme, kopma Konya'dan.*" (01.09.2016, Kocalı)

Kocalı köyünden Ahmet[19]: "*Konya'dan, Kızılalma'dan Yörükler yörüyerek gelmişler.*" (12.11.2016, Kocalı)

---

[14] Atsız, *Oruçbeğ Tarihi*, Ötüken Neşriyat, 2. Basım, İstanbul 2013, s. 22.
[15] Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 3. Baskı, İstanbul 1999, s. 193-194.
[16] Mehmet İnbaşı, "Rumeli Yörükleri", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Yör-Türk Vakfı, Tarsus/ 14 Mayıs 2000, s. 145.
[17] Üsmen oğlu Ahmet, 1957 Aktaş Pırnalı doğumlu.
[18] Camayil oğlu Tahir, 1940 Kocalı doğumlu.
[19] İsmayil oğlu Ahmet, 1953 Kocalı doğumlu.

Kutsa köyünden Yaşar[20]: "*Yörükler Konya'dan kopuşma.*" (04.12.2011, Kutsa)

Hocalı köyünden Muharrem[21]: "*Yörüklerin kopuşması Kızılalma'dan, Konya'dan.*" (12.07.2012, Hocalı)

Hocalı köyünden Osman[22]: "*Bobamın (Māmıd'ın) bobası (Mümün), Yörükler Konya, Karaman, Kızılalma'dan kopmayız, diyerdi.*" (29.10.2011, Hocalı)

Alikoç köyünden Seliman[23]: "*Yörükler Kızılalma'dan yörüyerek Konya'ya gelmişler. Oradan, Konya'dan da bırayı gelmişler.*" (09.07.2016, Alikoç)

Yapılan bütün sözlü derlemelerde Yörükler üç yerden ve addan söz etmişleridir. Bu yerler ve adlar **Kızılalma**, **Karaman** ve **Konya**'dır. Söz konusu üç yerin ve adın dışında herhangi bir yerden ve addan söz etmemişlerdir. Yörükler bu üç yerden (Kızılalma, Karaman, Konya) birini, ikisini ya da her üçünü de bilmekte, kullanmaktadırlar. Yörüklerin hemen hemen hepsi kısaca şu tanımları yapmışlardır: "*Bizim kopmamız/kopuşmamız*[24] *Kızılalma'dan, Karaman'dan, Konya'dan. Biz* ***Kızılalma yörǖ****, biz* ***Karaman yörǖ****, biz* ***Konya yörǖ***".

"Kızılalma" adı, Türkistan'da Kızılalma olan bir yeri ifade etmektedir. Diğer yandan **"Karaman"** ile Karamanoğulları Beyliği'nin idare ettiği bölge kastedilmektedir. Bu bölgenin içerisinde Karaman, Konya, İçel, Niğde, Aksaray gibi şehirler bulunmaktadır. **"Konya"** adıyla ise Karamanoğulları Beyliği'ne bir dönem başkentlik etmiş olan Konya şehri (Konya kazası/Konya vilayeti/Konya bölgesi) kastedilmektedir.

---

[20] Arif oğlu Yaşar, 1931 Kutsa doğumlu.
[21] Rüstem oğlu Muharrem, 1942 Hocalı doğumlu.
[22] Mahmut oğlu Osman, 1934 Hocalı doğumlu.
[23] Mümün oğlu Seliman, 1933 Alikoç doğumlu.
[24] "Kopmak ve Kopuşmak": Yörükler her iki kelimeyi de kullanmaktadır. Yörüklere nereden geldikleri sorulduğunda, bu iki kelimeden birini kullanarak yanıtlamaktadırlar. Cümleye: "*Bizim kopmamız ya da kopuşmamız…*" diye başlamaktadırlar. *Kopmak* ve *kopuşmak* eylemlerinin anlamı: 1. "Bir şeyden kopmak" yani "ayrılmak"tır. Burada, "bir yerden ayrılmak, bir yerden gelmek" anlamına gelir. 2. "Kopmak" yani "kalkmak"tır. Burada, "bir yerden kalkmayı, bir yerden kalkarak ayrılmayı" ifade eder. Yörüklerde "Kalkıp kopmak" deyimi de bulunmaktadır. Bu deyim de kopmakla, kalkmanın aynı anlama geldiğini gösterir.

Yörükler, Türkistan'dan **"Kızılalma"** denen bir yerden **"Karaman"**a (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisine); Karaman'dan (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinden) Makedonya'nın Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı ve batı eteklerine göçüp konmuşlar ya da göçürülüp kondurulmuşlardır.

Yazılı kaynaklarda da Yörüklerin "Konya ve dolayı"ndan Makedonya'ya geldikleri yazılmaktadır. Sırp yazar L.M. Kostiç; "*Yörüklerin kökeni Küçük Asya topraklarıdır. Kendilerine Konyalılar deyen Yörükler, Konya'dan geldiklerini söylemektedirler.*"[25] demektedir. "*Македонија Како Природна и Економска Целина*" adlı çalışmasında da Türklerin, Konya ve dolayından Makedonya'ya yerleştiğini yazmaktadır.[26]

0.4. Yörüklerin Yerleşmesi

0.4.1. Yörüklerin Makedonya'ya Yerleşmesi

Yörüklerin Makedonya topraklarıyla tanışması, bu coğrafyada hüküm sürmeleri Osmanlı'nın gerçekleştirdiği fetihler ve izlediği politikalar sonucunda ortaya çıkmıştır. 1371 Meriç Savaşı ile Makedonya'nın yolları Türklere açılmış, dahası Osmanlı'ya eklenen Balkan Yarımadası Yörükler için de yeni yurt yeri hâline gelmiştir. 1371-1400 yılları arasındaki dönemde tüm Makedonya, Türk orduları tarafından fethedilmiştir.[27] Aynı tarihlerde Lala Şahin Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri Makedonya'nın doğusunda yer alan ve günümüzde Yörüklere ev sahipliği eden İştip, Radoviş şehirlerini de fethetmeyi başarmıştır.[28]

Makedonya'nın fethedilmesiyle birlikte Anadolu'dan Türkler Makedonya'ya yerleştirilmeye başlanmıştır. Yerleştirilen Türkler arasında mevsimlere göre konar-göçer yaşamı sürdüren Yörükler de bulunuyordu. Yörükler, Anadolu'nun iklim ve diğer şartlarına benzeyen bölgelere yerleştirilmiştir.[29] XV.

---

[25] Л. М. КОСТИЋ, *Националне Мањине у Српским Пределима Демографско-Етногрфска Студија*, Св. Сава, Торонто, 1961, s. 74.
[26] *Македонија Како Природна и Економска Целина*, Институт за национална историја, Скопје, 1987, s. 263.
[27] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü II*, Logos-A, C II, Üsküp, 2010, s. 140.
[28] Yusuf Hamzaoğlu, *age.,* s. 134.
[29] Yusuf Hamzaoğlu, *age.,* s. 148.

yüzyılın başından itibaren gerçekleştirilen fetihlerle birlikte Makedonya'ya yoğun bir Yörük yerleşmesi gerçekleşti.[30] Anadolu topraklarındaki benzer iklim koşullarının olması, dağlık bölgenin getirdiği avantajlar ile hayvancılık yapmaya imkîn sağlayan İştip ve Radoviş dolayı ya da daha genel adıyla Aktaş (Plaçkovica) Dağı etekleri, Yörüklerin bu bölgeyi kendilerine yurt yeri olarak seçmelerinin önünü açmış, dolayısıyla en fazla Yörük'ün yerleştiği bölge olma özelliğine sahip olmuştur.[31]

0.4.2. Yörüklerin Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'na Yerleşmesi

Makedonya'nın 1371-1400 yılları arasında Türk orduları tarafından fethedilmesiyle birlikte, Anadolu'dan Türkler Makedonya'ya yerleştirilmeye başlanmıştır. Yerleştirilenler arasında Türklerin en özgün yaşama biçimini, mevsimlere göre konar-göçerliği sürdüren Yörükler de bulunmaktadır. Zaman içerisinde Yörükler, Makedonya'nın değişik yerlerine yerleşerek kendilerine özgün yaşam biçimlerini bu topraklarda da sürdürmeye devam etmişlerdir. Yörüklerin yerleştiği bölgelerden biri de *Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı etekleri*dir.

İştip ve Radoviş şehirleri de Makedonya topraklarının fethine paralel olarak XIV. yüzyılın sonuna doğru Türk orduları tarafından fethedilmiştir. Radoviş ve İştip'in fethi ile birlikte Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın yolları Yörüklere açılmıştır. Sözü edilen şehirlerin fethiyle Anadolu'dan (özellikle Karaman dolayından) göçen Yörük taifeleri/cemaatleri Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve gatı eteklerine konmaya başlamıştır.

XIV. yüzyılın sonundan itibaren başlayan Yörük yerleşmesi, XV ve XVI. yüzyılda yoğunluk kazanarak devam etmiştir. Yörüklerin konmaya başladığı dönemde dağlık ve ormanlık olan Aktaş Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerine, zamanla Yörükler ormanlık alanları açarak bu alanlarda ilk oba ve

[30] Yusuf Hamzaoğlu, *age.,* s. 151.
[31] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C III, Logos-A Yay., s. 97.

yurtlarını kurmaya başlamışlardır. İlk obalar, yurtlar ormanlık alanlar açılarak kurulmuştur.[32]

XVI. yüzyıldan itibaren Yörük taifelerinin/cemaatlerinin varlıkları Osmanlı devletinin resmî kayıtlarında rastlanmaktadır. Kayıtlarda Yörüklerin önceden var olan köylere ya da boş arazilere de yerleştiğini görmekteyiz. Osmanlı Devleti tarafından 1519 yılında yapılan tahrirde Uğrak, Poçuval, Kutsa (Truhala) ve Lipov Dol köylerinde Yörüklerin yaşadığı kayıtlara geçmiştir.[33]

1570 yılında Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın Türtel yaylasında, Yörük taifelerinden/cemaatlerinden Baltalı, Hacı Oğulları, Terzi Hasan ve Sübaşı Cafer'in yazın yayladığı kaynaklarda bulunmaktadır.[34]

Günümüzün Radoviş Belediyesine bağlı ve bölgenin en büyük Yörük köylerinden biri olan Kocalı, 1691 yılında Osmanlı kaynaklarında "Kocalı Mahallesi" olarak geçmektedir.[35]

XIX. yüzyılda Yörük taifeleri/cemaatleri tarafından kurulmuş, günümüzde var olan Yörük köylerini salnamelerde görmek mümkündür.[36] Günümüzde Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerinde var olan Yörük köyleri, XIV. yüzyılın sonundan itibaren Anadolu'dan (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinden) Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerine yerleşmeye başlayan Yörük taifeleri/cemaatleri tarafından kurulmuştur.

XIV. yüzyılın sonundan günümüze kadar Aktaş Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerinde Yörüklerin varlığı, dönem dönem göç verme durumuyla karşılaşılmış olsa da, "yoğun ve kesintisiz" bir biçimde devam etmiştir. XIV-XV. yüzyıllardan itibaren bölgede Yörüklerin sürekli, yoğun ve kesintisiz bir şekilde varlıkları, bölgenin "Yörüklük" olarak adlandırılmasını sağlamıştır.

---

[32] *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 232.
[33] *Штип Низ Вековите, Книга Прва*, Штип, s. 206.
[34] Алексей Кальонски, *юруците*, Просвета, Софија, 2007, s. 89.
[35] Ali Güler, *Atatürk'ün Soyu*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2017, s. 77.
[36] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

0.5. Yörük Köyleri

0.5.1. İştip Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri

0.5.1.1. Şaşavarlı

Kızılalma-Karaman Yörüklerinin köylerinden biri olan Şaşavarlı, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı bölgesinde yer alıyor. İştip Belediyesine bağlı olan bu Yörük köyü şehrin doğu tarafında konumlanmış durumda. Şaşavarlı, 1895 yılında Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün en büyük köyü olmasıyla bilinir.

Yine aynı yıllarda Osmanlı Salnamesinde İştip kazasına bağlı Şaşavarlı köyü 730 kişilik nüfusa sahipti.[37] Aradan gecen 20 yıl gibi bir sürede köyün nüfusunda da değişimler ortaya çıkmıştır. Buna göre 1916 yılında Bulgar Dimitar Gacanov'ın çalışmasında köy nüfusunun 541 kişi olduğu bildirilir.[38] Balkan Savaşlarının ya da bölge Yörüklerinin deyimiyle "Koja Bozgun"un yaşanması, köy

[37] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay, Üsküp 2010, s. 287.
[38] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

nüfusunu etkilemiştir. Denilebilir ki Şaşavarlı en çok göçün gerçekleştiği köylerden biridir. Özellikle sosyoekonomik koşulların etkisiyle yıldan yıla nüfusta azalma yaşanmıştır. Buna örnek olarak başta 700'ün üzerinde bir nüfusa sahip olan köyde, 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre 99 Türk yaşamaktadır.[39]

Köy Yörükleri geçimlerini, hayvancılıkla (sığırcılık, koyunculuk, keçicilik) ve tütüncülükle sağlamaktadır.

0.5.1.2. Poçuval

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün diğer bir köyü olan Poçuval, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın eteklerinde yer alır. İştip Belediyesine bağlı bir **Yörük** köyüdür. Radoviş şehrinin kuzeybatısında konumlanmasına rağmen, köy İştip Belediyesine bağlıdır. Poçuval, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün ortasındadır. XVI. yüzyılda köy, Derbent köyü adıyla bilinir. Bulunduğu stratejik konumundan dolayı, bu Yörük köyü Radoviş-Koçana arası yolun güvenliğini sağlamaktadır.[40]

---

[39] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 61.
[40] *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 101-102.

1570 yılında Poçuval köyünün Yörüklerinin, günümüzde Bukva, o zaman Mal Bukovik adıyla bilinen yerde yayladıkları bilinmektedir.[41]

1895 Osmanlı Salnamesi'nde Poçuval köyünde 265 Türk/Yörük yaşıyordu.[42] Savaşların etkisiyle Şaşavarlı'daki nufus azalmalarının tersine, Yörüklüğün orta köyünde böyle bir durum söz konusu değildir. Buna bağlı olarak 1916 yılında köy nüfusuna dair elde edilen verilere göre Poçuval'da 396 Türk/Yörük yaşamaktadır.[43] Ancak daha sonraki dönemlerde köy nufus artışını sürdürememiş, dahası yapılan göçlerle büyük eksilmeler meydana gelmiştir. 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre köyde 74 Türk yaşamaktadır.[44]

Poçuval'ın Yörükleri de geçimlerini hayvancılık (keçicilik, koyunculuk, sığırcılık), tütüncülük ve odunculukla sağlamaktadır.

0.5.2. Karbintsi Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri

0.5.2.1. Kurfallı

[41] *Штип Низ Вековите, Книга Прва*, Штип, 1986, s.274.
[42] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[43] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[44] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 61.

Kurfallı köyü Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı olan bu **Yörük** köyü, İştip şehrinin doğu tarafında bulunur. İbrahim (Kuru İbiş) tarafından kurulan Kurfallı'da yalnızca Yörükler yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir.[45]

Kurfallı'nın 1895 Osmanlı Salnamesi'ndeki nüfusu 40 kişidir.[46] Sonraki yıllarda da köyün nüfusunda pek fazla değişimin meydana gelmediği söylenebilir. Buna göre köy 1916 yılında 46 kişilik bir nüfusa sahiptir.[47] Dolaydaki Yörük köylerinde yaşanan değişimi rağmen, başından beri az bir nüfusa sahip olan Kurfallı bu sayıyı artıramamış olsa da, hâlâ varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Kurfallı köyünde 43 kişi yaşamaktadır.[48]

Köylülerin geçim kaynağı hayvancılık (koyunculuk, sığırcılık, keçicilik) ve odunculuktur.

0.5.2.2. Hocalı

[45] Kaynak Kişi: Rüşüt oğlu İbrahim, 1938 Kurfallı doğumlu.
[46] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[47] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[48] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Maj 2015, s. 249.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki Yörük köylerinden biri olan Hocalı, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı bölümünde bulunur. İştip şehrinin doğusunda yer alan köy, Karbintsi Belediyesine bağlı olup yalnızca **Yörüklerin** yaşam yeri olma özelliğini taşır. **"Hocalı"** köyünü Yörükler **"Ojalı"** olarak telaffuz etmektedir.

1895 Osmanlı Salnamesi'nde Hocalı'da 60 kişi yaşamaktadır.[49] Daha sonra nüfusunda artış meydana gelmiştir. Böylece 1916 yılında köyün 116 kişilik bir nufustan oluştuğu bildirilir.[50] Yüz yıla yakın bir zaman dilimi içinde Hocalı bu sayıyı sabit tutmayı başarmıştır. 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre köyde 109 kişi yaşamaktadır.[51]

Bu Yörüklerin geçimi hayvancılıktır. Son yıllarda koyunculuk azalmış, bunun yerine sığırcılık çoğalmıştır. Yörüklerin geçim kaynaklarının başında gelen keçicilik Hocalı Yörükleri için de vazgeçilmezler arasındadır. Bunun yanı sıra tütün de köy halkının geçimine katkıda bulunmaktadır.

0.5.2.3. Koca Gaber

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki Koca Gaber köyü Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı bölümünde yer alır. Yalnızca Yörüklerin yaşadığı Koca Gaber,

[49] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[50] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[51] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Karbintsi Belediyesine bağlı olup İştip şehrinin doğusunda bulunur. "Gaber" adı Türkçe değildir. Gaber kelimesinin Türkçe karşılığı "Gürgen"dir. Ancak hem köy halkı hem de tüm Kızılalma-Karaman Yörükleri tarafından köy "Koja Gaber" olarak telaffuz edilir.

1895 Osmanlı Salnamesi'ne göre Koca Gaber'de 400 kişi yaşamaktadır.[52] Balkanlardaki pek çok Türk köyüyle aynı kaderi paylaşan Gaber de Balkan Savaşlarının ardından büyük göçler vermiştir. Buna bağlı olarak 1916 yılında köy 180 kişilik bir nufusa sahiptir.[53] Zaman içinde nüfus iyice azalarak, 2002 yılında yapılan son resmî sayıma göre köyde 32 kişi yaşamaktadır.[54]

Koca Gaber Yörükleri de koyun ve sığırcılıkla geçimlerini sağlarlar.

0.5.2.4. Kulağuzlu

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün diğer bir köyü olan Kulağuzlu, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı, İştip şehrinin ise doğu bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı olan **Yörük** köyünün adı Türkçedir.

---

[52] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[53] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[54] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.

1895 Osmanlı Salnamesi'nde köyde 90 kişi yaşamaktadır.[55] 1916 yılında elde edilen veriler, Kulağuzlu'nun 83 kişilik bir nüfusa sahip olduğunu gösterir.[56] 1895-1916 yılları arasında pek bir değişime uğramayan köy nüfusu, bunu takip eden yıllarda azalmıştır. 2002'de yapılan son resmî sayıma göre Kulağuzlu köyünde 45 kişi yaşamaktadır.[57]

Kulağuzlu köyündeki Yörüklerin geçimi sığır ve koyundur. Bunun yanı sıra tütün de ekilmektedir.

0.5.2.5. Kepekçili

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün bir diğer Yörük köyü Kepekçili, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı, İştip şehrinin ise doğu bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Köyün adı Türkçe olup adını "Yörükân" taifesinden almıştır.

---

[55] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[56] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[57] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.

Osmanlı arşivlerinde Kepekçili'nin "Yörükân tâifesinden" olduğu ve Köstendil sancağının İştip kazasına bağlı olduğu yazılıdır.[58]

Kepekçili köyünde 1895 Osmanlı Salnamesi'nde 185 kişi yaşamaktadır.[59] Sonraki yıllarda meydana gelen savaşlar ve zor yaşam koşullarının etkisiyle Yörükler göç etmek zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte 1916 yılında Kepekçili'de 52 kişi yaşamaktadır.[60] Sonraki süreçte ise köy yok olma tehlikesiyle karşılaşmıştır. 2002 yılında yapılan resmîisayıma göre Kepekçili'de 9 kişi yaşamaktadır.[61]

Kepekçili köyündeki Yörükler koyun, keçi ve sığır bakmaktadırlar. Buna ek olarak odunculuk ve tütüncülük de rağbet gören geçim kaynakları arasındadır.

0.5.2.6. Yonuzlu

Kızılalma-Karaman Yörük köyü Yonuzlu Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı, İştip'in doğu bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde de yalnızca Yörükler yaşmaktadır.

---

[58] Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2012, s. 434.
[59] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[60] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[61] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Bulgar Dimitar Gacanov'a göre 1916 yılında Yonuzlu 96 kişinin yaşadığı bir Yörük yerleşim yeridir.[62] 2002 yılındaki resmî sayıma göre Yonuzlu köyünde 35 kişi yaşamaktadır.[63]

Yonuzlu köyünde yaşayan Yörükler geçimlerini hayvancılık, tütüncülük ve odunculukla sağlamaktadır.

0.5.2.7. Ebipli

Kızılalma-Karaman Yörük köylerinin bir diğeri Ebipli Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı, İştip'in doğu bölümünde konumlanmıştır. Karbintsi Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde de yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

1895 yılı Osmanlı Salnamesi'nde İştip kazasından Ebipli'de 80 kişi yaşamaktadır.[64] 1916 yılında bu sayı artarak köy nüfusu 102 kişiye ulaşmıştır.[65] 1900'lerin başlarında en kalabalık nüfusunu yaşayan Ebipli, daha sonraki süreçte göç

[62] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[63] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.
[64] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.
[65] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

durumuyla karşılaşmıştır. Köy nüfusu iyice azalarak 2002 yılında 11 kişilik bir sayıya düşmüştür.[66]

Ebipli Yörükleri geçimlerini koyunculukla sağlamaktadırlar.

0.5.2.8. Aktaş Pırnalı

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün bir diğerini Aktaş Pırnalı köyü oluşturmaktadır. Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı, İştip'in doğu bölümünde yer almaktadır. Karbintsi Belediyesine bağlı **Yörük** köyünde yalnızca Yörükler yaşmaktadır. Yörükler tarafından köye "Aktaş Pırnalısı" adı verilmiştir. Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki iki Pırnalı'dan biridir. Radoviş Belediyesine bağlı olan köye yalnızca "Pırnalı" denilirken, Karbintsi Belediyesine bağlı Pırnalı'ya ise "Aktaş Pırnalı" denmektedir.[67]

1895 Osmanlı Salnâmesinde 125 kişi yaşamaktadır.[68] Bulgar Dimitar Gacanov'a göre 1916 yılında 106 kişi yaşamaktadır.[69] Komşu köylerde yaşanan

[66] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Maj 2015, s. 248.
[67] Bütün Yörükler böyle bilmekte ve söylemektedirler. (İ.İ.)
[68] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp, 2010, s. 287.
[69] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

nüfus azalmasına rağmen, Aktaş Pırnalı bundan etkilenmemiştir. 2002'deki son resmî sayıma göre Pırnalı köyünde 197 kişi yaşamaktadır.[70]

Geleneksel hayvancılığın yapıldığı köylerden biridir. Pırnalı köyündeki Yörükler hayvanlarını (keçi, koyun, sığır) "kışla" denen yerde bakmaktadırlar. Bunun yanı sıra köyde tütüncülük ve odunculuk da yapılmaktadır. Yaşlı Yörüklerin anlattıklarına göre köy halkı önceki dönemlerde kömürcülük işiyle de uğraşmıştır.

0.5.2.9. Kutsa:

Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı, İştip'in doğusunda yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı olan Kutsa'da yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

Köy, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın doğudan batıya akan Koca Dere'nin iki yakasında kurulmuştur. Makedon kaynaklarında köyün eski adı "Truhala" olarak geçmektedir.[71] Temelleri yüzyıllar öncesine dayanan köy hakkında ilk bilgi XVI. yüzyıla aittir.[72]

[70] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.
[71] *Штип Низ Вековите, Книга Прва*, Штип, 1986, s. 217.
[72] *age.*, s. 217.

1916 yılında elde edilen verilere göre Kutsa köyünde 86 kişi yaşamaktadır.[73] Aktaş Pırnalı'dan sonra en kalabalık nüfusa sahip olan köyde, 2002 yılında yapılan sayıma göre 119 kişi yaşamaktadır.[74]

Köy halkı geçimlerini geleneksel hayvancılık (keçicilik, koyunculuk, sığırcılık) yaparak sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda Yörüklerin tarlalara yönelmeleriyle birlikte Kutsa, Aktaş Dağı dolayında tütüncülüğün en çok yapıldığı köylerden biri hâline gelmiştir. Bulunduğu konum itibarıyla bu Yörük köyünde de odunculuk, geçim için yapılan işlerin arasındadır. Köyün yaşlı kişilerinden öğrenilenlere göre, eskiden komşu köy Aktaş Pırnalı'da olduğu gibi, Kutsa Yörükleri de bir dönem geçimlerini kömürcülük yaparak sağlamışlardır.

0.5.3. Radoviş Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri

0.5.3.1. Alikoç

Kızılalma-Karaman Yörük köyü Alikoç, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde, Radoviş kasabasının kuzeyinde konumlanmıştır. Radoviş Belediyesine bağlı Alikoç köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Köyün adı

[73] Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.
[74] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Türkçedir. Alikoç köyündeki Yörükler, "Ali" denen bir kişinin Süpürge köyünden geldiğini ve köyü kurduğunu söylemektedirler.[75]

1895 yılı Osmanlı Salnamesi'nde Radoviş kazasından Alikoç'ta 300 kişi yaşadığını yazmaktadır.[76] Alikoç, 1900 yılında 300, 1948 yılında 305, 1953 yılında 343, 1963 yılında 243, 1971 yılında 294, 1981 yılında 373 kişilik nüfusa sahiptir. [77] Radoviş'e bağlı Yörük köylerinin en tanınmışı olan bu köyde, 2002 yılı sayımına göre 328 kişi yaşamaktadır.[78]

Koyunculuğun yanı sıra, tütüncülüğün en çok yapıldığı köylerden biridir.

0.5.3.2. Kocalı

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki en büyük Yörük köyü olan Kocalı köyü, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde, Radoviş'in kuzeyinde yer alır. Radoviş Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde de yalnızca Yörükler

[75] Bunu bütün Alikoç köyü kocamışları söylemektedirler.
[76] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 288.
[77] *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 56.
[78] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 296.

yaşamaktadır. Köyün adı Türkçe olup adını bir Yörük taifesinden almıştır. Osmanlı arşiv kaynaklarında Kocalı'nın "Yörükân tâifesinden" olduğu kayıtlıdır. Aynı kaynakta Kocalı'nın, Osmanlı döneminde bir dönem Köstendil sancağının Radovişte kazasına bağlı olduğu yazılıdır.[79] 1691 yılında Hasan Paşa tarafından yapılan Evlâd-ı Fatihân Defterinde köyden "Kocalı Mahallesi" olarak bahsedilmektedir.[80]

1895 Osmanlı Salnamesi'nde Radoviş kazasına bağlı Kocalı'nın nüfusu 250'dir.[81] Kocalı'da 1900 yılında 250, 1948 yılında 583, 1953 yılında 615, 1963 yılında 361, 1971 yılında 394, 1981 yılında 486 kişi yaşamaktadır.[82] 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Kocalı köyü 478 kişilik bir nufüsa sahip olup bölgenin en büyük Yörük köyü olma özelliğini taşır.[83]

Günümüzde Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün en büyük köyü olan Kocalı'da koyunculuk, keçicilik, sığırcılık ve odunculuk yapılmaktadır. Bunun yanında tütüncülüğe son yıllarda daha fazla eğilim olmuştur.

0.5.3.3. Süpürge

[79] Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2012, s. 454.
[80] Ali Güler, *Atatürk'ün Soyu Kızıl Oğuzlar ve Konyarlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, s. 77; Nurettin Özkan, *Atatürk'ün Ata Yurdu Otantik Kent Taşkale (Kızıllar),* Taşkale Belediyesi Kültür Yayınları, Taşkale 2006, s. 19.
[81] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 288.
[82] *Радовиш и Радовиш*, Радовиш, 1984, s. 56.
[83] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, *Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 297.

Kızılalma-Karaman Yörük köyü olan Süpürge, Aktaş (Palçkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde, Radoviş'in kuzeyinde yer alır. Radoviş Belediyesine bağlı olan bu **Yörük** köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

Stefan Verkoviç 1889 yılında Süpürge Mahallesinde 45 hane yaşadığını yazmaktadır.[84] 1895 yılı Osmanlı Salnamesi'nde Radoviş kazasından Süpürge'de 220 kişi yaşadığı bildirilir.[85] Süpürge'de 1900 yılında 220, 1948 yılında 117, 1953 yılında 132, 1963 yılında 72, 1971 yılında 46, 1981 yılında 82 kişi yaşamaktadır.[86] Osmanlı'nın son dönemlerinde en kalabalık nüfusa sahip olan bu köy, bir daha aynı büyümeyi yakalayamamış, yıllar içinde göçler vermek zorunda kalmıştır.

2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Süpürge köyünde 56 kişi yaşamaktadır.[87]

Köyde hayvancılık ve tütüncülük yapılmaktadır. Bölgenin en verimli topraklarına sahip olan köy, tarıma elverişli olsa da, bulunduğu konumu ve sosyolojik yapısı itibarıyla Radoviş'e bağlı diğer üç köyün arasında en az gelişmişi olarak bilinir.

0.5.3.4. Pırnalı

[84] *Радовиш и Радовишко*, Радовиш,1984, s. 107-108.
[85] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 288.
[86] *Радовиш и Радовишко*, Радовиш,1984, s. 56.
[87] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 297.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde bulunmaktadır. Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde yer almaktadır. Radoviş Belediyesine bağlı bir **Yörük** köyüdür. Radoviş şehrinin kuzeybatısındadır. Köyde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Kızılama-Karaman Yörüklüğü'ndeki iki Pırnalı köyünden biridir. Yörükler, Karbintsi Belediyesine bağlı olan köye "Aktaş Pırnalı" derlerken; buna ise yalnızca "Pırnalı" demektedirler.

1895 Osmanlı Salnamesi'nde 280 kişi yaşamaktadır.[88] 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Pırnalı köyünde 122 kişi yaşamaktadır.[89]

Köyde hayvancılık ve tütüncülük yapılmaktadır.

[88] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp, 2010, s. 288.
[89] *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Maj 2015, s. 297.

1. BÖLÜM: İNCELEME

(SES BİLGİSİ)

1.1. ÜNLÜLER *(Vowels)*

Türkiye Türkçesinde sekiz ünlü bulunmaktadır:

(/a/, /ı/, /o/, /u/; /e/, /i/, /ö/, /ü/).

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında ise bu ünlülere, birkaç Türkçe kökenli kelime yanında, genellikle Arapça ve Farsça kökenli alıntı kelimelerdeki asli uzun ünlülerle değişik fonetik hadiselere bağlı olarak ortaya çıkan ikinci uzun ünlüleri ilave edebiliriz:

(/a/, /ı/, /o/, /u/; /e/, /i/, /ö/, /ü/; /ā/, /ī/, /ō/, /ū/; /ē/, /ī/ , /ō/, /ū/).

1.1.1. Uzun Ünlüler

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında bulunan uzun ünlüler şunlardır:

(/ā/, /ī/, /ō/, /ū/; /ē/, /ī/ , /ō/, /ū/).

1.1.1.1. Birincil (Asli) Uzun Ünlüler:

Kızlalma-Karaman Yörük ağzında birincil uzun ünlülerin çok azı Türkçe asıllı kelimelerden, büyük çoğunluğu ise Arapça ve Farsça'dan alıntı kelimelerde görülmektedir.

Tespit edebildiğimiz Türkçe kelimelerdeki birincil uzun ünlüler şunlardır:

ḳāvaḳlık < kavaklık (III/30), yīḳanıḳ < yıkanmış (XXIV/10), ūrdü < ürdü "havladı" (XIII/65), yūdum < yudum "yıkadım"' (MDD).

Arapça ve Farsça alıntı kelimelerdeki birincil uzun ünlülerden birkaç örnekle yetinelim:

iĺāzım < lazım < Ar. lāzim “لازم” (XIII/115), yā < ya < Ar. yā “يا” (XXXVIII/20), yāni < yani < Ar. yaʿnī̄ “يعني” (XXXVIII/70), cumālı < cumalı < Ar. cumʿa “جمعة” (II/10), camāt < cemaat < Ar. cemāʿat “ جماعة” (XVIII/35).

1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlüler birtakım ses olayları sonucunda oluşmuş ünlüler olup, başlıca sebepleri ve örnekleri şöyle sıralanabilir:

1.1.1.2.1. Hece kaynaşması (contraction) olayı ile oluşanlar:

1.1.1.2.1.1. /-y-/ ünsüzlü hecelerin kaynaşmasından oluşanlar

ī̇ler < iyiler (II/5), ī̇leşmiş < iyileşmiş (XXIII/15), sāmā < sağmaya (VI/15), toplamā < toplamaya (III/85), bū̄k < büyük (XIII/25), bū̄me < büyüme (XII/5), yaptırmā < yaptırmya (VII/95), bū̄düyoruz < büyüdüyoruz (VII/65).

1.1.1.2.1.2. /-ğ-/ ünsüzlü hecelerin kaynaşmasından oluşanlar

ḳızçāz < kızcağız (IX/60), sālīmda < sağlığımda (XIII/65), ḳujāma < kucağıma (I/40) sülman ā < süleyman ağa (XV/5), ali ān < ali ağanın (VII/15), aşā < aşağı (I/10), ufām < ufağım (XXIII/35), çojūna < çocuğuna (VIII/35).

1.1.1.2.1.3. /-k-/ ünsüzlü hecelerin kaynaşmasından oluşanlar

lāp < laḳap < Ar. laḳab “لقب” (XXXVII/25), vāt < vaḳıt < Ar. vaḳt “وقت” (XXIV/10), yū̄selirmiş < yükselirmiş (XXIII/55), ī̇şi < ekşi (VII/85), ī̇sik < eksik (VII/55), ū̄süz < öksüz (XXX/35), ū̄sürmek < öksürmek (MDD), ūşāraḳ < oḳşayaraḳ (XVI/25), āsırmaḳ < aksırmak (MDD), gū̄de < gökte (XXX/55).

1.1.1.2.2. Ünsüz Düşmesi ile:

1.1.1.2.2.1. /-ğ-/ < /-g-/ ünsüzlerinin düşmesi ile:

bobañīl < bobanğil < babangil (XXVII/15), bobamīli < bobamğili < babamgili (XXIV/20), ajamīl < acamğil < acamgil (IX/60), dedeñīl < denenğil < dedengil (XXXIV/15), ajañīl < amcanğil < amcangil (XXXIV/15), ḳaynatamīlden < kaynatamğilden < kaynatamgilden (XXVIII/60), bobañīl < babanğil < babangil (XXVII/15), dedemīl < dedemğil < dedemgil (XXV/30).

1.1.1.2.2.2. /-ğ-/ ünsüzünün düşmesi ile:

dūma < doğma (XII/5), ūlak < oğlak (VI/20), ūmaz < oğmaz (XX/65), yūrt < yoğurt (XXV/20), sāmā < sağmaya (VI/15), ūrendim < öğrendim (XVI/25), ūderler < öğütürler (XIII/120), ufām < ufağım (XVII/15), sālīmda < sağlığımda (XIII/65), īriydik < iğiriydik "eğiriyorduk" (XIII/100), çīrıydık < çağırıydık "çağırıyorduk" (XXXVIII/40), bārılar < bağırırlar (XXXIX/30), īneden < iğneden (XXX/85), çīdem < çiğdem (MDD), sīl < siğil (MDD).

1.1.1.2.2.3. /-y-/ ünsüzünün düşmesi ile:

pīnir < peynir < Far. penīr (XXXIV/5), mīdandaymış < meydandaymış < Ar. meydān "ميدان" (XX/80), zīde < ziyede < Ar. "زيادة" (VII/70), tīze < teyze (XXXVI/5), būme < büyüme (XII/5), sāmā < sağmaya (VI/15), gīsiñ < giysin (XXXV/15), būk < büyük (XIX/10), ūle < öyle (XVIII/10), būle < böyle (XX/105), sīrek < seyrek (XIII/130).

1.1.1.2.2.4. /-h-/ ünsüzünün düşmesi ile:

āmede < ahmete < Ar. "أحمد" (I/2), mārem < mahrem < Ar. "محرم" (I/1), mābeti < muhabbeti < Ar. "محبة" (VIII/15), mārebe < muharebe < Ar. "محاربة" (XXXIX/5), māle < mahalle < Ar. "محلة" (XIII/10), māḳaḳ < muhaḳḳaḳ < Ar. "محقق" (MDD), māfazalı < muhafazalı < Ar. "محافظة" (MDD), ālat < Rum. ahlat (XIII/20).

1.1.1.2.2.5. /-n-/ ünsüzünün düşmesi ile:

sōra < sonra (X/45), ī̆sannar < insannar < Ar. "إنسان " (VII/90), ī̆şalla < inşallah < Ar. "إن شاء الله" (XVIII/10) .

1.1.1.2.2.6. /-r-/ ünsüzün düşmesi ile:

Bu ses özelliği Koca Gaber köyünde görülür. Çok az örneği vardır:

sīlar < sığırlar (MDD), tāla < tarla (MDD).

1.1.1.2.2.7. /-f-/ ünsüzünün düşmesi ile:

yūsu < Yusuf < Ar. "يوسف" (XXIV/35).

1.1.1.2.3. Çift ünlü kaynaşması ile:

Son ve ön sesleri birer ünlü olan iki kelimenin yan yana gelmesi sırasında iki ünlünün kaynaşarak (contraction) bir uzun ünlüye dönüşmesidir. Bu da aslında bir ünlü/hece kaynaşması olayıdır:[90]

nōldu < ne oldu (MDD), tōrda < te orda (III/55), tōrayı < te orayı (III/70), tōnnardan < işte onlardan (XXV/5).

1.1.2. Kısa Ünlüler *(Short vowels)*

Kısa ünlüler, yalın ya da eklerle uzatılan tek veya çok heceli kelimelerde görülen ve normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan ünlülerdir.[91]

1.1.2.1. Kısa /ĭ/ ünlüsü:

Bu ses /ı/ ünlüsünün kısa biçimidir.

var ĭsa (VII/10), ḳızlar ĭmış (III/45), bĭram < buram (VI/5), var ĭdı koyŭnnar (XVI/5), ne ḳadarjıḳ ĭka (X/45), bĭrakmān (XXIX/20), bĭrda (XXXIX/15).

[90] Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2000, s. 26.
[91] Ahmet Günşen, age., s. 27.

1.1.2.2. Kısa /ŭ/ ünlüsü:

gülüşüñ ŭdü < gülüşündü (III/45).

1.1.2.3. Kısa /ŭ/ ünlüsü:

yoḳ ŭḳa < yok iken (XVIII/35), yoḳ ŭmuşuz (III/30).

1.1.3. Arapça Uzun Ünlülerin Normal Ünlü Olması

Arapçadan geçme kimi kelimelerdeki uzun ünlülüler uzunluğunu kaybederek normal ünlüye dönüşürler:

ses sada < sadâ < Ar. sadâ "صدى" (XVIII/20), dalip < ṭālip < Ar. "طالب" (MDD), alem < ʿālem "başka" < Ar. "عالم" (XIX/10).

1.1.4. Ünlü Uyumu *(Wowel harmony)*

1.1.4.1. Dil Benzeşmesi *(Kalınlık -incelik uyumu)*

Bölgemiz Yörük ağızlarında genel olarak kalınlık-incelik uyumu sağlamdır. Hatta yapıları gereği, tek şekilleri bulunan ve bundan dolayı ünlü uyumu dışında kalan Türkçe bazı ekler ile son çekim edatlarının da, Orta Anadolu ağızlarında olduğu gibi, belirgin olarak olarak dil benzeşmesine uydukları görülmektedir.[92]

1.1.4.1.1. -ḳa/ -ke < i-ken ekinde:

yatarḳa < yatarken (XXXI/10), yaparḳa < yaparken (VIII/50), otarıḳa < otarırken (VIII/5), bakarḳa < bakarken (VIII/10), oturuḳa < otururken (XVIII/15), giderke < giderken (V/40), yok ŭka < yok iken (XVIII/35), giyerke < giyerken (VII/95), gezinirke < gezinirken (XVIII/20), küçükke < küçükken (XXIII/80), geçerke < geçerken (XXIV/30), alĺā görüke < allah görürken (XXIV/40).

[92] Ahmet Günşen, age., s. 32.

1.1.4.1.2. i- ek fiilinin çekimlerinde:

i- ek filinin, ölçünlü Türkçede bağımsız bir kelime hâlinde olup da ünlü uyumuna girmeyen çekimleri olan *idi, imiş, ise* şekillerinin de kalın ünlü kelimelerden sonra, Orta Anadolu ağızlarında olduğu gibi, dil benzeşmesinin etkisine girdiği ggörülür:[93]

ḳızlar˳ĭmış (III/45), yoḳ ŭmuşuz (III/30), var ĭsa (VII/10), yoḳ umuş < yok imiş (XX/5), var ımış (VIII/10), yörük ümüş (XVIII/50), yok udu (XVIII/35), bŭk üdü (XXX/109, almamış ıdım (XXXIII/5), kırarlar ıdı (VII/105), ölmüş üdü (XXXII/15).

1.1.4.1.3. -ki aitlik ekinde:

Yazı dilinde ince biçimiyle kullanılan Türkçe aitlik eki -ki de, Orta ve Batı Anadolu ağızlarında olduğu gibi, dil benzeşmesine uymaktadır:[94]

sōraḳı < sonraki (XI/30), yoḳarıḳı (IX/50).

1.1.4.1.4. -leyin zaman zarfı ekinde:

sabālayın < sabahleyin (V/5), avşamlayın < akşamleyin (XXVII/5), günneyin (XXIX/5).

Kızılalma-Karaman Yörükleri "zaman" kelimesi yerine "-leyin" zaman zarfı ekini kullanırlar. Bu, Yörük ağzının karakteristik özelliklerinden biridir.

istediñleyin "istediğin zaman" (XIII/55), çıktıñlayın "çıktığın zaman" (XVIII/10), koşunduñlayın "koşunduğun zaman" (XVIII/15), bozuldunnayın "bozulduğu zaman" (XIX/15), düşündümleyin "düşündüğüm zaman" (XIX/10), gittinneyin "gittiği zaman" (XXX/20), koştunnayın "koştuğu zaman" (XXXIII/20).

[93] Ahmet Günşen, age., s. 32.
[94] Ahmet Günşen, age., s. 32.

1.1.4.1.5. Kimi kelimelerde:

Türkçe asıllı bazı kelimelerin özgün biçimleriyle kullanılarak, ölçünlü Türkçeden farklı olarak dil benzeşmesi içinde kaldıkları görülür:

anġıları (XX/95), alma (I/5), kardaş (XXXIX/5).

1.1.4.1.6. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi *(Kalınlık-incelik uyumu)*

Başta Arapça ve Farsça olmak üzere, yabancı dillerden Türkçeye geçmiş kelimelerin büyük bir bölümünün Türkçenin kalınlık-incelik uyumuna girdikleri görülür. Bir anlamda bu kelimeler Türkçeleştirilmiştir. Bu tür kelimeler iki şekilde uyuma girer:

1.1.4.1.6.1. İlerleyici Benzeşme *(Progressive)* ile:

zerdeli < zerdali < Far. zerd-ālū (MDD), üjüm < hücum "هجوم" (III/15), ḳıymatlı < kıymetli "قيمة" (XI/25), ḳatıyan < katiyen "قطعيا" (V/10), zatı < zaten < Ar. "ذاتا" (MDD), vaḳıt < vakit "وقت" (MDD), ajamılıḳ < acemilik < Ar. "أعجمي" (MDD), gazata < gazete < İt. gazzetta (MDD), zulum < zulüm < Ar. "ظلم" (MDD),

1.1.4.1.6.2. Gerileyici Bezeşmesi *(Regressive)* ile:

barabar < beraber < Far. berāber (MDD), duşman < düşman < Far. duşmān (MDD), sefte < siftah < Ar. istiftāh "استفتاح"(MDD), süfür < sahur < Ar. sahur " سحور" (III/40), cuvap < cevap < Ar. "جواب" (MDD), talaş < telaş < Ar. telāşī "تلاش" (MDD), zaval < zeval < Ar. zevāl "زوال" (MDD), camāt < cemāt < Ar. cemā'at "جماعة" (XVIII/35), dafa < defa < Ar. def'a "دفعة" (XI/30), alal < helal < Ar. halāl "حلال" (VII/90), ajdara < ejderha < Far. ejderhā (MDD).

1.1.4.1.7. Uyum Değişmesi

Ünlü incelmesi veya kalınlaşması yoluyla ünlü uyumunun bozulmasına sebep olan ünsüzler, bazen de iki veya daha çok heceli Türkçe ve alıntı kelimelerin

ünlülerini tamamıyla kalınlaştırarak veya incelterek ünlü uyumunun incelik-kalınlık sırasının değişmesine sebep olurlar.[95]

1.1.4.1.7.1. i-i < ı-ı olması:

misirler < mısırlar (XXII/20), çi̱rde < çığırda (III/60).

1.1.4.1.7.2. ı-ı < i-i olması:

ırmıḳ < irmik (MDD).

1.1.4.1.7.3. a-a < e-e olması:

pança < pençe < Far. pence (MDD).

1.1.4.2. Dudak Benzeşmesi *(Labial attraction)*

Dudak benzeşmesi, Türkçe yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde, ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması olayıdır.[96]

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde dudak benzeşmesine uymayan birçok kelimenin, eskicil özelliklerine koruyarak Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında kullanıldığı tespit edilmiştir:

tavıḳ (XIII/50), yāmır "yağmur" (XXIX/10), yımışaḳ "yumuşak" (XIII/100), bıdaḳ "budak" (XX/50), sısmak "susmak" (MDD), savıştırdı "savuşturdu" (XXX/60), yımırta (MDD), ḳabıḳ "kabuk" (MDD).

Belki Türkçe kelimelerdeki düzleşme eğiliminin anolojk etkisiyle olacak, Arapça ve Farsça asıllı alıntı kelimelerde de "düzlük" uyumunun gerçekleştirildiğini görüyoruz.

Arapça asıllı kelimelerde: mısalla taşı < musalla < Ar. muṣallā "مصلى" (IX/50), tabıt < tabut < Ar. tābūt "تابوت" (XXIII/75), yakıp < yakup < Ar. Yaʿḳūb

[95] Ahmet Günşen, age., s. 37.
[96] Ahmet Günşen, age., s. 38.

“يعقوب” (XXXIX/5), mıtlak < mutlak < Ar. muṭlaḳ “مطلق ” (XX/95), kalbır < kalbur < Ar. ġirbāl “غربال” (MDD).

Farsça asıllı kelimelerde: pamık < pamuk < Far. panbuḳ “پنبوق” (MDD), armıt < armut < Far. emrūd “امرود” (XII/20).

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında, şimdiki zaman işaretleyicisi olarak -(i)yor eki ve onun yuvarlak biçimli alamorfları değil de düz ünlülü -ya/-ye ve -yeri biçimleri kullanılır. Tabiatıyla bu biçimler de düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmamaktadır:

biyenmiyeler “beğenmiyorlar” (XXXII/40), bekleyemiyesiñ “bekleyemiyorsun” (XXXI/5), bilmiyeri “bilmiyor” (XXX/55), sesliyeri “sesliyor” (XXX/70), götürmiyeri “götürmüyor” (XXXIII/15), göç ediyeri “göç ediyor” (XXXI/5), alıyasıñ “alıyorsun” (XXXI/5).

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan kelimelerden birkaçı da yuvarlaklaşma sebebiyle Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında uyum dışında kalır:

vaḳuf < vakıf < Ar. vaḳf “وقف” (XX/135), avur < ağır (VI/30), avuju < avcı (I/10), savur < sağır (MDD).

1.1.5. Ünlü Değişmeleri *(Vowel graduation)*

1.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi:

Kalın ünlülerin (/a/, /ı/, /o/, /u/) incelmesi olayı, uyum bozulmsına da yol açan /c/, /ç/, /l/, /m/, /n/, /s/, /ş/, /t/, /y/, /z/ gibi dudak, diş, diş eti-ön damak bölgelerinde boğumlanan ünsüzlerden birinin ya da birkaçının etkisine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.[97]

1.1.5.1.1. i < ı değişmesi

misirler < mısırlar (XXII/20), çi̇r < çığır (III/60).

[97] Ahmet Günşen, age., s. 40.

1.1.5.1.2. e < a değişmesi

mesele < meseĺa < Ar. meselâ "مثلا" (VI/35), ebip < habip < Ar. habīb "حبيب" (MDD), döleşmek < dolaşmak (MDD).

1.1.5.1.3. ö < o değişmesi:

döleşmek < dolaşmak (MDD).

1.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması:

İnce ünlülerin (/e/, /i/, /ö/, /ü/) kalın ünlülere (/a/, /ı/, /o/, /u/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.2.1. a < e değişmesi

barabar < beraber < Far. berāber (VIII/15), talaş < telaş < Ar. telāş "تلاش" (MDD), tabā < tebā < Ar. tebaʿa "تبعة" (MDD), tasalla < teselli < Ar. tesellī "تسلي" (MDD), dafa < defa < Ar. defʿa "دفعة" (XI/30), alal < helal < Ar. ḥalāl "حلال" (VII/90).

Birkaç Türkçe kelime eskicil biçimini korumaktadır:

alma (XXV/16), ḳardaşmışlar (XXXV/20).

1.1.5.2.2. ı < i değişmesi

ırmıḳ < irmik (MDD), zalım < zalim < Ar. ẓālim "ظالم" (MDD), talḳın < telkin < Ar. telḳīn "تلقين" (MDD), apıs < hapis < Ar. ḥabs "حبس" (XXXIX/40), ḳabırına < kabrine < Ar. ḳabr "قبر" (XIII/30), yanı < yani < Ar. yaʿnī "يعني" (XX/5), zayır < zahir < Ar. ẓāhir "ظاهر" (XIII/90), zından < zindan < Far. zindān (MDD), gayrı < gayri < Ar. ġayr "غير" (XVIII/10), cavayır < cevahir < Ar. cevāhir "جواهر" (XIII/40), vallayı < vallahi < Ar. vallahi "والله" (MDD), billayı < Ar. billāhi "بالله" (MDD), tallayı < Ar. tallāhi "تالله" (MDD).

Eskicil biçimiyle yaşayan Türkçe kelimeler de vardır:

anġıları < hangileri < ḳanġı (XX/95), bıranġı < bir hangi (VII/70), anı < hani < ḳanı (MDD).

1.1.5.2.3. u < ü değişmesi

bugun < bugün (IV/5), murtad < mürted < Ar. "مرتد" (MDD), mubarek < mübarek < Ar. mübārek " مبارك" (MDD).

1.1.5.2.4. o < e değişmesi

Örneğine Batı kökenli bir kelimede rastlanılmıştır: metro < metre < Fr. mètre (I/5).

1.1.5.2.5. u < e değişmesi

Örneğine Arapça kökenli bir kelimede rastlanılmıştır: cuvap < cevap < Ar. cevāb "جواب" (MDD).

1.1.5.2.6. o < ö değişmesi

Örneğine Batı kökenli bir kelimede rastlanılmıştır: tıraktor < traktör < Fr. tracteur (IV/10).

Öñ kelimesi, yalın olarak Türkiye Türkçesindeki gibi /ö/ sesi ile kullanılmaktadır. Ancak *tersine oñuna* (MDD) kullanımında ise ses değişmesine uğramaktadır.

1.1.5.3. Geniş Ünlülerin Daralması

Bu değişme, yanlarındaki kalın ünlüleri inceltme etkisi yanında, daraltma etkisi de olan /c/, /ç/, /l/, /m/, /n/ /s/, /ş/, /t/, /y/ ve /z/ ünsüzlerinin etkisiyle gerçekleşir.[98] Buna göre /a/, /e/, /o/, /ö/ geniş ünlüleri, dar ünlülere (/ı/, /i/, /u/, /ü/) dönüşür.

[98] Ahmet Günşen, age., s. 42.

1.1.5.3.1. ı < a değişmesi

dımġa < damġa (MDD), ġıġa < ġaġa (MDD), candırma < jandarma < İt. gendarme (XXXIX/25), çīrmak < çağırmak (MDD).

Yöremiz ağzında "ora" zamirinin yönelme durumu çekimi belirtme durumu eki ile karşılandığı için söz konusu kullanımda da bir morfofonetik değişimden söz edilebilinir:

orayı < oraya (I/31,32),

1.1.5.3.2. i < e değişmesi

Türkçe kelime başında /i/ sesinden /e/ sesine, /e/ sesinden /i/ sesine eğilim olduğu, eski dönemlerden beri bilinmektedir. Bu değişimde /e/ sesinden /i/ sesine eğilim daha fazladır.[99] Kızılalma-Karaman Yörük ağzında da /e/ sesinden /i/ sesine eğilim daha fazla olup örnekleri şu şekildedir:

mīmet < mehmet < Ar. "محمد" (XVII/15), iziyet < eziyet < Ar. eziyyet "أذية" (MDD), kefin < kefen < Ar. "كفن" (XXIII/70), biton < beton < Fr. béton (III/70), pīnir < peynir < Far. penīr (MDD), çīre < çehre < Far. çehre (MDD), çīriye < çeyreği < Far. çār-yek (XXX/55), biyendi < beğendi (MDD), teneki < teneke (MDD), īşi yurt < ekşi yoğurt (VI/20), īsik < eksik (VII/5), sīrek < seyrek (MDD), tīzem < teyzem (MDD), mīrem < meyrem "مريم" (MDD), zīnel < zeynel < Ar. "زين-ال" (XI/55), zīnep < zeynep "زينب" (MDD), zītin < zeytin "زيتون" (MDD), mīdan < meydan "ميدان" (MDD), īrlilmek < eğrilmek (MDD), īrip < eğrip (XIII/105), īmek < eğmek (MDD), īlemek < eğlemek (MDD), dīdir < değdir (VII/70), dīşmek < değişmek (MDD), dīşik < değişik (), dīnek < değnek (MDD), īrmek < eğirmek (MDD), īlmek < eğilmek (), dīl < değil (XXVII/5).

Bu genel özellik gösteren /e/ > /i/ değişimine karşılık, bazı kelimelerde de /i/ > /e/ değişme veya genişlemesi görülür: güviye < güvey < güveyi (MDD), günçiçiye < gün çiçeği "ay çiçek" (MDD).

[99] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2013, s.79.

Farsçadan dilimize geçen *dev* kelimesi de ölçünlü Türkçeye göre özünü korur şekilde kullanılmaktadır:

div < dev < Far. dīv (MDD).

1.1.5.3.3. u < o değişmesi

uvalara < ovalara (XXXV/50), suvan < soğan (XXII/20), kuva < kova (XXV/30), bumba < bomba < İt. bomba (MDD), buynuz < boynuz (MDD), ḳuyarlardı < koyarlardı (XL/10), yūrmaḳ < yoğurmak (MDD), dūrmaḳ < doğurmak (MDD), sūḳtan < soğuktan (XVIII/5), ūlum < oğlum (XIII/5), būldu < boğuldu (XXXIX/35), sūmak (MDD), dūma (MDD), ūlak < oğlak (II/15), yūrt < yoğurt (MDD), dūru < doğru (I/25).

Farsça *tohum* kelimesi, ünsüz düşmesi geçirmiş olmakla birlikte, aslında bulunan /u/ ünlüsüyle varlığını sürdürür:

tūm < tohum < Far. tuhm (MDD).

1.1.5.3.4. ü < ö değişmesi

Bu değişme, Balkan Türk ağızlarının karakteristik bir değişimini ifade eder. Kuzey/Kıpçak Türkçesinin etkisine bağlanan, ama yerel dillerin de etkisinin olabileceği bu değişimde, bilhassa ilk hecede düzenli bir /ö/ > /ü/ daralması veya değişmesi görülür:

sündü < söndü (MDD), sümürmek < sömürmek (MDD), düvemesiñ < dövemesin (X/25), sūleşmiyez < söyleşmiyoruz (XXXIII/15), būle < böyle (XXXII/15), ūle < öyle (XIII/35), güvde < gövde (MDD), kü < köy (VII/10), ūrenmek < öğrenmek (), ūretemiye < öğretmeğe (X/15), ūlende < öğlende (V/5), ülennik < öğlenlik (I/30), sūmek < sövmek (MDD), dūmek < dövmek (VII/35, çūmek “zıplamak” (MDD), ūnmek < öğünmek (MDD), ūtmek < öğütmek (), ūtlemek < öğütlemek (), gūslüler < göğüslüler (I/20), sūt < söğüt (XXV/15).

1.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Dar ünlülerin (/ı/, /i/, /u/, /ü/) geniş ünlülere (/a/, /e/, /o/, /ö/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.4.1. a < ı değişmesi

tanamak < tanımak (MDD), dada < dadı < Far. dādū (MDD).

Foenetik değişime uğramış şu kelimelerde de görülür: bızā < buzağı (XXX/25), yapā < yapağı (XXIV/5), ḳırā < kırağı (MDD), sāra < sağrı (MDD).

1.1.5.4.2. e < i değişmesi

meras < miras < Ar. mīrāṯ "ميراث" (MDD), neyazi < Ar.+ Far. niyaz+ī (XXXV/10), ermene < ermeni (MDD).

Yansıma bir kelime olan "nene" de daima geniş ünlülü biçimiyle kullanılır.

Türkçe *ekiz* kelimesi eski şekliye yaşar: ekiz (MDD).

Kızılalma-Karaman Yörükleri'nde *yokuş* kelimesinin karşıtı olan *eñiş* kelimesi eskicil biçimini korumaktadır.

1.1.5.4.3. o < u değişmesi

dodak < dudak (MDD), istambol < istanbul (XXX/40), yonuzlu < yunuslu "يونس" (II/20).

Türkçe *yoḳarda* ve *osanmaḳ* kelimeleri eskicil biçimlerini korumaktadır: yoḳarda (I/25), osan- "usanmak" (MDD).

1.1.5.4.4. ö < ü değişmesi

ökümat < hükümet < Ar. ḥükūmet "حكومت" (MDD).

Türkçe *yörük* ve *gözel* kelimeleri eskicil biçimleriyle yaşamaktadır:

yörük (XVIII/50), gözel (VII/45).

1.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Düz ünlülerin (/a/, /e/, /ı/, /i/) yuvarlak ünlülere (/o/, /ö/, /u/, /ü/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.5.1. u, o < a değişmesi

bobamın < babamın (VII/5), popaz < Rum. papaz (MDD).

Koca Gaber ile Şaşavarlı köyünün tümü, Hocalı köyünün yarısında da aynı kelime /u/lu kullanır:

buba < baba (XXVIII/40), bubasının < babasının (XVIII/45).

1.1.5.5.2. ö < e değişmesi

möme < meme (MDD), böbiye < bebeği (VII/55), töste < deste (MDD), tö ble < te böyle < işte böyle (XXXIII/5), döylet < devlet < Ar. "دولة" (MDD).

1.1.5.5.3. u < ı değişmesi

vaḳuf < vakıf < Ar. vaḳf "وقف" (XX/135), avur < ağır (VI/30), avuju < avcı (I/10), savur < sağır (MDD).

1.1.5.5.4. ü < i değişmesi

mümün < mümin < Ar. mu'min "مؤمن" (IV/10), büber < Rum. biber (V/15), müllet < millet < Ar. millet "ملة" (XXVIII/20).

1.1.5.5.5. u < e değişmesi

cuvap < cevap < Ar. "جواب" (MDD).

1.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi:

Yuvarlak ünlülerin (/o/, /ö/, /u/, /ü/) düz ünlülere (/a/, /e/, /ı/, /i/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.6.1. a < o değişmesi

oraz < horoz < Far. horūs (VIII/50), asanabası < hasan obası (XXXV/40).

1.1.5.6.2. ı < u değişmesi

Genellikle yuvarlaklaşma özellikleri taşıyan Arapça asıllı alıntı kelimelerde görülür:

mısalla taşı < musalla < Ar. musallā "مصلى" (IX/50), tabıt < tabut < Ar. tābūt "تابوت" (XXIII/75), amır < hamur < Ar. hamīr "خمير" (MDD), yakıp < yakup < Ar. "يعقوب" (XXXIX/5), mıtlak < mutlak < Ar. "مطلق " (XX/95), kalbır < kalbur < Ar. ġirbāl "غربال" (MDD).

Farsça asıllı alıntı kelimelerde de örnekleri görülür:

pamık < pamuk < Far. panbuḳ (MDD), armıt < armut < Far. emrūd (XIII/20).

Yine eskicil özelliklerini koruyan birkaç Türkçe kelimede de örneklerine rastlanır:

tavıḳ < tavuk (XIII/50), yāmır < yağmur (XXIX/10), yımışaḳ < yumuşak (XIII/100), bıdaḳ < budak (XX/50), sıs- (MDD).

1.1.5.6.3. i < ü değişmesi

isīn < hüseyin < Ar. ḥüseyn "حسين" (XVII/15), mijever < mücevher < Ar. "مجوهر" (MDD).

1.1.6. Ünlü Düşmesi *(Elision)*

1.1.6.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi

1.1.6.1.1. /e/ düşmesi

meklemek < emeklemek (XXXVI/10).

1.1.6.1.2. /ı/ düşmesi

mızganmak < ımızganmak “uykuya dalmak” (MDD).

1.1.6.2. İç Seste Ünlü Düşmesi

1.1.6.2.1. /i/ düşmesi

Bu düşme genel olarak Arapça asıllı alıntı kelimelerde görülür:

şerfe < şerife “شريفة” (XXIII/5), zarfeymiş < zarife imiş “ظريفة” (VII/5), zayde < zahide “زاهدة” (VI/15), şayde < şahide “شاهدة” (VII/10), rayme < rahime < Ar. “رحيمة” (MDD)

Türkçe kelimelerde:

içerde < içeride (XIX/15).

1.1.6.2.2. /ı/ düşmesi

Örnekleri orta hece düşmesi görülen birleşik kelimelerdir: ḳaynata < kayınata (XXXVIII/10), artlanıḳ < arıtlanıḳ “temizlenmiş” (XXIV/10), gelinalcı < gelinalıcı (XXIV/50).

1.1.6.2.3. /e/ düşmesi

nerdeyse < neredeyse (XXIII/40), nerde (XXIII/10).

1.1.6.2.1.4 /a/ düşmesi

ordan < oradan (XXIII/45), orda < orada (XXXVIII/10).

1.1.6.2.5. /u/ düşmesi

osruḳ < osuruk (I/65), levsa < Rum. lohusa (MDD).

1.1.6.3. Son Seste Ünlü Düşmesi

1.1.6.3.1. /a/ düşmesi

pıras < pırasa < Rum. pırasa (MDD).

1.1.6.3.2. /u/ ünlü düşmesi:

anadol < anadolu (MDD).

1.1.7. Ünlü Türemesi

Türkçe kimi kelimeler bazı ünsüzlerle başlamazlar. Bu sebeple yabancı dillerden geçen alıntı kelimelerde bu tür ünsüzlerin başında bir ünlü türetilerek kelime bir ölçüde Türkçeleştirilmiş olur.[100]

1.1.7.1. Ön Seste Ünlü Türemesi *(Prothesis)*

1.1.7.1.1. /i/ ön türemesi

iĺāzım < lazım < Ar. "لازم" (XIII/115), irezil < rezil < Ar. "رذيل" (MDD), iliyen < leğen < Far. legen (MDD), ireçel < reçel < Far. rīçāl (XXXIX/28), irejep < recep < Ar. "رجب" (XXXV/25), iriza < rıza < Ar. "رضاء" (VII/35), ileş < leş < Far. lāşe (MDD), ilimon < limon < Rum. limon (MDD), irije ederin < rica ederim < Ar. (MDD).

1.1.7.1.2. /ı/ ön türemesi

ırātlık < rahatlık < Ar. "راحة" (MDD), ırāmetli < rahmetli < Ar. "رحمة" (II/15), ıramazan < ramazan < Ar. "رمضان" (MDD), ırasat < rasat < Mk. расад (rasad) "tohum ekilen yer, küçük sera" (MDD), ıradanya < radanya "bir köy adı" (XXXIII/15), ışkola < Srp. şkola "okul" (XXIII/25).

Türkçe *ısıcak* kelimesi eskicil biçimiyle yaşamaktadır:

ısıjaḳ (XI/20).

[100] Ahmet Günşen, age., s. 48.

1.1.7.1.3. /u/ ön türemesi

urus < rus (MDD), urum < rum (MDD), urumeli < rumeli (MDD), urfu < ruhu "روح" (), ulāna < lahana < Rum. (MDD), uslovenya < slovenya (MDD).

1.1.7.1.4. /ü/ ön türemesi

ürüya < rüya < Ar. "رؤية" (IV/10), ürüstem < rüstem < Far. (MDD), ürüzgar < rüzgar < Far. rūzgār (MDD).

1.1.7.2. İç Seste Ünlü Türemesi *(Epenthesis)*

1.1.7.2.1. /i/ ünlü türemesi

ilkiyaz < ilkyaz "bahar" (XXXI/25).

Asli biçimiyle yaşayan bir kelimemiz de vardır:

episi "hepsi" < hepisi (X/30).

1.1.7.2.2. /ı/ ünlü türemesi

Türkçenin ses yapısına aykırı olarak iki ünsüzle başlayan alıntı kelimelerde görülür: tıraktor < traktör < Fr. tracteur (XXX/25), tırampa < trampa < Rum. trampa "değişim" (XXX/15).

Eskicil biçimini koruyan Türkçe kelimelere örnek de vardır:

yalıñız (XX/25).

1.1.7.2.3. /u/ ünlü türemesi

avuju < avcı (I/10).

1.1.7.3. Son Seste Ünlü Türemesi *(Epithesis)*

1.1.7.3.1. /e/ ünlü türemesi

miske < misk < Ar. misk "مسك" (XX/75).

1.2. ÜNSÜZLER *(consonants)*

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında, ölçünlü Türkiye Türkçesindeki ünsüzlerden başka ünsüzler de bulunmaktadır.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında Türkiye Türkçesinde bulunan (/b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/) ünsüzlerinden başka, şu ünsüzler de bulunmaktadır:

(/**ñ**/,/**ḫ**/).

1.2.1. /ñ/ ünsüzü:

/ñ/ ünsüzü sürekli, tonlu ön ve arka damak ünsüzüdür. Türkçenin en eski seslerinden biridir. Yazılı kaynaklarda Türk Kağanlığı (Göktürkler) döneminden beri kullanıldığı görülmektedir. Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında yaşayan bu ses çok yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

1.2.1.1. Kelime tabanlarında:

tañrının günü (III/60), eñser (XXX/70), çañcı (XX/70), yalıñayajıḳ (XX/60), koñşumuzun (XX/30), deriñ, (I/20), düñür, (VII/75), ḳırañ (XXI/5), yeñi (XXII/15), göñülle (XXIV/10), eñ (XXV/15), bıñar (XXVII/20), öñce (XXXI/10), öñünde (XXXI/10), yalıñız (XIII/50), biñ (VII/105), doñ yāsı (VII/45) doñmaz (XX/85), añnaşırlarmış (VIII/40), siñilmiş (I/80), beñziyejek (VII/65), geñiş (MDD), soñ (MDD), seriñ (MDD), eñse (MDD) gereñ "yağlı toprak", deñiz (MDD), siñek (MDD), beñ < ben "yüzdeki leke" (MDD), çiseñ "ince yağmur" (MDD),

Yokuş kelimesinin karşıtı olan *eniş* kelimesi Yörüklerde /ñ/ ünsüzü ile yaşamaktadır: eñiş (IV/5).

Arapçadan Türkçeye geçen *nakış* kelimesinin de Yörük ağzında /ñ/ ünsüzü ile yaşadığı görülmektedir: nañış "نقش" (XIII/105).

1.2.1.2. Türkçe kimi eklerde:

Tamlayan durumu ekinde: seniñ (I/40), siziñ (I/50).

2. kişi iyelik eklerinde: anañla (XXIII/5), ajañ “amcan” (I/5), dedeñ (I/10), aġañın (XXXV/10), neneñe (I/55), ingeñ (II/5), alaña “hala” (VI/25), gözüñ (VII/65).

1 ve 2. Kişi zamirlerinin yönelme durumu çekiminde: baña (I/15), saña (VIII/10).

Emir kipinin 2. çokluk kişi çekiminde: yeñ (VIII/45), görmeñ (III/30), yapmañ (XXX/15), geliñ (VIII/30).

Emir kipinin 3. teklik ve çokluk kişi çekiminde: yīḳasıñ (III/50), yassıñ (XXX/60), kessiñ (XX/135), sāralansıñ “serinlesin” (XI/20), göstermesiñ (V/10), yapsıñ (VIII/35), olsuñ (III/60), dartsıñ “tartsın” (V/40), yapsıñnar (MDD), gelesiñler (MDD).

Fiil çekiminde 2. teklik ve çokluk şahıs eklerinde: yapmışıñ (XIII/75), biliyorsuñ (II/30), bulamāsıñ (XVIII/15), gelseydiñ (III/80), görüsüñ < görürsün (IV/10), yediñ (V/5), ḳuyuyorsuñ (VII/60), yapsaña (VII/50), bilirsiñ (X/10), istiyerseñ (XXV/5).

Kal- fiilinin sıfat-fiil biçimi ile *kalın* vasıf ismindeki /n/lerin beklenenin tersine, diş ünlüsü ile değil de damak ünsüzü olarak kullanıldığını görüyoruz: ḳalañı (XX/25), ḳalıñ (XX/120).

1.2.2. /ḫ/ ünsüzü:

Kızlalma-Karaman Yörükleri ağzında hırıltılı /ḫ/ ünsüzünün yaşadığı sadece bir kelimeye rastladık. *Kıḫı* kelimesinde /ḫ/ ünsüzü yaşamaktadır.

1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.1. Ön Seste Ünsüz Değişmeleri:

1.2.2.1.1. Ön Seste Tonlulaşma

1.2.2.1.1.1. ġ- < ķ- değişmesi

Bu değişme, bütün Kızılalma-Karaman Yörük köylerinde ortaktır ve karekteristiktir:

ġızaķ < ķızaķ (MDD), ġargı < ķargı (MDD), ġırbaç < kırbaç (MDD), ġırlangıç < kırlangıç (MDD).

Bu değişimi, salt arka damak ünsüzlerinde değil, ön damak ünsüzlerinde de görüyoruz: götürüm < kötürüm (MDD).

1.2.2.1.1.2. d- < t- değişmesi

Bu değişim de Yörük ağzının düzenli ve karekteristik bir özelliğidir:

daraķ < taraķ (XXIV/5), dadalım < tatalım (XX/60), daptılar < taptılar (XXIII/25), dartsıñ < tartsın (V/40), dıķmak < tıķmaķ (MDD), dırnaķ < tırnaķ (MDD), dembel < tembel (MDD), daķınırız < taķınırız (XXV/15), dutsaķ < tutsaķ (MDD), dalap < talep < Ar. "طلب" (MDD), dalip < talip < Ar. "طالب" (MDD), dıķız "sıcak ve bunaltıcı hava" (MDD), dırmalamak < tırmalamaķ (MDD).

1.2.2.1.1.3. z- < s- değişmesi

zümbül < sümbül < Far. sunbul (MDD), zaban < saban (XXXIV/19).

1.2.2.1.1.4. b- < p- değişmesi

Türkçede /b/ ünsüzü ile başlayan kelimeler, sonradan /p/ ünsüzüne dönüşmüştür.[101] Yörede eski biçimlerini koruyan Türkçe kelimeler şunlardır:

[101] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayım, İstanbul 2013, s. 83.

bişiriydik “pişiriyorduk” (XXXVIII/50), bişi (MDD), bastırma “pastırma” (MDD), barmaklarım “parmaklarım” (XXXIII/10), bıñarın “pınarın” (III/50), borsuk “porsuk” (MDD), eski büskü “eski püskü” (MDD).

Rumcadan geçme *pide* kelimesi de, analojik etkiyle olsa gerek, /b/ ünsüzüyle kullanılmaktadır:

datlı bidesi < tatlı pidesi < Rum. pide (XI/30).

1.2.2.1.2. Ön Seste Tonsuzlaşma

1.2.2.1.2.1. ḳ- < ġ- değişmesi

ḳazal < Ar. ġazel (غزل) “güz döneminde kuruyup dökülen ağaç yaprağı” (MDD).

Yörük ağzında eskicil biçimlerini koruyan Türkçe kelimeler de vardır:

küreşirdi (XI/40), kümüş (MDD), kīk “geyik” (MDD), ḳarġı (MDD), kezlemek “nişan almak” (MDD).

1.2.2.1.2.2. t- < d- değişmesi

Birçok örneği doğu ve batı dillerinden geçen alıntı kelimelerdir:

tefter < defter < Ar. defter “دفتر” (MDD), toktor < doktor < Fr. docteur (XXII/30), töste < Far. deste (V/45).

Eski Türkçede kelime başında /d/ sesi bulunmamaktadır. Bu ses sonradan ortaya çıkmıştır.[102] Şu kelimeler eskicil biçimleriyle günümüze kadar gelmişlerdir:

tolu (MDD), temin (XX/60), tambıra (MDD), tikencik (I/70).

1.2.2.1.2.3. p- < b- değişmesi

Eski Türkçe döneminde ve Eski Anadolu Türkçesinde /b/ ile başlayan kelimeler daha sonraki dönemde /p/ ünsüzüne dönüşmüştür.[103]

[102] Muharrem Ergin, age., s. 91.

Kızılalma-Karaman Yörük ağzında /b/ ünsüzünün /p/ ünsüzüyle yer değiştirdiği görülmektedir.

Peklemek ve *pekçi* biçimleri Kızılalma-Karaman Yörük köyleri içerisinden Alikoç, Kocalı, Süpürge ve Pırnalı köylerinde konuşulmaktadır:

pekliyersiñ < bekliyorsun (XXXVIII/55), pekçilik < bekçilik (XXVII/30).

Kızılalma-Karaman Yörük köylerinde diğer /p/ ünsüzü ile başlayan kelimeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

pıyıḳ < bıyık (I/5), pelik < belik "saç örgüsü" (MDD), pürgü < bürgü "başörtüsü" (MDD), boy pos < boy bos (MDD).

1.2.2.1.2.4. p- < f- değişmesi

Tek bir örneği vardır, o da Arapça kökenli bir alıntıdır:

pındık < fındık < Ar. funduḳ "فندق" (MDD).

1.2.2.1.3. Ön Seste Öteki Değişmeler

1.2.2.1.3.1. n- < l- değişmesi:

nor < lor < Far. lor (VI/35).

1.2.2.1.3.2. m- < n- değişmesi

memli < nemli < Far. nem (MDD).

1.2.2.1.3.3. m- < p- değişmesi

mırçalık < purçalık "baharda yetişen bir bitki" (MDD).

1.2.2.1.3.4. ş- < s- değişmesi

şijim < Moğ. sicim (MDD).

---

[103] Muharrem Ergin, age., s. 83.

1.2.2.1.3.5. ş- < ç- değişmesi

Tek örneği var:

şallap < çalap (MDD).

1.2.2.1.3.6. b- < v- değişmesi

bampir < vampir (MDD).

1.2.2.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri:

1.2.2.2.1. İç Seste Tonlulaşma

1.2.2.2.1.1. -v- < -f- değişmesi:

mıstava < mustafa < Ar. muṣṭafā "مصطفى" (XIX/25), nevse < nefise < Ar. nefīse "نفيسة" (XXIII/85), avse < afise < Ar. ḥafīẓe "حفيظة" (VII/5), çivte < çifte < Far. çuft (XXIV/20).

1.2.2.2.1.2. -v- < -k- değişmesi:

avşam < akşam (XXXVIII/55).

1.2.2.2.1.3. -v- < -h- değişmesi:

yavu < yahu < Ar. yā hū "ياهو" (XI/45), be yavu < be ya hu Ar. "ياهو" (VI/5), levsa < lohusa < Rum. (MDD), yavidi < yahudi < Ar. yahūdī "يهودي" (MDD).

1.2.2.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma

1.2.2.2.2.1. -f- < -v- değişmesi

Yörük köylerinin hepsinde var olan bir değişimdir:

ḳafal < kaval (MDD).

Merdifen ve *eldifen* kelimelerindeki ses değişmesi Kocalı ve Alikoç köylerinde görülmüştür:

merdifen < merdiven < Far. nerdubān (MDD), eldifen < eldiven < (MDD).

1.2.2.2.2.2. -f- < -b- değişmesi

Bu ses değişmesi Kocalı ve Alikoç köylerinde bulunur, diğer köylerde bulunmaz:

safıncıḳ < sabuncuk < Ar. ṣābūn "صابون" (XXIV/5).

1.2.2.2.2.3. -p- < -b- değişmesi

soypet < sohbet < Ar. ṣuḥbet "صحبة" (MDD).

1.2.2.2.3. İç Seste Sızıcılaşma ve Akıcılaşma:

1.2.2.2.3.1. -v- < -ğ- < -ġ- değişmesi:

Türkçede, Eski Türkçeden beri devam eden v < ğ < ġ ses değişmesi olayı yörede yaygın olarak görülmektedir:

suvan < soğan < soġan (XXXIII/10), duvan < doğan < doġan (MDD), sav ol < sağ ol < saġ ol (MDD).

Aşağıdaki ince sıradan ve yuvarlak ünlü taşımayan örnek Alikoç ve Kocalı Kızılalma-Karaman Yörük köylerinde bulunmaktadır:

çivdem < çiğdem (MDD).

1.2.2.2.3.2. -y- < -ğ- < -g- /-ġ- değişmesi

ciyer < ciğer < Far. ciger (XIII/35), diyer < diğer < Far. dīger (MDD), eyer < eğer < Far. eger (MDD), ḳıyadı < kağıdı (XXII/30), yıyardılar < yığardılar (XXIII/25).

1.2.2.2.3.3. -y- < -ḫ- değişmesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında çokça görülen bir ses değişmesi olayıdır. Örnekleri boldur:

saybi < sahibi < Ar. sāḥib "صاحب" (XXX/15), tayir < tahir < Ar. ṭāhir "طاهر" (XXXI/25), ibrayım < ibrahim < Ar. ibrāhīm "إبراهيم " (XVIII/45), cayil < cahil < Ar. cāhil "جاهل" (MDD), sayı < sahi < Ar. ṣaḥīḥ "صحيح " (VII/90), vallayı < vallahi < Ar. "والله" (MDD), billayı < billahi < Ar. "بالله" (MDD), tallayı < tallahi < Ar. "تالله" (MDD), zeyra < zehra < Ar. "زهرة" (MDD), meydi < mehdi < Ar. "مهدي" (MDD), zayde < zahide < Ar. zāhide "زاهدة" (MDD), şayde < şahide < Ar. "شاهدة" (MDD), rayme < rahime < Ar. "رحيمة" (MDD), ilayi yarabbi < ilahi yarabbi < Ar. "إلهي" (MDD).

1.2.2.2.3.4. -ş- < -ç- değişmesi

Sıkça görülen ses değişmelerinden biridir:

/t/ ünüsüzünden önce gelen /ç/ ünsüzü sızıcılaşarak /ş/ ünsüzüne dönüşür:

uştu < uçtu (XI/35), kaştım < kaçtım (XVIII/5), aştı < açtı (MDD), geşti < geçti (XX/80), seşti < seçti (MDD), bişti < biçti (MDD).

/l/ ünsüzünden önce gelen /ç/ ünsüzü sızıcılaşarak /ş/ ünsüzüne dönüşür:

genşler < gençler (XXXVII/38), ḳoşlar < koçlar (XXX/85), uşlarını < uçları (XXXIX/20), arşla < harçla (XIII/110), ḳışlarımın < kıçlarımın (V/30), ilaşlardan < ilaçlardan (XXIII/10), kireşledik < kireçledik (XX/10), pirinşle < pirinçle < Far. birinc (VII/45).

1.2.2.2.3.5. -j- < -c- < -ç- değişmesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında çokça görülen bir ses değişmesi olayıdır. Yörük köyleri içerisnde Şaşavarlı köyünde /j/ sesinin yerini daha fazla /c/ sesi almaktadır. Bunun dışında /-j-/ < /-c-/ ses değişmesi çokça görülen ve karakteristik bir özellik taşımakatadır:

geje < gece (I/10), ḳarıjıḳ < karıcık (III/25), ujuzu < ucuzu (XXXI/10), ḳojallı < kocalılı (XXIV/55), üjütüm < vücudum < Ar. "وجود" (XXIII/55), üjüm < hücum < Ar. hücūm " هجوم" (XXII/25), nārajaḳ < ne arayacak (XVIII/40), güjün < gücün (I/10), ajı < acı (VII/95), ũleje < öylece (XXXVII/35), güjenirdi < gücenirdi

(XXXII/15), böjek < böcek (XXX/60), dolajaḳ < dolacak (XVII/10), ölejek < ölecek (IV/15), üj < üc < üç (IX/15).

1.2.2.2.3.6. -f- < -p- değişmesi

gülferi < gülperi (MDD).

1.2.2.2.4. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler:

1.2.2.2.4.1. -l- < -r- değişmesi:

selver < server < Far. (MDD), belber < berber < Far. berber (MDD), melem < merhem < Ar. merhem "مرهم" (MDD), mülver < mürver < Far. murdber (MDD), ilifat < rıfat < Ar. rirʿat "رفعة" (MDD), zembelek < zemberek < Far. zenbūrek (MDD), belgüzar < bergüzar Far. berguẕār (MDD).

1.2.2.2.4.2. -l- < -n- değişmesi:

filcan < fincan < Ar. fincān " فنجان" (MDD), dölemeş < dönemeç (MDD).

1.2.2.2.4.3. -n- < -m- değişmesi:

şindi < şimdi (XXV/10).

1.2.2.2.5. İç Seste Öteki Ünsüz Değişmeleri:

1.2.2.2.5.1. -f- < -h- değişmesi

buf < buhar < Ar. buhār " بخار" (MDD), mayfoş < mayhoş < Far. meyhoş (MDD), sarfoş < sarhoş < Far. serhoş (MDD), urfu < ruhu < Ar. rūh "روح" (MDD), allafım < allahım < Ar. allah "الله" (XI/50), allafçīm < allahçığım < Ar. "الله" (MDD), pıftı < pıhtı < Far. pihtī (MDD), çufa < çuha < Far. çūḫa (MDD).

1.2.2.2.5.2. -z- < -d- değişmesi

cazu < cadı < Far. cādū (MDD).

1.2.2.2.5.3. -v- < -r- değişmesi

pazarevtesi < pazarertesi (VII/75).

1.2.2.2.5.4. -t- < -k- değişmesi

Yöre ağzında sadece üç örneğine rastlanmıştır:

örtlemek < örklemek "hayvanları çayıra iple, urganla bağlamak" (MDD), türtmen < türkmen (MDD), ditsinmek < tiksinmek (MDD).

1.2.2.2.5.5. -k- < -t- değişmesi

Tek örnekli ses değişimidir:

ġırḳlak < gırtlak (VIII/10).

1.2.2.2.5.6. -t- < -h- değişmesi

Tek örneği bulunmuştur:

günātlık < günahlık < Far. günāh (MDD).

1.2.2.2.5.7. -g- < -ğ- değişmesi

Ölçünlü Türçedeki *eğer* ve *meğer* kelimelerinin Farsça asıllarını koruduğu görülmektedir:

eger < eğer < Far. eger (VIII/20), meğer < meğer < Far. meger (MDD).

1.2.2.2.5.8. -y- < -v- değişmesi

kıyılcım < kıvılcım (MDD), töybe < tövbe < Ar. tevbe "توبة" (MDD), seyap < sevap < Ar. ṣevāb "ثواب" (MDD).

1.2.2.2.5.9. -ñ- < -k- değişmesi

Tek bir örneği bulunur:

nañış < nakış < Ar. naḳş “نقش” (MDD).

1.2.2.2.5.10. -b- < -v- değişmesi

sebap < sevap < Ar. ṣevāb “ثواب” (VII/50).

1.2.2.2.6. İç Seste Ünsüz Benzeşmesi

1.2.2.2.6.1. İlerleyici Benzeşme

Bir kelimede iki ünsüzden birinci ünsüzünün ikinci ünsüzü kendisine benzetmesidir.

1.2.2.2.6.2. Yarım Benzeşme

-mn- < -ml-:

çamnarı < çamları (XX/130), benimne < benimle (MDD), anamna < anamla (MDD), namnı < namlı “tırpanla biçilmiş otların bir sıra şeklinde dizilişi” (MDD).

1.2.2.2.6.3. Tam Benzeşme

-nn- < -nl-:

günneri < günleri (XXV/10), tikenner < dikenler (XXVIII/20), samannarı < samanları (XXXIV/15), yılannar < yılanlar (XXV/5), izinne < izinle (I/20), tonnarı < te onları (XI/10), tütünner < tütünler (VII/105), zamannar < zamanlar (VII/75), altınnarı < altınları (VII/60).

1.2.2.2.6.4. Gerileyici Benzeşme:

1.2.2.2.6.4.1. -mb- < -nb- değişmesi

om bir < on bir (XXI/5), om beş < on beş (XXIX/15), ambar < anbar < Far. anbār (XXIX/20).

1.2.2.2.6.4.2. -nd- < -md- değişmesi

şindi < şimdi (XXV/10).

1.2.2.2.7. Benzeşmezlik *(Dissimilation)*

filcan < fincan < Ar. fincān "فنجان" (MDD), belber < berber < Far. berber (MDD).

1.2.2.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.3.1. Son Seste Sızcılaşma

1.2.2.3.1.1. -ş < -ç değişmesi:

ardış < ardıç (I/60), ḳılış dere < kılıç dere (VII/10), üş < üç (XXXIII/20), felş < felç (XIX/35), sīrtmaş < sığırtmaç (XI/30), alikoş < alikoç (XVIII/10) babış < babıç (MDD), kaş < kaç (XXXV/15).

1.2.2.3.2. Son Seste Tonlulaşma

1.2.2.3.2.1. -z < -s değişmesi

yonuzluda < yunusluda "يونس" (II/20), iliyazmış < iliyasmış "الياس" (XXXV/5), namız < namus < Ar. nāmūs (MDD).

1.2.2.3.2.2. -d < -t değişmesi

süd < süt (XXXII/25), mard < mart < Lat. mart (IX/75), esab ed < hesap et < Ar. hisāb "حساب" (XXVIII/5).

1.2.2.3.2.3. -j < -ş değişmesi

Rumeli ağızlarına özgü bir ses değişmesi olayıdır. Kızlalma-Karaman Yörükleri ağzında da bolca kullanılmaktadır.

oj < hoş < Far. hoş (MDD), oj bej < hoş beş (MDD), üj beş < üc beş < üç beş (MDD).

1.2.2.3.3. Son Seste Tonsuzlaşma

1.2.2.3.3.1. -s < -z değişmesi

ekis < ekiz (MDD), sekis < sekiz (XXXV/15).

1.2.2.3.4. Son Seste Öteki Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.3.4.1. -l < -n değişmesi

ḳanul < kanun < Ar. ḳānūn "قانون" (MDD).

yusul < yosun (MDD).

1.2.2.3.4.2. -m < -n değişmesi

kurşum < kurşun (MDD).

1.2.2.3.4.3. -n < -m değişmesi

türkün < türküm (MDD), yörükün < yörüğüm (MDD).

1.2.3. Ünsüz Düşmesi

1.2.3.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi

1.2.3.1.1. h- ünsüzün düşmesi

Bütün Balkan Türk ağızlarında olduğu gibi, Yörük ağzında da karakteristik bir özelliktir ve örnekleri boldur.

emen < hemen < Far. hemān (XXXVII/15), er < her < Far. her (…), ep < hep (XXXIII/25), iç < hiç < Far. hīç (XIII/95), epten < hepten (XXXIII/5), em < hem < Far. hem (XXXI/10), ırḳa < hırka < Ar. ḫriḳa (VII/90), ayvan < hayvan "حيوان" (I/40), asta < hasta < Far. haste (V/10), afta < hafta < Far. hefte (I/40).

Ön sesinde /h-/ ünsüzü bulunan *heybe* kelimesinde, /h/ düştüğü gibi, "ey" ses öbeği de ünlü birleşmesi sonucu uzun /ī/ ünlüsüne dönüşür: ībelerde < heybelerde < Ar. ʿaybe "عيبه" (XX/120)

1.2.3.1.2. v- ünsüzün düşmesi

Arapça kökenli bir kelimede düştüğü görülmektedir:

üjütümü < vücutumu < Ar. vucūd "وجود" (V/5).

Türkçe *ur-* fiili eskicil biçimini korumaktadır:

urdum (I/55).

1.2.3.1.3. y- ünsüzün düşmesi

Tüm Yörük köylerinde görülen ön seste /y/ ünsüzün düşmesi örnekleri boldur:

inge < yenge (MDD), ıldız < yıldız (MDD), ıpraḳ < yıprak (MDD), üzmek < yüzmek (MDD), üç üz < üç yüz (MDD), beş üz < beş yüz (MDD), alt̬üz < alt yüz (MDD).

Şu örneği de sadece Alikoç köyünde görüyoruz: ulaf < yulaf (X/10).

1.2.3.1.4. g- ünsüzün düşmesi:

üvem < güvem (MDD).

1.2.3.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

1.2.3.2.1. -h- ünsüzün düşmesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında /h/ sesinin düşmesi karakteristik bir özelliktir ve sürekli düşmektedir. /h/ sesinin düşmesinden dolayı yanındaki ünlüler de uzamaktadır:

dā < daha (II/25), āmet < Ahmet < Ar. "احمد" (XXXI/25), mēmet < mehmet < Ar. "محمد" (XI/40), ālat < ahlat < Rum. (MDD), bāçe < bahçe < Far. bāġçe (MDD), bāşiş < bahşiş < Far. baẖşiş (MDD), zūre < zühre < Ar. ẓuhre "ظهرة" (XXXV/25).

Yaygın olarak kullanılan *istikam* (< Ar. istiḫkâm "استحكام") kelimesinde ise uzama söz konusu değildir.

1.2.3.2.2. Ön ve arka damak -ğ- ünsüzünün düşmesi

çīdem < çiğdem (MDD), çīniyerlerdi < çiğniyorlardı (X/45), dūdum < doğdum (XIII/5), ūrendim < öğrendim (XVI/25), sīmadı < sığmadı (XXX/20), sāmak < sağmak (XXXIV/5), sīrlar < sığırlar (VI/15), aşā < aşağı (I/5), sāralansıñ < sağıralansın/sağaralansın "serinlesin" (VI/20), būşmak < boğuşmak (MDD), çīniyerdik < çiğniyorduk (X/40), dūru < doğru (XVIII/5).

1.2.3.2.3. -y- ünsüzünün düşmesi

gīmek < giymek (MDD), gīsin < giysin (XXXV/15), īler < iyiler (II/5), būk üdü < büyüktü (XXX/10), ḳomasañ < ḳoymasan (XXXVIII/30),

1.2.3.2.4. -f- ünsüzünün düşmesi

yūka < yufḳa (VII/80), çīt < çift < Far. çuft (XXXIV/19).

1.2.3.2.5. -k- ünsüzünün düşmesi

/k/ ünsüzünün düşüp uzatmadığı kelime:

meneşe < menekşe < Far. benefşe (MDD), çabıjaḳ < çabukçak (MDD).

/k/ ünsüzü düşerken önceki ünlüyü uzatır:

ī̇şimek < ekşimek (MDD), ī̇şi < ekşi (VII/85), ī̇silmek < eksilmek (MDD), ī̇sik < eksik (VII/55).

1.2.3.2.6. -n- ünsüzünün düşmesi

ī̇sannar < insanar < Ar. "انسان" (VII/90), ī̇şallā < inşallah < Ar. "ان شاء الله" (XVIII/10), sōra < sonra (X/45), konferes < konferans < Fr. conference (XI/30).

1.2.3.2.7. -t- ünsüzünün düşmesi

izmek´ar < hizmetkâr < Ar. ḫidmet "خدمة"+ Far. kār (XI/5), üslerine < üstlerine (XXX/80), dosları < dostları (MDD).

1.2.3.2.8. -l- ünsüzünün düşmesi

beki < belki (XL/5), zoran < zorlan (XXXVII/10), güsüm < gülsüm < Ar. "كلثوم" (XXXV/20), beki < belki (XXXIV/10).

1.2.3.2.9. -z- ünsüzünün düşmesi

alamasañ < alamazsan (XIII/95), işlemese < işlemezse (XXII/30), olmasa < olmazsa (XXIII/80), yaramasa < yaramazsa (VI/15), oḳumasam < okumazsam (VII/70), biraçıḳ < birazcık (IX/50).

1.2.3.2.10. -ş- ünsüzünün düşmesi

Duyulan geçmiş zaman ekinin sonundaki /**ş**/ ünsüzü yöremiz ağzında ikinci tekli şahıs çekiminde düzenli olarak düşmektedir:

çıḳarmısıñ < çıkarmışsın (XXV/25), ḳuymusuñ < kuymuşsun (XX/100),

1.2.3.2.11. -v- ünsüzünün düşmesi

dῡmek < dövmek (VII/35), firdes < firdevs “فردوس” (MDD).

1.2.3.2.12. -m- ünsüzün düşmesi

şini < şimdi (XX/85).

1.2.3.2.13. -r- ünsüzünün düşmesi

īne yudu < iğne yurdu “iğne deliği” (MDD).

1.2.3.3. Son Seste Ünsüz Düşmesi

1.2.3.3.1. -l ünsüzünün düşmesi

nası < nasıl (V/5).

1.2.3.3.2. -r ünsüzünün düşmesi

bi < bir (I/5), tekra < tekrar < Ar. tekrār “تكرار” (XXXVIII/30).

1.2.3.3.3. -n ünsüzünün düşmesi

çıḳarḳa < çıkarken (XXIV/30), giderke < giderken (XXIV/50), niçi < niçin (V/5), varḳa < varken (XXXIV/10), zatı < zaten < Ar. “ذاتا” (XXXIII/20), gelirke < gelirken (V/40), zate < zaten < Ar. “ذاتا” (XXVII/10). zatı < zaten < Ar. “ذاتا” (XXXVIII/70).

1.2.3.3.4. -t ünsüzünün düşmesi

üs < üst (XIX/25), abdes < abdest < Far. āb-dest (MDD), serbes < serbest < Far. serbest (XIII/80), ras < rast < Far. rāst (V/35).

1.2.3.3.5. -f ünsüzünün düşmesi

yūsu < yusuf < Ar. yusuf “يوسف” (XXIV/35).

1.2.3.3.1.6. -k/-ḳ ünsüzünün düşmesi

ḳoltu < ḳoltuḳ (XXXVIII/10), anca < ancaḳ (XX/125), gūde < gökte (XXX/55), örümce < örümcek (MDD).

1.2.3.3.7. -h ünsüzünün düşmesi

/h/ sesi düşerken kendisinden önceki ünlüyü uzatmaktadır:

siĺā < silah < Ar. "سلاح" (MDD), sabā < sabah < Ar. "صباح" (I/10), alĺā < allah < Ar. "الله" (VI/5), isĺā < islah < Ar. "اصلاح" (MDD), günā < günah < Far. (MDD), uĺā < Ulah (MDD), küĺā < külah < Far. kulāh (XXIV/5), nik´ā < nikah < Ar. nikâh " نكاح" (MDD).

1.2.3.3.8. -y ünsüzünün düşmesi

tūi < tüy < tüg (MDD).

1.2.3.3.9. -ğ ünsüzünün düşmesi

/ğ/ ünsüzü her yerde olduğu gibi kelime sonunda da düşmektedir:

īi < iğ (MDD), bā < bağ (MDD), dā < dağ (MDD), yā < yağ (MDD), sā < sağ (MDD), çi < çiğ (XXXVIII/70)

1.2.3.3.10. -m ünsüzünün düşmesi

neteki < nitekim (MDD).

1.2.4. Ünsüz Türemesi

1.2.4.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

1.2.4.1.1. y- ünsüzün türemesi

Yörük ağzında /y/ ünsüzünün kelime başında türediği Türkçe kelimeler şunlardır:

yırak < ırak (XIII/20), yi̇renmek < iğrenmek (MDD).

/y/ ünsüzünün alıntı kelimelerde de türediği görülür:

yesir < esir < Ar. "اسير" (III/10).

1.2.4.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

1.2.4.2.1. -y- ünsüzünün türemesi

Başlıca örnekleri Türk hançeresinin çıkaramadığı ve birer gırtlak ünüsüzü olan ayın ve hemze ünsüzü bulunan Arapça asıllı kelimelerdir:

ismayil < ismail < Ar. ismāʿi̇l "اسماعيل" (XXIV/15), dayre < Ar. dāʾire " دائرة" (XXXVIII/35) gayleleri < gaileleri < Ar. ġāʾile "غائلة" (XIX/20), sayme < saime < Ar. ṣāʾime "صائمة" (MDD), zanayat < zanaat < Ar. ṣināʿat "صناعة" (I/10).

1.2.4.2.2. -t- ünsüzünün türemesi

köstüre < kösüre " bıçak, balta bilemeye yarayan taş" (MDD).[104]

1.2.4.2.3. -v- ünsüzünün türemesi:

duvajıḳ < duacık < Ar. duʿā "دعاء" (VII/70), mavsun < masum < Ar. maʿṣūm "معصوم" (XXXVII/10).

1.2.4.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

1.2.4.3.1. -k/-ḳ ünsüzünün türemesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının kendine has bir özelliği de, dil adları, zamirler ve giyimle ilgili kelimelerde sonda /-k/ bir ünsüzünün türemesidir. Söz konusu örneklere baktığımızda bunların -ca/-ce, -ça/-çe eşitlik hâli veya isimden isim yapma ekine getirilen pekiştirme işlevli /k/, /ḳ/ ünsüzü olduğu anlaşılmaktadır.

[104] *Tarama Sözlüğü*'nde *kösre* "bileği taşı" olarak geçmektedir (bk. TS-IV: 2702).

Dil adlarındaki örnekler:

türkçek < türkçe (MDD), ġavurjaḳ < gavurca (MDD), makedoncaḳ < makedonca (MDD), arapçaḳ < arapça (MDD), sırpçaḳ < sırpça (MDD), bulġarjaḳ < bulgarca (MDD).

Giyimle ilgili kelimelerde görülen türeme örnekleri:

fistancaḳ < fistanca (VII/95), gömlekçek < gömlekçe (XXXVII/5), yelekçek < yelekçe (VII/90), doncaḳ < donca (MDD), çorapçaḳ < çorapça (MDD).

Zamirlerdeki örnekler de şunlardır:

kendilīncek < kendiliğincek "kendisine göre" (MDD), bencek < bence (MDD), sencek < sence (MDD), bizimcek < bizimce "bize göre" (MDD).

Diğer türemeler:

yolcaḳ < yolca (II/10), tarafçaḳ < tarafça (XIX/45), buncaḳ < bunca (MDD), boyuncaḳ < boyunca (MDD), nejek < nece (MDD).

1.2.4.3.2. -z ünsüzünün türemesi

Yörük ağzında kimi kelimelerin sonunda /-z/ ünsüzün türediği görülmektedir. Bu türemeler genellikle dil ve giyimle ilgilidir. Burada da isimden isim yapma işleviyle de kullanılmaya başlanan -ca/ce, -ça/çe eşitlik hâli eklerine getirilen bir pekiştirme ünsüzünden söz edilebilir.

Dil ile ilgili türemeler:

sırpçaz < sırpça (MDD), türkçez < türkçe (MDD), makedoncaz < makedonca (MDD), arnavutçaz < Arnavutça (MDD).

Giyimle ilgili türemeler:

doncaz < donca (MDD), gömlekçez (MDD).

Diğer türemeler:

döndükçez < döndükçe (MDD), durdukçaz <durdukça (MDD), kızdıkçaz < kızdıkça (MDD), öncez (MDD), geç yoluncaz (MDD).

1.2.4.3.3. -n ünsüzünün türemesi

yolcan aşā < yolca aşağı (MDD),

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında -la / -le vasıta hâli eki eskicil vasıta hali eki -n ile pekiştirilerek kullanılır. Elbette bu bir ünsüz türemesi değil, bir ek yığılması olayıdır.

bayırlan öte < bayır ile öte (MDD), suylan < suyla (XXXII/25), zorlan < zorla (XXXII/5), abujūmlan < ablacığımla (XXIX/5) māmıtlan < mahmutla < Ar. “محمود” (XXXII/35), pi̅nirlen < peynirle < Far. peni̅r (VII/55).

1.2.4.3.4. -m ünsüzünün türemesi

Burada da bir pekiştirme işlevli ünsüz türemesinden söz edilebilir:

illem < illa < Ar. ilĺā “الا” (XXX/80), bilem < bile (XIII/125), bekim < belki (MDD), yoksam < yoksa (MDD), barem < bare < Far. bārī̅ (MDD), sankim < sanki (MDD).

1.2.4.3.5. -t ünsüzünün türemesi

Bir örneğini tespit edebildiğimiz bu türeme de bir pekiştirme işlevli son ses ünsüz türemesidir: keret < kere < Ar. kerre “كرة” (VI/5).

1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi *(Geminate)*

-ḳḳ- < -ḳ-

şaḳḳa < şaḳa (MDD).

-dd- < -d-

middesi < midesi < Ar. miʿde “معدة” (XIII/145), addım < hadım < Ar. ḫādim “خادم” (MDD).

-ss- < -s-

assı < asi < Ar. ʿāṣi̇ “عاصي” (MDD).

1.2.5. İkiz Ünsüzün Tekleşmesi

Kızılalma-Karaman Yörük ağzında, Arapça asıllı alıntı kelimelerde karşımıza çıkan ikiz ünsüzlerin (şedde) genellikle tekleştiği görülmektedir:

-z- < -zz-

izet < izzet < Ar. “عزة” (VII/15).

-v- < -vv-

evelki < evvelki < Ar. “اول” (IX/75), kuvetli < kuvvetli < Ar. “قوة” (XX85), minever < münevver < Ar. “منور” (III/5).

-k- < -kk-, -ḳ- < -ḳḳ-

dik´atlı < dikkatlı < Ar. “دقة” (VI/10), dik´atsızlıḳ < dikkatsızlık < Ar. “دقة” (XXII/20), dük´ancıda < dükkancıda < Ar. “دكان” (XVI/10), çanaḳale < çanakkale (XXXIX/5).

-f- < -ff

afet < affet < Ar. ʿafv “عفو”(MDD).

-n- < -nn-

sünet dūnü < sünnet düğünü < Ar. “سنة” (MDD).

-l- < -ll-

ıdırelez < ıdırellez < hıdırellez < Ar. ḫıżr+ilyās (XXXIV/10), vala < vallahi < Ar. "والله" (XI/5), māle < mahalle < Ar. mahalle "محلة" (XI/10).

-d- < -dd-

Genellikle Arapça kurallara göre yapılmış ve tamlayanı "dīn" ismi olan kelimelerde görülür: nurdin < nureddin < Ar. nūreddīn "نور الدين" (XII/10), seyfedin < seyfeddīn < Ar. "سيف الدين" (V/35).

-y- < -yy-

tayip < tayyip < Ar. ṭayyib "طيب" (XXXV/25), teyāre < teyyare < Ar. (MDD).

1.2.6. Hece Kaynaşması *(Contraction)*

Yan yana gelerek birleşen iki farklı kelimede iki ünlü yan yana geldiğinde, iki birleşip kaynaşarak tek bir ünlüye dönüşür ki bu olaya *hece kaynaşması* denir.

tōnnarı < te onnarı (XVII/10), nārajaḳ < ne arayacak (XVIII/40), tōralarda < te oralarda (XVIII/35), kāpavratlı < kahpe avratlı (MDD), nōldu < ne oldu (MDD), tōrayı < te orayı (XXIII/85),

1.2.7. Hece Düşmesi *(Haplologie)*

Arka arkaya gelen ve ses benzerliği olan hecelerden birisinin düşmesi olayıdır: neyleyim < neyleyeyim, söyleyim < söyleyeyim, başlayım < başlayayım (MDD).

1.2.8. Ünsüz Göçüşmesi *(Metathsesis)*

1.2.8.1. Yakın Göçüşme

kibrit < kirbit (XX/75), imlek < ilmek (MDD), deyra < derya < Far. deryā (MDD).

1.2.8.2. Uzak Göçüşme

nalet < İanet < Ar. laʿnet “لعنة” (I/10), sıklık < ıslık (MDD).

İKİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı adını taşıyan bu çalışma, bölgede bütün Kızılalma-Karaman Yörük köylerini kapsayan ilk ve tek çalışma olma özelliğini taşımaktadır.

Tezde, çalışmanın temelini oluşturan ses bilgisinin yanı sıra, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü, Yörükler, Yörük köyleri hakkında ayrıntılı şekilde incelendiği gibi, Yörüklerin kullandığı kelimeler de bir sözlük hâlinde sunulmuştur.

Çalışma, günümüzün 15 Kızılalma-Karaman Yörük köyü ile sınırlı tutulmuştur. 15 Yörük köyünden 40 kişiden yapılan derlemeler (video kaydı), transkribe edilerek incelenecek metinler oluşturulmuştur. İnceleme bölümünde de söz konusu Yörük ağzının ses bilgisi özellikleri ele alınmış; bu özellikler metin ve metindeki satır numaraları verilerek örneklendirilmiştir.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü her açıdan bir "bütünlük" oluşturmaktadır. Osmanlı döneminde farklı Yörük toplulukları Anadolu'dan gelip bu bölgeye yerleşmişledir. Yüz yıllar boyu aynı bölgede yaşamaları ve kız alışverileri ile karışan Yörük taifeleri her açıdan olduğu gibi, dil açısından da bir bütünlük oluşturmuşlardır. Ancak, buna rağmen Yörük köyleri arasında dil açısından "küçük dil farklıkları" da görülmektedir. Bu durum ses bilgisine de yansımıştır. Biz bütün "Kızılalma-Karaman Yörük köyleri"ni bir bütün içinde inceledik. Ancak kimi köylerde açık şekilde görülen farkları da inceleme bölümünde örnek cümlelerle, köy adlarını vererek açıkladık.

Yaptığımız tez çalışmasında Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının karakteristik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Türkçenin en eski seslerinden biri olan genzel damak ünsüzü /ñ/, Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının karakteristik özelliklerinden biri olarak korunmaktadır. Söz konusu sesin Yörük ağzında çok yaygın bir şekilde kullandığı görülmektedir.

Hırıltılı /ḫ/ ünsüzü sadece bir kelimede yaşamaktadır. Eski Türkçede /ḳ/ olan hırıltılı /ḫ/ sesi yalınzaca *kıḫı* kelimesinde yaşamaktadır.

/h/ ünsüzünün ön, iç ve son ses olarak, /ğ/ ünsüzünün de iç ve son olarak düzenli olarak düştüğü görülmektedir.

/h/ ünsüzünün düşmediği yerde ya /y/ ya da /f/ sesine dönüştüğü görülür: billayı < billahi ve allafım < allahım kelimelerinde olduğu gibi.

/ğ/ ünsüzünden önce gelen /o/ ve /ö/ sesleri /u/ ve /ü/ seslerine dönüşmektedirler: ūl < oğul ve ūlen < öğlen vb.

/ğ/ ünsüzünden önce gelen /e/ sesi /i/ sesine dönüşmektedir. ī̇mek < eğmek vb.

/j/ < /c/ ses değişmesinin Yörük köyleri içerisinde, Şaşavarlı köyü hariç, çok yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

/t/ ve /l/ ünüsüzlerinden önce gelen /ç/ ünsüzü sızıcılaşarak düzenli olarak /ş/ ünsüzüne dönüşür: kaştım < kaçtım, koşlar < koçlar.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının en önemli karakteristik özellikleriden biri de dil, zamir ve giyimle ilgili kelimelerin sonunda /-k/ ünsüzünün türemesi olayıdır. *türkçek, ġavurjaḳ, makedoncaḳ; kendilī̇ncek, bencek, sencek, bizimcek; fistancaḳ, gömlekçek, yelekçek, doncaḳ.*

Arapça asıllı alıntı kelimelerde ikiz ünsüzler tekleşmektedir. Örnekler: *izet, nurdin, tayip* gibi.

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde değişikliğe uğrayan bazı kelimeler Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında öz biçimlerini korumuşlardır: *ısıcak, osanmak, ekiz, yokarı, yörük, gözel, küreş, kümüş, kiyik, kezlemek, tolu, temin, tambıra* kelimelerinde olduğu gibi.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında *Tañrı, uçmak, okumak, ırklamak, haçan, otalanmak, çık* vb. Türkçenin en eski kelimelerinin yaşadığı görülmektedir.

Yüñ, yalıkmak, üleştirmek, geri, mırçalık, denemek, yiğinik, ilenmek, ımızganmak, bıldır gibi Anadolu'daki söz varlığı ile Yörüklerin söz varlığının aynı olması, Anadolu Türk ağızları ile "aynılığını" ortaya koymaktadır.

Kırmısağı, *ağlantı*, *yığın*, *yarımlık*, *ulaşık*, *tokarlanmak*, *tırsa*, *tezlik taşı*, *konak*, *kıyışmak*, *kırkma*, *düzen, dip, kılıf, alınmak* kelimeleri de, Kızılalma-Karaman Yörüklerinin kullandığı kendilerine ait kelimelerdir.

Bu tezde bir bütün olarak incelenen Kızılalma-Karaman Yörü köyleri ağzı, bu köylerin hangi Oğuz boyundan ya da taife/cemaatinden geldiğini saptamak, Makedonya'daki ve Anadolu'daki diğer Oğuz boyları ile aynılığı ve ayrılığı bulmak, gerekli ve çok öenmli olmakla birlikte ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir.

Makedonya Türk ağızları içerisinde "Makedonya Yörük Ağızları" ayrı bir kategori (sınıf) olarak incelenmeli ve kendi içinde "Yörüklük" bögelerine göre alt sınıflara ayrılmalıdır. Yapılan sınıflandırmada "aynılıklar" ve "ayrılıklar" ortaya konulmalıdır.

Balkan Türk ağızları yeniden tasnif edilmelidir. Bu tasnifte Batı Rumeli ve Doğu Rumeli ağızlarına "Makedonya Yörük Ağızları" eklenenerek "üçüncü bir ağız grubu"nun oluşturulması gerektiği kanısındayız. Söz konusu üçüncü ağız grubunun Rumeli ve Anadolu ağızları ile "aynılığı" veya "ayrılığı" ayrı çalışmalarla ortaya konulmalıdır.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzı, ağız bölgesi olarak Balkan Türk ağızları içinde yer alsa da, aynı ağzı Anadolu ağızlarıyla, bilhassa Yörük ağızları ile karşılaştırarak incelemeli, değerlendirmeliyiz.

Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı adlı çalışmamızın Türklük bilimi ve Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkı sağlayacağı inancındayız.

KAYNAKÇA

1. KİŞİLER

Arif oğlu Yaşar 1931 Kutsa doğumlu.

Camayil oğlu Tahir 1940 Kocalı doğumlu.

Hanif oğlu Mustafa 1935 Koca Gaber doğumlu.

İsmayil oğlu Ahmet 1953 Kocalı doğumlu.

Mahmut oğlu Ahmet 1935 Hocalı doğumlu.

Mahmut oğlu Osman 1934 Hocalı doğumlu.

Mahmut oğlu Seyfeddin 1944 Hocalı doğumlu.

Mümün oğlu Seliman 1933 Alikoç doğumlu.

Rüstem oğlu Muharrem 1942 Hocalı doğumlu.

Rüşüt oğlu Ömerali 1926 Kurfallı doğumlu.

Şemşi oğlu Sali 1949 Kocalı doğumlu.

Sülman oğlu Mehmet 1929 Aktaş Pırnalı doğumlu.

Üsmen oğlu Ahmet 1957 Aktaş Pırnalı doğumlu.

2. YAZILI KAYNAKLAR

a. Makedonca

Македонија Како Природна и Економска Целина, Институт за национална историја, Скопје 1987.

Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје Мај 2015.

Радовиш и Радовишко, Радовош 1984.

Штип Низ Вековите, Книга Прва, Штип 1986.

b. Sırpça

КОСТИЋ, Л. М, *Националне Мањине у Српским Пределима Демографско-Етногрфска Студија*, Св. Сава, Торонто 1961.

c. Bulgarca

Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София, 1993.

ç. Türkçe

ATSIZ, *Oruçbeğ Tarihi*, 2. Basım, İstanbul 2013.

ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 2013.

GÜLER, Ali, *Atatürk'ün Soyu Kızıl Oğuzlar ve Konyarlar*, Ankara 2017.

GÜLTEN, Sadullah, *Atayurttan Anayurda Yörükler*, Ankara 2016.

GÜNŞEN, Ahmet, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara 2000.

İNBAŞI, Mehmet, "Rumeli Yörükleri", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Tarsus 14 Mayıs 2000.

HAMZAOĞLU, Yusuf, *Balkan Türklüğü II*, C. II, Üsküp 2010.

HAMZAOĞLU, Yusuf, *Balkan Türklüğü III*, C. III, Üsküp 2010.

ÖZKAN, Nurettin, *Atatürk'ün Ata Yurdu Otatntik Kent Taşkale (Kızıllar),* Taşkale 2006.

SÜMER, Faruk, *Oğuzlar*, 5. Baskı, İstanbul 1999.

TÜRKAY, Cevdet, *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, 3.Baskı, İstanbul 2012.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER

Adı: ÖMERALİ

Baba Adı: Rüşüt

Doğum Yeri ve Tarihi: Kurfallı, 1926.

Konu: Avcılık

-I-

"(12-12-2015-Kurfallı) -*Yörüklerde pıyıḳ var mıydı?*

- pıyıḳ var. şaban ajamda, bobamda bi pıyıḳlar var ıdı, bir metro. te, alen mārem ḳarısı diyeri, geldi diyeri şaban ajañ, ebipliye gelin almā āmede, o zaman arb zamanıydı. davul tutmadılar da şaban ajañda bi pıyıḳlar ḳır pıyıḳlar diyeri var ıdı diyeri tö bṻle ḳıvratmış diyeri, ep pıyıḳları ḳıvradırdı. bobam, bobam pıyıḳlar bırayı kā, ḳoş buynuzu gibi, ava giderdi **(5)** ḳışın, açan o pıyıḳlara asılmış buzlar aşā dūru avdan gelir idi. keçeler bırayı kā sarılı, biz gene ufaḳ çojuḳ, çözüyoz keçelerin iplerini, çarıḳları çıḳarıveriyoruz. nalet olsuñ zanayatı diye, sabā gitmem gārin ava. o geje yatıyoru, dinleniyoru biraz gene sabālayın gene ava. bi afta ḳoşardı, güjün bi tavşan tutardı. dedeñ de avuju oldu.

-Dedem mi?

-dedeñ, aġam, üsī̄n aġam. e, be **(10)** çojuḳ, avuju oldu ama tö bṻle ḳurtlara atıyoru domuzlara atar gibi uramazdı.

-Yok muydu avujulū?

- e, yoḳ sayılır. a be zārla urudu sōra tavşannarı ama. baña diyerdi, ömerali sen de al tüfek da ava gidelim, ā aġa, ben eskiden duymuşun, adamın bıdalası avuju olurmuş, köpiyen bıdalası zār olurmuş, a ḳatıyan, ben bobamı gördüm nası. tö bṻle tikennik

arḳasında ḳırmış bi tavşanın ḳıçını o **(15)** derlerde, biz ufaḳ çojuḳ, a tutalım de tutalım, güjbele, bilemiyen tuttuḳ mu artīn unuttum. dedeñ rāmetli bitī̄liden bi tavşan almış ḳarda ben gene ḳonata ḳoşturmā gidiyorun.

-Konata, sansar mı aja?

-sansar, aḳça gū̄slüler. baḳtım bī̄tiliden bi tavşan oynāraḳ, ḳar deriñ, geldi dedeñ ama gelmiş dayleri eve ordan izinne. tavşan geldi, ḳoja boḳlā bindi, ḳoja boḳluḳtan dereye ḳaḳıldı, dereden artladı ḳarşıya māmıt **(20)** ḳırañ ḳuzuna, bāçe altına, yolcaz gitti. çıḳtı çompitinin tarlaya dūru, māmıt ḳıraña. gelmiş dedeñ, baḳmış o yardan, ḳoja boḳluḳtan. tavşan gidiyoru ordan. ama ḳarşı yaḳasında yolun altında parçelerde, taşlar var orda, taşalar içinde bi tene o geje, orda dölenmiş, deñedim karşılıklı. bī̄tiliden gelen tavşan çıḳtı yoḳarı māmıt kıraña. deñedim, deñemiş ama aġam da, baḳtım izleri orda yarda. baḳtım o tavşan **(25)** taşlar içinde dere geliyoru taşlar içinde o geje ḳar deriñ o gidememiş orda otlamış otlamış orda o yarda. geldim eve, yedim ū̄lennik. gittim, aġa, ay gidelim o parçelerde o tavşan ne taşlar içinde uruver onu. a be ḳadam, o te bī̄tiliden gelen tavşan, ordan geldi, gitti yoḳarı. a be aġa, sen de baḳmışıñ ama ben de baḳtım, tavşan orda. e, diyen orda tavşan. e ben deñedim ḳarşılıḳ temiz, gözden geçirdim, **(30)** bī̄tiliden gelen tavşan, geşti bāçeler altından, yolcaz gitti, bırada tavşan, taşlar içinde. indik orayı, durdu aġam o yarın üstünde, arḳılıḳ, māmıt ḳırañ yaḳasında, durdu orda, ben indim o taşlar içine bū̄le, orayı aradım beriye aradım, ama bu bū̄le bāçeler tarafı sayılır, tö bū̄le yar, tavşan, fena yar bırası, tavşan gezmiş gezmiş taşlar içinde, bıradan dalmış bu araya. açan baḳtım izleri orda. ordan aşıyoru. emen ama **(35)** aġam duruyoru üs tarafta tüfekle, bū̄le bekliyeri, niçi orda bi yerde tavşan, ben de bıradan baḳtım, baḳtım bıralarda bi yerde yoḳ. baḳtım izleri var gibi, biraçıḳ bırayı baḳayın, te bū̄le seniñ gibi, yol kenarında, yoḳ nereyi girsiñ, ḳujāma, carḳ, orda ḳavradım, cark curk tuttum. yoḳ nereyi ayvan gitsiñ mecbur orayı girmiş orası bū̄le kujāma geldi. tutuyon orda be yavu dedi, ḳutura beni indirdiñ dedi, aġam. **(40)** bilseydim ū̄le tutajāmı indirmezdim. ordaymış ayvan, tuttum ḳujāma aldım. birinde gene. susa zār.

-Susa zārı mı?

- adıydı susa zārın, adını ūle ḳomuş, susa, zār. ben gene geliyorun, aldım bi̇girleri te bayırdan sabālayın ḳırañ ardında gornit var ıdı, gornit yetiştiñ beki de? ordan geliyorun. baḳtım aġam aşāda mıradın arman yanında o ḳoja boḳluḳta. zār inmiş ḳoja boḳlā. zār bulmuş tavşanı. aġam **(45)** orda tüfekle. ben de ḳırañ ardına geldim açan baḳtım zārdan ḳaçıyoru tavşan, tutmuş siziñ evin arḳasından yanı yoḳarı, asarlā gidejek. gördü beni, ben bi̇girlerle geliyorun būle, orda dere yolu var dimi orda, o dere yolunu bilirsiñ, ayvan aldı dere yolunu, te būle, bi̇girleri gördü, geçemedi. geldi o dere yoluna, altı yanımda o dere yolunda siñdi būle, siñdi orda, ben gene yoḳardan aldım te būle bi taş, ta sırtına, o **(50)** dereki ḳā aramız var beki, ta sırtına, devriliverdi aşā tarafa, te būle tumpede. ḳapina var orda. indim ḳavradım ḳışlarını. geldim siziñ ev yanına, dedim aġa, bekle bekle orda sen tavşanı, bekle orda tavşanı, ben urdum tavşanı. zārdan ayvan ḳaçıyoru asarlıḳ tarafına zār yoḳ arḳa sıra, ūle giderdi. e be çojuḳ. birinde gene, bir di̇l.

- dedeñ pazara gitmiş. gittim neneñe, **(55)** ḳojanaña, inge, ava gideneriz ibrayımla, ver tüfiye aġamın. aldım iki fişek te, aldıḳ ibrayımla gittik. ḳuşlat mezarlında o ḳuşlat mezarlīn arḳası batı dimi, orda erik var, öte tarafa batıda, ama ḳar deriñ, ḳar deriñ. açan orda bi tavşan alçaḳ ardış te būle o zaman büvemiyeri ardışlar yoḳarı, keçiler var ıdı evelden, orda baḳtık izledik ḳarşılıḳlı, orda tavşan. dedim, gez ibrayım sen ordan çeple onu çıḳsıñ, ben gene **(60)** bekliyen tüfekle, ordan ibrayım öteden beriden çepliyerke, çıḳtı tavşan, o mezarlīn arḳası çoḳ deriñ dimi orası, açan orayı geldi tavşan, ama ḳar var artladı benim yaḳaya tö būle çıḳajaḳ mezarlā ama linkliyeri tö būle ben yoḳardan taḳ attım ama linkledi̇ne uramadım. niçi linkliyeri osruḳ topu gibi. avujulūm da yoḳ o ḳā sālam çıḳtı yanımdan mezarlıḳ içinden bastı gitti aşā arpa dersine dūru, e git. dedim ibrayım **(65)** git sen eve o gitti bende dā bi fişek var ben arājan tavşan sen git ḳoynarı besle. o gitti. ama ḳar deriñ urdum ordan yolu aşā güvemliarġaja, açan baḳtım güvemliarġajın üstü yanında kelekler içinde bi tene kelekler ufaḳ o zaman, orda izleri, gittim e jıbıḳ çıḳtı ordan yoḳarı gidiyoru mezarlıḳ ḳırañına arḳa sıra taḳ, ḳırdım ḳıçını, ḳırdım ḳıçını. mezarlıḳta o doruda bi tikencik var girmiş onun içine ḳar deriñ inemiyeri **(70)** ben de gittim orayı ordan boşandı mārat deresine tarafına şıḳırın ḳaynaḳ yanına dūru kelekler küçük a be ayvan ama fişiyem yoḳ gārin iki fişek idi. orda onu, tuttum orda onu. geldim eve ama gene ḳar

üstüne ḳar bulaştı ḳar yārı. dedim inġe, gene var sen baña bi fişek, arpa dersine gitti o tavşan, onu arānen. aldım ama ḳar tö bṻle döküyoru ḳar üstüne ḳar. armancıya indi, armancıdan, izleri dip biraz beyan **(75)** oluyoru, indi armancıdan aşā, armancı arḳasından, ḳaynaḳlar yanını dimi diyerler o düze, ordan artladı ḳarşı yaḳaya, ama dip biraz izlerini buluyorun, örtüyoru ḳar, ḳar üstüne yārı. artladı ḳarşı yaḳaya, ḳıdırja yaḳasına, açan o yar gibi tö bṻle var, bindim açan baḳtım orası yar gibi te bṻle, siñilmiş orda, e yoḳardan çeviridm taḳ urdum onu orda. yumaladım orda da onu, aldım. ben de geliyorun şeyden, aşā **(80)** orta burundan galiba, avşam artīn."

Adı: RAMADAN

Baba Adı: Mustafa

Doğum Yeri: Yonuzlu, 1970.

Konu: Hayvancılık ve Göç

-II-

"(23-11-2017-Yonuzlu) -*Sālıjāñ nasıl?*

- ī̇ler, satta episi. te ingeñ, çojuḳlar episiler ī̇ satta.

-*Bırayı dūru yeñi eski?*

- ī̇lik, gözellik duymadım bi şeyler.

-*Malla nasıl gidiyoru?*

-a ḳoynarla uygun işim be yavu. aldım yonca, gel göstereyin.

-*Kṻde ḳoyun var mı?*

-salide var yüz elli tene, eniştemde var yüzden fazla yüz on, yüz yirmi tene var onda. keçisi var enişteminyirmi tene. **(5)** benim doḳuz tene var, on teneydiler ama te tekem ḳaldı orda, o yāmırlarda bulamadaıḳ. gittik aradıḳ radıḳ, bulamadıḳ.

-Bi dā bulamadıñ mı?

-bulamadıḳ bulamadıḳ. majıncı yanından o yolu öteye, yolu öteye cumālı işlerine gitmiş.

-Nasıl o yerin adı?

-majıncı yanı.

-Niye orayı ūle diyeler?

-neden bileyin. ona zamanından ūle diyeler. **(10)** ordan öteye yolcaḳ öteye, yolcaḳ öteye cumalıya gitmiştir, kūlazlı tarafına. sordum, aradım bulamadım.

-bi tö būle bi ḳurban bayramı, bizim ḳurban bayramı geliyoru. demişler kimde ūlaḳ var. bi altın bi ūlaḳ, bi altın bi ūlaḳ. destan ā ūlaḳaları satamamış, o biñ keçinin ūlānı satamamış diyerdi ırāmetli anam. anam yalan sūlemezdi, bobamın mābetlerinde yalan vardı. o biñ keçinin ūlaḳlarını o dayleriki **(15)** sene satamamış o sōrakisi sene satmış. bir altına bir ūlaḳ, bir altına bir ūlaḳ. ondan sōna onun adı ḳalmış destan ā. çoḳ bi zengin adam. o kendi ölmüş bırda, yonuzluda, yonuzlu mezarlında. onun çojuḳları gitmiş türkiyaya.

- osman varmış, ibrayım varmış. ibrayımın çojuḳları destan ā, ay bu yaşar oja, ali aġam nerde oturuyoru o evde, dā ḳarşı **(20)** yaḳada kendi oturuymuş ibrayım dede. dā altı yanında varmış bir ev, o ev geneymiş, anam dīveriydi. ḳardaşının, osmanın, osman ānın. ā diyermişler açan o da zengin imiş. ama onnarın malları ḳasımda gidermiş ḳışlaya, ıdırelezde gelirmiş ḳışladan. yaz günü bırda bekliyermişler.

- Bu kū eñ falza kaç aneye çıkmış?

- te dīverdim a. bir āne ḳoz yanında. bir āne cıbır mıstafa, iki. dā yoḳarda ali aġa, üç. dā te bu afi nenenin ḳoz yanında, afi diyeler **(25)** oturymuş. (…) dört āne. siyfulĺā bir āne beş. yaşar oja altı. ḳarşıda ibrayım dedeyīl yedi. dā osman ā varmış, onun çojūnun evi varmış dā bu tarafta. bilmiyen artīn. bi om bir on iki āne ḳā var ımış.

-Dayı cumalı ne zaman batmış?

-cumalıda, anam dī̄veriydi, baş cumalı çeşmesini sen biliyorsuñ, orda dere yaparmış iki ḳarı. ḳapışıveriyoru o iki ḳarı, o ḳarı geliyoru eve, adamına demiş, deñe nāptı beni demiş öbür ḳarı. dere yıḳamaḳ toḳucjunu biliyorsuñ sen. **(30)** toḳuşla vermiş ona vermiş vermiş, urmuş urmuş. açan o adam görüyoru o ḳarıyı tezlik taşı üstünde çöndek çöndek yapmış. adamı görmüşler **(32)** tezlik taşını geçmiş."

Adı: EMİNE

Boba Adı: Mahmut

Doğum Yeri: Hocalı, 1951.

Yaşadığı Yer: Kepekçili.

Konu: Eski âdetler, esirlik

-III-

"(29-11-2017-Kepekçili) -*Kaç yaşında evlendin?*

- yirmi üç yaşında evlendim.

- *Kaçarak mı, gönülle mi?*

- göñülle geldim izet, göñülle geldim alam.

- *Dū̄n yaptınız mı?*

- dū̄n yapperdiler baña. peşin aldıḳ o minever ingemi. ūleymiş, o zaman o türkiyalara gidildi o sıralar. beş on yirmi senelik bi meseleymiş o zaman ḳırk dört sene mi ḳırḳ üç sene mi olmuş **(5)** ben bırayı geleli.

- *Sen kaç dūmlu?*

- elli birden. elli bir dūmlu ben.

- *Mümün dayım senden bū̄k mü?*

- mümün aġam bū̄k. bizim anam on dört yaşında evlenmiş, altı çeĺat. anamın bizim, yarmadan çeĺatları olmazmış. ep üçer yaş bizim aramız. altı çeĺat biz. iki tene ölü var, sekiz tene biz.

-İki tene mi ölmüş?

-iki tene ölmüş bizim ḳardaşlarımız. **(10)** biri ḳoja çojuḳ bobam germanda yesir ike altı yaşında ölmüş. biri gene ū̄le diye anam, bu mörgüze neneye mi götürmüşler, iĺaja götürdü diye, sülman ajam ḳarısı götürmüş, astajıḳ diye anam, sīrları gene gördünleyin diye anam üjüm dip tö bū̄le diye, na na na dedim diye, adı şabandı, şaban ülum deñe püpüleri. aştı o gözlerini bi kere iş deñemedi bile diye. ajañ ḳarısı beni ḳovermezdi pek öteye beri da diyeri, **(15)** dā ḳart oldūma o gene da ufaḳ oldūna yī̄nik götürydü. iĺaja götürüydü ḳurfalıya, getirydi. ölmüş o zaman o birijī̄ gene. birisi mümün aġamla ikimizin arasında, altı yaş ḳā mümün aġamla aramız. o çojuḳla üçer yaş ıdı arañız diyerdi. benim çojuḳlarımın üç yaş arası dedi. (…)

- siñe siñe yādı, ne gözel yāmır yādı. lor lor dökerdi bırangı zaman. gökler gürliyejek dedi ötiye gün. bir gün gürledi. **(20)** gürliyejek dedi, gürledi. gökle yādı ama gene zarplı yāmadı, temizçik yādı. allā baba verdi.

-Koynara sen mi gidejek?

-kim gidejek başḳa izet?

-Kurt var mı?

-te bu dayıñın yanına iki tene çıḳmış izet, orda o eski bāda. ben şükür görmedim ama köpekler benimle gidiyoru. (…)

-sōna oluyoru çeĺatı, sūḳlārı. **(25)** o ḳarıjıḳ ölmüş. ḳışın zemeresinde sobadan çıḳattırmışlar, toḳtor yoḳ bi şey yoḳ.

-bizler görmedik, sizler de görmeñ. bobamız bizim, biz yoḳ ŭmuşuz dā dünyada. bobamız altı sene durmuş germanda. ep ḳāvaḳlık orası diyerdi.

-Ne diyerdi?

- ep ḳāvaḳlıḳ o german diyerdi bobam. altı sene durmuş, çoḳ. ḳāvaḳların dorusuna sepetleri ḳōlar diyerdi. arılara açan **(30)** baḳıyorsuñ iki günden sōna o arılar binmiş sepetlere, ay biniñ şindi, onnarı indiriñ, o sepetleri diyerdiler dedi. alemlere işledik altı sene diyerdi.

- kimseye ḳalmaz bu dünya alam. küçükler de büvejek, ī̇tiyarlar ölejek, bunnar bi atıra ḳalajaḳ. ayda bi kere bi adam gelir. siziñ gibi olsam. (…)

- kimden yoḳ yollān. ben ona iftarlıḳ ta **(35)** yollājan bir camiye. süfürlük te yaptım mı bi şey yollājan. yaz bu, er şey var şindi. oralara tayfam gitmiyeri. iç bi türlü gelmiyeri, kendi gene uymārı, kendi gene demiyeri gideyin bu geje alama. dedim bi kere, gelmiş, ver ezanıñı, çıḳ ordan yoḳarı gel, iftar edelim dedim. süfür yelim gene git sabā namazına. kim bıranġısı şeye mi gidiyoru. a ḳız dedim, iç kimse gene gitmese dedim, bıranġı geje **(40)** gene, bir ki ḳarı gitseydik.

- (…) cırnıkta yīḳarmışlar. bi ḳarı gittim açan on dört sene öñce bu kū̄denmiş o rasim dedenin ḳızları ĭmış. geldiler baña oş beşe geldiler. aman be ḳıymatlı eminejī̄m ben seni bū̄le istemedim göreyin, niçi sen bi doḳuz sarmalı fıta ḳuşanmadıñ, dedim bitevi baña gülüşüñ ŭdü baña bırda ayşe birinin adı birinin nevsemiydi, onnara gene ayaḳ ḳalkamam demedim tö bū̄le **(45)** fıstancıḳlarla gittim a be bunnarla a be bunnarla gelmeydi, yörük gel idi sen, ben seni ū̄le göreyin idi. ellerimden tutyolar nerde dere yīkasıñ, şeyde gölcük deresinde mi yīḳasıñ cırnıḳta mı yīḳasıñ iç dedim cırnā gitmiyen gölcük deresine de gitmiyen dedim çeşmem aḳıyoru epten ayatta dedim kirezler içinde suyunuzu ayadıma getirdim dedim, ama azaldı suyum çoḳ bu sene çoḳ allā beki arttırı, bıñarın suyu **(50)** aḳıyoru mu dedi bıñar öñünde yīḳārız dedim epten o yazın ateşlerinde su azaldınnayın bıñarda dedim yıḳārız. ḳıymatlı ḳarılar geldi yanıma. yaşları bayā geçkin. rasim dayımın ḳızlarıymışlar kepekçiliden. ḳara māmıdın ḳızları, iki tene, as dayım çojūnda türkiyada evli.

-bende episi var onnarın ama ḳoynar sade az az. sīrlara tōrda atajaḳ ıdım buġun on bālı bütün gün durajaḳ ıdı to bırda **(55)** ama ḳoynar durmārı te gidiyoru te onnara da attılar üç bālı.

-*Yīn yapmā mısıñz?*

-yapmāz onnarı be alam. yīn yapardıḳ. dedim mare yıyalım beş altı tene, on tene olsa on gün at. ufaḳ olsuñ dedim ayvanı çīrde bıraḳ.

-A bir zaman, eskiden yapar mıydınız?

-eskiden yapardıḳ izet. bobamla ikimiz tañrının günü, bobam arḳa sıra götürüydü iki tene. bobam bıdārı, ben ḳujaḳlārdım **(60)** onnarı ḳopa ḳopa kopa kopa bobam bıdārı, sōra onnarı dik aşā gibi getittiriydi, bulurdu bi çatallı avuç būle ay diyerdi sen çek ben biraz bastırayın diyerdi. iki koltunun altına iki ḳujaḳ sürükliyerdim bir yük birer denk. bobam yıyardı, yoḳarı sōra ḳaldırmazdım bile ufaḳ götürüydü bırnaġı kere.

-Ala tanrının günü ne demek?

-tañrının günü te diyesiñ, tañrının günü bu işi yapıyorun er gün bu işi yapmaḳ, demek. **(65)**

-Er gün demek dimi ala?

-yene alam, er gün demek.

-bir alma filizim çıḳmış tōrda ektim onu.

-Alma mı ektiñ ala?

-bir alma filizim, çıḳattırdım da eski almalardan şey. ektim onu ama te bu ḳā yer ordan aşā biton izet, yāmır işlememiş da su döktüm ūle, deldim de yalaḳ çiçek yalānda çıḳmış tōrayı ektim tōrayı **(70)** sarılı yere. er şeye çoḳ meraklıydım er şeyelere gördūm bi şeylere allā dede şeyime göre bir ālat bulmuşun bıranġı ālat yemişi temiz ālat mı ekmişin o çiçek yalāna üş tene çıḳmış peşin baḳtım. bıldır üş tene çıḳtı orda, ektim tō bāçeye bayā būdüler te bu ḳā ḳazdım ötiye gün köklerine su işlesiñ yāmır su döktüm te bu ḳā işlemiş aşā ep su döktüm. ama ısladı şindi temiz ḳalıñlaşajaḳ onnar te bu ḳā bu sene **(75)** gene üş tene aynı yerinde gene üş tene çıḳmış gene te bu ḳā oldular. o ālat filizleri ḳıymet alañ diyerdi bi tene ayada ekelim. ne oluyoru onlar, diyen ālat olajaḳ. ālat olmasıñ, armıt ekejeyiz diyen, bi armıt bulunsuñ.

-Armıt kurar mıydınız?

-ḳuruyduḳ be izet be alam. bıldır ben zınap bulamadım. geçen sene te bırda armıtlarım var, ama ne oldu o **(80)** üslerinde. eñ öteye o sobaya bu zaman gelseydiñ, giremezdiñ ḳoḳudan, armıt ḳopası, bıradan orayı ḳadar tene tene serdik, te bu ḳā ḳopa yaptıḳ bu ayşeyle. a be izetim aptekada varmış o zınaplardan. ona dedim buna dedim o şefkiyeye de soralım falan dī, kimse soruvermedi. incirledi o ḳā armıdı attım em toplamā ūraştım em atmā ūraştım. ḳoñum ḳomşum olsaydı da yeseydi atar mıydım ep verejek idim, yeñ diyejektim. **(85)** keçilere gene çıḳarıp attıḳ onnarı. durmālar, dursaydılar ıdıreleze ḳā vardı yēlim. a zınap olaydı ıdızrele ḳā vardı yēlim. ḳurajaḳ ıdım izet. onnarı anam o zınabı düverdi, eliyerdi elekte. armıtların üstüne seperdi ḳat ḳat ḳat onnarı armıtları ḳatsaya dolduruyduḳ o ḳoja ḳatsalar. ıdırleze ḳā armıt yērdik. mare bir zaman da zengin imişik izet. o majın küpleri var ıdı. şekere pare vermiyerdik. o majınnar birinci **(90)** ateşten geçen yemek ep temiz."

Adı: AYŞE

Baba Adı: Rıza

Doğum Yeri: Hocalı, 1956

Konu: Sağlık ve ölüm

-IV-

"(19-09-2016-Hocalı) -*Nasılsıñ ayşe abu?*

-īler şükür, buġuna bu sāta izet. ben ep gördūñ gibi, ben ep ayaḳlarımdan töyle sürünüyorun. dimi o dīl bir uruḳ, bir ḳırıḳ da geçsiñ, dimi o şeker astalī, o ölene ḳadar benimle.

-*Ārıñ var mı?*

-iki ḳıçım kütük. (...) ne eñişi alıp inebilirin ne yoḳuşu çıḳabilirin istedīm gibi. şükür başḳa yerim, sade iki ayāmdan zorum, **(5)** yörüyemiyerin bir yeri. istedīm gibi gidemiyerin. (…)

-Sān neye diyeler?

-e te sān, yurduñ, südüñ. onnarın episi sān.

-Sen kū̄ kızı mı, sen ūsüz mü kaldıñ?

-ya benim anam, üş dört yaşında ben anasız ḳaldım. ürüya gibi biliyorun te nası ürüya görüsüñ, ben ūle anamı atırlārın. o zamannar araba yoḳ, tıraḳtor yoḳ. anam üsküpte ölmüş, te bu māle başına getirdiler. **(10)** te bu mümün dayının tō tarla, bī̄gir arabasınna ordan aşā gene indirdi ī̄sannar bırdan erkekler demek ḳomuşlar çebeler içine, örtü ḳabına, ordan aşā ūle indirdiler. salla.

-Neden ölmüş?

-neden ölejek, te māna. bir ḳırḳlanmadıḳ ḳarı gejileyin dışarı çıḳmaz. abum ya getirmiş bir tekne gibi de, dışarda onun içine oturajaḳ. açan o sabā bir tarafı, bir ḳıçı, bir ḳolu, āzı bi tarafa, ūraḳlanmış ama kim **(15)** ḳoşturajaḳ. o zaman te demiş bu esma neneyī̄l te bu başḳa bir da bir fatime nenejik var ıdı. demişler bobama seniñ astañ dī̄l toḳtor astası, götürme. ojalara ḳoştur dī̄. bobam gene alıyo götürüyolar bindiriyolar salla, ḳurudereye ḳā mı nereyi ḳā, orayı ḳā geliyo bir bobam drjava işinde oldūna zadurġa çobanı, ordan bıranġıları mı yollamış ordan bir araba mı neyse, götürmüşler iştibe, iştip üskübe atıyoru. beki **(20)** ojaya mojaya ḳoşaymış, beki biraz düzelejek idi. bunnar götürüyolar iştibe, iştip toḳtorları üskübe. üsküpte gāri onun ḳafasını yapmışlar ḳarpız dilimi gibi. ep yarmışlar, ne aramışlar onun başından. dikmişler öteden beriden ayde. ūle dī̄veriydi abum. er yerini, ḳafasını yarmışlar dī̄rdi. te allā göz vermiş, görüyosuñ, o dī̄l şey astası. onun bi ḳıçı topal dī̄l, alınmış o, çarpılmış **(25)** o. (…)”

Adı: SALİYE

Baba Adı: Ali

Yer: Hocalı, 1955.

Konu: Sağlık.

-V-

“(03-11-2017-Hocalı) -yā doymadan gene nası bütün gün, ben buġun ekmekle mi oynān. buġun dört defa, üş defe yediñ sen diyeri. iki kesinti sabālayın yērseñ diyeri ūlende iki yējeksiñ diyeri avşam diyeri iki yejeksiñ diyeri ep ūle azar azar diyeri niçi beyaz ekmek bindirimiş ya.

-ama nası diyen üjütüm batmış. iç **(5)** üjütümü toplayamān. ḳalḳayın bırangı yere gitmiye işleyemem, işliyen ūle alayın işlemiye işliyemem ḳatıyan. damlārın birden. ḳaç allā kimseye göstermesiñ bu şekeri. eñ fena, eñ fena astalıḳ bu. bırangı yeriñ ārı nası diyen kör bārsaḳ, ya bırangı taş olsuñ, bare onu bir türlü düşüttürmiye ūraşacaḳsıñ. bu şekere iç bi türlü yaranmaz. em er şeye asretsiñ. alma yēsiñ alma bile bi tene yerseñ buġun yarın yemiyejekisiñ **(10)** onu, başḳa bırangı bi şey yējeksiñ, ep ūle. e canı istiyeri er şeye asret.

-dīldim daylerden būle çürük ama nası o ḳoyun astalī tuttu ondan sōna ne bileyin ne ḳāydı gene sōna te bu gene çıḳtı şindi şeker gene geldi. diyen keşke ḳoyun astalī olsaydı, şeker olmasıñ ıdı.

-bir miydi ne ḳāydı, bir buçuḳ muydu, **(15)** çıḳtım ordan bāçeden, büber sulamaḳtan, geldim eve, bi afta nasıl ḳoyun ışlārı güneşte ḳalır, ūle.

-ūle. o sabāsı, ḳalḳtım gene aynı ūle. ā, tütünden geldiler, dedim ramiz ben dedim dīl ī ūlum. doḳtara dedim götürüseñ götür. aldı, açan gittik, doḳuzdan diyermiş öñce, eñ çoḳ diyermiş doḳuza ḳā, doḳuzdan sōna diyermiş çıḳmājaḳ güneşe. e sōna nāpaynesiñ güneşe çıḳma, e içerde **(20)** gāri ateş üstünde gene aynı. iç allā kimselere göstermesiñ ama eñ çoḳ şeker müllette bu sene.

-bi sātımız īyse on sātımız fene. īsan ne bi canı ne tıḳırdārı īsanın o çıḳmārı dā. yani iç iç iç iç ī dīlin. anañ bare bilir ben nasıl ıdım bir zaman, dīveridir. ama şindi deñe nasıl oldum sankilī doḳsan yaşında alem doḳsan yaşında būle dīl. neden o, er şeye asret. o şeker ep ḳanda o geziyoru. **(25)** ḳanda oldū kerette dimi üjütüñe o yedīñ üjütüñe allā buna bu ḳadar gene ep olsaḳ.

-beki sālamdır be izet.

-tutyoru nası būle diz ḳapāma ḳā üle bi sāt mı diyen yarım mı diyen būle oturamam. oturamān o ḳışlarımın içinde sanki bi şeyler yēri. ya ḳalḳıp gezinenen ya būle ezdirenen onnarı. ama keşke diyen üle **(30)** ārı olsa bu şeker olmasaydı bare. şindi er bi türlü ārı var īsanda. ne bileyin bu ḳā çürük dīldim, epten çürük oldum şindi bi şey. giderdim bırdan bālar ḳırañına da seyfedin aġayla bıranġı kere ras gelirdik bu aşāda, bıre be saliye diyerdi, doymā mısıñ o yollarda diyeri, avşam sabā diyeri. diyerdi baña o gene sīrlardan gelirdi. bizim de sīrlar orda ama te bıranġı bir ki inek bızālar paḳos oluyoru sāma gidiyosuñ. a be seyfedin **(35)** aġa diyerdim nāpayın diyerdim ne bileyin avuruma gelmiyeri diyerdim. gezdimleyin dā bile açılıyon diyerdim. ama şindī birisi ḳoştursa tōrayı iç iç iç a be dimi diyen aşādan bāçeden çıḳıyorun giderke ī aşā başı ama gelirke birisi dartsıñ yoḳardan da iĺāzım üle.

-topladım biraz. e nāpayın onnarı ordan. bāçe sulanmā.

-o lastī topladım, dembelek yaptım. ḳaldı **(40)** gene o bāçenin üs tarafında.

-*Ne o dembelek?*

-lastī dembelek dīler, em de nedir gāri, töste yaptım onu üle dembelek. em de çoḳ, diyesiñ nası añlarsıñ, çoḳ ateşlendiriyoru. bıranġı zaman geliyoru patlārın dip. darlandırıyoru. uflamasam sanıyorun patlānen. būle ufultu getiriyoru īsana. çoḳ çoḳ epten allā kimselere bunu göstermesiñ, bu şeker epten fena.

-kendi kendiñi batırıyorsuñ **(45)** dā. (…)”

Adı: ADEM

Baba Adı: Ali

Yer: Hocalı, 1946.

Konu: Geçim (hayvancılık).

-VI-

"(10-05-2017-Hocalı) -a be yavu, çoḳ temiz biliyoruz. ama yāni yapamārız. bi adam, dā demek dünyaya geldī gibi cenābı allā yazılıdır neden gidejek, astalıḳ mı olajaḳ? biraz kendimiz de ḳorumāz. (…) demiş doḳtorlar, içme raḳı onnar gene çoḳ içkijiydiler rāmetli demek, allā (…).

-mare to bĭram birazçıḳ ārıyoru **(5)** benim bırangı keret, bırangı kere ārmārı izet. iç mıḳayat olmān doḳtora da gideyin. te bĭralar, te bu yer. sanki topalaḳ gibi bişey var.

-Çoḳ mu ārıyoru?

-yā, çoḳ ārmārı da ūle biraz ārıyoru er keret ārmārı geçiyoru bırangı kere bu sigaradan bırnaġı keret añlārın ama o stopanḳa mayalanmış artīn, o canım gör nası istiyeri, ekmek istemiyeri o ḳā sigara istiyeri da ne bileyin şindi. allā ne demiş o olajaḳ. nası yazılmış ama istiyeri biraz **(10)** biz de diḳatlı olalım. kendimizi biraz demek şēdelim bi şey yaramasa (…).

-Oduna gidiyor musuñ?

-te dimi dedim a. sabālayın şindi sīrları gidiyorun ben ḳovermiye, avşam vātı gene gitmiyen. gidiyoru amzayīl orda var bi inek. zayde gelin gidiyoru orayı. inek bırda bızāsı öldü de bırda dayatmā ūraştılar, durmadı. sīrlar yoḳarı gttinneyin duvancıya. orda şindi gidiyorlar avşamdan **(15)** avşama sāmā orayı. ben gene sabālayın gidiyon ḳoveriyon te dedim a. bızālara su ḳōn biraz ḳırma ḳōn. bızā gene, beş on bızā var tōrda da orda sīrlar. (…) īşi yūrt varsa. (…)

-(…) biz artīn yaşlı īsan mı diyen nası diyen artīn te yūrt yeyemiriz be yavu. sārız birḳaç keçi. sattım o, üş dört ūlaḳ götürdüm cuma gün, paresiz verdim izet.

-Ne oldu dayı, ne yaptın ūlakları?

-paresiz verdim. dedim demek **(20)** satajan demek dip eger almasalar eger çevirejen dedim yaşa alaña. alırsalar ujuzmuş pālıymış, iç baḳamam mal artīn, doydum artīn mala, ne sīr istiyerin, keçi de istemiyerin. te diyen yaşa alaña baḳamam diyen, yaşasam da bırangı, allā biliyoru gāri bizi demek diyelim bir iki sene mi ne ḳā şindi, allā, bilinmez buġundan yarına çıḳajāmız belli dīl de, diyen getirejen birer yük odun tōrda ne sīr istiyerin artīn ne **(25)** keçi istiyerin epsini gördüm, epsini allā verdi. ḳoyun istedim ḳoyun verdi allā sīr istedim sīr verdi, keçi verdi, e artīn baḳamārız artīn avur geliyoru. bu ḳış dip maf olduḳ. ikimiz te bırda var ıdı beş on yirmi sīr yavu mubarek avalar da cenābı allā verdi ama allaftan, allaftan gelen ep īliktir ama kötü geliyoru bize, kötü geliyoru. gidiyoz tōrda o sūḳta saman at, ḳırma ver, biraz kepek veriyoruz dedim bu çileyi **(30)** çekemeyiz, biz artıḳ bu çileyi, biz bu yaşta bu çileyi. emen te satıyorun sīrları ama yoḳ alan kimse şindīn meraklı yoḳ. var beş on yirmi tene def edejen ne sīr istiyerin ne keçi dip diyen yaşa alaña dip bir ki tenejik yūrtluḳ ḳā eger nor toplayamasam gene diyen alajan on kilo nor be yavu. bırangısından var ḳoñşularda mesele diyelim bırangı ḳış için ḳış noru yūrtluḳ gene bir ki keçi nöbet gidiyoruz **(35)** bırangı gün (…)”

Adı: AVSE

Baba Adı: İzet

Doğum Yeri: Kocalı, 1941.

Konu: Soy, eski adetler, giyim ve yemekler.

-VII-

“(01-09-2016-Kocalı) *-Demek adın avse, nene?*

-ūle ūle. şindi ūle adlar yoḳ. eskiden var ıdı ūle neneler bizim ḳūde.

-Seniñ adçāzıñı kim ḳomuş?

-anam bobam. yā, varmış soylarında bırangı bobamın mı, bobamın mı, bobamın anası zarfeymiş ama bilmem gārin varmış te soylarda vardı bu kūlerde ama açan ben yetiştim ķarılar var ıdı ūle avse adda. benim de adımı ūle ķomuşlar.

-Kırk birde mi dumuşuñ?

-yene. yetmiş **(5)** beş mi geliyoru?

-Sen kojalı kızı mı?

-e ķojalı ķızı ya.

-Anañ, bobañ nerden gelme?

-a be bi zamandan var ımış ķılış derelerden gelme bu kūye. cebirliden, cebirli deresi diyeruz orayı duydūñ var mı, bilmem var mı? var ĭsa ordan da şabanın eminner dimi şayde gelin var yoķarı taraftan şayde gelin öldü. te onnarın ķaynataları cebirlidenmiş ķopma. cebirli deresinden, **(10)** orda kū varmış, ķılış derdede varmış kū dimi göl var ya ordan gelmiş bırangıları da dīveriydi bobam bizim nerden ķopmaymış bu īsannar bırada açan ben yetiştim altmış āneydi bu kū diyerdi bobam.

-Adı neydi bobañın?

-izet aġa. izet aġaydı ā, ali ān izet diyerlerdi ona ama dedesi ali āymış, bobası arslanmış. yene, ūle oķunurdu kütükte bile ali ān izet.

-Soyuñuz yörük mü?

-ā yörük. soyumuz ep yörük. **(15)** yoķ ķarışıķ. bu kūnün yoķ başķa yerden ep yörükler toplanmış. yene.

-Anañ soyuda bobañın soyu da yörük mü?

-yörük. anamın anasının adı nevseymiş.

-Kimin adı?

-dīl, nevse abum udu benim ķız ķardaşım. anam gene anasının adını ķomuş, nevse. abum udu benim. nevse şey te benim gene adımı avse ķomuş bi neyazi ķardaşım var ıdı, üç **(20)** kişiydik biz.

-*Üç kardaş mı?*

-iki ķız, bi çojuķ uduķ. yene, bi küçük çeĺatımız gene ufajıķ, neyazinin ufāydı o gene, iki yaşçāzında öldü. biliyorun onu. (…) aliydi adı onun da. ali aġasının adını ķomuş. te neyazinin ali diyolar ya. onun da adını ali ķomuşlar. anamın aġasıymış ali. neyazinin ķomuşlar aġamın anasıymış.

-*Açan çıktı fistan?*

-çıķtı fıstannıķ. dā sōra sōra gāri ķasabadan **(25)** alırlardı, sōra sōra türkiydan getittirilerdi. şindi türkiyadan.

-*Gelinnerle kızların gīmi aynı mı?*

-a be ķızlar işleme giyemezdi. işleyenler de demek ele gidene kā işliyerlerdi. birer ķattçāz işliyerlerdi adamlıķ gimiye dūnde bayramda ama demek ele gitmiye işliyerlerdi dörder beşer ķat ama sōra sōra fıstannar çıķtı gāri.

-*Kakuş neye diyeler?*

-a ķaķuş tö büle bālardıķ ķaķuş. **(30)** bunnarı bıranġı yerden āralar mı?

-*Mutun düver miydiñiz?*

-ben bırayı geldim. bırda var dūdüm mutun. ķoynarımız var ıdı bizim de ama te iriza yetiştinneyin gāri. (…) iriza eñ ufaķ çojūm benim, te o otarıydı ķoynarı. ikişer mutun düverdim.

-*Yāyı ne yapardıñ?*

-eridirdik ateşte o yāyı. biraz misir unu atardıķ. (…) ķoyu yūrttan ulaşıķ yapıyoruz. mutun dūmek **(35)** yoķ.

-*Koyu yurttan mı ulaşık yapıyorsun?*

-e durulduyoruz biraz o yūrdu suyla. epten durultmārız mutun yūrdu ḳadar ama biraz ḳatıyoruz sōra ulaşıḳ yapıyoruz. dedemiz çoḳ istiyeru taze yā. ḳaymaḳ toplārın da dūyon ḳaymaḳ o ḳalçıḳ mutunnarda. da çoḳ istiyeru taze yā. diyerin ben de istiyerin yoḳ vaḳıtım gārik ayaḳ duramān mutun düvebilir miyin?

-*Sızmış yā yapar mıydınız?*

-sızmış yā **(40)** yapardıḳ.

-*Kış yemiye mi?*

-ḳış günü yemek için manca yapardıḳ. şırlān ḳatardıḳ, birarazçıḳ şırlān ḳatardıḳ. bırangı doñ yası eridirdik.

-misir ekmiye yapardıḳ. çirepene ḳarıydıḳ o misir ekmiyeni emen çirepene içine yasladırdıḳ, bişiriydik, gözel olurdu, miske ḳokardı. misir bidesi yapardıḳ, kenar yapardıḳ tepsiye, ortasına gāri suvan mancası mı yapanesiñ pirinşle, ḳusḳuz mu yapanesiñ **(45).**

-*Kuskuz yapar mıydın?*

-a be ale dā yapıyoruz gene ama yapıyorlar gene ama te biz yapamāruz te şindi.

-*Kaçamak yapar mıydınız?*

-a be ḳaçamaḳ şimdi bile dede emen emen diyoru ḳaçamaḳ yapsaña dī ama. buyday unundan yapılıyoru misir unu varmış diyerun alın da misir unundan yapalım da (…)

-*Allālık üleştirir miydiniz?*

-bayramdan bayrama üleştiriydik.

-*Sadce bayramda mı?*

-ūle de yapsañ sebap ama **(50)** ūle aḳlımıza gelmiyeru.

-*Cuma gejeleri mi üleştiriydiniz?*

-cuma gejeleri a be üleştiriydik ama te bırangı ekmejik veriyoruz, bırangı ulaşıjaḳlan pīnirlen bırnaġı fakire fuḳaraya gārik cuma geceleri var ūle verdīmiz. bıranġısı yapıyoru gene aḳlına geldinneyin. üleştiriyoru, allālıḳ yapıyoru.

-Kırklnama ne?

-a be ḳırḳlanma te böbiye ḳırklāyolar. sudan geçiriyolar anasını.

-Kırk günde mi?

-ḳırıḳ bir gün yaparlar ya otuz doḳuz **(55)** gün. eger īsik yaparsañ otuz doḳuz gün de olurmuş. fazla yaparsañ ḳırḳ bir, ḳır üç demek tam ḳırḳ yapmālar. yene onu sudan geçiriyolar, ḳırḳlāyolar ūle, altınnarı su içine ḳırḳ kere sayıyorsuñ, ḳuyorsuñ, altını su içine ondan ḳırḳlanma diyeler. o suyla gāri er yere sepenersiñ demek, sobanın işlerine, eşālarına üstüne o ḳırıḳ suyunu bölüyorsuñ bi şeye, bi ḳaba onu ḳırḳlāyosuñ gārik urbalara da sepiyolar, içerinin er bi **(60)** köşesine de sepiyolar, ūle ḳırḳlayolar.

-Nazar ne?

-nazar te bıranġısı sūliyerse bırangı çeĺata ona nazar diyerlar. ay kime beñziyejek, ay nasıymış, ay ūleymiş, ḳaraymış, aḳçaymış. te demek ele sūliyejek o īsan da asta oluyoru o çeĺat sūlediñleyin. sūlemeymiş gözüñ görüse yüriyeñ bilsiñmiş, sūlemek yaramaz ımış. te bıranġı biz de çeĺat būdüyoruz, üş tene çeĺat būttük biz de şindi sūlediklerileyin **(65)** tutuyoru dil.

-Kimin dā fazla?

-zīde mavi gözlü īsanın tutarmış dā çoḳ dī ama mavi gözlü olsuñ olmasıñ sūlediñneyin añlāyorsuñ çeĺatı tutuyoru.

-Nazar tutmasın diye napıyorsunuz?

-oḳuveriyoruz gāri, duvajıḳ oḳūveriyoruz. bi yerden geldinneyin oḳumasam asta oluyoru çeĺat. (…) daḳıyoruz dā ama ani demek oḳumasañ gene asta oluyoru.

-Irklamak neye diyeler?

-bi yerinde bişey çıḳtınnayın bırangı **(70)** arpa tenesi, misir tenesi mi yere dīdir imiş, yaraya dīdir imiş. o üş tene misir tenesini ḳuymuş onu bir şey üstüne ḳuşlar ḳaçırsıñ.

-Eski dūnner nasıldı?

-eski dūner te dede de biliyoru, onnarı nası olur.

-Nasıl olurdu?

-bi afta ilerisi perşembe günü yaparlardı, çarşamaba gejesi ḳına gejesi, perşembe gejesei ḳına gejesi. iki geje yaparlardı. pazarevtesi günü yükler giderdi ama ileriki perşembe bir elbezijik alırıdı düñür **(75)** var ıdı o zamannar, o düñür götürüydü. ḳız evi veriydi peşin elbeziyi, götürüydü ūl evine. o gārik dūn oḳundu diyerlerdi. bi afta gārik. e izmetçi tutarlardı iki izmetçi birileri yazarlardı gāri ḳarılar yaparlardı şindi īsan tutuyolar izmetçi ḳarılar yapardı o yūḳa yazarlardı ekmek yaparlarıdı, keşkek düverdik, keşkek ḳaynadırdıḳ, dibekler vardı ūle teknelerde orda düverdik, düvejekler var ıdı keşkek düverdik, ḳaynadırdıḳ. **(80)** misir aşı, misir būle yapardıḳ, misir aşı ḳaynadırdıḳ, īşi çorba yaprdıḳ, döşeme yapardıḳ, yaparlardı. bideler yazarlardı. çoḳ yaparlardı ḳatıḳ o zamam. şindi üç ḳatıjaḳ fasileyle bi alva ayde. (…)

-A çavuşlar var mıydı?

-var ıdı. çavuşlar da var ıdı. bobam benim birinci çavuş udu.

-Çavuş muydu izet ağa?

-yā çolaḳ āmet var ıdı, ikisi ep çavuş olurlardı, (…) küreşirlerdi. bīgir ḳoşturuydular o delikannılar bu ḳurban ḳırañı diyeruz **(85)** orayı. ordan gelirdi o alay bayraḳ çekerek, davul çalaraḳ dizi olurdu o īsannar. o ordan o ḳurban ḳırañından kūye gelene ḳadar gelirdi toḳarlanırdı, ḳırañda dimi olurdu. (…) sayı be, ūl evinin ayadına, unuduyon ben. ūl evinin ayadına gelirdi o īsannar toḳarlanırdı, būle dizi olurlardı. küreşirdi çavuşlar gāri onnar alallaştınnayın tutunurlardı oynarlardı davulla. (…)

-anteri yaptırıydı, anteri giyerdi. a **(90)** şindi ırḳa gīmiyorlar. kimisi yelekçek, kimisi gene fıstancaḳ geziyoru soḳaḳlarda ḳışın alında. e tābi ūlesi ārıḳlı olajaḳ gāri, asta olajaḳ. biz bez gūniye giyerke astalandıḳ ar ajı belirdi ama biz te bu evi yaptırmā

ḳalktıḳ te bu yer evjiyezde oturduḳ. bırda yer ev vardı eskiden, māmıt dede var ıdı, onu evini aldıḳ biz bırda ayrı çıḳarḳa ev idi o ama o evi bozdular da tekrar ḳoyun īriye yaptılar bunu. ḳoyunlarımız yatardı **(95)** bırda, bu kiremitler altında da ḳoyunları sattıḳlarılayın gene şindi tütün ḳuyuyorlar gārik, topḳa ḳuyuyorlar oralara, yene, te orda dā bi samannıḳ yaptırdıḳ, yeñi samannıḳ. orayı gene gārini saman ḳuyarlardı, otları ḳuyarlar. te şindi saman yoḳ, ot ḳuyuyorlar birḳaç bālı tōrda bir eşiyemiz var gārik ḳatırımız, bīgirimiz varı ıdı sattılar ḳoynarı sattılar öküzlerimiz, ineklerimiz var ıdı, sattılar sade birḳaç keçimiz ḳaldı, **(100)** tōnnarla ūraşıyoruz şindi. e topḳa ḳuyuyorlar samannıḳlara, bu ḳoynarın īreklerine topḳa ḳuyuyorlar.

-*Tütün var mı?*

-beş altı yüz ḳadar ḳırılar ıdı ama bu sene olmadı tütünner.

-*Bu sene kurak mı oldu?*

-ḳuraḳ oldu. bıldır da dā noḳsan ıdı. üç biñ kilo ḳadar tütün işledikleri var ıdı. yā, da te bu sene noḳsan iki biñ kilo ḳadar toplanajaḳ diyorlar. bazılarında gene o ḳadar da yoḳ. biz yaḳın tarla aldıḳ, biz ḳoru **(105)** aldıḳ, bu eve çıḳtımızlayın gidennerden"

Adı: İSMAYİL

Boba Adı: Camayil

Doğum Yeri: Kocalı, 1937.

Konu: Masal

-VIII-

"(26-11-2016-Kocalı) -*Başka masal biliyor musuñ ismayil aġa?*

-(…) dā bi masal dīvereyin, başḳa dīvermem. bir zaman bir çojuḳ evlenmiş. bir çeĺatı varmış. te şindi de bırda ūle çoban gidiyolar. iki bīgirjī varmış. çoban gitmiş. bu, çoban gitmiş, o ḳoynarı otarıḳa, te nası bu yol var bırdan aşā, yoldan öteye çayırlıḳ,

bayırmış. dā siziñ bayırlarda ot ḳopası var mı? bizde var ıdı ama şindi bālattırıyolar. yoḳ, ḳopa yapan yoḳ. yanarmış o bayır. **(5)** ḳoynar bu tarafta otlārmış. o çoban da, ḳakmış sopajīnı baḳarmış. o ot ḳopasının altına girmiş o ateş gārik ot ḳopası yanajaḳ. o bakarḳa orda bi yılan, o ot ḳopasında var ımış. uzat be sopajīñı da ḳurtar beni atılayın saña, yere ateş içine atılajaḳ, yanajaḳ. ā diyermiş uzadayın da diyermiş ısırasıñ beni gırḳlāma dolan. ḳorkma be, ısırmam be. e bu da, de be çoban, yalvarıymış yılan, yanajaḳ. ot ḳopası **(10)** yandınnayın bi şey ḳalmaz orda, kül olajaḳ. çoban da uzadır sopayı. bu emen sopayla barabar gelir omuzuna. çoban ölmüş ḳorḳudan. ḳorḳma ḳorḳma demiş, ḳorḳma demem bişey diyermiş yılan. yılan er bi dilden bilir imiş. başḳa şey, mālik bilmezmiş er bi dilden. bu, inejek omuzundan atılajaḳ uzat diliñi de tüküreyin diyeri. a olur diyeri ısırasıñ dilimi diyeri. bu da uzadır, tükürmüş. kimseye dīvermeysiñ. te o **(15)** divermiyejeksiñ mābetini ḳonuştuḳ. te o mābeti ḳonuştuḳ. eger dīveriseñ diyeri ölejeksiñ diyeri. e yılan gitmiş. yılanı ḳurtarmış. çoban gelir eve soyunmā. giderler ḳarısınna ḳaynataya misafir, ḳaynatasına demek misafir götürü ḳarıyı. o bi dişi bīgire biner o ḳarı. bīgir avur umuş. ḳujānda bi çeĺatta o bīgir üç kişi götürümüş. o adam gene binmiş o erkek bīgire tıḳır tıḳır tıḳır tıḳır o bīgir **(20)** gidermiş. şindi yılan dil vermiş ona. gidermiş bir urġan boyu uzaḳ. adi be diyermiş ḳūsaña, o dişi bīgire, e diyermiş sen bi kişi götürüyorsuñ, ben üç kişi götürüyorun. nası ben saña yetişeyin. e niçi ḳujānda bi çeĺat var ımış, e bīger de avurmuş. çoban dayadır bīgiri. o ḳarıyı bindiri erkek bīgire, kendi de bīgire biner. a baḳ şindi diyermiş, sen de iki kişi, ben de iki kişi. nası taḳır taḳır giderlermiş. giderler ḳaynataya misafir. **(25)** oş beş ḳarşılarlar. o adamın varmış bir ītiyar köpiye. te bırda var kū ḳıyında īrekler, dereden ḳarşıya īrekleri de varmış o ḳaynatanın. bi ḳutreler almış bi yerden bi ītiyar köpek varmış gārik ölejek o da. ḳarşı bayırda dā ḳarşıki bayırda bir ḳurt ulūrmuş. o ḳutreler de uluşurmuş. ama yılan dil vermiş ona. o kutreler diyermiş geliñ geliñ diyermiş, sen de ye ama diyermiş bize de yemek olsuñ. ḳurdu ayḳırılarmış. başlamış **(30)** o ḳoja köpek te ulumā. ītiyar köpek, onu gene tepelejekler gārik. gezmez, bırangı yoluḳ. geliñ geliñ ama diyeri bi dişçiyezim var onu da sizde ḳırajan diyeri, a geliñ diyeri. çoban duyarmış. neyse. sesliyermiş. o sabā olur. ḳaynata diyeri çojūna. demek ki ḳayınçesine o güviyenin. ūlum diyeri enişteñne abuñ bırda diyeri. gidiñ diyeri getiriñ, alıñ bi ḳuzu da diyeri

anañ bi ḳuşluḳ yapsıñ onnar da **(35)** yesiñ bi ḳuşluḳ. o güviye diyeri ben de gidejen ḳayınçeyle, ḳoynarıñızı görejen orda. barabar giderler. giderler, o çojuḳ emen tutar bi ḳuzu, o ḳoyun bārıymış be. o ḳuzu, ana beni götürüyolar kesmiye be. baḳ, bārışıyolar ya, onnar ep añnaşırmışlar. bīgir de kişniyeru er bi şey. o çoban diyeri bıraḳ onu, bıraḳ diyeri. dā bi tene tutar o çojuḳ. o da ūle bārıymış, ana beni götürüyolar ana dayat beni kesmiye. bu da şeyden **(40)** bıraḳ tutar da ötekiyi onu da bıraḳır. o gene diyeri, bu diyeri alal mal ımış diyeri. alal süt emmiş diyeri, eñ alal mal bu diyeri. benden alal olsuñ. götürüñ yeñ diyeri. o ḳoyun gene üçüncü ḳuzu. getiriler. yapar o ḳaynana ḳuşlū. yerler ḳuşlū. binerler bīgirlere, giderler. çekilmişler. diyelim gelinne güviye giderlermiş evlerine. adama diyeri ḳarısı, adam diyeri sen ne biliyosuñ diyeri. (…) o encekleri tepelettirdiñ diyeri. **(45)** dün gelirke o bīgirden indirttiñ diyeri. bu sabā diyeri o ḳuzuları bıraḳtırdıñ diyeri. divermem diyeri. dīver dīver, diyeri. dīvermem be yavu, diyeri. dīverejeksiñ diyeri. dīverisem öleynen diyeri. baña yılan dedi, dīveriseñ öleynesiñ, bu mābeti dīverme. açan o ūle mābet yaparḳa onnar, dīverejek imiş çoban mābeti, yılan baña bu dili vedi diye. oraz fat fat fat fat ḳantlarını, ḳıḳırıki, ben diyeri doḳsan **(50)** doḳuz tene ḳarı tutuyorun, birine ḳeĺamımı dīvermiyerun canımı, çoban gene görmüş bi viran ḳarı ona dīverejek, te ölejek. o adam bi kötek ona. onnara **(52)** küllü kömür bize uzun ömür."

Adı: ŞEVKİ

Baba Adı: Mehmetali

Doğum Yeri: Pırnalı, 1952.

Yaşadığı Yer: Ebipli.

Konu: Göç,

-IX-

"(02-03-2015-Ebipli) -(…) biz ali dedenin torunnarı, siz gene üsīn çavuşun torunnarı. üsīn çavuşla ali dede kardaş.

-Bobaları kim?

-bilemiyejen bobalarını be çojuḳ ben onnarın. kız ḳardaşları onnarın varmış tō yerde evli, oturumuş… ortaki duvarlıḳta. (…)

-Nerde evliydi?

-terzilide evli, **(5)** ḳoja mümünde.

-Kimin çojū o koja mümün?

-gene bilemiyejen o kimlerdenmiş. ḳoja sülo vardı, ḳoja sülonun çojū mümün var ıdı. mümün o şeyde, parsada. bıldır geldi misafir o mümün bırayı misafir. mīmet ajañda bile olmuş bir ki geje misafir orda. a öteye bilemiyejen şindi bırda. onu sen ömerali dayıya sen sorajaḳsıñ o öteye olannarı. a ben bu tarafa biliyorun, bayā biliyorun **(10).**

-Üsīn çavuşla tatan alinin kız kardaşları kim?

-gene bilemiyejen adını onun. alamız bizim demek, anamın alası, benim de alam oluyoru, benim de alalm oluyoru o, dedemin kızkardaşı sayılır o, tōnu gene bilemiyejen ama gene onnarın ḳızlarında vardır onun adları ama te ayşe var ıdı, fati var ıdı, rabiye var ıdı, anḳo var ıdı. onun üj dört tene ḳızı var ıdı, torunnarı diyejiyen. o mümünün torunnarı, alamın torunnarı, **(15)** añnāmısıñ? yene. ā alamın çojū ḳoja sülo, ḳızı cavayir, o da bırada ebiplideydi evli, parsada şindi, dā da sādır onnar.

-Kimde evliydi ebiplide?

-pırnaldan gelmiş bi adam domazet ibrayım aġa, eger duyduñsa naçeler, o naçelerin ḳardaşlarıymış o, naçe mīmedin ḳardaşı, pırnaldan domazet gelmiş bırayı. yene, sōra bırda gārik başlamış o zaman o. nası dīvereyin saña o ikinci yoḳ, birinci dünya arbında bırda emende ondan sōna ḳaçışmış **(20)** bu kūde ḳalannar, bu dayım ḳalıyoru yalıñız bırda.

-Ep kaçışmışlar mı?

-ep ḳaçışmışlar o on ikinci senede.

-Koja bozgunda mı?

-ḳoja bozġunda ep ḳaçışmış onnar gāri. (…) e ondan sōna demişler bize yaşamaḳ yoḳ bırda. biz mejbur oluyoru gidelim ebipliye, orda dā birḳaç āne var fazla bırdan ḳalkıyolar gidiyorlar, **(25)** ev yapıyorlar orda ebiplide.

-Dayı terzili on ikinci senede mi bozulmuş?

-yene, on ikide.

-En son kim gitmiş?

-ḳoja mümün, sülman dayım.

-Kaç āne varmış terzilide?

-on iki āne ḳā varmış. kim nereye bulmuş, kimsi domazet gitmiş, kimisi başḳa yere gitmiş. ḳalkmış, davulmuş kū̄ o zaman ḳā.

-Bunnar ep yörük müymüş?

-bizim īsannar **(30)** yörükler.

-Bunarları nerde bu künün?

-buñarları te bu altımızda var bi ḳoja dallıḳ. te bu bizim altımızda buñar var orda. te bu yolu öte iki tene buñarjıḳları gene var, ajı buñarları diyeler, ajı buñarları adları. em de tō ötede ḳoja çeşme var. var mı gördū̄ñ?

-Onun adı ne?

-terzili çeşmesi, ona ū̄le diyeler. te bu ḳoynardan ḳarşıya da bi açıḳlıḳ ḳılıf var, o ḳoru gibi bāçe var orda (…) asanın o **(35)** bāçenin yanında çeşmejikleri, sīrlara su falan veriyorlar. biz yetiştik aynı dā duruyoru çeşme, ḳurumadı. aynı işliyeri çeşmejik. e dermenneri gene derede.

-Terzilinin mi?

-epsinin. bunnarın.

-A bunnarın, terzilinin kaynak varmı?

-zirġonun ḳaynaḳ öñünde dermen var. bāçe var şindi.

-Adı ne, kimin?

-(40) bilemem. (…) te bu bayır altın valasvaları varmış.

-Ne o valasfa?

-aba eşāsı var mı gördüñ bırangılarında, ītiyar adamlarda? tōnnarı doḳuyoru ḳarılar evde, neler doḳūru, ḳarılar. onu götürüp bişittiriyolar valasfada, bişirdikten sōna getiriyoru, ḳuruduyoru. dīveriyoru fiĺan gün gelip alajaḳsıñ abañı sen. e o ḳalıñlaşıyoru, añlā mısıñ? onu getiriyoru sōna eve onun ne ḳadar zāmeti ceremesi veriyoru, alıp biçiyoru. **(45)** potur yapıyorlar, palto yapıyolar, ḳasaḳ yapıyolar bilmem başḳa bırangı bişeyler yoḳ udu alınma bişey ep evden.

-Dayı camisi var mı bu künün?

-var. te bu erik yanı, onez bindiñ orayı.

-Orası mı?

-tō cami, terzili camisi, te cami to erik yanı. te mısalla taşı da biraçıḳ taşını tō yoḳarıḳı erīn öñüne devirmişler.

-Mezarlık nerde?

-e mezarlıḳ kū̄ **(50)** başında.

-Karışık mı?

-ḳarışıḳ. bırda dā bi tene var. on ikinci senenin öñü sıra bırada var ımış on iki āne. tutuyoru bi astalıḳ.

-Nasıl astalık?

-bilemem nası astalıḳ? tutuyo bi fena astalıḳ, ölmüş. sade bi ḳardaşla bi ḳız ḳardaş ḳalmış bu kūde. eski kū̄, çoḳ eski kū̄, bu kū̄. e o ḳardaşla ḳızḳardaş ep tō ölüleri, cenazeleri onnar ikijī̄ yerleştirmişler **(55)** yoḳarı, aġalar ḳadaşlar. bırangıları maytap oynarmışlar, demişler siz de ölejeksiñiz. allā öldürsüñ bizi de. süre vara, süre vara,

geçiyoru bıranġı vaḳıtlar, onnar ikisi ḳalıyolar, ölmiyeler. aġalar ḳadaşlar. ḳadışana getiriyoru bi domazet kendi alıyo bi ḳızçāz. onnardan oluyoru sōna on iki āne teḳrardan bu ḳū̄.

-*Onnardan mı oluyoru, o iki kardaştan mı?*

-var ıdı doḳsan yüz yaşında ajamī̄l ī̄tiyar, **(60)** onnardan duyardım bunu añnār mısıñ? benim nenemin bile ḳız ḳardaşı varmış bırda ama boba nenemin. (…) bobamın anası güsüm nene, pırnaldan. onun ḳız ḳardaşı varmış bırda on ikinci sene davulmuş müllet bırdan.

-*Onikinci senesi episi mi gitmiş?*

-(…) gitmiş bunnar. ep ū̄le gitmişler, ḳalmamışlar yaşamaḳ yeri uymadī kerette bırda (…) bunnar ḳorḳuşmuşlar, ḳaçışmışlar. **(65)** kimisi türkiyaya, kimsi bu taraflara, öteye beriye domazet. aşā kū̄lere ep davulmuşlar tō çeşitlī̄ne. yani otuzuncu seneye ḳā bırdan yoḳ udu gitme türkiyaya bizlerden, yugoslavyadan.

-*İlk defa ne zaman gittler?*

-otuzdan otuz altıya ḳā demek gittti, sōra arb oldu, ikinci dünya arbı. dayandı ondan sōra çaḳ elli beşlere ḳadar. elli beşlerde bi emir geldi altmiş, altmış bire ḳā gitti millet gene to yerlerde **(70).**

-*Sen kaç dūmlu?*

-elli iki.

-*Pırnalı dūmlu mu?*

-pırnalı dūlmu ben.

-*Kaçta geldin ebipliye?*

-elli doḳuz altmışa dūru mard aylarına dūru geldik.

-*Niye bırasının adı terzili?*

-yoḳ yoḳ, yoḳarda varmış bi terzili kū̄sü balḳanda. o kū̄nün adına bunu inmişler bırayı dā çoḳ bırangı evelki zamannardan **(75)** terzili kū̄ balḳanda var yoḳarda. ordan onnarın īsannarı bırayı gelmiş. şaşvelli kū̄sü, ayni şaşvelli mezarlī var yoḳarda balḳanda.

-*Sen biliyor musun, yörük mü onlar?*

-türk, yörük. şaşveliler orayı gitmiş, **(78)** terzililer inmiş bırayı (…).”

Adı: CAVAYIR

Baba Adı: Ali

Doğum Yeri: Kocalı, 1935.

Yaşadığı Yer: Alikoç.

Konu: Eski adetler, yemişler, tarla işleri.

-X-

“(10-12-2016-Alikoç) -ama te iki sene oldu yaşārın. o zamam düşmüşün, ölmüşün. a iki sene gene oldu yaşārın.

-*Yalñızca mı yaşārsıñ?*

-töble töble töbleje. onnar baḳarlar. gelirler, ekmiyemi, suyumu veriler, getiriler. Íafın gelişi üstümü başımı çıḳarılar, er kişi evjiyezine gider. a ben ep yatarın, ep. sen bu yerin īsanına beñziyesuñ. (…) a öbürünü **(5)** bilemedim. (…) ay a ḳız ūlum.

-*Ne ekerdiniz eskiden?*

-aman be ḳızım. ulaf ekerdik, arpa ekerdik, çavdar ekerdik, buyday ekerdik. ep bunnarı dört tene ekerdik. e gene misir ekerdik, ḳarpız ekerdik. er şey ekerdik, er şey. te dermen deresini te bilirsiñ. tarlamız var, neler olurdu neler olurdu. er şey olurdu er şey olurdu, er şey vardı. boş duruyoru o tarla. satmadı o zaman, demek te ītiyarlık aḳlı, satmadı. sen geldiñleyin dedi **(10)** satarsıñ bırangı kere dedi. şindi gene ḳapandı

dere. dereye giden yoḳ şindi. orayı dūne giderler gibi giderlerdi yā. ekilmenik ḳarış yoḳ udu. ḳarış yoḳ udu yer, ūle ekiliydi. dā ben, ne diyereyin, beş altı yaşındayḳa nası öküz ūretmiye gittim bobamla, bobamla bir giderdim öküz ūretmiye tarla sürüz. ben bayırdaydım, ben bayırda işliyerdim, işliyerdim ep, ekerdik. babam da ekerdi, dede **(15)** de ekerdi.

-bir zaman dūnü çoḳ zor ḳızım. nası pazarevtesi başlārdı, pazarevtesine ḳā ep dūn üdü.

-Bir afta mı?

-bi afta. pazarevtesi gün çīz toplārdıḳ. ġayrı bitti mi, başlayımı gene boya urmaḳ, güviye tıraş etmek. pazarevtesi geje ekmek yēler. veriydiñ bitevi ḳūye ekmek. em gene ḳatıḳ ta şindiki gibi dīl, üç ḳatıḳla **(20)** şindi, biraz alva, biraz ḳompir aşı, fasile bi çorba ayde şindi. a o zamansa aşından da bulamajına ḳadar. çorbası da keşkiye de, o keşkek dūmek gene ne zor udu, o keşkek dūmek gene ne zor udu, bir gün bütün gün bi keşkiye düvemesiñ. ta ḳabı sıyırına ḳadar onu (…) düverdik. būdaylar soyulurdu. soyuluḳ ḳalırdı ta o zaman. iki tene dūn yaptım. iki ḳızıma dūn yaptım. em anifeye em mümüneye yaptım. **(25)** anife gene ḳaştı.

-Bayramlarda nāpardınız?

-çoḳ oynārlardı bayramlarda. bayram ḳuşlū yaparlardı.

-Bayram kuşluna nası yemekler vardı?

-çeşiti var, er şey var, datlı bidesinden de çorbasına ḳadar episi var. ep yemek yaparlardı ama ani bir zamanki bayramlar? şimdi bayramlar yoḳ. şindi ḳırañda çıḳıyolar ḳonferes ḳuruyolar, yoḳ bayram şindi. o bayram ē. ḳū sīr vardı, otarılardı, sırtmaş tutarlardı ya nöbet. **(30)** kū sīrını dayadırdıḳ orayı bozmasıñnar dī. üleydi, o ḳadar oynārlardı. çoḳ udu, çoḳ. bir zamanki düzen yoḳ şindi.

-Idırelzde napardınzı?

-ıdırellez günnerinde ıdırellez kuşlū yapardıḳ, ḳuzu keserdik, davarı demek, davar gelir, otarılar sabālayın. kuşlā gelirler. ben kuşlū azırlārın onnar davarı ḳapārlar īriye,

getiriler, besliyerler, tekrar sārız gene. ūleydi anajīm. ḳuşlū azırlardım. onda da datlı bidesinden çorbasına ḳā o da. a ḳuzu bile keseridik. eñ gene, dedenin gene ūleydi tabiyeti, viran ḳuzu kesmezdi, **(35)** eñ (…) ḳuzuyu keserdi. (…) bi kerette yeyemesiñ iki üç kere yērdik. bir zamanki meseleler ep gözel idi be anam.

-Ekmekleri nerde bişiriydiñiz?

-çirepeneyle, çirepeneyle bişiriydik. toprāḳtan çirepenemiz. mezarlīn öbür tarafında toprāḳ ḳazardıḳ. çīniyerdik onu, topalāḳ yapardıḳ, çirepene yapardıḳ. ḳurudurduḳ. ḳapārız ateşe, ekmek gömerdik içine. şindi işportalara gömüyolar. şindi benim iki sene işporet bile gördūm yoḳ, **(40)** ekmek bile gömdūm yoḳ.

-Eskiden nası yemekler yaprlardı, umaç neye diyerlerdi?

-var. ūmaç var. işporotlara diyerlerdi. budayı küp içine ḳōrlar, güneşte ḳurudurlar, dışarda güneşte, su içinde ama dışarda güneşte. sōra onu şēderlerdi, ne bileyin ne ḳadarlıḳ ĭḳa, bilemiyen ne ḳadarlıḳ ĭḳa, unutmuşun. onu çīniyerlerdi gene majın tavasında. o gene şey gibi, un gib su ḳoveriydi. tōndan yapardık.

-A bulamaç?

-misir ununda **(45)** yapardıḳ bulamajı.

-aylīm da var, var da, yoḳ dīl. ama yeyemem, alışmamışın ama bana īşi frenka, ḳurlu frenḳa, sirkeyle, onunna yērin.

-Armıt kurur muydunuz?

-armıt ta ḳuruyduḳ. ani o kirezler? kirez toplamaḳ, o kirezler. aman be allafım. ḳara tarlada ne kirez var ıdı. adet yoḳ diyelor şindi. ḳojalda, şeyde, bālar içinde aman be allafım o kirez. armıt burnunda **(50)** gene ūle bir kirez var ıdı, armıt burnunda gene. āle kirez ne yoḳ şindi, ne ḳasabada var, ne bişey. saña dīvereyin, şeyi bıraḳ, majını bıraḳ kirezi al. ūleydi, ūle datlıydı. ūle suyundan nereyi damardı, şey tutardı. ūle bi aḳça, kendi gene kireç gibi aḳça. ē diyerler, şindi görseñ çoḳ, armıt burunu sen diyelor. armıt burnundaydı bizim tarlalarımız. nası da petrolda bulaşırdı oñmā erī eriktir, ālattır o **(55)** bayırda var ıdı.

-*Bā var mıydı*?

-var. yetiştim var ıdı. bā vardı. (…) yere ekerdik. vardı, çoḳ vardı. e ḳojalda gene bā vardı aman yarappi. vardı anam, er şey var ıdı. şindiki şeylerden er şey var ıdı ama şimdikilerle bi tene uymārı. ne āladı uyuyoru ne armıdı. armıdında da dadı yoḳ, āladın da dadı yoḳ. **(59)** aşlanma bunnar gayrı."

Adı: DALİP

Baba Adı: Mümün

Doğum Yeri: Kocalı, 1929.

Konu: Güreş, çobancılık.

-XI-

"(10-10-2014-) -*Çojukḳa ne yaptıñ?*

-izmeḳar.

-*izmekar mı?*

-ya, bobam fakir. ḳojaldan raduşa ḳadar yükletti bi yük odun, odunnarın ortasına ḳodu beni, götürdü, yanaştırdı orayı. orda şettim. ḳuşkullu ḳuşkullu diyeler, kū.

-*Yörük kūsü mü?*

-yörük kūsü. orda durdum altı ay.

-*Ne otardıñ orda, kaç yaşlarındaydıñ?*

-sīr. valā on **(5)** yaşlarında varmışın.

-*Okul yok muyudu kūñüzde?*

-sōra yaptılar, sōra yaptılar. tito açan geldi, açan tuttu bırasını gāri.

-*Hep izmekarmıyıdıñ?*

-ep izmeḳar, ep izmeḳar. öldü rāmetli. ḳaldı beş altı çeĺat ufaḳlıḳ. te bu gitti ḳarbinsaya, ben gene bırda, izmeḳar. kū̄ sīrını otarın. bıraḳtım kū̄ sīrını çoban gene oldum, māle çobanı birḳaç sene. evlendi bu, bu evelendinneyin on beş ḳoyun var ıdı, beş altı tene sīr var, tōnnarı **(10**) ḳoşturdum. bu gene sōra durdu altı ay ḳā mı ne durdu ḳışın, yazın gitti yunana, orda bayā durdu. biz gene gelinne ikimiz em sīr baḳarın em o ḳoynarı otarın em gene geliririn gene bostannıḳta bıraḳırın ḳoynarı yardım ederin geline bayā. ondan sōra gāri gitmedim, bu evlendinneyin, eve baḳtım. bu gitti öte beri, şetti, ḳazandı. te atıldıḳ bırayı gene atıldıḳ. astalandım, gelin toḳtora **(15)** götürdü (…).

-Toktor ne dedi?

-açan, ısıjak, toḳtor dedi, şindi zayıfsıñ dedi, ḳo avalar sāralansıñ biraz dedi, ṻle gelejeksiñ. aldım gittim. gene astalandım, gittim tekra, üş dört günden sōra yardılar. gene sōra çıktım, dedim āmet iki fırḳa baḳamayız. sat sīrları dedim sade ḳoyun olsuñ. dā esap var ḳoyunda. açan, baḳajāz falan dedi. gene ben astalandım tekra yarımlıktan gene. ondan sōra **(20)** ordan bu tarafa bū̄le.

-Askerlī nerde yaptıñ?

-askerlī bosnada, banyaluḳada yaptım.

-Kaç sene?

-iki sene. iki sene. yene.

-Çobancılık yaptıñ mı?

-kendimizin yoḳ udu. yā sōra. yoḳ udu ḳaynatamı baḳan ḳutsada. ḳardaşı gidiyoru türkiyaya gidiyoru, onu baḳan yok. ben çoban, balvanda çoban ben. açan gelmiş, almış götürmüş. da, ondan sōra yaptıḳ, **(25)** bi yirmi tene sīr yaptıḳ, ḳırḳ ḳoyun. dedim rāmetliye onu da añalım, dedim yoḳ udu o zaman elimizde bişey dedim, bu sīrlardan satalım kimisini dedim, alalım dedim birḳaç altın. a beni dedi barmaḳla mı gösterejekler dedi ben ḳıymatlı sīrjaḳlarımı satajaḳmışın dedi, vazgeç sen o ḳafayı dedi, astalandı. mümün oja pırnaldan, gittim. geldi, yazdı, çizdi, ḳalktı. bi sene geşti,

gene tutuldu, tekra tutuldu. e gene ona **(30)** gittim, gene ḳaldırdı. açan sōrakı dafada tutuluyoru tekrar, anası gene tutuldu. altı gün, altı günde uştu.

-*Uştu mu?*

-uştu. bi şey yoḳ udu.

-*Sen evlendikten sōra mı geldiñ kutsaya?*

-a evlendikten sōra.

-*Seniñ soyun yörük mü?*

-aḳıbet yörüktür, yörüktür.

-*Miçaş yörük kūsü mü?*

-miçaş mı? **(35)** evet, yörük.

-*Kimler yaşārdı orda?*

-bırda şindi yoḳ onnardan,

-*Yok mu?*

-yoḳ.

-*Nōldu onnar?*

-gittiler türkiyaya.

-*Kimler gitti?*

-vardı demirler falan, küreşirdi. sōra (…) diyeriz mēmet, onlar geldi ordan. orda beş altı āne mi ne vardı aḳıbet, **(40)** o ḳutsadan neydi, mīmet mi diyerlerdi, o birḳaç sene buyurdu. onnarı topladı götürdü aşā, uva tarafına bi kūye, ordan türkiyaya gittiler.

-*Soyuñda mārebede ölen var mı?*

bilemiyejen, yoḳ, yoḳ.

-*Türkü biliyor musuñ?*

-a be neden bileyin be yavu.

-*Keçileriñ var mıydı?*

- var ıdı.

-*Tülü keçi mi?*

-dīl. bu soydan, yene, **(45)** eski soydan yoḳ.

-*O garasta keçileri mi?*

-tōnnara. tō eski.

-*Erkeç ne?*

-tekelere diyeler.

-*Gençlīñde iç küreştin mi?*

-a be üraşırdıḳ ama.

-*Küreştin mi?*

-küreşirdik ama şindi gārik er bişeyden sūduḳ gārin.

-*Kimlerle, nerde küreştiñ?*

-dūnnerde, **(50)** dūnnerde yā.

-*Kiminle küreştin?*

-kimisini yeñerin, kimisi gene yeñiyoru. zīnel, zīnel poçuvaldan vardı, mümünün çojū, tırjı mümün. tırjı mümün diyerlerdi lābınca.

-*Kim yatırdı?*

-o yatırdı. pırnalda bi dūn oldu. geldik askerden. orda, orda bi çojuḳ çıḳtı. bizim kūler dediler ay dalip soyun. a be dedim, utandırajaḳsıñ be yavu, yok dedi başḳası, sen çıḳajaḳsıñ. **(55)** (…)

-(…) *Sen kaç defa küreştin?*

-te dūnnerde çıḳardım, yene.

-*Eskiden selaniye küreşmiye gidermiydiler?*

-bilemem. a bilemiyejen.

-*Yörüklerden eñ i pelivan kimdi?*

-yörüklerden bırda yoḳ udu. bu ustrumca tarfından, çanaḳlı çanaḳlı ordan bi kişi belirdi. o tuttu, bayā tuttu. ta arnavutlā ḳā gitti. fayik fayik.

-*Çanaklıdan mı?*

-yene, onu yıḳan **(60)** bulunmadı. (…)"

Adı: GÜLÇE

Baba Adı: Asan

Doğum Yeri: Kutsa, 1941.

Konu: Göç

-XII-

"(12-12-2015-Kutsa) -yetmiş beş yetmiş altılı yaşına çıḳtım.

-*Kaç dūmlu sen tīze?*

-ḳırḳ bir dūmlu ben.

-*Mıratlılı mı sen?*

-a bu kūlü ben.

-*Sen kutsada mı dūdun?*

-kutsalı ben. dūma bū̄me ben bıralı.

-*Ufak yaşta oja var mıydı bırda?*

-e ben yetiştim açan ojalar vardı **(5)** ama türkiyaya gittiler.

-*Türkiyay mı gittiler?*

-şerifali ojalar vardı, nurdin ojalar, ali oja vardı.

-*O nurdin oja kim?*

-aḳarabaymış o size, ḳarısı mı ne. o zamannar onnar gittiler türkiyaya. ḳalmadı iç oja bırda. o vātlar gittiler, o fakirler ḳaldı bırda. da zengin idi onnar, gittiler türkiyaya.

-*Kaç āne kaldı bırda?*

-ḳaç āne? te bizim ḳaynatam ḳaldı bırda. bobam gitti türkiyaya, ben evlendim. ḳaynatamın altı çojuḳ udu. em **(10)** salı dede, şeyden gelmiş onnar alikoştan. onnar em yoḳardan te bu esma gelinin bizim mī̄met dede o, üç āne ḳaladı.

-*A niye gittiler edeklere?*

-a çoḳu gitti edeklere de.

-*Niye orayı gittiler?*

-zengin yerdi orası, çoḳ bereket olurdu. biz bile gittik. ya ḳız ıdım, bobam da gitti ne bileyin durduḳ mu bi sene. bi yaz durduḳ biliyon da. afyon ektik.

-*Başka nereye gittiler?*

-ep īsan ḳafaları çıḳmış diyerdiler. **(15)** bayā īsan ḳandalsaya gittiler.”

Adı: AYŞE

Baba Adı: Emin

Doğum Yeri: Kocalı, 1938.

Konu: Eskiden yaşanmış olaylar.

-XIII-

"(18-02-2016-Kocalı) -*Sen nası ben nenejīm?*

-ī be şükür, yoḳ bişeyjīm. köşeye baḳarın, durarın te giren yoḳ, çıḳan yoḳ. (…) iki kişiydik, on kişi olduḳ, on kişiden şindi bi kişi ḳaldı. yā nāpalım üle ūlum.

-*Adçāzīñ ne?*

-ayşe.

-*Kojalı kızı mı sen?*

-ben bırda dūdum ep bırdayın. bi yeri gitmedim.

-*Kaç dūmlusuñ sen?*

-otuz sekiz, otuz sekiz **(5)** dūmluyun şindi yetmiş doḳuzdayın. yeñi senede gene ilerde sekseni alajān ūlum.

-*Kojalı kızı mısıñ?*

-yā ḳojalı ḳızı.

-*Dūma bīme burada mı?*

-yā yā bırda.

-*Enişte ne zaman öldü?*

-on birle gidiyoru. on sene doldu on birle gidiyoru, şindi.

-*Onun adı neydi?*

-mümün. ona diyerlerdi yalancı mümün, **(10)** a baña gene diyerlerdi aşçı eminin ayşesi.

-Nasıl diyerledi saña?

-aşçı eminin ayşesi. yene. askerlik yapmış benim bobam şeylerde, o aşçı ḳalmış gārıḳ, ep aşçı emin, aşçı emin diyerlerdi.

-Askerlikte mi aşçlık yapmış?

-yene**.** benim bobamı şimşek urdu.

-Şimşek mi urdu?

-yā, yıldırım urdu. **(15)** misir ḳırıydıḳ.

-Nerde urdu nene?

-te bu bālar tarfında. bayram da yaḳın, küçük bayram yaḳın, orayı gittik misir ḳırmā. bi yāmır geldi ama nası bi yāmır. ḳoynarımız da vardı elli tene ḳadar ġāliba. dā yoḳarda bi armıt dā aşāda bi ālat gene var tarlada dā o tarafta gene bi ḳoz var, koz dīl bizim meġada ama koñşunun o ḳoynar armıt altında biz gene ālat altında ama biraçıḳ dā yıraḳ onnar üs tarafta biz alt **(20)** tarafta. ē yāmır yādı yādı yādı te gārıḳ ama şimşekler de çoḳ yalārı uruyoru çoḳ açan çıḳtıḳ dört parçe būle yatıyoru. iç canı manı yoḳ sirseledik, şettik, aldıḳ, geldik eve. bi ḳız da var yanımızda benden ufaḳ mümüne, a benden būk gene zayde var öldü o. biz gene ālat altında, onnar ḳoz altında, ḳoynar armıt altında. ḳoynara da bişey olmamış. sade bobam takkesi bayā yanmış ḳafasında takkesi yanmış. yazġı te yazılmış **(25)** ona. o te yanında ḳız ḳalmış, ona yazılmış o zamanlar būle bişey yoḳ udu ya salla getiriyoz eve sabā gene arife olajaḳ. bayram gejesi ḳabırına girsiñ ben on bir on iki yaşlarında ḳā anca var ıdım. te şerif te öldü. o gene bir üç yaşında ḳadar anca o altmış yaşlarındaydı. dīldi o ḳā ītiyar. te ūle oldu.

-Seniñ kardaş, kızkardaşıñ var mı?

-ḳardaş, ḳız kardaş benim ama episi öldü. birisi öldü otuz yaşında, dört tene çeĺat ḳaldı. ḳaraşı yaḳadaydı. mınārelerin kūnde**. (30)** ama mināre yoḳ şindi yıḳtılar, battı

o kū. kimisi türkiyaya gitti zatı az bi kūydü, orda astalandı dediler, otalanmış motalanmış o ūle gitti, birden öldü o. bi tene gene on altı yaşında asibeydi, o gene bu ölenin orta ismān ıdı adı. te ḳuydum ben ḳızıma onun adını.

-Ne demek ismān?

-yā yā, te ad ūle. yene ūle ad ḳuydum. üş tene bir asibe, bir ismān öldü iki tene. e aġam gene var ıdı yaşar. **(35)** o da askere gitti, geldi te şēti astalandı, ciyer astalī o da yirmibeş yaşında o da uştu.

-Bobañın adı neydi?

-onun adı emin.

-Bıralı mı o?

-gelmiş o alikoştan bırayı domazet, anama gelmiş.

Kimin çojūymuş?

-o kā bilemem.

-Anañ kimin kızı?

-anam bu kū ḳızı. anasın adı cavayır, **(40)** bobasının gene adı oḳunuyoru osman, osman. yene.

-Yörük mü ananla boban soyu?

- ā yörük. anam soyu da bobam soyu da yörük.

-Siz kaç kardaş?

-biz ḳız gene ne ḳadar ismān, zayde, ayşe, asibe; beş ḳız, iki çojuḳmuşuz. yedi tene, yedi ḳardaş. benim gene sekis çeĺat, sekis tene, beş erkek üş tene ḳız.

-Demek ki em ana soyu yörük em boban?

-yā, yörük **(45)** yörük.

-Bu yörükler nerden gelmiş?

-türkiyadan mı gelmiş vallā, ben de bilemem.

-Bırda yalıñızca mı yaşarsıñ?

-yā. yalıñız te on sene oldu ama te üsīn gene bırdaydı, o şindi yeñi ev yaptı, çıḳtı üş dört sene oldu gārın yalıñız ḳaldım.

-Çık yalınız mı?

-çıḳ yalıñız şindi yene ama onnar baḳıyoru beni.

-Koyuñuz keçiñiz yok mu?

-yoḳ. benim iç bişeyim yoḳ. ne tavīm ne keçim, **(50)** bişey yoḳ. onnarın tavıḳları var, ben de tavıḳ edinirsem, onnara istiyeri zāre alayın, zāre istiyeri e bi yerde yımırtlājaḳlar ḳoñşularla ḳapışaynez onun īsi bare iç olmasıñ dā ī. yene. yoḳ iç benim bişeyim. açan dede öldü, vardı bi keçi ama o keçiye istiyeri götürsüñ otarmā bi günnük dīl baḳılsıñ istiyeri, onu da sattım sōra iç bişey yoḳ şindi. pazarlarda şindi er şey var; yurt, süd alın dat istediñleyin. **(55)** er şey var şindi, dīl eskisi gibi.

-Soyundan iç mārebelerde ölen var mı?

-duydūm yoḳ.

-Mārebeleri duyar mıydıñ?

-a onnarı ben bilemēyon. var duyuduum ama bilmēyon.

-Añlatırımıydılaar?

-añladırlardı ama iç aḳlımda yoḳ. ītiyarlardan var duydūmuz ama biz yetişmedik onnara. ūle şeyler askerlerler gelirdi, ūle ūle ḳaçardıḳ, saḳlanırdıḳ onnarı biliyon ama onu bilmēyorun. sōra bizim bi **(60)** köpek vardı, çoḳ ḳoşardı. ötede o askerlere portamız da vardı, ḳapanık ūrdü onnara sarmış, onnar urdular tüfekle öldü köpek.

-Kim urdu?

-tō askerler.

-Kim o askerler?

-bilemem nerenin askeri, o ḳā bilemem ama askerler askerler geldi, urdular köpiye onu biliyon ama başḳa bişey bilmēyorun. benim sālımda ūle başḳa bişey olmadı. bişeyjik **(65)** görmedim ben.

-Ufakka koyun bakar mıydıñız?

-a var ıdı. ūle şindiki gibi çoḳ yoḳ udu ama elli altmış tene var ıdı. te ḳoynar da ordaydı dip yaḳın ḳoynarla ḳoynar bırda armıt altında, o yaḳada gene ḳaba āmet diyerdik, onun gene ḳoz tarlada altında, o ḳozun altında urdu yıldırım, yā.

-Kader ūleymiş…

-ē, ūleymiş. te bayram gejesi ḳabrına girdi. şimşekler, ateşler içinde ḳaldı ama biz pek o kā sezmiyeruz. biz de **(70)** ufaḳ yene bilmiyeruz, görmedik biz gāri yāmır diñdinneyin çıḳtıḳ gārıḳ. sanki mīt yapmışlar, bırdan aşā dūru bükük mükük dīl sanki mīt yapmışıñ.

-Başka var mı ūle yıldırım urdū kişi?

-var duydum ama bizim kūlerden duydūm yoḳ. mare şey, bi çojuḳ uruldu ya ḳıymet diyerdik, türkiyaya gitti onnar kirez mi pekilyerdi onnar be yavu ne pekliyerdi onnar bi yemiş pekliyerdi **(75)** onnar.

-Keçiñiz var mıydı?

-ā yoḳ udu bobamın gününde yoḳ udu.

-Kūde varmıydı?

-var ıdı kūde, var ıdı ama ūle bi kereler onnarı yasaḳ ettiler, izbelerde baḳarız bilmem nāparız sōra gene onnarı sattılar. kū keçisi ūle ḳır keçiler, ḳırmızı keçiler var ıdı sōra gene bu aḳça keçiler çıḳtı. bunnar gārıḳ serbes.

-A onnarı yasak mı ettiler?

-e devlet istemiyeri. develet niçin **(80)** istemezmiş ne bileyin. yene baḳtıḳ biz bırangı keçiler ūle ızbelerde samannıḳlarda ama sōra gārın sattıḳ, ḳayboldu, gitti aḳça keçiler edindiler. ūle oldu.

-*Tülü müydü?*

-tülüydü.

-*Sütlü mü?*

-e bayā südçüyezleri var dı gene.

-*Sīr var mıydı?*

-a sīr yoḳ udu, yoḳ udu fıḳaralıḳ ıdı bir **(85)** eşiyemiz var ıdı, bir öküzüm var ıdı anamīlin zamanında. o zaman sōra dırzva nariyed döşiyerdi yapāları gelirdi, alırdı tereke fazla varsa gelirdi, alırdı. niçi ūle yaparlarda dırzava fıḳaraymış zayır. nariyed uruydu, bişey yoḳ udu o zamannar. çoḳ zāmetler çektik o zamanlar ya. un yoḳ, tuz yoḳ, şeker yoḳ. şimdi ise bu genşler neye be ne istiyerseñ pareñ sade olsuñ dolu ya o zamanlar gidersiñ ḳasabaya bişey yoḳ. **(90)** bir almamız vardı bizim ḳoja tarlada. rāmetli bobajīm dedi geldi de iç bişeyjik alamadım, yoḳ dedi. gittik almadan ḳopardıḳ eñ temzilerini de onnarı yedik pazar aşlī. çoḳ ḳıtlık ıdı, çoḳ yoḳ udu. yene yalıñ ayaḳ ayaḳlarımız yoḳ nerden alasıñ. şindi genşler ḳıtlıḳ görmedi.

-*Ne giyerdiñiz?*

-ūle bi nallınnar satarlardı, avuştan yapmışlar, o nalıncıḳları giyerdik. tıḳır tıḳır tıḳır tıḳır er kişi gene alamazdı zatı, **(95)** alırsañ giyersiñ alamsañ yoḳ.

-*Gīsiler nerdendi?*

-gīsleri kendimiz yapardıḳ.

-*Nerde yapardıñız?*

-nerde yapalım. pamıḳ īriydik. pamıḳlar bile saḳlıydı be ustumcaya giderlerdi, pamıḳ alırlardı da onnar gene bir sene biz bile ektik māle altına. vırtne yaparlardı, vırtne diyerdik, çeviriydik çekirdeklerini gene artlārdıḳ onnarı, biraz yımışaḳ yapardıḳ

çıkarıydıḳ e şey gene tın tın tın atardıḳ, **(100)** ḳoynarı keserdik, bārsaḳları onnardan yapardıḳ, ne diyerlerdi onanara?

-Kiriş mi?

-a te kiriş. seniñ de aḳlıñda. kiriş diyerdik onnara, geriydik avuşlara, onnarı tın tın atardıḳ, īriydik, yoḳ. çözeriz, doḳūruz. gene īrip bez paça yapardıḳ, giyerdik. beş altı ḳat gīsi var şindi gene bunnar çıḳtı bunnarı gīyoz.

-Nerde yapardıñız bunnarı, gīsileri?

-düzende be düzende te elle elciyezle. **(105)** e gömlekeri gene gergefe geriydik, gergefte işliyeriz, giyeriz.

-Ne yapardıñız gergefte?

-te gömlek diyerdik. gömlekeri sırmalāz arşla marşla giyeriz.

-Tiyelli gömlek yaparmıydıñız?

-yapardıḳ şefk aralarında. boyārdıḳ onnarı ḳara da onunna şindiki gibi yoḳ ya şiñdi oldu gārıḳ biz de soñunda yetiştik ama o zamanlar yoḳ fıḳaralıḳ, yoḳ.

-Sırma varmıydı?

-var ıdı. var sōra sōra çıḳtı sırmalar **(110)** da ama ūle gani yoḳ ama var ıdı gene alır ıdıḳ, işliyerdik gene.

-Ep gīsilieri düzende, gergefte mi yapasrıñız?

-yā ep. gergefte, düzende dokūruz onnarı çırparız, üç gün çırparız tokuşla tokuşla aḳçarı kime ne iĺāzım biçeriz, giyeriz. yā.

-Ya erkeklere?

-erkeklere de erkelere de yaparız ama onnarı sade dikeriz onnarın nañışı mamışı yoḳ aḳça bez. **(115)** dileriz onnarı ayde. ne zāmetler çektik.

-Çok mu fakirlikti?

-fakirlik mi. ay çok fakirlik çektik. şiñdi temiz ya. çoḳ çektik çoḳ.

-Unnarı nerden alırdıâız?

-unnarı gene dermende yapardıḳ, arman düverdik, ekin biçerdik onnarı bi kere gözerliyerdik, tekrar ḳalbırda yaparız, çuvallara ḳuyarız, ayvannara yüklediriz, dermennere giderler, dermende ūderler.

-Nerde o dermen?

-dermen dersesi diyeriz. o dere **(120)** duruyoru ama şindi dermen yoḳ gārıḳ.

-Kimindi o dermen?

-alikoşluların ıdı. yene çöçeş āmedin var ıdı. da bırangılarının var ıdı, a benim ḳarşı yaḳada gene te abum var ıdı, onun dermenci sülman diyerlerdi ḳaynatasına onnarın dermenine biz giderdik epimiz ordan alırdıḳ.

-Ne götürdünüz dermene?

-çavdar, buyday başḳa bişey yoḳ. em buyday bilem yoḳ sade çavdar ayvannara gene ekerlerdi yılaf te gene var ıdı yılaf. **(125)** ta ekerdik şindi episi battı ama buyday sīrek ekerdik çoḳ sīrek.

-Çavdar ekmiye mi yērdiñiz?

-ya ḳapḳara ya orda da yērdik bırayı da geldik gene çavdar ekmiye yērdik. yā o da keşke çavdar olsa da gene gani olsa bitiyoru benim adam giderdi ḳalırdı dā geje yarısı iştibe. iştipten getiriydi bi yük tereke de.

-Kim?

-te mümün aġa benim adam. alırdı, **(130)** giderdi gene dermene dermende ūdejek, gelejek bırda onnarı yēnez ya yoḳ yoḳ.

-Orak biçerdiniz mi?

-ya oraḳ biçerdik, arman düverdik

-Orakla mı?

-oraḳla biçerdik. ep ūle.

-Yalınız mı?

-er kişi tarlasında bizim gene ḳaç kişi tayfañ var epimiz gideriz. çeĺatlar yetişti mi mejbur e açan gene yoḳ udu, ikimiz **(135)** biçerdik. iki kişi ya ūle kürek kürek onu atarız, savuruz, savuruz, savuruz yene o pilevesi tekrar gene onnarı gözerliyeriz, çuvala ḳuyarız, eve getiriz ya.

-Tokujun neye diyerler?

-ūle biştimizleyin bālardıḳ onnarı, ūle bi sıra yaparlardı, ona toḳujun diyerlerdi. ekerdik, er bişey gördük yaptıḳ.

-Misirden ekmek yaparmıydıñız?

-misir ekmiye yapardıḳ. ūle bırangı **(140)** yürduñ, südüñ varsa yapardım ben misir ekmiye bizim isīn yemezdi iç o misir ekmiyeni.

-Gözel dīl mi?

-a be gözel ama middesi almāru zayır. yapardıḳ misir ekmiye, yürta dürārdık, yērdik ḳuşluḳta. ya avşamlā gene çavdar ekmiye, ḳara ekmek, neyse bi aş yapaynesiñ fasile mi olajaḳ açan ben de bu eve geldim eltimin var ıdı dört çeĺat. onnar da iki, altı e bi görümcem var ıdı, ḳayınnam, ḳaynatam. **(145)** onnar da dört kişi, tam onnar on kişiydi, ben de geldim, om bri kişi olduḳ. bi ḳoja sofra olurduḳ ya bırası açan ben geldim bu yapılmanıḳ ıydı bunnarı mümün aġa yaptı. öteki sobada ep yērdik ekmek.

-Bir zaman dūn nasıl olurdu?

-ay nası olajaḳ? perşembe gün oḳunurdu, sōra pazarevtesi günü gene yükler, giderdi. sandıḳların orta yerine bi çojuḳ kōrlardı, bīgire yükledirlerdi, giderlerdi, götürülerdi onnar çojuḳ evinden gider onnar **(150)** ḳız evine götürüler. araman olur, anteriler gelin urbaları, ḳunduralar, poturlar, pantullar.

-Sonra?

-sōra götürüler onnarı orda ḳōrlar orda ḳalır onnar biz gene sōra gideriz avşam üstü boya urmā geline, ḳına urmā gideriz avşam üstü, pazarevtesi gün urarız ḳına geliriz ama ekmekte veriler, gene ekmekte yēriz orda, salı günü duruz. yoḳ bişey. e çarşamaba gün gene oḳurlar davul çıḳarma. **(155)** ḳasabaya ḳasabaya gene giderler davul çıkarma. e çarşamaba gün gene gelir çojuḳ evine davullar. ekmek yerler, ayaḳta oynarlar, ḳına gejesi olur. biz de gideriz gelin de gene ḳına uruz orda, geliriz, dūn olur, çarşamaba bitti. e perşmebe gün gene alırız, bineriz atlara, bīgirlere māramalanırız, turalanırız

-Ne o tura?

-ḳıvraḳ, ḳırmızı ḳıvraḳ. **(160)** alırıdıḳ, giderdik.

-Tam ne o kıvrak?

-mumi be yavu, ḳıvraḳ, oyalı, kenarlarında oyaları var yā. ḳıvraḳ. alırdıḳ, giderdik bineriz atlara, gideriz gelini alma. e orda ūlenik bize veriler, yēriz avşam oldu mu gelin azır olur, onu bindiriler bīgire, ḳaynata alır onu yediyene, o da binek ama onu yederek getiri. e ben gene gül çitinne üç kere urun geline adet ūle.

-Niye urusuñ gül çitinne?

-e te ūle adet ḳalmış. ne bileyin? alırız, **(165)** getiriz o geje yoḳ dūn bitti. o sabā gene gārik gene davul çalır ūlene ḳadar. cuma gün gene güviyeler gider, ḳaynataya el öpmiye cuma gün, dernek gün gene çīz topedirdik. ḳarılar gene gelir. gene azır oluruz, ekmek yēriz. gene çīzi top ediriz. dūn biter gārıḳ. bi afta dün yapardıḳ

-Peşkeş ne?

-peşkeş gene, īsannar ayḳırıydı, peşkeş peşkeş, ayḳırıydı īsannar iki kişi.

-Aviyet ne?

-aviyet gene te şey getiriz anteri kimisine **(170)** veriz. o gene ḳundura getiri neyse bıranġı bir şey getirir, aviyet o.

-Gelini kim bindiriyoru?

-e bobası bindiriyoru, eve geldinneyin gene ḳaynata varsa ḳaynata indiriyoru, yoḳsa güviye indiriyoru. yene ūleydi adet. veriler gene ḳoltunun altına iki ekmek, iki eline iki gūm, suları dökerek dökerek gelir içeri.

-*Kıkmasını kim ve niye kesiyoru?*

-e gelin gārıḳ ḳız dīl. **(175)** cuması sabāsı keserler.

-*Kim keser?*

-ya aḳrabaları. anası yoḳ gārıḳ, anası gelmez. o evin īsanı gārin keser. yene, ḳayınnanın, ḳaynatanın tırsası gene gārıḳ onnarın ḳırḳmalarını keser. onnar gārin anası gelmez gāri. anası çīz toplamā geliyoru.

-*Ne kā sōra gidiyor bobasının evine?*

-on beş gün gene. ekemek yapardıḳ bide üstüne alırdı, giderdi anasına bobasına. yatardı bi geje, gelirdi. a şindi torta çıḳtı a **(180)** bizim bideyle giderlerdi.

-*Yörük mü?*

-yoḳ yoḳ. çıḳ yörük bırda. yoḳ ūle başḳa bi şey. ben yetiştim yetişeli ep yörük. (…)”

Adı: AMET

Baba adı: Yaşar

Doğum Yeri: Kocalı, 1945.

Konu: Hayrat, köyler ve göç.

-XIV-

“(21-11-2016-Kocalı) -*Su konudū ne?*

-su ḳondū, a bırdan diyelim ḳutsa, poçuval işte o miçaşlılar, pırnalıdan gelen olursa bizim diyelim raduş pazarına, e bırdan gene allāyı añannar diyelim da yaşlı şeyler. bi dal vardı orda.

-*Nerde?*

-yoḳ mezarlıḳtan aşā aşā (…) o evin dip ḳarşıjīnda, yolun ḳıyında, orayı su ḳōrmuşlar testilerle, safajıḳlarla. **(5)** o yolcu su içsiñ. su ḳondū diyeler onçi.

-*Alikoşta var mı su kondū?*

-onnar da o buñar yanına ḳōrdular. te batırdılar o buñarı (…).

-*Süpürgede kimler yaşarmış, senin tanıdıkların var mıyıdı?*

-ben ne ḳadar bilirin? māmıt çavuşun ali diyerdiler, ḳardaşı cafer aġa. işte a nası dā vardı? vardı da bıranġıları, ayruş aġa var ıdı. semerci mümün var ıdı. ḳazım aġa var ıdı. onnarı bilirin da önceden bilemem.

-*Epsi yörük mü?*

-tābi episi **(10)** yörük.

-*Türkiyaya mi gitti onnar, ne oldu?*

-bıranġıları bırda mefat etti diyelim, öldü. bıranġıları türkiyaya gitti. bu dīverdiklerimden sade cafer aġa gitti türkiyaya. öbürleri ep bırda öldü.

-*Ordan var mıydı kız evli bu kūye?*

-vardı tābi. ordan da vardı bizim kūye, bizim kūden de orayı vardı.

-*Akaraban varmıydı?*

-yoḳ. yoḳ udu.

-*akarabaya tırsa mı diyeler?*

-e tābi, tırsa diyeler, **(15)** yene. (…)”

Adı: AMET

Baba Adı: İsmayil.

Doğum Yeri: Kocalı, 1953.

Konu: Kocalı köyün kurulması

-XV-

"(12-12-216-Kocalı) -(…) o üç ḳardaş dedĭñ seniñ. o, onnardan sōra tutma bırasını gene üç ḳardaş. sülman ālar, muti ālar. onnar gene tutma bırasını, ḳojalıyı.

-En eskiden kim varmış?

-sülman ā, muti ā, e dā bi tene be yavu, ali ā, ali ā, muti ā, sülaman ā. üçü gene tutma. birisi tutmuş o tarfı, birisi o tarıfı, birisi yayla tarafını. üçü üç yeri tutma ondan sōna gārik başḳa yerden toplanmış īsanat**. (5)** a eñ sefte gelme bırayı ali. (…)"

Adı: İBRAYIM

Baba Adı: Camayil

Yer: Kocalı, 1945.

Konu: Askerlik ve geçim.

-XVI-

"(04-02-2016-Kocalı) -*Ne iş yapıyorsun?*

-yapmān bişeyjik ben. te tütün ekerdik bıldıra ḳā bu sene ekmedik gārik tütün bıraḳtıḳ garik. (…)

-Keçi yok mu, koyun falan?

-var ĭdı ḳoyŭnnar ama sattıḳ, ayrıldı çojuḳlar. sattıḳ gariḳ

-*Senin çojuḳlar kim?*

-bi tene āmet var, bi tene yaşar var, onnar. ayrıldılar onnar.

-*Kız var mı?*

-ḳız var iki tene. **(5)** türkiyada var.

-*Adlar ne?*

-biri selbinaz. istnboldalar. birinin nazike adları onnarın.

-*İki çojuk iki kız mı?*

-bĭrda gene iki tene var. aşāda o düḳancıda bi tene var, eñ aşāda cāmi yanında. o, ibrayımda. bi tene gene bĭrda, osmanda var, osmanda te bĭrda (…)

-*Yalnızca mı yaşasın?*

-(…) bĭrda o ayrı işliyeri ayrı yēri, ayrı içerler. biz neneyle ikimiz. neneyle ikimiz biz **(10)** sade.

-*Nene bıralı mı?*

-aliḳoştan.

-*Adı ne?*

-ayriye

-*Kimin kızı?*

-nejip yaşarın kızı. (…)

-*Koyun bakarmıydın eskiden?*

-bakardıḳ yā, bakardık yā. az çoḳ ḳoyun baḳardıḳ. ayrıldıḳlarılayın gārik sattıḳ ḳoyŭnnarı. kim **(15)** baḳajaḳ onnarı.

-*Nerde bakardın?*

-bayırda baḳardıḳ, bayırda baḳardıḳ te bu samannıḳlarda te bu bāçe içinde baḳardıḳ, sattıḳ onnarı dört beş keçi var te bırda onnarla ūraşırız.

-*Askerlī nerde yaptın?*

-voyvodinada, novisadda yaptım. eger atırlārsañ (…) ama çoḳ gözel ḳasaba.

-*Kaç ay yaptın?*

-o zaman on sekiz aydı askerlik. ben on altı ay yaptım. bir ay ḳoverdiler. ūle bir ay gene ūle çoḳ asker geldi yanımıza. **(20)** biz eski askerke ūle oldu işimiz ona altı ay askerlik yaptıḳ, ḳurtulduḳ. ūle oldu işimiz ya nāpalım ūle ī oldu keşke bi genç olsam şindi askere gitsem, baña iç avur gelmedi askerlik. biraz peşin gittīmde avur geldi ūle dilden bilmedīme.

-*Sırpça bilmez miydin?*

-bilmezdim, orda ūrendim. epten gözle yaşadıḳ orda. (…) sırtımızı ūşārāḳ geçirdiler, ālştılar ep. oraları göreyin o **(25)** yerleri. (…)"

Adı: İBRAYIM

Baba Adı: Emin

Doğum Yeri: Kocalı, 1934

Konu: İbrahimin soyu

-XVII-

"(02-11-2016-Kocalı) -*Sen nası, ī misiñ?*

-te ūraşırız, dünyayı toparlamā.

-*İbrayım dede mi sen?*

-yā, ibrayım.

-Nasılsıñ sālıjakla?

-te buġuna bu sāt ī, oşuz. geziniriz te bṻle.

-Yoḳ bi yaramazlıḳ dimi?

-yoḳ yaramazlıḳ. duymadıḳ dā bişey. dā baḳalım buġundan öte ne olajaḳ gāri. (…) allāya gārik, **(5)** yene. ḳoja allā.

-Yaş ḳaç?

-otuz dört dūmlu. seksen üç. te bu yeñi senede seksen üç dolajaḳ, seksen dördü alajān. gitti ḳada, gitti. yaşlar gitti gārik ama nāpalım cümle āleme nası, bize de ṻle olajaḳ.

-Sīr mı bakarsıñ?

-yoḳ yoḳ, çojuḳ sīr baḳar. var seksen tene sīr to balḳanda otarı tōnnarı. baḳar. (…)

-Sen samannarı mı bekliyersiñ?

-a peklemem. ṻle geldim ben. eşiye bāldım tōrda. yoḳ sarılı orası ayvanat giremez.

-Kimin çojū sen?

-bilmem tanayabilirmisiñ. şeyin, pekçi **(10)** emin diyeler, onun çojū ben.

-Pekçi eminin mi?

-yene, biz beş ḳardaş.

-Eñ bṻkleri sen mi?

-eñ bṻkleri ben. var ıdı benim ufām mīmet öldü o, türkiyaya gitti. eñ bṻkleri ben.

-Senden sonra kim?

-yok, āmet, yene, domezet āmet. ondan sōra mıstafa. mıstafadan aşā isī̇n. (…)

-Anañ kim?

-anam gene ḳara mī̄medin ḳızı, nādiye.

-*Bırdan mı?*

-bırdan, bırdan o. ḳara mī̄met **(15)** dedem bırdan. (…) onnar üç ḳız, iki çojuḳ udu. ali iriza vardı, üsmen vardı, e ḳızlardan gene güllü vardı, iştibe verdiler. mümüneyi gene bırayı verdiler abidin ojanın yaşara. tanayamasıñ çoḳtan oldu o işler.

-*Bobañın bobası kim?*

-bobamın bobasına ben yetişemedim. ibrayım ımış ama ben ona yetişemedim. (…) ona ben yetişemedim gārik. onnar dayleri ölmüşler. a anasına yetiştim mümüne nene, anası, yetiştim. **(20)** yene.

-*Nasıl karıydı?*

-yū̄sek ḳarı, dolma ḳarı.

Mavi gözlü mü?

-ū̄le bişey. o ḳadar sezemiyejen ama ū̄le bişey, bi mavi gözlü gibi.

-*Anġı senelerde öldü?*

-baḳ bırayı ben askere gittim. ben askere gittikten sōra ġārik. em güsüm nene benim dedemin ḳarısı em atije nene. o ikijī̄ var.

-*Mümünenin bobasını biliyor musun?*

-(…) e onnarı bilemem. **(25)** o soyu gārik bilmem. ibrayım dedeye gelmiş (…)”

Adı: GÜLLÜ

Baba Adı: İbrayım

Doğum Yeri: Koca Gaber, 1941

Konu: Göç, soy bilgisi, ve köy bilgisi

-XVIII-

"(01-02-2015-Koca Gaber) -*Sen nası be tīze ī misiñ?*

-gördūñ gibi te. ben de ḳalḳtım, ḳaştım ġaberden bırayı. a buġun a yarın, günner geldi geşti, geldi geşti. dedim gezineyin birazçıḳ. e nāpalım gezinmeden iç olmārı, ep içerde ep içerde, yaza çıḳtıḳ gayrijeklīn. bu ḳış sūḳtan gezinemedik ama şindi.

-*Eve dūru nasıl?*

-ē ī bıraḳtım da. ne var ne yoḳ eve dūru.

-*Sen nasılsıñ?*

-ama ne fena ne isĺā ama buna da gene **(5)** şükür ne geziniyan birazçıḳ, ep būle ölene kā gezsem ī ama ne bileyin būle gezinebilenen mi? beki de gene gezinirin, īşallā.

-*Kaç dūmlu sen?*

-bilmīrin. ḳırḳ birinden dīler dūmum ama ūle duyuyan (…) a be seksene çıḳıyarın gayrijeklīn. da istīrin gene ī olayın. yetmişe çıḳtıñlayın gayrı iş bitmiş. (…) ūle şindi ḳıyatlarda yazıya ḳırḳ bir senesinden de.

-*Ne dedin tīze?*

-alikoş dūnüne mi gittiñ, ūle gezinmī mi? o bizim **(10)** taraflardan yoḳ mu du īsannar orda? (…).

-gezinirsiñ gezinisiñ oralarada, bulamāsıñ sen de bi tene de yapıverelim dā ölmeden bi dūn. yīlim bi aşıjıḳ. (…) tābi. a ḳısmet, būle oturuḳa ḳısmet çatıya, geçiyarı oturuḳa. ḳoşunduñlayın, ḳısmet çatmadan da çatıya ajele. a būle otur. dur ḳısmet dur

ḳısmet ayāña gelejek bṻle oturuḳa. **(15)** ḳoşunanasıñ ayāñda deri ḳalmājaḳ ta o zaman.

-Ne var yeñi eski?

-ep eski, iç bişey yoḳ. görüyasıñ te gaberi, ḳurfallıda gezinirke ḳarşılıklı, ne var ne yoḳ. bazı kere bazı kere bi nāralar ḳopuşuyarı bırangı ḳavġa, sōna ses yoḳ sada yoḳ, erkes giriya içeri.

-Koynar duruyor mu?

-a be ben de bilmī̇n nası dī̇vereyin. **(20)** ben sattım. sāmille ikimiz sattıḳ aḳımızı. ne aḳıla izmet ettik ne bileyin, analar çojuḳlar. sāmilin aḳı ḳaldı. ne aḳla izmet ettik sādinin aḳı ḳaldı. satmış, sanki çoḳmuşuşuz te.

-Kuzular duruyoru mu?

-satmış. ben bırayı geldim durulardı, te şindi ben bıradayḳa satmış. sanki çoḳ ḳuzusu var. elli tene ḳoyun bıraḳtıḳ ona. ama toḳlusu, şeyi satmış işte duyuyan şindi, satmış. te bu seniñ gibi sāmil, satajan ben, ep mi **(25)** çoban olajan dedim. ayde baḳalım, dimi ṻle dī̇siñ. ben de sattım aḳımı. dā mı ī̇ oldu, dā mı fena, yaptıḳ bişeyler. bilmem ne olājḳ, ne olmājaḳ. da isĺā bṻle. ḳoynarı sattıḳ ama te sīrları gene otarıya, sāmil. e mejbur otarajaḳ. oturuḳa bṻle ekmek yoḳ. (…)

-Kim dā bṻk sizden kardaşlardan kızkardaşlardan?

-ben ben, ben dā bṻk. anko tī̇zeñ ufaḳ. eñ ufaḳları anḳo tī̇zeñ. ben dā bṻk.

-Kaç āneydi gaber?

-aman evĺat ben yetiştim yirmi **(30)** doḳuz ev idi, otuz bile yoḳ udu. yirmi doḳuz ānejik idi, ben açan yetiştim. e ben gene dā yoḳ uḳa dī̇ler dā fazlaymış dī̇. a ben yetiştim oḳāydı.

-Nōldu onnar?

-episi gitti istanbola. izmirde, istanbolda episi.

-Sade bobañ mı ḳaldı?

-yene, yene. anif dede, ajamın camāt, biz, üç evjīz ḳaldıḳ. öbürleri episi gitti.

-Üç āne a?

-üç āne. yā. o ḳā īsan gitmiş te, biz **(35)** de ḳalḳıp gideymişiz, tōrolarda olajaḳ ıdım ama. (…)

-Ajañ da gitti mi?

-nārajak be, o da ḳaldı. dimi geldi. ölüsü onun ḳutsada. ḳızının yanında öldü.

-Ojası kimdi gaberin?

-aman bi anif oja var ıdı, oydu oja. anif ojamız var ıdı, anif oja, o da gitti, eñ geri o da gitti türkiyaya.

-O da gaberli mi?

-gaberliymiş, **(40)** gaberli.

-Türbe yoktu gaberde dimi?

-a yoḳ udu.

-Tīze bobanıñ adı neydi?

-ibrayım.

-ibrayımın bobası ne?

-baḳ bırayı izet. bilemījen bubasının adı neymiş. mıstafymış mı gāliba ūle gibi bişey. unuttum da ama ūle gibi.

-A mıstafanın babası?

-onu gene iç **(45)** bilemem.

-Demir dīl mi?

-var bi demir de. ama dedesi midir demir, bubası mıdır ama bilemījen temiz

-*Gaberli mi onar, eski gaberli mi?*

-eski gaberli, gaberliymişler. kütük orda.

-*Laḳapları var mıymış?*

-duymadım. beki de varmıştır ama duymadım şindi nası dīvereyin.

-*Yörük mü onnar?*

-yörük yörük, yörük ümüşler.

-*Tīze niye bize yörük diyeler?*

-e te yörük oldūmuza. başka, **(50)** uvalılara uvalı dīler, e bu balḳanlarada oturannara gene dīler yörük. ”

Adı: YAŞA

Boba Adı: Tayir

Doğum Yeri: Koca Gaber, 1942.

Yaşadığı Yer: Kutsa.

Konu: Hastalık.

-XIX-

“(27-03-2017-Kutsa) -izet, ben gezemīrin, ben de ūle, ben dīn bi sele mi atılalım, bazı kere dīn alayın bi yeri gideyin gideyin, iç kimse bulamasıñ, öleyin orda. doydum artıḳ bu yaşamā, bu yaşamaḳtan ben añlamān a. dünyam ḳarannıḳ geşti be ūlum. ne bütün gün būle, ep sobada, dört sene oluyarı, ben būle. dört doldu, beşle gidiyeri. (…) bu da şindi gene oldu. ne birbirimize **(5)** bi yardımımz var, ne bi şeyimiz var, iç. epten işimiz zor, epten. te bīrda ālayıp duruyarın, düşünceye

varıyarın. ḳafam epten bozuluyarı, gidiya ḳafa bi tarafa, dā çoḳ düşündümleyin bilmīn artıḳ allā diyen ḳolaylıḳ versiñ, vermīri yalvarıyan duruyan iç. būk taḳsüret alem īsan tepelīri.

-(…) sanki īsan tepelemişiz bu aĺa geldik. ne bileyin.

-Arıñ var mı?

-a be oluya be ūlum, ārı olmaz mı? ḳafam **(10)** bozuluyarı, canım fenalaşıyarı o ḳā zarplı deyesiñ ārım var mı, yoḳ ama çoḳ canımla ḳafa bozuldunnayın birden canıma uruyarı artıḳ. baḳ bütün gün geje içerde. (…)

-göriyan millet nası ep birbirine, bir zaman nī būle dīl idi. ama yetişirdi çoban, yetişirdi oraḳ biçen, arman düven, evde pazara bile götürmezdi çolū çeĺadı. çojuḳları ep evde o bilmezdi bi şey. **(15)** o sade kū yerlerini bilirdi. ama şindi er yerini geziyalar, görüyalar. da ne onnar, ne şēdejek. (…)

-Seniñ bırda iki ḳızın mı var kūde?

-yene, kūdüe iki tene var, poçuvalda da iki tene, topannıḳta bi tene, benim beş tene ḳızım var. (…) a be ūlum ḳız var ama er kişinin işi var. er kişi evjīz açmış, āne açmış. yā, er kere gelemīler. geliyalar ama bende dā çoḳ geldiler te bobasına da gelemīler şindi, ya. gelemīler, **(20)** gayleleri artıyarı īsannarın, işleri var. te yanımda te gelin ḳoşunuyarı. zora geldik mi binnaz da yaḳın binnaza ayḳırıyoruz. töyle, ikijī, gelinne yaşar.

-fidan ekerdi o.

-Kim fidan ekerdi?

-mıstava enişte. tōrda o evin üs tarafaında ekerdi, akıbet ḳazardı, su dökerdi. to bĭradan görüyan ben. yoḳ onun **(25)** bi şeyjī, a be bu da ya gidip gelirdi bayıra ama ne bileyin tōrda bi düşmek pīde etti, ḳalkamadı bi dā.

-Sen ḳaç yaşında?

-ḳırk iki dūmlu akıbet ben. (…) dīl yaşatan be ūlum bu, ḳatıyan dīl yaştan bu, yaştan nası ītiyar īsannar var. ayşe abum var türkiyada, benden kim bilir ḳaç yaş būḳ. ḳadıncıḳ o geziyarı. bu yaz geldi, ep bırayı o geldi, ben abuma gidemedim, o bırayı geldi. geziyarı o, yavaş geziyarı ama **(30)** te işte sopasınna ama geziyarı, ya. ben, epten iç. dīl yaşlılıḳtan dīl, te o seksen dört müdür artıḳ o abum türkiyada

-Eñ būkleri o mu?

-yā, eñ būkleri da ne zaman öldü

-Kimdi onlar?

-safiye var ıdı, o öldü. mıstafa aġam būk üdü, zūre abum būk üdü. o gene onnardan ufaḳ. aralarında var mıymış ölen, yoḳmuyumuş, bilmīn artīn. o da geziyarı, yoḳ bişeyjī ama. benim te felş mi dīler ne dīler, **(35)** tuttu, urdu. (…) iç ben ḳalḳamān şindi, ben iç ayaḳ duramārın, ben būle oturuyan ī te dīn oturuyan ḳalḳajan neyse yapajan ama iç ben ayaḳ durup yüzümü yıḳayamān. (…)

-Abuñ mu seniñ güsüm?

-eñ küçū ben.

-Eñ küçū sen mi?

-eñ küçū benin ama eñ çöküşük ben. onun bare ayaḳları ārıya ama o sade onun ayaḳları arıyarı, o bare ayaḳ duruya. **(40)** onu da ne gördūm var. (…)

-çojū da sındırdıḳ. ne bi yardımcısı var, ben artıḳ evde oturudum dört sene oldu, bare bu sīrlarına giderdi, o sīrları dolndırıverirdi. bare oncāz işini bayırda işliyerdi. şindi ḳapandı, ḳaldı. bi çojū var okumā gidiyoru, bir tenejik küçüjek kendisi ur orayı ur orayı, nereyi dā peşin. te kıyamārı satsıñ da, ūraşıyoru. er bi tarfçaḳ zor, onnarın da işi zor, onnara da ben çoḳ üzülüyerin, **(45)** çoḳ ajīyan, āların. dīn bi teneydi yaşarım çok taksüretli başı varmış. ep bizi mi ḳoştursuñ ep bizi mi düşünsüñ. allā cennet ḳısmet etsiñ çoḳ sayboldu, çoḳ baḳtı, çoḳ ḳoşturdu. baḳ ben dört sene oldu, ep toḳtoru ayda çıḳarıyoru bırayı. ep ayda getiriyoru. dimi masraf o be ūlum, masraf olmaz mı, ūle mi geliyoru o, gelir mi. dimi dīler boş torbaya at ḳoşar mı, ḳoşmaz. o

alıyoru şeyjiyezini geliyoru, dimi **(50)** masraf o. (…) tijāretimiz yoḳ, masrafımız çoḳ ona, yā. epten çok ona da üzülüyorun ama yoḳ te, diri yere girilmīri. gün bitene ḳadar te bırada çekip **(52)** çekenez."

Adı: DESTAN

Baba Adı: Adem

Doğum Yeri: Süpürge, 1959

Konu: Eski adetler, göç, hayvancılık, geçim

-XX-

"(02-02-2016-Süpürge) -*Mektep varmıymış bırda?*

-yoḳ bu kūde.

-*Nereye okumā gidermişler?*

-iç bi yeri, mektep yoḳ umuş.

-*A titio gününde?*

-açmış, bobam añnatırıydı tōrda oja gelirmiş, camide oḳudurmuş birḳaçar sāt onnarın yanı bobamın genşlīnde. ondan sōra gene te gārik pırnalılara giderdik ep.

-*Pırnalıda var mıydı okul?*

-var ımış orda te ep orayı **(5)** giderdik biz nası yetiştik.

-*A cami açandan beri var bırda?*

-a cāmi eskiden, eskiden o. ben yetiştim bobam ne dīveriydi, bobam yetişmiş cāmi ep ūleymiş. te yıḳıldı o. o zaman, bu zaman te bir ki sene öñce onu tamir ettirdik,

yaptırdıḳ yeñi, teḳra örttürdük. avujunu, kiremidini, içine te bṻle (…) urduḳ. kireşledik ḳapısını, camını. (…)

-*Türbe var mıydı bu kṻde?*

-yoḳ, duymadıḳ. **(10)** bilmiyen…

-*Ojalar kimdi?*

-eski cami. ḳılmā çıḳar ıdıḳ, var ıdı ekiden yanı, bobamī̈lin günnerinde. ojayı bırda besliyerlerdi ānejek.

-*Kimdi o ojalar?*

-gelirdi yoḳardan, ḳojaldan āmed ojajıḳ. ama o da geçindi gārī̈. te şindi cumadan cumaya geliyoru. bıranġı tō aliḳoştan bi çojuḳ ama ī̈san çıkmārı, yoḳ ī̈san kṻmüzde. yā ṻle cumālarda geliyoru ama ī̈san **(15)** olmadīna bi kişiyle olmaz, o gelmez oldu. yoḳ ī̈san.

-*Anġı sene siziñ akrabalar göç etmiş?*

-(…) ben dā böbejik imişin ne zaman gitmiş onnar dā.

-*Siziñ akrabalar mı?*

-yene, üsī̈n ajalarımız, tī̈zelerimiz, yene, onnar.

-*Kaç senesi?*

-nası anam añnatırydı, nenemiz te, kimmiş o nenemiz ben de çevirip sorup aramadım. beni ḳırḳlamış em gitmiş **(20)** türkiyalara. o zamannar dā e o zaman ben, elli yedi yaşındayın, demek nerdeyse altmış sene oluyoru türkiyada. çoḳtan dā ṻle anam añnatırıydı.

-*Sade siz mi kaldıñız?*

-tek bobam yalıñız bırda. te üvey ḳardaşı var, te buçumda em bi ḳız ḳardaşı, geri ḳalañı episi orda.

-Türkiyanın neresine gittiler?

-e var. izmirde de var, gültepelerde **(25)** var, izmitlerde var, istanbollarda var, er yerde var.

-İç geliyolar mı bırayı?

-ötüye gün mörgüze alamın, bobamın ḳız ḳardaşının çojū bırdaydı. yoḳ, bir afta önce. onnar izmitte yaşālarmış. geldi onnar, geliyolar bazen, aġaları geldi bir ki sene öñce.

-Süpürgeden türkiyaya gidenlerden misafir gelener var mı?

-bu tezlerde yoḳ. ilerde dā gelirlerdi. var te bırdan ne gitti meseĺa bu cafer aġanın koñşumuzun çojuḳları tō abidinler **(30)** falan, te ḳutsadan bilirsiñ o düḳancı izetin ḳaynataları, ali aġanın çojuḳlar.

-Onlar bıralı mı?

-tābi, caferin çojuḳları ep onnar. onnar geliridi. e bırda ḳardaşının yāni ali aġanın çojuḳlar sülmannar, beyādinner geliyolar bıralara, ḳarılarınna bazı yalñız, bazı bazı yene, boşlamālar.

-O zaman bi āne mi kalmış bobañ?

-o kendisi ḳalmış, tek bırda. ne zaman **(35)** te anası bırdan buçuma taşınmış, o, bırda yalıñız ḳalmış anamla ikisi. ūle de sürüttürmüşler. türkiyaya ūraşmış gitmiye, gitmemiş.

-Uraşmış mı gitmiye?

-ūraşmış. biliyorun küçük çojuḳtuḳ o zaman ḳan vermek vardı, ḳan bile verdik. sekiz on yaşında varmıymışın ben, yok muymuşun bilemiyorun. biliyon ī gibi toplandıḳ, gittik ḳan veridik. gidejiyez ī ama **(40)** diyeveriyoru anama dur ben be yavu gidip göreyin demiş. baḳalım orasını demiş nası, nası dīl demiş, türkiya türkiya diyeler demiş, gitmişler. bir ki kişi toplamışlar. ē orda var bizim üsīn ajajīmız o da işte geçindi. dā ne zaman gitmiş, demiş, adem demiş, dimi demiş, geldiñ demiş, gelmesiñ sen bırayı demiş. yoḳ aja gelejen, te ep ḳıyatlarım azır, vesiḳalarımı azır ettim.

demiş, gelmesiñ bitti esap demiş. iç **(45)** gelmeden öñce gelirdiñ, şindi demiş, gördüñ ya, gelmesiñ. ē bobam geldinneyin tekrar bırayı, nāptı, biz küçük çojuḳ, gidemedi. ā ḳoyun al, ā sīr al, a inek al, bi de tüfek te alındı, ḳaldı, gidemedi. ūle.

-*Siz gene evlendiniz mi?*

-biz gene gārik başladıḳ. abum evlendi, te ondan sōra ben. dal bıdaḳ saldıḳ. a bize bobam dedi çoḳ, ūlum dedi gidebilirsiñiz dedi, size müsāde veririn ben dedi. ben gidemem dedi siz dedi, gidiñ. ē ama **(50)** ben de nası diyen o, seksen üç senesi, gidejek idim, gittim gördüm ben de dedim, ben būle ḳalabalıḳ yerde yaşayamam, alışıḳ ben başıboş. balḳannarda ben de pişman oldum, ondan sōra geldim te bu evi ḳurdum, yaptım. ḳaldım bırda. gideymişin dā īmiş. çünkü şindi (…) çıḳajaḳ ıdım, çojuḳlarımın episi işte olajaḳ ıdı. yedīñ yemek olajak ıdı, gīdiñ gīdik, bi ayat yaşājak ıdım. şindi ḳoş keçi ḳoyun arḳa sıra, **(55)** odun top̌et bu yaşta, şükür alıma dā buġun benim. dā da beter günnerimiz gelejek. o sepepten biraz zāmet işimiz. allā selemet versiñ alımıza. ūle gördük, üle geçejiyez. bişey umutsuz yani. avşamlıjaḳ dadalım, yēlim. gene de dā ī yaşamaḳ varmış.

-*Sen potur gīdiñ mi destan aġa?*

-ē temin añnatırdım a saña. ḳundura yoḳ udu pazarda, ep yalıñayajıḳ gezerdik, çökelekler batardı ayaḳalarıma, tō **(60)** abumla ḳoyun otarıydıḳ. yoḳ neden ne yapsıñnar, anam ayāma bulamazdı don yapsıñ, bütün potur ep te bu ḳabalarımı ḳıp ḳırmızı ḳan içinde bıraḳırdı geze geze ḳoynar arḳasıra. dimi don dayadır ūmaz o, potur ūyoru, e ne zāmetler çektik ey.

-*Tasviriñ yok mu eskiden?*

-var ıdı asker taksirlerim.

-*Yörük gīsileri ile yoḳ mu?*

-yoḳ, ūle çıḳmadım ben. **(65)** niyet etmedim bizim urba genşlīmde de be çıḳalım, de be gidip çıḳalım, muḳayat olmadıḳ, çıḳamadıḳ, ḳaldı. (…)

-*Sigara ep mi içiyorsuñ?*

-ep içiyorun.

-*Ufaḳ yaşatan beri mi?*

-ufaḳ yaşatn beri ep, alıştım.

-*Kaçaḳ mı?*

-bunnar da ḳaçaḳ, sade kendim dolduruyorun. ḳıyıyorun bir dizi tütün. (…)

-*Kav ne?*

-onnar yoḳ. onnarı sade görmüştüm a **(70)** üsīn dayımda, çañcı üsīn diyelerdi ya, onda gördüm. o yaḳardı ūle. kav mısıñ, kirbit misiñ ama bi miske ḳoḳardı ama o ḳavı da iĺāzımmış bilesiñ nası bişiresiñ onu, bişermiş o. ben sandım ūle a odundan ḳopar bi parçe ḳav, yaḳ. yanmārı o. onu iĺāzım bişiresiñ imiş, bi ḳaynar suda, nası bi dalġa. ama yaptıñnayın onu bi miske ḳokusu var ıdı. neler görmedik? bizde birḳaç vaḳıt o bizim ufaḳlīmızda çoban **(75)** olmuş udu, ep añnatırıydı ūle būle bişeyler. episi geldi, geşti. episi masala ḳaldı. (…)

-*Ne gördüñ?*

-buġun boba tavşan gördüm o kırañda. dip yakınmışın, mīdandaymış ayvan, ḳırañ üstündeymiş ayvan, bi kelejik içindeymiş.

-*Kaç sene oldu keçijilik yapıyorsuñ?*

-a ben, keçiler bayā oldu, nası ḳoynarı sattım ondan bu tarafa ep baḳarın ama azar azar te ūle **(80)** ḳalabalatırmadım.

-*Kırkıyormusuñ onları?*

-yoḳ, ḳırkmān.

-*Bir zaman ḳırḳar mıymışlar?*

-e yoḳ o keçilerden şini.

-*A añtatır mıydı bobañ?*

-añnatırıydı. onnar diyerdi, tōrda mīdanda ḳar, buz yātardı onnarın varmış üjütünde pamıḳ. aşādan o yapāların içinden derisine yaḳın. doñmaz yekten diyerdi. onnarı ḳırḳardıḳ, yapardıḳ ḳasaḳ diyerdi. **(85)** yekten ḳasaḳtan diyerdi, naylondan kuvetli, yāmır işlemez ona diyerdi. ep ḳasaḳla ben uyurdum diyerdi, mīdanda diyerdi. ona nası otuttursuñ.

-*Nasıl türleri varmış keçilerin?*

-çeşit var ıdı diyerdi. ḳaralar var, alajalar da var, ḳırlar da var diyerdi. sūlemedi adlarını. (…)

-*Garsata keçi var mı?*

-ġarasta dedikleri var, duydūm bobam **(90)** añatırıdı o barza keçileri. ama şindi anġıları ben de sālam, tam bilmiyen. (…)

-*Sütleri ne yapardıñız?*

-süt verdim bir ki sene ama ödemediler. sōra ep pīnir yaptım ep satardım pīnir. ḳumanovaya götürüydüm, üsküplere, çaḳ ohride pīnir götürdüm, valanduvalara, usturumcalara. ama alırlardı benim pīnirlerimi, ḳalmazdı bi yerde. ī mıtlaḳ yaparmışın. biri bi kanta aldı mı **(95)** gerisi gāri gider, toplārlardı. bıraḳmazlardı benim pīnirlerimi. süt sattım birḳaç sefer, bir ki sene. su ḳuymuşuñ diyeri, a ḳuymazdıḳ su. sulu çıḳardılar, bilmem pareden dayadırlar. ondan sōra topannā indirdim birkaç vaḳıt, te bırayı pırnalıya indirdik birḳaç vaḳıt, baḳtım baḳtım dedim ne ticaretim var, yap be yavu süt.

-*Kuzuyu ne yapardıñ?*

-ḳuzuyu satardıḳ ḳasaplara. gelirlerdi, **(100)** alırlardı bırdan ḳasaplar yani üç aşā beş yoḳarı nası geçer. (…) peşin bırangı uymadı esaplar, ujuz aldılar bilmem nāptılar. gene īdi, alırlardı. boḳunna çişinne.

-*Yapāları ne yapardıñız?*

-yapāları da veriydik. yedişer, sekizer, onar dinara ḳā çıḳtı mı dā yokarı çıḳmadı mı bilmiyerin on beşe ḳā.

-Kuzuları ḳırḳar mıyıdıñız?

-damızlık bṻle yāni kene mene olmasıñ **(105)** di bajaḳlarını açardıḳ. a başḳa yerlerni ḳırḳmazdıḳ.

-Yavsı neye diyeler?

-keneye. keneye, yavsı derler, kene derler (...) çeşit kene var.

-Yüñ neye diyeler?

-ḳuzu yüñü, ḳuzu yapāsına yüñ diyeler. niçi ḳısajıḳ ya o. paḳ. ona yüñ diyeler, ḳuzu yüñciyezi.

-A keçilerin kıllarını ne yaparmışlar?

-nası bobam añnatırıydı ḳırḳarlarmış te. **(110)** kimisi ḳasaḳ, onu, bunu, kebeler mebeler yaparlarmış,

-keçi ḳılından mı?

-çuvallar yaparlarmış, tereke mereke doldurmā. ben bile biraz ürüya gibi biliyorun, o çuvalları yaparlardı, ḳulplu çuvallar. yandan mesela bṻle çömlek ḳulbu gibi çuvalın iki tarfından doḳuma o çuvallar ḳopmaḳ bilmez. aynı ībe tertibi.

-İbeleri nerden yaparlardı?

-bilmiyen ībeleri satın alırıdık ama **(115)** peşinden mıtlak onnar ep kendilerinden yaparlarmış. sōra biz ne zaman yetiştik, ben pazardan alırdıḳ ama onnar da tut ki dīl idi yapā tertibi, onnar da ḳalıñ bi şeydi, onnar da ḳopmaḳ bilmez, o ībelerde. neyin yapāsındandı, nedendi ben de ayıttıramān ama ḳuvetliydi yāni. uzun yıllar giderdi o ībe, yekten ḳopmazdı, ḳopmaḳ bilmezdi o ībeler. biz yetiştik açan ben ayrıldım onnarla biz pazara **(120)** giderdik.

-Nereyi giderdiñiz?

-raduşa, bırayı. doldurusuñ. yoḳ şindiki gibi naylon kesesi, sade ībe var ıdı. zembiller diyeriz onnardan var ıdı (…)

-Ne oldu?

-avşamlī yēlim. olsuñ sen ḳarnıñı doyur ondan sōra devam edersin. bitti mābetler.

-Bu dallar açandan, kesmiyerler mi?

-e bu ḳırañlardaḳı dallar kūnün oluncasına onnarı kimse kesmezler, kurcalamaz anca töble dip zor zamnnarda bırangı kessinner **(125)** bunnarı yoḳ būle tene düşerse çürürse ḳırılsıñ mırılsıñ.

-Açan yörükler gelmiş, nasılmış bıraları?

-bobam nası añnatırıydı o ḳartal buñarının etrafında olan pelit dalları ep imiş çam. e ondan sōra bu çamnarı kesiyolar, buñarın suyu ḳurumuş. ondan sōna demişler demek bu suyu pekliyeri bırda, gölge ondan sōra dal ekmişler ep, pelit ekmişler. boba dallar, te aynı bu ḳırañ dalları gibi, **(130)** ḳalıñ, būkler. ep te su şindi durur. ūle añnatırıydı bobajīm. kū yeri oluncasına, vakuf yeri oluncasına, te burda ne ḳā görüsüñ ḳart dalları meseĺa bunnarı kimse çeplemez, aynı mezarlıḳ dalları gibi. te bırangı tene düşer ya kūjek toplālar bırangı tene cāmiye olsun, odun kessin ya cāmiye iĺāzım olsuñ bişey meseĺā camısı ḳapısı bırangı iktiza için. o zamamn bırangı dal getrirler satarlar kūjek da caminin şeyini görsüñner dī. **(135)** başḳa türlü çeplemezler.

-Kömürjülük var mı?

-bilmiyerin, duymadım bunu. yoḳ umuş bizim yerlerimizde o, var ımış çoḳ eskiden o bile bilmiyeri, bilmiyeri.

-Mezarlī nerde bu kūnün?

-mezarlīmız o yaḳada. (…) ama şindi bobam nası añnatırıydı baña, bi zaman bu bizim kūmüz azlıḳmıymış, nasıl mesele ep ölüleri götürülermiş ḳojalı mezarlīna, e ondan sōna çevirmişler, götürülermiş **(140)** bırayı pırnalı mezarlīna, da yaḳıncaḳ oldūna. nası ne añnatırıdı çoḳ bırangı būḳ ḳışlar tutumuş, ḳarlar yāmış bi adamcıḳ geçinmiş bırda, bu kūde götürememişler uzaḳ oldūna, demişler nāpalım ay onu

geçiriyolar o yerde, yerleştiriyolar, ondan sōna gāri mezarlıḳ açılmış bizim bırda, kū̄müzde öñceden yoḳ umuş ama bu kū̄de ondan altmış āneye çıḳmış bu ḳū̄. altmış **(145)** āneyke.”

Adı: NAZİKE

Baba Adı: Abdi

Doğum yeri: Süpürge 1969.

Yaşadığı Yer: Kutsa.

Konu: Süpürge yer adları ve tarım işleri.

-XXI-

“(31-10-2017-Kutsa) -*Kaç āne vardı inge süpürgede?*

-az be izet orası om bir on iki āneydi sanıyon ben açan bırayı geldim, iç artmadı ep ū̄le o. eski zamanda biraz artmış, yirmi āneye ḳā çıḳmış türkiyaya gittiklerileyin.

-*İnge, bobañī̄lin soyları ep türkiyaya mı gitmiş?*

-episi türkiyaya gitti, iç ḳalmadı bırda.

-*Süpürge yerlerinin adı ne?*

-uzun çayır, alişin çayır, maraş, kāvak altı, kılış dere.

-bir zamannar çoḳ işler var ıdı ya. o **(5)** süpürge ḳırañı bitin arman ıdı. çoḳ ī̄san yoḳ udu, erkez ekerdi arman zamanı geldinneyin sabālayın giderler, döşiyerler armanı. kimin var on gün kimin var bir afta. (…) bī̄girleri ḳoşturuyduḳ, arman çeviriydik, samannarı. (…) demetleri döşiyerdik, **(8)** iki tene bī̄gir daḳıp ḳoşturuyduḳ.”

Adı: MUSTAFA

Baba Adı: Arif

Doğum Yeri: Kutsa, 1942.

Konu: Hava, odunculuk.

-XXII-

"(08-01-2014-Kutsa) -(…) ne ḳadar yetişejek īsan o ḳadar.

-Sen nasılsıñ mustava aġa, ī misiñ?

-allā şükür te eve ḳā, bırayı ḳā, te yuvarlāz buġuna, bu sāt.

-Tayfañ nasıl?

-allā şükür. nene biraz davranışsız ama nāpalım, nāplım zayıf, yörüyemiyeri, bajaḳlarından gezemiyeri. başḳa rātsızlī var işte ūle.

-Seniñ nasıl sālıjān?

-ben şükür ī. yaḳında bırda bir un **(5)** çuvalı ḳaldırmak ettim, ḳaldırdım da. (…) omuzum bi kere ḳıtladı bırdan. gittik bertikçiye; orayı, bırayı, dedi dīl bertik. (…)

-Bırayı dūru ne var yeñi, eski?

-eskisi gibi izet.

-Millet tütünü sattı mı?

-nerdeyse sattılar. (…) millet evde, yaptılar tütünneri ama (…) toplanajḳlar dā sōra. zatı çok millet var.

-Kış nası oldu?

-ḳış, o ḳadar ḳardan yoḳ udu bişey izet, bu buzdan çoḳ **(10)** zāmetimiz oldu. çeşmeler çalışmārı ale. (…) çalışmaları dā, yani bilmem ne ḳadar gidejek. (…) te ḳarşıdan güviye biraz eşeledi, onnarın yaḳın ordan, ḳovettirdim falan dedi suyu. dört beş gün

oldu ḳazıyo, tekra gömejek. bizim gene zatı ḳazılajaḳ gibi dīl. ne zaman ḳoverilejek o zaman. su için kesat. (…) birararaz getiryoruz bırayı.

-Bırnaġı ḳaynaḳ yoḳ mu?

-var canım aşāda, te ḳaynaḳ, eski ḳaynaḳ. **(15)** niye demişler, yeñiyi yap ama eskiden vaz geçme. (…) bizim işimiz orayı geldi. (…) sūḳlattı tekmil. ben domakin olalı bi yerdeydi suvannar meseĺā bekliyerdik iç bi zaman sūklasıñ suvan yoḳ udu. bu sene sūḳladı. ḳompirler, adi onnar diḳatszlık diyejeyiz de. ama bu suvannar ben domakin olalı ep orda bi yerdeydi ama bu sene sūkladı bi çoḳunun da, dīl sade benim.

-Ayvanatla nasıl?

-ayvanat **(20)** bende yoḳ, izet.

-Konu komşnun nasıl?

-ayavanta sayiplerinden ḳuruluḳ oldūna ālantı yoḳ.

-Tütünneri sattılar mı?

-nerdeyse epsi satmıştır gāri bizim kūde, ḳalmamıştır.

-Odun sıḳıntısı var mı?

-ne odun için mi? yaḳmak için var şükür ama ūle diyerseñ iĺāzımlıḳ için ḳalmadı bayırlarda, ḳalmadı. geçmişte ne istiyerseñ, nerden istiyerseñ kesip getiriydiñ.

-Sen ḳaç dūmlu?

-ḳırḳ iki, ben ḳırḳ iki dūmlu. bu **(25)** şekil yani ormana üjüm sefte görüyorun millette. ī be ḳardaşım şindi kesiyoruz yarın, öbür gün bizim çojuḳlarımız nāpajaḳ? baḳ şindi, şükür alıyorun birḳaç dinar diyelim toprāḳ tarafından emeklilimiz var ama ūle bi bıḳmış ıdım toḳtor kıyadı ödiyen, orasını ödiyen bir vāt gittim dedim yavu ben istemiyen topraḳ. bu poroznik dedi dışarı seni göreyin. sen dedi işlemeseñ çojūñ, çojūñ işlmese torunuñ, başḳası işlesiñ. **(30)** o erifin sözünden sayılır alıyorun bir ḳaç pare zor aşḳına. e geldi bi zaman gene dediler topraḳlar ödenmiyeri, ḳır yerindeymiş, saybolajaḳsıñ toprāña ama e devem ederseñ ayrıdan ödemiye emeklilīñi, düşündüm

düşündüm o zaman gene yarı yoldaydıḳ, fazlasıyla ödedik devlete dedim çıḳmān. e devam ettik, te şükür alıyorun birḳaç pare eger deyeydi bıraḳıyormusuñ, bıraḳ ama **(35)** buġun beş pare gelmiyejek idi."

Adı: AYŞE

Baba Adı: Üsin

DoğumYeri: Mıratlı, 1954.

Yaşadığı Yer: Kutsa.

Konu: Eski adetler, köyler, sağlık, savaş.

-XXIII-

"(29-11-2017-Kutsa) -yā, anañla ḳız ḳardaş gibiydik. yene, bobam tarfından bilemiyejen biraz aḳrabalıḳ ta varmış.

-*Var mı aḳrabalıḳ?*

-varmış ya neneñden, şerfe neneñden mi, ne bileyin, şindi bilemiyejen, dedeñ mi, sālam, a varmış aḳrabalıḳ. az mıdır, çoḳ mudur bilmiyen ama yāni ūle diyerdiler. anañla ḳız ḳardaş gibiydik, āretlik **(5)** āretlik. yā, nerde de buluşuruz onunla, pazarda, eger ben tanayamasam, o, beki onun gözçiyezleri görür. benim şekerim oldūna benim bozdu gözlerimi. epten te bu bir ay evel gene epten iç iç görmez idim. te toktora gene gittik falan. biraz o ilaşlardan birazcıḳ açıldı gibi ama çoḳ az, çoḳ az. kendi kendimizi çevirmiye ḳā, biraz ne ḳā sopayla, o da sopayla, sopasız gezemiyerin. ḳırıḳ, sopalarım var. **(10)** ayām ḳırılmış ıdı. ayām ḳırılıḳ ıdı açan geldiñ bırayı sen.

-*Ayāñ mı ḳırıḳ ıdı?*

-(…) ḳırıḳ ıdı o zaman ayām ama īleşmiş idim. o ḳadarlıḳ gārin yavaşçıḳ yavaşçıḳ gezerdim artıḳ ama te çoḳ oldu o zamandan beriye.

-Anamla angıñız dā bū̄k?

-şindi bilemiyerin, o mu biraz bırangı yaş da bū̄ktür, nasıdır bilemiyerin.

-Bi yaş mı var arañızda?

-bilmiyerin. bilmiyerin ama bir **(15)** aķran gibi olduķlarımıza, āretlik diyedik birbirimize, yā. bū̄le kū̄müz de gene yaķın ıdı, tarlaları epten bizim kū̄ yerinde idi, er gün barabardıķ onlarla. misir ekerdiler bizim kū̄nün yanına, te mıratlının yanına, tarlaları vardı. orda ķırarlar, misir soyarlar tarlanın ķıyısında. ķoliba vardı orda, ķoynarı vardı, misir ķopasında misir soyardılar. ben de giderdim em misir soyardıķ em ķabaķ, başaķ ķaynadırdıķ, orda **(20)** yērdik. yene, ķoja misir, ķoja ķopa ķaplı misir yıyardılar. misir çoķ o zaman ekilirdi. ekin, misir ama şindi gārin millet ne bileyin, ne diyen şindi ekmiyeler. tütüne fazla daptılar, ekmiyeler ū̄le bişeyler. yene, çoķ o zaman e e bir ev misir dolduruydular ep. misir ķatardılar (…) dermenler var ıdı. dermen var ıdı te bu şkolanın öte yanında. o derede iki tene. iki tene dermen var ıdı, bi tene kū̄ içine yaķın ıdı, **(25)** bi tene te dedenin dermeni idi.

-Dedeñin dermen var mıydı?

-var ıdı. epten te bu şķolanın arķa tarafında, dūruluk gibi şķolaya gelirdi o dermen, bi dermen gene da yoķarda var ıdı.

-iki ķardaşım var. bi tene, soñ (…) var ıdı, doķuz yaşında gitmiş idi bıradan, eñ küçük üdü. beş ķardaş ıdıķ; iki ķız ıdıķ, üç ķardaş erkek idi. eñ küçū̄nü götürdüler doķuz yaşında bıradan, te bu **(30)** ķızlar ķāydı. a ķız ķardaşı gene götürdüler on iki yaşında, on iki yaşındaydı oncāz. ķardaşlar, erkekler, benim ufām ıdı iki tene, onnar te yaşārı ama o ufajī öldü, sarılıķ astalīndan. türkiyada öldü, sarılıķ astalīnan, sarılıķ astalīna yaķalnmış.

-Mıratlıda ne yapardıñız?

-bāçejī̄miz var ıdı, tarlajıķlarımız var ıdı. öküzü, sīr ayvanımız yoķ udu. pırnalıda kimde var ıdı öküz? bi dedeñde var ıdı, **(35)** mıstafa dedeñde var ıdı. öküz bi çift. onnar te kimlerde var ıdı, angarıya ayķırıdı bobajīm, sürdürüydü tarlalarımızı, bir ki

parça. ekin ekerdik, ya misir ekerdik. tonnarla geçinirdik em yüz ḳoyunumuz var ıdı nerdeyse. te tonnarla geçinirdik, yā.

-Suyu nerden alırdıñız?

-te şindi īrekler var bu gelinin, bu sevdalinin anasının ḳardaşları, te orda īrek tutuyolar, mal bekliyeler. kūnün öte **(40)** tarafında ince derejik var. o derejikte bi ḳoja buñar var dı, buñar buz gibiydi yaz günü bile suyu. te şindi diyeler onnar su getiriymişler orayı, īrekler yanına getirimişler diyerdi seydalinin anası. te eltiyiz onunla. lastik atmışlar içine, ta getiriymişler īrekler yanına su. yene, su gelirmiş īrekler yanına çaḳ, lastik atmışlar. ordan alırdık su. eşekle getirydik yaḳıncak oldūna. elle getiriydik. yā, yaḳın ıdı, **(45)** te ne ḳā gene beş on yirmi metro yer idi. bıradan to rayifin yaşarın ev ḳā (…).

-baḳalım şindi birini dedi doktor yapajaḳmışlar çaḳ üsküpte, bırada yapamālar niçi şeker var. çoḳtan şeker oldu, nerdeyse otuz seneye çıkıyo, te yirmi altı sene oldu. bırda ḳıyışamālar yapmā.

-Eskiden būle astalıklar var mıydı?

-kimse bilen yoḳ ūlum. bu bir, ben saña **(50)** dīvereyin, bi ḳan yūselmesi bu. sade diyeler datlılık yaramazmış, datlıḳtan yıraḳ ḳaçıñ, şeker diyeler ona te. ḳan yūselirmiş, yaramazmış, doḳunurmuş, yā. ḳanda bu, ḳan yūselmesi bu ama te bütün demek kemikleriñe bile zarar veriyoru, bütün üjütüm asta. ama te ne ḳā sādır īsan yatamārı, ne yatılıyoru, ne duruluyoru, birarazçıḳ mecbur çalışalım. te bırangı sāt fazla oldu, iki sāt ḳā olmuştur. te bırda **(55)** ev altında bi bāçejīmiz var. (…)

-İç seniñ soyuñda mārebede ölen var mı?

-vardır ama bilmiyen, bilmiyen. dedemi biliyorun, ölmüş. bu ḳaynatamın bobasınna bi senede onnar.

-Angı dedeñ, anañın bobası mı?

-yoḳ, bobamın bobası. bi astalıḳ gelmiş. ār astalī diyermişler o astalā. çoḳ īsannar ölmüş o astalıḳtan. ḳaynatanın bobası da ölmüş o astalıḳtan, dedem de ölmüş o

astalıḳtan, ömer dedem de. onun adı, **(60)** bu ömerin adı. ajam ḳomuş çojūnun adını, bobasının adını, yene, onun adı, bu ömerin adı.

-Mıratlının camisi var mıydı?

-yoḳ udu, ḳutsada var ıdı. ḳutsaya gelirdiler. benim bildīm. yene.

-Camisi yoḳ udu dimi?

-yene, camisi yoḳ udu. yā, a bunu da biliyorun, tōrda o dedeñīlin tarlaya yaḳın, ḳarşı arman ḳarşı arman diyerdik, arman düverdi kū orda ep. erkezin aramanı vardı orda, düz bi yer idi. açan bi ītiyar nenejik **(65)** gene var ıdı, onun ḳız vardı, şeyde evliymiş, poçuvalda. var mış, ḳardaşı çojūnda mı, ḳardaşı mıymış o nenenin, o dolaylardaymış. açan o nene geçinmiş. o nenenin, o nene geçinmiş. o nenenin defin etmiye mi īsan toplanmamış, ise dediler, paresi mi yoḳmuş ḳaldırmā. bu az kūlerin, bu iki parça kūnün mezarlī bi yerde, yoḳarda pırnalının üstü yanında. pırnalının, mıratlının bi yerde, orda. o neneyi biliyorun kefinde **(70)** sarılıḳ o geje gejeledi. küçüjek ḳız ıdım. te ep aḳlıma gelir o. ḳaranlıḳ oldu nene ḳaldı tabıt içinde ayatta. ya, da bilmem sabāya ḳā ḳaldırdılar mı o neneyi, nāptılar, bilmiyen gārin. geje oldu, ḳaranlıḳ oldu, ayatta ḳaldı tabıt içinde. bembeyaz sarılıḳ.

-Eskiden tespī yapar mıydılar?

-yapardılar, yapardılar.

-A niye tespī yapıyorlar?

-e te ya, geçinen bi cenazenin, **(75)** te ūle bi şey varmış ya, diyermişler, tespīsi eger olmasa ep o tespī onun boynunda duruymuş.

-Mevlüt yaparmıydılar?

-yapardılar. kim ḳamet getiriyoru, atırlārın. bi geje götürdü beni bile anam götürdü. küçüjükün, ḳalmān.

-Türkü çīrıydıñ mı türkü?

-eskiden, küçükke çīrıydıḳ.

-Anamla mı?

-oynārdıḳ, evjik oynārdıḳ. dayrelerimiz **(80)** var ıdı. benim bi tene var ıdı, onnar getiriydi bi tene pırnalıdan, evden. benim de vardı bi tene, çıḳarıydım ben de. üsküpten alıvermiş idi anamla bobam.

-Bayramda nereyi toplanırdıñız?

-kimi pırnalıya çıḳardık, alam vardı nevse nevse. te bu amdilerin neneleri, alam ıdı o, as alaydıḳ. bu neyazilerin anaları. yā, tōrayı çıḳardıḳ kimi. fazla gitmezdik.

-Tañrı neye diyeler?

-allafa **(85)** be ūlum, tañrı, te ūle.

-pīnir yapardıḳ keçilerden, ḳoynarı satmış ıdıḳ, keçileri gene baḳardıḳ. iki türlü pīnir yapardım.

-sayı alıştı o, iki ay yoḳ udum ben bırda ama nerdeyse bi ay oluyo geleli, bi ay oldu.

-ḳırldı iki kere ayajī.

-Kimin?

-to çojuḳların. iki çojuḳ. **(90)** ikisi de ḳaldı. (…)”

Adı: GÜSÜM

Baba Adı: Mustafa

Doğum Yer: Alikoç, 1937.

Konu: Din, büyü, eski adetler.

-XXIV-

“(04-06-2015-Alikoç) *-Erkez eskiden, adamlar kırmızı şal mı daşīrdı nene?*

-yā yā, aḳça taḳke, küĺā. şeydan yapardı, rāmetli bobajīm yapınırdı, yapardı. īsannara da yapardı taḳke. yüñciyez, ḳuzu yüñlerinden, ḳırḳarlar ḳuzu yüñlerini, yapā daraḳları vardı ya bir zaman o yapā daraḳlarında darāveriydi nenejīm bū̄le dişlik çıḳarıydı. onnarı getiri yancāzına tepsijik te getiri bobam yanına bırañġı eski tepsijik bū̄le onu safıncıḳ köpüttürü bobam, ona **(5)** bişer idi bū̄le yapa yapa yapa yapa yapa yapa yüñler bişer onnar ama artlanıḳ onnar paḳ işte, yıḳanıḳ dī̄l a ḳuzudan ḳırḳtīñ gibi. onnarı bişire bişire bobam safıncıḳla, elinne bū̄le yapa yapa bir vāt tutunur o birbirine sōna gārik gene elinde bū̄le ayde dizinde ḳırı onu ayde onu iki ḳat yapar, dört ḳat yapar. kendinde o ḳırmızı şal.

-Kaçarak mı evlendiñ?

-a göñülle geldim, **(10)** nişannı ben durudum

-Ne ḳā nişannı durduñ?

-üç ay. asker gideynen diye aldılar, üç ay. (…)

-Bobañın ajası mı?

-bobamın ajası.

-Adı ne?

-ismayil imiş adı. te o dedī̄m adam açan ordan bir ḳız ḳaçıyoru, ona eveleniyoru ordan, ūraḳtan ama bıraḳmış o ḳarıyı, te ḳaçmış askerlik yapmam dī̄, bıraḳmış. çoḳ gözlemiş ūrān ḳarıları diyerlerdi, duyardım ben īti̇yar adamlardan. ūrān ḳarısı bi yerde çıḳmazmış diyerlerdi. poçuvalın gene **(15)** deliḳanlısı bi yerde çıḳmazmış. īti̇yarlardan duyardım onu. (…)

-Ak perşembe tutmazsañ ne olurmuş?

-ḳırmısā yārmış diyerlerdi. te ḳırmısādan oluyoru ya. o zaman gene varmış te bırangı tutmaḳ tutarlarmış. yā, benim nenejīm yetiştim ıdrırelezden sōna bile da bi perşembe çivte yollamazdı bobamī̄li em de aḳça serdirttirmezdi anamī̄le dışarı (…).

-Eskiden ḳırḳlar yapar mıydılar?

-yaparlar. misirler ḳaynadırlardı. yoḳ **(20)** şindi süt başā bile, kim ḳaynadajaḳ da o misiri yējek. tezek yaḳarlar ayatta yılandan, çıyandan. yā yılannnar gelmiyejek, yılan gelmez mi? ben bu yaz tepeledim bi yılan. em ḳorḳtum em ajıdım ama yılancī tepeledim ama şindikini yılan da niçin fışlā, ben görmiyejektim onu, üstüne mi basajaḳtım ne bileyin, (…) eĺānın yolunda, ḳafasını soḳmuş duvara dūru. otlar var gene duvarda ūle. otlar gene ḳāve **(25)** süpürgeleri var ya onnardan çıḳmış saçaḳ altında ben de onnarı ḳoparmāyon. geçerke orayı bi kere elimi soḳuyorun, çıḳarḳa bi kere elimle ūşārın onnarı ḳoḳuyorun. orayı soḳmuş ḳafasını, kendini uzatmış yolda uzun duruyoru. ben de būle baḳmāyon iĺāminin şeye dūru baḳıyorun, orayı diyen zūrap nereyi tütün asmış, açıḳ diyen bu geje. bi yamīr gelse ıslājaḳ diyen. fış yaptı, bi baḳtım te būle ayāmın to bırasında, basajaḳmışın. **(30)** a dedim sen bırayı çıḳmışıñ a bi tātā elime geşti alıyorun. o tāta da orta yerinden ḳırıldı. o dolanmış, ḳafayı ḳaldırmış, tepsi gibi, bide gibi dürülmüş orayı, testekerlek olmuş. e bi tāta, geberttim yılanı. em ajıdım em geberttim. (…)

-Eskiden ramazan tutarmıydılar?

-tutardıḳ, tutarlardı, tutarlardı. kim gene yērdi ne bıranġısı te vardı bizim kūde bu mümün dedenin babası iç ramazan **(35)** tuttu yoḳ udu, ḳara yūsu diyerlerdi ona. bir de züberin bobası tutmazdı, bi de kerim aġa vardı, bi de bi asan, paça asan diyerdik kūde. ben yetiştim onnar ramazan yērdi ama saḳlı yērdiler. ama şindi allā görüke ne ḳuldan saḳlān, aşkere yēler şindi. yoḳ ramazan tutan şindi.

-Namaz ḳılar mıydılar?

-(…) benim bobajīm cumājīnı bırḳmazdı, ramazanda orujunu tutardı, ramazanda avşam namazı terafiye çıḳardı. rāmetli benim **(40)** dede de çıḳardı. yene, kim çıḳar çıḳar, kim çıḳmaz çıḳmaz.

-allabasında, o istiyermiş açan. bunnar ajalarınna o ḳızı istiyen çojuḳ ġaliba. o ḳızın ajalarınna ojaymış em gene ajası, darġınnarmış. e o ḳızı, onu vermemişler o çojā. ajaları darġınmış, bıranġı o türkiyalıların deyişinneyin bıranġı ḳan dāvası varmış aḳıbet onnarda. açan o ḳızı bırayı, **(45)** ḳojalıya vermişler. açan bırdan ḳojaldan binerler, bīgirlerle gitmek gelinalcı vardı ya. yetişmemşiñizdir onnara. o yollar

üstünde ḳaplişler asmışlar, tepelemişler yılannar asmışlar, o gelinalcı alayı giderke. e bu gelini getiriyolar. salının asannar var ıdı ḳojalıda, onnar çojuḳlarına getiriyolar. açan gelin tutuluyoru asta. asta tutuluyoru. e bunnar götürüyorlar orayı. gelin asta yatıyoru bırda, çul gibi götürüyorlar. **(50)** neler etmişler, bozamamışlar. o yapan oja, yer, yataḳ var mı ona sōna? onun çeĺatı olmuş bitenejik, o çeĺatı salıncaḳta ep sallārmış ama bu ḳojallı adamdan ġaliba olmuş. tābi gitmemiş o adam o. ūle nişannmış ta nişanı atmışlar. sōra türküsü bile vardı o yaḳada türkü çıḳarmışlar, asta adama türkü çıḳar mı, yā türküsü bile vardı, esmam esmam diye çīrırlardı. yene, yer yataḳ yoḳ o yapana ūle onu. sōra **(55**) onu almış ḳardaşları türkiyaya götürmüş."

Adı: ATİCE

Baba Adı: Züber

Doğum Yeri: Alikoç, 1967.

Konu: Yörük adetleri.

-XXV-

"(01-05-2017-Alikoç) -*Kırklar günü nāpılıyoru?*

-ḳırḳlar günü, ḳırḳlar sabāsı ḳalḳtıñlayın evin başında tezek yaḳarız. tezek diyeriz ne sīrlar sıçar da sıvārsıñ tōnnardan. tezek yaḳarsıñ, yıllannar ya gelmezmiş evinin yanına. iki tarafa ḳōrun onnarı tütsü tüter. geldikten sōra ordan alırısıñ dışarı bi nar çiçek ḳıvrak atarsıñ sanki gelin var gibi evde erkez atar onu, sade ben dīl tābi, bütün kū atıyoru. ḳırḳlar, o gün bir şey yapmayız. **(5)** yāni geziniriz, oturuz, ḳalkarız ne derler bi iş yapmayız. gün tutuluyoru.

-*Ak perşemebe ne?*

-te aḳ perşembe, te perşembe günneri gene dışarı beyaz sermeyiz. em gene bizde çifte gitmeyiz.

-*Ne ḳā sürüyoru o?*

-o ıdırelleze ḳadar, şindi ḳırḳ beş gün ḳalıyoru ya ḳırḳlarda ıdrelleze, ıdırelleze ḳadar onu perşembe gün çift sürmeyiz **(10)** em te dışarı beyaz sermeyiz, ḳazan ḳomayız ateşe. beki var bıranġıları şindi ḳoyan, eskiden yoḳ umuş ama şindi bıranġıları ḳoyuyo ama biz iç kendim benim yok ḳodūm.

-Idırellezde ne yapardıñız?

-ıdırellez günü, sabālayın ḳalḳarız, gidip eñ peşin tekerleniriz, sūt ḳırırız, belimize daḳınırız.

-Niye inge?

-ne bileyin, yeşillk olsuñmuş, beliñ ārmazmış, **(15)** tekerlendikten sōra bi ḳoja taşa beliñi dayāyosuñ, tütün ekerke beliñ ārmasıñ. yeşillik daḳınıyosuñ beliñe. alma bār ḳoparıyorsuñ. e ileri, şindi dā çıḳarmāz ama öñcekiyi dīvereyin, bi topuḳ çıḳarıydıḳ getiriz mutunun altına, ḳōruz. mutuna da bi yeşillik sarırız.

-Koyunnarıñız varmıydı?

-var ıdı, var ıdı, yene. çıḳarıydıḳ, anam te ḳōrdu da onun üstünde yūrt düverdi. üç gün duru o mutunun altında. üç günden **(20)** sōra gene götürüp onu yerine ḳōrsuñ. onun çıḳardīñda yerine bi taş, ḳoja taş ḳōrsuñ, nerden çıḳarmısıñ gene o çimeni götürüp orayı ḳōsuñ, taşı çekersiñ. a üç gün üstüne yūrt düversiñ. te bi zaman ūle yaparmışlar, adetler ūle.

-Mutun dūyor musuñ?

-a düverdim. bıranġı kere düverin keçilerden ama ep dūmiyen ama yazda bıranġı kere aḳlıma gelmiş, taze yā olsuñ dī, **(25)** yūrt istedīmize, tō zaman düveriz.

-Dartı neye diyeler?

-tābi, dartı şindi de yapılıyoru. ingem yapıyoru. bizim az oldūna ben yāyı eritmēyon ama ḳarşıda ingem yapıyoru, onnarın ḳoynarı var.

-Sızdırma nasıl oluyoru?

-sızdırma, ḳoyunu keseynesiñ, te dūrasıñ, ḳaynadırın o etleri. ondan sızdırma yaparsın. dökersiñ ḳış için doldur bi kuva, kes kes ye.

-anam añnatırıydı misafir giderdik **(30)** süprgeye tīzemīle, dedemīl gāri ölmüş. e ḳız ḳardaşına gene giderdi ben de yanı sıra giderin. diyerdi anam: ḳızım, te bırada kū varmış, evler var ımış bırda da diyerdi oturularmış, cebirli kūsüymüş ama duvarları, taşları sade ḳalmış, iç bi şey yoḳtu başḳa.

-*Yörük kūsü müymüş cebirli?*

-yā, yörük kūsüymüş orda da ama nereyi gitmişler, yesir mi gitmişler, bilmēyon, o ḳā anam da **(35)** añnatmazdı."

Adı: YAŞAR

Boba Adı: Mehmet

Doğum Yeri: Alikoç, 1941.

Konu: Eski köylerin durumu.

-XXVI-

"(15-09-2016-Alikoç) -çıḳalım. būle işte. istiyerseñ gez altından, üstünden ḳoparın ye ḳoz, seniñ dişleriñ var. ne diyen başḳa.

-*Sen mi ektiñ o kozu?*

-koz kendi çıḳtı, būttüm. te aşāda onun şeylerde, te dallar benim. o, orda çıḳtı. bırangı tene ḳorumā ūraşıyorun te. ben ekmedim o kendijī çıḳtı ama yımışaḳ ḳoz, bi gün soymasañ çoḳ ḳararıyoru, **(5)** şēdiyoru, çabıḳ lapırdārı.

-*Nereyi bālajak eşiye?*

-te bĭrayı bālān gölgeye. em te bu çimende yuvarlansıñ. nāpayın. ot öñünde var yesiñ, otçāz nerde bulayın ona ep yeşil ot yoḳ.

-Bir eşiyeñ mi var sade?

-bi eşek, iki keçi var. kū̄de keçilerle o ḳadar. başḳa ne diyen saña ben. bū̄le işte.

-Bī̄gir yoḳ mu?

-yoḳ bī̄gir. bī̄gir var ıdı ama epsini sattıḳ. nāpayın o bī̄giri? te bırda ḳoru benim al tarafta yaḳın odun getirmiye, **(10)** getiriyorun.

-Bī̄gir ḳoşturduñ mu genşlīñde?

-baḳ baḳ bırangı kozçāz ye. ḳoşturdum be yavu e ḳın bıçā var ıdı. neler yaptıḳ ama episi olmamış gibi. olmamış gibi be çojuḳ. bū̄le işte.

-Orayı mı bālāsıñ?

-nāpayın te bırda, te bu çalıda dursuñ, ḳoparamaz beki. biraz genç eşek bu durmārı uslu ama bıralardayız gene. asalım te bırayı biraz çimen yolsuñ, çoḳ çimene meraḳlı. gel ḳozçāz ye. ḳoparın anġısını **(15)** istiyejeksiñ onu ḳoparın te.

-Silktiñ mi ḳozu?

-silkmedim. baḳsaña kendi açılmış. a be ḳoparın. (…)

(18-02-2017-Alikoç) -çat bayırı, ḳoja güniye bayırı var, ḳaynaḳ güniyesi var. ū̄le bayırların adları onnar.

-Cebirli açan batmış?

-cebirli sōradan davulmuş ama bilemem ne zaman. bi adam ta gabere gitmiş bırdan; cebirliden, gabere. türkiyada bi zekir aġa var **(20)** ıdı. türkiyada bulmuş onu, ben cebirlili demiş o adam. e ḳazan ḳaynadırlarmış, ḳazan dallī diyelor orda, ne sıralar bilmem. orda dört kū̄ toplanırmış orda, orda o ḳazanı gene orda asıp bıraḳırlarmış o dalda. ḳazan dallī ḳazan dallī. o ḳazanı onnar çalmış. ojalara ayḳırıyolar, benim duymamda, demişler kim ḳazanı çaldı, o kū̄ batsıñ. sōna o doḳuz āneymiş o kū̄, davulmuş. **(25)**

-Cebirli mi?

-cebirli. yene. kū yerini tutarmış ötede gavursannıḳta kū yerini em gene bālar altını, te bu (…) em gene dereden o yaḳayı, cebirli tutarmış. doḳuz āneymiş onnar, evlerin yeri dā beyan.

-*Yörük mü onnar?*

-yörük yörük. ama ilenşten diyerdi te bu eminin nenesi, paşa nene. ḳazanı çalmışlar, ilenmiş bu dört kū: pırnalı, süpürge, **(30)** ḳojalı, aliḳoç. kim çaldı demişler, o kū yoḳ olsuñ. ojalar bi zaman ūle ilenirlermiş."

Adı: RAYİF

Baba Adı: Sali

Doğum Yeri: Alikoç, 1932

Yaşadığı Yer: Kutsa

Konu: Hava olayları, göç

-XXVII-

"(11-08-2017-Kutsa) -*Çoban dīl mi sen?*

-dīl be yavu çoban ben. īrek yanına ben çıḳıyon. gördüñ a, nerde çoban dimi geldiñ, ben orda çoban, bayırda dīl. var benim orda bir ki tene ayvan onnara çıḳıyorun. avşamlayın gene geliyoru öbürleri onnara da biraz yardım ediyorun, ayde. gezemiyeriz gāri.

-bulġar gününde oldu. bulġar geldi, dört **(5)** sene durdu o. ḳırḳ senesi, ḳırḳ senesi geldi o. ḳırḳ dörte zate çıḳtı. ḳırḳ beşte teslim aldı gārik bizim tito. o seneler oldu çoḳ.

-*Çoḳ mu ḳuraḳ oldu?*

-oldu oldu, çoḳ oldu. o vaḳıttan beriye te bu seneki gibi gene ateş bilmiyerin. bu sene gene epten çoḳ.

-ķar yoķ be yavu. bir zaman ķar olurdu, çıķamazdılar suya gitmiye. a be suya gidemezdiler, küreklerle yol artlārdıķ, **(10)** suya gidemezdik. a şindi ķar yoķ.

-Anġı sene eñ çoķ ķar yādı?

-elli dört senesi, elli dört senesi, doķsan gün yattı. bir ķar yādı. yeñi seneye bir ķaç gün vardı nası ķapadı, tā emen emen ķırķları buldu.

-Bir kere mi kar yādı, çok mu?

-ama bi ķar ama bi ķar, ķapıdan çıķmazdıñ. o sene ķırıldı bitevi ayvanat. o zaman yoķ udu būle şindiki gibi makinalar bālasıñ otları getirsiñ ya yapraķ, yapraķ yīmısīñ o ķoruda, e bobañīl ne yapraķ ķırıydı **(15)** bırda ķara tarla bayırında.

-adamın bāçe içinde bıñar var. bizim salinin, onnarın ev yerinde ki tene bıñar var ıdı, dīl bi tene.

-şeyler bi yönce bile ektiler yoķarı o ķılıfa, o buruna, miçaşın orası. ordan öteye, öte tarafa, o dereden öteye gāri vırteşķaya ķalmış. bırańġı bey tutarmış oralarını.

-Türk mü?

-türk tābi, türk. o bey türtelde de **(20)** işlettiriymiş, o şēdermiş sōra sōra türk ķaştınnayın bırdan gāri ġavurlara ķalmış.

-şeyler be yavu, torbeşler. torbeş diyeruz ya, baķ aynı ķullanıyoru onnar da bizim ķuranımızı diyelim, adetlerimizi ama makedonca konuşuyolar, dört beş demişler, torbeş.

-polene **(25)** yaşar.

-Nerden?

-ebipliden. pekçilik yaparmış çoķ. çoķ pırnalılara kār edermiş. ondan ķonuşurlardı bir zaman, ķāpa avratlı diyerlerdi. iç bizi ķovermezlerdi.

-Ebipli miymiş o?

-ebipili, ebiplidenmiş o. geldi o bi kere bırayı be. anifte durmuş bi geje. te o şey, ağası, pelivan yaşar ḳarısının ağası.

-*Zekiyenin ağası mı?*

-e te ağasıymış. geldi bi kere bırayı **(30)** türkiyadan, te bırda amitte bi geje. gördüm ben onu, parsada oturuyoru. parsada gördüm, orda."

Adı: YAŞA

Baba Adı: Ali

Doğum Yeri: Şaşavarlı, 1948.

Konu: Soy bilgileri, göç, fakirlik.

-XXVIII-

"(14-03-2016-Şaşavarlı) -*İnge sen bu kū̄ kızı mı?*

-bu kū̄ kızı. bĭrdan ben dūma.

-*Sen kaç dūma?*

-kırk sekis dūma.

-*Kimin kızı sen?*

-ali ağa vardı bir zaman, bilmem, bilmesiñ sen, bobañ bilir ama.

-*Ali ağa mı?*

-ali ağa vardı. kümbetçi ali diyerlerdi bir zaman. kümbet yapardı (…).

-*Tez mi öldü o?*

-ē nerde tez, elli sene oldu. **(5)** ben on iki yaşındaydım açan o öldü. esab ed kaç sene olmuş, elli var. altmış doḳuz yaşındaydın ben. elli senden fazla var.

-Şaşavarlılı mıydı?

-ali aġa, şaşveli o, bıradan.

-O kimin çojū?

-vala bobasının adı mıstafaymış onun, a dedesinin adıymış ibrayım.

-Epsi bıralı mı onnar?

-episi bıralı.

-A, o ibrayım bırda mı ölmüş?

-ibrayım bĭrda ölmüş. ibrayımın **(10)** dedesini mārebede kesmişler ḳoyunnarı otarıḳa.

-Nerde kesmişler?

-bayırda kesmişler.

-Anġı mārebede?

-vallā ben bilemem anġı, dayleriki mārebede.

-Koja bozgunnuḳta mı?

-ḳoja bozġunuḳta ġāliba kesmişler onu.

-İbrayımı mı?

-ibrayım aġayı, ibrayım dedeyi. o, ḳoyun otarıymış, varmış bi yüz ḳoyunnarı. episi ḳaçmış doyrana, o ḳalmış ḳoynarla **(15)** bırda, gidememiş. e nāpıyoru, götürüyoru göç yuvası diyeler te bırada, gittiñ mi bayırı aşā. geliyolar, demişler ver biraz ekmek. o ḳumitalar, vermiş biraz ekmek onnara. yemişler. ellerini bıradan kesmişler, te bıralardan kesmişler ḳafasını ep tikenner içine ḳomuşlar. almışlar ḳoynarını da. açan doyrandan geliyoru müllet, dedemin elleri orda pançasına gene yazmışlar adını. açan nenem **(20)** de geliyoru (…).

-Neneñin adı neymiş?

-nenem be te. o da ḳaçmış doyrana, ḳojasını bıraḳmış o da ḳaçmış. nenemin adı ayşe.

-Bobañın anası mı?

-şey be. ibrayım dedenin karısı.

-Ayşe mi onun adı, o nereli?

-vallā bilemem onu nereli. ūle onu bilemem. bu kūden mi, bilmem nerdendir. a anamın anası da ayşe. bobamın anasının adını bilemiyerin, mare ġāliba onun da ayşe anası. bobamın anasını adı ayşe **(25)** ġāliba, ḳız ḳardaşının adını ayşe ḳodu o. ayşe ġāliba o da. anam benim gelme aliḳoştan. anam benim dīl bıradan. aliḳoç ḳızı o. orda dūmuş o, onu nenem getirmiş ordan ḳırklanamdıḳ bırayı, bu kūye.

-Anañı mı?

-anamı (…) dedemin bırada ölmüş ḳarısı, gelmiş o ḳırḳlanmanıḳ bırayı.

-Anañ kimin kızı?

-bilemiyen. iç bilmem kimin ḳızıdır o. anam ne bilejek anam zatı ḳırklanmadıḳ gelmiş o ne bilejek, **(30)** anam da bilmez.

-Kim getirmiş onu?

-nenem getirmiş onu, nenem evlenmiş bırayı dedeme.

-Mustafa dedeñe mi?

-dīl mıstafa dedeme. yaşar dede vardı, gene başḳa yaşar dede vardı bırda, onun gene ḳarısı ölmüş, ona gelmiş o. onda varmış iki çojuḳ: adı amid, ḳız başḳa yoḳ, mare bi ḳız vardı, üç çeĺatmış onnar, anam da gelmiş bi teneyle, dört tene. (…) o da aḳrabaymış anama, anam tarfından **(35)** aḳrabaymış o da. anam alikoşlu oldūna o taraftan aḳrabalıḳ var orda. ben bilemiyen onnarı ben niçi ufaḳ ḳaldım ben bobamdan ben on iki yaşında ḳaldım ama anam sūleyemezdi, anam biraz dilsiz idi añnatırmazdı anam eptennik. elle ayaḳla añnatırydı bize, biz añnārdıḳ, alışmıştıḳ artıḳ. añnārdıḳ

biz añnārdıḳ. o ḳā epten dilsiz dīldi ama buba demek bilirdi. abu demek, aġa demek. onnarı diyerdi ama yāni er bişeyi **(40)** düzeldemezdi (…). bobam da ḳalmış askere gitmiş, germannar onnarı dayatmışlar, yedişer sene durmuşlar germanda.

-Boban da durmuş mu?

-yā, bobam da te bu german yaşar ne kulāzlıdaydı, onunna barabarmış onnar.

-Barabar mı?

-bobam ali orda da o zaman orda durmuş, o ḳız kardaşı varmış bırada.

-Bobañın mı?

-ḳardaşı varmış bırada. bi ḳardaş, bi ḳız ḳardaşmış onnar, üç çeĺatmış onnar.

-Nōlmuş bobañın kardaşlarına?

- türkiyaya gittiler onnar ikisi de. **(45)** türkiyaya gitti ikisi de. ölmüşler türkiyada.

-Nereye gittiler?

-vallā ne bileyin istanbola mıydı gittiler onnar, ġāliba istambola gitti birisi gārik bilmem, sali ajamı bilmiyen nereyi gitti? adı sali onun. a yaşa alam, o gene istamboldaydı ġāliba. onun da ilk ḳojası öldü, tekrar başḳa adama gitti o da. da bilemem onnarı. da açan alama gelmişler müjdeji, demişler ḳardaşıñ geliyoru askerden dī, alam ḳanmamış, yedi **(50)** sene oldu demiş biz ondan bi aber duymadıḳ. öldü o açan bobam diyerdi, gördü beni o zaman ta ḳandı diyerdi. bobam delikler içinde diyeri, bir misir tenesi dadardıḳ diyerdi, üç gün aç duruduḳ diyerdi. çoḳ zāmet çekmiş o, çok zāmet. te anamı gene almışlar ama yaşamadı gene çoḳ. eñ bū̄k ḳızları ben. ben on iki yaşındayḳa öldü o. (…)

-Sen bırda mı bū̄düñ?

-bırda **(55)** bū̄düm.

-Bırda mı evlendin?

-bırda evlendim, bırda bū̆düm. te bizim evimiz bırda, aşāda. te yol altında, te o sīrları ḳapārız te şindi orayı. ordaydı bizim evimiz ama bu taraftaydı, to ḳuyu gibiydi yıḳıldı o, sali yıḳtı onu. sōra gene, biz gene ayvanata yer yaptıḳ. zatı bi ḳardaş ḳaldıḳ biz; iki ḳız ḳardaş bobamdan. bobam giderdi, kurfallılara giderdi, ojalılara giderdi. ep giderdi.

-*Var mıydı bizim tarfata akrabaları onun?*

-vallā bilmiyen. şey be bobañdan, neneñden, **(60)** ḳaynatamīlden aḳrabalıḳ varmış."

Adı: NAZİFE

Baba Adı: Rıza

Doğum Yeri: Şaşavarlı, 1952.

Konu: Oruç, tarım işleri.

-XXIX-

"(15-04-2017-Şaşavarlı) -rāmetli bobajīm, ḳaynaḳlar vardı orda, beni yollārdı küçük ḳızçāz sujāz alırıdım. abujūmlan ikisi, yaşa abum var ya aşāda, sali ḳarısı, benim ḳızḳardaşım o.

-*Abuñ mu seniñ o?*

-abum o benim. e giderdik. o, küçüjek ḳız, ben sujāz getiridim, onnar gene bütün geje ekin biçerler, günneyin gene uyurdular. **(5)** ısıjaḳ çoḳ. sabā ḳarşı ḳalḳardıḳ, o poloḳlar yımışamış, onnarı gene bālāz, demet.

-*Demetleri ne yapıyorsunuz?*

-toḳujun yapıyoz. birbir üstüne onnarı toḳujun yapıyolar, orda bir ḳopa, orda bir ḳopa, yāmır tutmasıñ. sōra gārin geliyolar onnarı bīgir arabalarına, öküz arabalarına dolduruyolar, kū̆lere götürüyolar, kū̆lerde onnara arman yapıyoruz. armanı ḳazıyoz ḳazıyoz sīr boḳunna sıvārız. sıvārız temiz **(10)** temiz onu süpürgeyle, döşiyeriz

demetleri, döşedik mi temiz, çeviriyoruz o armannarı. bilmem o dīren var mı, o dīrenlerden, demir dīren var şindi, o dīrenlerden bilmem pek sīrek şindi. avuştan dīrenneri bobam yapardı, on tene, om beş tene. onnarı çeviriyoruz o armanı, ḳollarla çeviriyolar armanları, çeviriyoruz çeviriyoruz, sōra çevirdik mi onnarı tekrar tekrar ḳopa yapıyoruz. temiz, saman, saman **(15)** oldu mu, samanını alıyoruz. terekesi ḳalıyoru altında. onnarı süpürüyoruz, ḳopa yapıyoruz, yel çıḳtı mı, savuruyoruz onnarı. samanı bi tarafa, pilevesi bi tarafa, terekesi bi tarafa. paḳ ḳalıyoru geri. ḳalbırlara, gözerlere onnarı temiz temiz dolduruyoruz ambara. ūleydik ūlum, baḳ şindikinin genşleri çekmez ūle, çekemez.

-E ramazan tutar mıydınız o zaman?

-tutardıḳ. ben şindi tutuyon, iç bĭrakmān. te **(20)** şindi üç ayları tutmā ūraşıyon. yarın geje ḳalḳajan. iç, ramazan. anajīm, bobajīm rāmetli. iç, bizim anam bobam ölene ḳadar ramazan neydi bıraḳmazdı. ojalar var kūde, ali ojajıḳ var ıdı kūde. anam avşamdan yapar ekmejiklerini, ḳıymatlı bişileri, boba tavalarda bişiriydiler, lastar gibi olurudu. o bulġur ekmiyenden, osatḳadan er geje ojaya ekmek götürüyoruz camiye, er geje. kimisi bide götürüyoru, **(25)** kimisi bişi götürüyoru. majınnar, ireçeller, er şey. oja, kūmüz o ḳā düzgündü. yetiştim ben, anife gelin var ıdı, o ojanın gelinneri. yıḳıldı o ev, tōrda, bizim ev altında o ev. yaḳınıdıḳ çoḳ. bir zaman em īsannara çoḳ ītibar **(28)** var ıdı, şindi yoḳ ītibar, yoḳ."

Adı: FATİME

Baba Adı: Osman

Doğum Yeri: Aktaş Pırnalı, 1924.

Konu: hayvancılık, geçim, göç, sağlık.

-XXX-

"(21-12-2015-Aktaş Pırnalı) -fena düşler görüyorun.

-Kırk yaşında mı kojañ öldü tīze?

-yā, ḳırḳ yaşındaydım.

-Şimşek mi urdu onu?

-ūle öldü be anam ūle öldü. dedelerine şimşek urdu. mīmet dedeye. elli altı yaşında şimşek urdu onu.

-Elli altı mı?

-yā, genç idi, elli altı yaşında öldü ḳaynata **(5)** rāmetli. bu çojuḳların bobasını gene ūle bi astallıḳ tuttu, sarardı, sarardı, birḳaç kere ḳustu öldü, ūle öldü o sene. o da dip genç idi dā.

-Kaç yaşındaydı?

-ḳaç yaşında olajaḳ? ḳırḳ iki yaşındaydı. yā, iki yaş būk üdü benden o. ben ḳırḳ yaşındaydım, o ḳırḳ iki yaşındaydı.

-Sora koyunları kendjīñ mi baktıñ?

-ep ben baḳtım, ep ben. tō ḳızçāzlar **(10)** yetişene ḳadar. kimisi ḳaldı om bir yaşında, kimisi ḳaldı yedi yaşında bobasından, mümün dayıñ ḳaldı on üç yaşında mıydı ne? epten ufaḳ ḳaldılar. te bu şey, māmıdı ufaḳtan everdik. ḳaçırdılar o şayde alañı, ḳaçırdılar. tırampa yaptıḳ ama bu tırampa iç yaramadı, iç. saybi öldü, kendi öldü. benden vasiyet, ben size vasiyet edeyin, üluñuza, ḳızıñıza şēdiñ, tırampa yapmañ. te bu gülizarla bu güsüm alañ tırampa olma. **(15)** tırampa ama te yaşārı dā oncāz. mustafa aġam fakir idi çoḳ. çoḳ fakirlik çekti. askere gittinneyin bu nurdin, sōna aylıḳ faĺan verdiler, bu ḳızlarda yetişti gene. dā sōna biraz silkindi. rāmetli şerfe ingem ne ḳız ḳardaşa verilir ne anaya verilir, çoḳ bir aḳıllı ḳarıydı, çoḳ zāmet çekti.

-Ep kışlada mı baktıñız koyunları?

-ep bayırda baḳtık anam, ep bayırda. te bırda şeyde var ıdı, mıratlı yanında baḳtık. ḳaldırdıḳ yoḳarı gene gāri çoḳaldı, **(20)** sīmadı mıratlı yanına, yoḳarı ḳaldırdıḳ. e batırmadıḳ, duruyoru dā beş on ḳoyun ama çoḳaltmārı. eñ çoḳ iki yüz ḳoyundan fazla dīl.

-Keçi var mı?

-var, var, keçi de var. keçi çoḳ, keçi de var ıdı. keçi, inek, bızā, dolu, dolyudu. şindi bişey ḳomadılar, ep sattılar ep. ben eve geldimleyin ben gāri gezemedim. bıraḳtım

ben, ben bıraḳtımlayın sīrları sattılar. **(25)** te tıraktor aldı, sīrları sattınnayın. tıraktor aldı.

-Bī̈girleri de mi sattı?

-bī̈girleri de sattı. ne bī̈gir ḳodu, ne sīr ḳodu, episini sattı. te tıraḳtor aldı, araba aldı. (…) em kendine bir araba aldı. tıraḳtor var, araba var, şey var, mator var, binek matoru, odun kesmek matoru, onnarı gene aldı ama kendi dertlendi, dertlendi kendi. sigara iştī̈ne mi, yattı üsküpte, on beş **(30)** gün yattı orda. ele orada geçiştirdi gibi ama yalıñız ḳoyamasıñ dıḳanıyoru, dıḳanıyoru.

-Ep ömrüñ zāmetle mi geşti?

-iç oturup ta evinde bir mısmıl ḳılıḳ durmadı. ne ḳadar durdum gene adi ben baḳayın ḳoynarı, siz ev yapıñ. o çojuḳlar. māmıd dayıñ ev yapındı, ayde bu iriza ev yapındı, buna gene ḳaldı, mümüne gene ḳaldı bu ev.

-Anandan, bobandan ṻsüz mü kaldın?

-ben mi? a ṻsüz ya. ṻsüz ḳaldım. **(35)** bobam dā yetmiş yaşında öldü benim bobam, yetmiş yaşındaydı. anam gene türkiyaya gitti. eñ ufaḳ ḳardaşım götürdü onu. dā sāymış o.

-Kardaşın kim, nerdeymiş?

-ibrayım. istanbolda. uzunköprü, zincirliḳuyu mezarlīnda orda. bergüzar vardı, aḳrabam ama ölmüş. verdiler bi ayırısıza. bir şeye poçuvaldan o osman adama, ona verdiler (…) çeĺatçī bi tene oldu, **(40)** bi dā olmadı. (…)

-Alikoştan var mı akraban?

-a be te ḳızçāzım ordaydı ama gitti türkiyaya. yoḳ şindi. iç kalmadı onnar.

-Kojalıda var mı?

-to ḳızın çojuḳları em gene anife abum.

-Eskiden var mıyıdı?

-yok udu eskiden. nası şaydeyi verdik. te çeĺatı gene iki çojū var, iki ḳızı var onun. gitti türkiyeye çeĺatı, kendi orda.

-Gamgamlarla akarabalık var mı?

-te bu nuriye nene ġamġamlardan ḳaldı. **(45)** yabancı onnarın, irejep, enişte onnarın. gradesten geldi onnar.

-bir yastıḳ getir idi çojūn altına.

-Tañrı neye diyeler, tañrı ne?

-allāya be, allāya diyeler. tañrıdan bulasıñ, allaftan bulasıñ demek. tañrı ona deniyoru.

-Sözüñ tañrı kullāña diyeler, ne demek o?

-e töyle bırañġı bir şeyden tañrı kullāna **(50)** geçsiñ diyeler. allafın kullāna geçsiñ.

-buna da şükür ediyorun ama geziniyorun, yerde mi geziniyorun, gūde mi geziniyorun? iç bilmiyen. o ḳadar avur geliyoru baña (…). izet be şindi ojalar var. soruyosuñ bi mevlut, bir ḳurancıḳ okusuñ, neymiş o ḳuran, ḳuran gene ne? oja olan ūle diyer mi, onu bilmiyeri. a be bir zamanki ojaların iç bare çīriye yoḳ be ūlum. a be bi zamanki ojalar, ani onnar**. (55)** onnarın bilmedī yoḳ udu. baḳ ebipliden aġam bitevi cinciydi, o kitap açardı gejeleyin, kitap açardı gejeleyin. o böjek, o ḳarınca, o şey, tö būle elinne savıştırıdı onnarı. gejeleyin, dīl günneyin. ne onnar? ep ūle. kimin deli başı ārıyoru ona yassıñ bi amayli o, ona dā o sāt geçiyoru. eġer ūraksa top˛ediyoru o cinneri, top˛ediyoru o şeyleri. ne o cini onnar ḳonak gibi. ep āzına te būle ḳonardılar. būle, ep elinne **(60)** savıştırıdı onnarı.

-İnsan neden ūraklanıyoru?

-a be gidiyoru dışarı bırangı fene yere oturuyosuñ. oturuyrsuñ bi astalıḳ geliyoru saña ne diyesiñ, ūruḳlandım diyesiñ. ondan çoḳ sebepliydi. em dīl sade o ep ojalar ūleydi. ne bi ītiyar diyenen sesleniyoru. biz ītiyarlar ne dīveriydi sesliyerdik. biz ītiyarları sesliyerdik. iç be yoḳ. iç yoḳ şindī.

-Saygı kalmadı mı?

-yoḳ **(65)** yoḳ.

-Anaya da mı saygı kalmdı?

-anaya da. kim sesliyeri onu.

-Bu döşekleri sen mi yaptıñ?

-döşekleri mi? mümün ḳarısı doḳudu bunnarı, o yaptı bunnarı. te bu geline yapperdi. gelin döşiye. güldene ingeñ, güldene ingeñ. ben de yaptım ama eskidi bunnar.

-Ne diyersin buna, niyendelemek mi?

-düzende doḳuyorsun. iki ḳat bu. çeviriyorsuñ būle geri ardı, döşiyersiñ içini, seriyorsuñ yoḳarı dūru, ḳaḳıyorsuñ **(70)** te būle iki eñserle uçlarını, niyendeliyersiñ. bir zaman būle bulduḳ biz, būle giyerdik. şindi nası çıḳtı fıstannar, yekten batırdılar

onu, ne düzen ḳaldı, ne çıḳrıḳ ḳaldı, ne gergef ḳaldı, gene ḳoşturuyorlar bi ajayip gömlekler. eskileri söküyolar, yeñi yapmā üraşıyolar. bir dūnde sade gīyolar (…) em ısıjaḳ tutardı. vaḳıtım olsa da giyeyin ama to bunnar sırtıma avur geliyoru yoḳ ama yoḳ **(75)** vaḳıt.

-*Çok çabık geşti ömrüñ dimi tīze?*

-çoḳ çoḳ. çoḳ çalıştım anam. çoḳ üraştım, gayret üraştım. yedi tene sade dūn yaptım ben. ep onnarın üslerine başlarına, ep elimden gelidi be anam. ayde onu bıraḳ. ne zāmet çekerdim o sīrlarda. bırdan bi bızā alırdım çaḳ ḳarşıdan fatime tīzeñin evden bırayı bayırla omuzla getirmiye çuval içinde getiridim. ūle üraştım ben anam. ömrüm gitti. ömrüm gitti. gitti de **(80)** illem beni bitirdi, ḳoşlar dūdü beni.

-*Koşlar mı dūdü?*

-ḳoşlar dūdü. e on beş sene evel bu ayırıyoruz ḳoşları. yoḳ, kim ḳalajaḳ o ḳoşlar yanında? onnar ḳoyanara gidiyoru. ḳoveriyorun ben onnarı. ḳoverdimleyin ayırsızlar onnar, geriden bir ḳafa, ya sırtıma uruyoru ya belime uruyoru, düşüyorun. e alıyolar elimden onu buġun. gene bir aydan sōra gene başḳası uruyoru. çoḳ uruyoru o pusta ḳalası ḳoşlar bizim bilmem siziñ **(85)** de ūle mi? e tobu ayām gene saḳat ḳaldı īneden mi, iç basamārın iç canı yok, iç. ūle sürükliyerin."

Adı: MUSTAFA

Baba Adı: Hanif

DoğumYeri: Koca Gaber, 1935.

Konu: Kelime anlamları, göç, yörüklerdeki değişiklikler.

-XXXI-

"(22-03-2017-Koja Gaber) -yol yoḳ, suyu yoḳ. ī ama bırdan yoḳarı ḳozyaḳ, ḳulāzlı, kepekçili, yoḳarda yonuzlu, pırnalı, ḳutsa. ajaba neden göç ediyeri ıradnyaya? em ıradnyaya gelejīñe ḳasabaya git. niye bırayı geliyarsıñ? ne var bırada? a be otur eviñde. nereyi iniyorsuñ. bırayı geliyasıñ çıplak bi ev alıyasıñ, veriyasıñ beş on biñ. a be orda eviñ, malıñ var. bırda **(5)** bi tavıḳ bekleyemiyesiñ. bütün gün ḳaḳ

ḳaḳ. bilmem. kimseye aḳıl veremesiñ. o ḳadar dīn bu topanḳa radanya ajaba yatarḳa mı beslīri bu milleti. gelin bırayı, yatarḳa (…) er gün īsan geliyarı. verdikleri o pare, o viran evlere. on iki, on beş. on binden aşā iç bi ev yoḳ bi yerde. eñ ujuzu o. yirmi biñe ḳadar a be nesine veriyesiñ? dört direk üstünde duruyarı, onu da ḳurt anasını āltmıştır. dā ne zaman yaptılar **(10)** o binaları. elli sene, ḳırḳ sene öñce. canını çıḳardı onun ḳurt. (…)

-toplanmış dört beş kişi, beş on adam, bi çojuḳ otursuñ yanında. ḳatıyan be imḳan yoḳ, ayde. şindi üş dört kişi toplanıya. yanında beş on tene çojuḳ, açmışlar āzı dā çoḳ mābet dīveriyeri. a be ḳırıl ordan. utanmaḳ, namıs, ırz yoḳ. onnar batmış, bitmiş. ūle bi şey yoḳ. bi zaman türk olarak, **(15)** ḳadınnar eldiven giyip pazara giderdi. yüzüne peçe ḳoyup giderdi (…).

-Mustafa aġa küçük gaber açan boşaldı, en son kim gitti türkiyaya, angı senesi?

-küçük gaberden eñ soñ gitti şey, ömer.

-Angı senesi?

-altmış iki altmış üç, bırdadır.

-Kimin çojūydu o?

-ömer ḳosḳoja bir adam. o, onnarın bobaları. onnar üç ḳardaş: sali var ıdı, sülo vardı, ömer. onnarın bobaları kimdir gārik onnar, **(20)** yetişmedik bobalarına. eñ geri gitti ömer. çojuḳları var ıdı: tayir, āmet, mīmet. tayir pırnalıdan evliydi, gitti. ojanın ḳızı ondaydı. mümün oja. öbürleri de gittiler bıradan.

-Okulu açan yaptılar?

-okulu yaptılar ḳırḳ altı, ḳırḳ yedide. ḳırḳ sekizde başladıḳ okumā. ḳırḳ sekizde, ilkiyaz başladıḳ oḳumā. dā bütün düzülü dīl idi. yollarda, çimenlerde oḳudurdular. ondan **(25)** sōna (…).

-Beşe aylar neye diyeler?

-beşe ayıdır, e bu, nası divereyin. beşe ayları ne vaḳıt toplantı yapıyoru mālik, bayır mālī işte. er bi şey yāni o. şindi dā açıḳçasını da dīversem: bi īsan bile īsan olaraḳ vaḳıtı gelmeden amile ḳalmaz, ūle mi? istiyeseñ iç üstünden inme, ḳalmārı. vaḳıtı geldi mi, iç añnamāsıñ ne zamandan, bilim yoḳ. işte bu ayvanatın toplantısı bu. beşe ayları bunnar. işte bu geşti. öñümüzde **(30)** geçen ay, şubat ayı. bu aydan gāri öteye esab et. dūmalarına kimsi beşer, kimisi altı ay, kimsi doḳuz ay, kimisi yetmiş gün. çeşit dūm var. köpek mesele, kedi, yetmiş günde azır, dūm yapıyoru. ayvanat ḳoyun, keçi, beş ay içinde, beş ayda dūm yapıyoru. öteki būk ayvana geldiñ mi, sīr mır doḳuz ayda yapıyoru. bīgir, ḳatır mesle o bi sene, o bi sene. e dūm o.

-*Tañrı ne?*

-tañrı yaratmış bişey ne, **(35)** tañrı odur. tañrı yaradıyoru.

-te bıralara biz de indik, sürünmiye, nāpalım. şindi soñ zamannarda inejekmisiñ, in imiş vaḳıtta bare de, yaşadıñ ḳā birḳaç sene bare rātla yaşa. sanki rāt bırda yaşānasıñ ama. yatarḳa bi yerde yoḳ. bırda dışarı gittīñ pareyle. yā, ojallar, baḳıyon erkes bırda ev almış, kimisi ev yapıyoru. a be arḳadaş, anañ bobañ, süĺāleñ biñnerje sene yaşamış ojalda, sepetle mesele tereke, demet **(40)** daşımış bayırlarda. o burġazı aşā yoḳarı inmiş. seniñ neyiñe yetmedi. portañın öñüne ġavur asfalt yapperdi. şindi bıraḳ orda gel ıradanyaya. niye, ne işiñ var? orda yaptīñ ticreti bırda nerde çıḳarajaḳ? işte bir eviñ var, ḳuru dört duvar, başḳa yoḳ. a orda tut bayırları ep seniñ. kim diyejek saña bıraḳ bırasını, al orasını. yā, ne bileyin, dimi diyen millet delirdi. azġınnıḳtan, zenginnikten delirdi. **(45)** ”

Adı: AYŞE

Baba Adı: Yaşar

Doğum Yer: Kulağuzlu, 1960.

Yaşadığı Yer: Şaşavarlı.

Konu: Hastalıklar, hayvancılık, göç.

-XXXII-

"(11-04-2015-Şaşavarlı) -*Ayvanat nasıl?*

-ayvanat beklīsiñ de, ani? ḳuzuları satıyolar mı? zoran ḳuzuları satıyolar. sīr ayvannarı vermediler satalım, iki sene oldu, sīr ayvanı satmāz. e ne olajaḳ? ama būle te işe gidiyolar, gene ay doldunnayın aylıjāñı alıyorsuñ. yemek paresi bare yan tarafıña da atamasañ yemek parejīñi çıḳarıyorsuñ. a ayvanat nerdeyse bitti, ne. bir mübārek astalıḳ geldi bıldır, zatan o **(5)** götürdü yarısını ayvanatın.

-*Bir zaman būle astalık olur muydu?*

-yoḳ. ben bu yaşıma kā, ben bilmem bizim sīrımız ölsüñ. ben orda da bekledim.

-*Başka astalıklar var mıymış?*

-bilmīn, varmıştır.

-*Añatıyorlar ya varmış başka astalık, sen duyduñ mu?*

-onu duyardım ben ītiyarlardan da. delik ḳazarmışlar da kedi gömermişler. sīrlar geştikten sōna.

-iç ūle ilaşları bilmīz, başımıza gelmedi. **(10)** ama bıldır yedi sekis tene attıḳ. ödījīz dediler, te ödemediler onnarı da. beki ödījīkler ama istīse ödesiñ, istīse ödemesiñ dimi gidiyoru. yoḳ çojuḳ, yoḳ. a ben de o ḳā az çoḳ sīr bekledim, ben bilmem bızājıḳ ölürdü. te baḳarsıñ anasını fazla emerdi sāmazdıñ, sāttırmazdı anası, ölürdü bızā ama

bṻle ḳoja sīr ayvanı geçen sene de ölmüş üdü bṻle. osmanın bi senesi öldü bayā. o güjenirdi bile başḳaların **(15)** ölmī̈ri, benim öldü dī̈.

-Bırayı dūru ne var yeñi eski?

-yoḳ bişeyjik ūlum, te biraz rasat ektik. o rastlar da çıkmā. (…) te ḳutsada da dī̈ler, nurjan gelinne ötṻ gün ḳonuştuḳ, feyminin gelinne, da dī̈ri, inge dī̈ri, üş tāta ektim dī̈ri, biri mısmıl çıḳmadı, bozdum tekrar ekejen dedi de. gelin gene dī̈rdi, tekrar bozmuş, ekmiş ama gene çıḳmaz. o ne anda ekmiş? toprāḳ asta, yāmır yoḳ. yamırjıḳ olur da toprajıḳ kendine gelir. ḳar **(20)** baḳalım bi ekmek susuz, nası ḳaranasıñ? ḳaranasıñ ḳaranasıñ, az suylan olmārı. mejbur suyunu versiñ. te radanayada ḳaştı çoḳu. siziñ taraf gene doldular radanyaya. (…) yaşarın da var orda alınıḳ yer (…).

-Kuzular satıldı mı?

-bu zaman ḳuzu satsıñ ep onnar. mardın on beşina kā ḳuzular satılırdı.

-Şaşavarlıda mı?

-şaşvelide. şaşvelide ıdıreleze ḳā ḳatıyan ḳuzu durmazdı. bu aprillere ḳā ḳatıyan a ḳırḳlara dā onnarın ḳuzuları satılırdı. süd **(25)** vermī̈, başlārdılar te orda kṻ içinde mandıra var ıdı. şindi yoḳ.

-mandıra var mıydı?

-tābi tābi. süd toplārdılar. tābi e ḳalḳardıḳ dā şafaḳta, giderdik ḳoyun sāmā. yetiştirelim, yedide verilsiñ. a şindī̈n ne mandıra ḳodular ne de gene alıyolar (…).

-Episi türkiyaya mı gitmiş?

-episi türkiyaya gitmiş onnar. o elli beş altmış senelerinde. ḳaynatam bile ḳıyatları ḳaybetmiş o da gidejekmiş. o **(30)** gene ḳıyatları düşürmüş, ḳomuş çeşmede yüzünü yıḳamış unuduyoru orda. açan gidiyoru yırā çeşmeden dönüyoru, yoḳ ḳıyatlar. gidejekmiş o da. kim gene bu toprāḳlarda ḳalajḳmış.

-Başka kim dā kalmış bırda?

-māmıt aġa. tābi ikisi. ben açan geldim zaten mamıt aġa sade bıradaydı em emin.

-*Çojū emin mi?*

-dīl, ḳardaş onnar; māmıtlan emin. tōnnar ḳırañdaydı orda. mārem ḳarısı çıḳmış ıdı māremīl orayı evlerine üç āneydiler. **(35)** ḳaynatamla dört āne. a şindīn onsekiz āneye çıḳtılar. başladılar ḳaçışmā. zekiyenin çojuḳ yoḳ bırada, bizim çojuḳ yoḳ bırada, bakarsıñ avse gelinin çojuḳlar yoḳ bırada. e māremin iki çojuḳ ikisi de aşāda, şenay da aldı aşāda yer, siziñ yaşardan aşā. episi ḳaçışıyoru. kūyü biyenmiyeler ama nāpajaksıñ? te taş gene yerinde avur ūlum.

-cumā ḳazan ḳurmazdılar, dereye **(40)** gitmezdiler, e sali gitmezdiler, çarşamba gitmezdiler, dernek, o günner ḳazan ḳurulmaz. a şindi baḳmālar. o günner ḳatıyan.

-*Ak perşemebe ne?*

-te ḳırklardan sōna, ıdırelleze ḳā perşemebe günneri eşā yıkamānesiñ, sermīnesiñ dışarı, ne bileyin ḳırmısādan dīri kimsi (…) a beyaz eşā saçāñdan dışarı sermīsiñ.

-şindi o yalancı arife neymiş o dīler.

-*Yalancı arife neye diyerler?*

-e peşin yalancı arife dīler, ikinci **(45)** gün esājı arife, üçüncü gün bayram. o gün ḳuşlar bile ramazan tutarmış.

-*Zekat veriler miydi eskiden?*

-veridiler. sayıyosuñ ḳoyunu, ḳırḳ. ḳırḳ birinciyi tutuyorsuñ, ḳoç mu gelejek, ḳoyun mu gelejek, veriyorsuñ ama şindi episi battı ūlum, battı. ūle sīr ḳalabalıḳ yoḳ udu. ep dīveriyon onu bazı bazı. bilmem gelin atırlārı mı? deliktaşa geldik. dedeñin ayatta dört mü, beş mi bızā var. a üs **(50)** tarafta gene bi bāçe var, o misirler te bu ḳā. a deliktaşa geliyoruz. e mābet ediyolar, te nevse tīzeler orda, āmet enişteyīl, bobamīl. a dīler, maşallā baḳ baḳ dīler, dört tene beş tene bızāsı var. ne ḳā yāni çoḳ umuş. baḳ dīler ıdırellezde bızāsı var. **(53)** ītimal bırangı (…) sefte orda gördüm dört bızā."

Adı: NURİYE

Baba adı: Tayip

Doğum Yeri: Ebipli, 1934.

Konu: Koyun, sağlık, göç.

-XXXIII-

"(25-03-2016-Aktaş Pırnalı) -su dolu ama ben fena, kendim fena. epten fenaydım ama te şindi da biraz düzeldim. göreydiñ nasıydım. ötiye gün ben. te bu manzıla ḳalası kūyü doyuramadım suya, doyuramadım. iki çeşme ḳattılar, üç çeşme ḳattılar, yoḳ fayda. ötiye geje el ettim tö ble su almamış ıdım, içmiye te bi tuba alayın dedim. açan el ettim yoḳ su, bitmiş ḳırīna ḳā. **(5)** oturdum te bırada, bayā oturdum, bekledim. bi tuba, bi gūm aldım. bu ḳışlarım gene saḳat oldūna, ārıḳlı oldūna, bindim tō ḳapının eşīne, merdiveni yoḳarı gözel gözel bindim de ḳapının eşīne be çojuḳ te bu ayām, barmaḳlarım bir urmaḳ urdu, veryesir oldum. içeri çardā düştüm. tubalarla barabar düştüm. tubalarla barbabar düştüm. iki dizḳapām çatlaḳ mı, ḳırıḳ mı, ezik mi, bilen yoḳ. bunda suvan var, bunda yoḳ. **(10)** suvan kapān canımın güjünden. yoḳ, kimse götürmiyeri, baḳmā kimse. a ne bobası ne anası ne danası ne, iç iç, ya ekmiyeñ var mı, ya ölü müsüñ ya diri misiñ, ya ne yēsin ne içiyorsuñ, iç iç. bunnarla gene te ūle oldumūza sūleşmiyez. ıradanyaya gene alem üstüne nası gideyin.

-açan avşam namazı ē, ne o, ne o sipsi şindi, ḳoynarı ḳurt ḳırmış ay deresinde. sen nerde? evde. ḳojañ nerde? mator **(15)** yaptırıyoru. niçi demediñ ḳardaşıña: ḳardaş, sen onu yollāsıñ ama sen ḳoynara gidejeksiñ. te bu (…) bırada çoḳ çeksiñ subānallā, dünya görmesiñ. tō ḳoynarın iktizarı kül kömür etsiñ. bu üstü yancāzında töyle, te bā gibi. ḳoynar te bu derede. üç ḳurt ḳoynarla oynārı, ḳırıyoru. o üstü yanında baḳıyoru. ḳorḳtum demiş. baḳtım baḳtım, aldım ḳoynarı ḳaçtım demiş. a be nārala onun da canı var, gidejek. nārala, köpekler ḳoştunnayın **(20)** gidejek o. üş tene köpek. zatı köpekler otarıydı onnarı. o gün köpekler gitmemiş, seksen ḳoyun ḳırıldı. yirmi tene o derede ölü, yirmi tene dişlenik, o geberik başḳa. em ne bir ḳoynar ıdı. tō çojuḳ bile ep aḳlına gelimbaşına bobam diyeri, diyeri ben o koynarı unudamārın. unudulmaz ḳoynar. ben otarıydım onnarı, onnar otarmazdı. (…)

-Nuriye abu, ebiplidien kim gitti türkiyaya?

-ebiliden mi? ebipliden gidenneri **(25)** bilmiyen ben izet, bilmiyen çojūm. onnar gitmiş dā ilk bozġunda, ḳoja bozġunda. anam dedi: ep eşeklerle, bīgirlerle, yüklerle, örtülerle, döşeklerle ep yüklettiler, gittiler, dedi. açan gittim ben isīnne türkiyaya misafir ajama, ajam ḳarısı dedi, o ḳoja **(28)** bozġunda gelennerden dedi nuriye dā."

Adı: RIZA

Baba Adı: İbrayım

Doğum Yeri: Pırnalı, 1946.

Konu: Uğraştığı işler

-XXXIV-

"(26-06-2017-Pırnalı) -iç sāmadım şey. astalandım ben būle. çojuḳlar sādılar bi beş altı gün, sūsuñ dediler ne ḳā, sāyamadıḳ. yoḳ kim sāsıñ. yoḳ kim sāsıñ, iç sāmadıḳ sayılır. yaptılar bi beş on ḳanta pīnir sayılır, kendimize ḳā bıraktıḳ. sāmaḳ

-baḳ bītililer varmış, baḳ asanabaları varmış. orda da kūdür o. mīmed ajañ gene diyeri, o asanabası diyeri, astalıḳ **(5)** gelmiş diyeri. o astalıḳtan diyeri, o astalıḳtan ep daldan dala gitmişler, ḳonmuşlar sīdiliye. o dīveriydi, beki gene duymuştur dedeñīlden.

-Beşe ayları ne?

-beşe ayları ġārik māluḳlar yalıḳıyoru. ḳurtlar, tilkiler, kediler ona diyeler beşe ayı. ḳurtlar yirmi gün geziyoru, yalıḳıyo, yirmi gün. tam ıdırelezde encekliyeler. yetmiş gün varḳa kesiliyoru onnar, yalıḳmaları, **(10)** ıdırelezde. ıdıreleze birküç gün varḳa encekliyeler.

-Arman dūdüñ mü?

-dūdüm, dūdüm. bīgirle de dūdük, öküzle de dūdük. er türlü bi şeyler yaptıḳ. vırızmayla bayırlarda dūyoruz, samannarı eve getiriyoruz. samannıḳlar var, boşaltıyoruz, çinēyoruz da çoḳalsıñ saman. bunnar oldu be dayım. çoḳ zāmetler gördük, çoḳ çoḳ çoḳ çok çok. dedeñil, **(15)** rüşüt dedeñīl, ömerali ajañīl ḳurfalıdan ḳarpız getiriydiler satmā bırayı bīgirlerle. getirydiler fakirler.

-*Yīn yıyar mıydınız?*

-yıvardıḳ. yīncāz yıvardıḳ. yaprajıḳ yıvardıḳ. ep, ep ben, ep ben, ep ben, ep ben. fakirlikler çoḳ var ıdı izet, çoḳ. neler çektik. ben ne vaḳıt yetiştim, zaban yaptırıyoruz, öküzle çīt taş içi sürülür mü? **(19)** nerde toprak var gene başḳa."

Adı: NAZİFE

Baba Adı: İbrahim

Doğum Yeri: Aktaş Pırnalı, 1963

Yaşadığı Yer: Kurfallı.

Konu: Köyler ve göç.

-XXXV-

"(15-04-2017-Kurfallı) -sīrlar kendi ambarjıḳlarından yēler. te geliyolar te bĭralara. ḳoveriyoruz bızājıḳlarını, emziriyolar. ḳapamārız, te bu dorularda yatıyolar.

-*İnge sizde eñ būk kardaş kim?*

-aġam, iriza aġam.

-*Ondan sōna kim?*

-ondan sōna varmış bi anamın bi çojū, yaşar enişteml yaşıt ımış. ölmüş o, iliyazmış adı. anam diyerdi, ḳızamıḳtan öldü **(5)** iki buçuḳ yaşında, diyerdi o. arḳa sıra şevkiye abum, şevkiye abumun arḳa sıra ilifat, ilifatın arḳa sıra şayde abum ama dā bi ölen var arada. anġısının ortasındadır o, anam diyerdi: üç tene erkek çojūm öldü diyerdi. a

biri neyaziden ufaḳ ıdı, biliyorun onu biraçıḳ, ürüyamda görü gibi, ölüsünü de biliyorun. a öbürlerini bilmiyen. aġañın ufā diyerdi anam, o iliyaz. iki buçuḳ yaşındaydı diyerdi anam, ḳızamıḳtan **(10)** öldü diyerdi.

-bir zaman adamlarından çeĺat ara. ġani çeĺat ıdı. biz sekis tene te bu dünyada. ḳaş tene gene ölmüş. bir pullu bir adam, bir ḳanatla, a be ne ediniyorsuñ onnarı. o ḳadar da zāmete dimi yesiñ istiyeri, dimi gīsiñ istiyeri. mare gene būtmüşler be. a iç.

-ölyenerin ben dedi, gelirisiñ dedi. boba dedim, dolanajan dedim, bıranġı gün dedim ya günübire ya bıranġı geje. istemiyen **(15)** bi geje, misafir olaynesiñ dedi. ḳızların yetişti dedi. (…) açan gideyin, gideyin diyerdim. ajañ diyerdi, nereyi bunnarı bıraḳaynesiñ de gideynesiñ dī, ölmüş, haber geliverdi, ölmüş dī. beki de bobajīmın bıranġı diyejiye vardı, bıranġı vasiyeti vardı.

-altı ḳardaşmışlar ingem onnar. güsüm nenenin çojuḳları. üsmen bir, mīmedali iki, bir ibiş var ıdı üç, bir ferat **(20)** varmış, bir mıstıḳ var ımış.

-iç yoḳ, iç yoḳ. şerife nene var ıdı, muto dede var ıdı, oja ajam var ıdı, fatma nene var ıdı, fati ala var ıdı, sülman aġa var ıdı, irejep aġa var ıdı, nuriye ne var ıdı, tayip dedeler, emine nenenler ep onnara ben yetişmiş idim. payçoroḳ dedeye yetiştim. bizim babam, anam, āmed ajam, zūre ingem. iç bişey ḳalmadı, iç bişey ḳalmadı. dudu nene, üsmen dede ep gitti. **(25)** geriden ne yetişmiş bi teneler iç onnarı bilmiyen, tanamān da.

-yaşar enişte dīverirdi, terzili mezarlī, terzili mezarlī. terzili mezarlında, terzili mezarlında. ama bilemem nerdedir mezarlī. bıranġı kere diyerdi, terzili mezarlından geştim diyerdi, terzili mezarlındaydım diyerdi. a bi şaşvelli mezarlī varmış. şaşvelli yā ordan bırayı kalkmış. ūle diyeler, **(30)** yalan mıdır esā mıdır, bilmem. orda bi çeşme, o īsannarın.

-türtelden bi su. aġam dīveridi, o su, gidermiş şeyden aşā te, yerinden aşā, onu dıḳadıñlayın ordan, dıḳadıñlayın, başḳa yere suyu sapıttıñlayın, yāmır yārmış. te şindi bu ḳā ḳuraḳ baḳ, gidiñ dıḳañ onu da yāsıñ yāmīr. da o suyu gene, eşip sökermiş cenābı allā te afat, fırtına, **(35)** ordan gitsiñ dī dıḳadıñlayın.

-bu milleti diyen döküm saçım yapmış bu cenābı allā. nası yapmış. er bi ḳılıfta kū, er bi ḳılıfta kū. asanabası kū, git sīdili kū, git ojalı kū, git ḳurfalı kū, git bītili kūymüş. orda da te yonuzlu, kepekçili, terzili, ebipli, pırnalı, mıratlı, ḳutsa. ep kū.

-Ama ufaḳmış bu kūler dimi?

-e be ingem, o zamannar tam düzülmüşler te biraz, nerden cenābı allā getirmiş bu milleti bi bozġunnuḳ gene gelmiş **(40)** türkiyalara gitmişler, büvememişler o kūler. seksen beş āneymiş ḳutsa bobam diyerdi, açan ben yetiştim diyerdi. nerde sıvarmış o millet o ḳā seksen beş āne. biz diyerdi bobam tanamadīmız īsannar vardı ḳutsadan diyerdi. yā, ep bozulmuş, ep gitmiş. kim bilir zannetmiş nerelere gidiyorlar. aşlıḳtan ölejek idik diyerdi.

-(…) tō türkiyaya gitmişler açan. dayı **(45)** diyerdi bobajīma, biliyo musuñ diyerdi o eşek tikennerini, biz bīrdaki eşek tikennerini orda diyerdi, ḳaynattıḳ, kütüklerine yedik diyerdi.

-Pırnalı ḳaç āneye çıḳmış?

-iç bilmem ingem, iç bilmem. yoḳ duydūm, ḳaç āneye ḳā çıḳmış o. şevkiye abum bilir onu ḳaç āneye ḳā çıḳmış o.

-onnar davuldu o ḳışla bayırında. **(50)** yene, sattılar, uvalara indiler.”

Adı: MİJEVER

Baba Adı: Rıza

Doğum Yeri: Kepekçili, 1957

Yaşadığı Yer: Hocalı.

Konu: Sağlık.

-XXXVI-

"(10-11-2015-Hocalı) -*Sen nasılsın tize?*

-tīzem be dert, mīnet yaşārız te bĭralarda.

-*Sālıjān nasıl?*

-şükür allāya, īler. ya, tīzejīm nāpıyoru?

-(…) yene tīzem, ne diyelim. te tūla kōru. ta saña dīverir. ellerim ārıyoru diyeri şā te bu damar ārıyoru, ķafam ārıyoru diyeri. ay be tīzem, dert çıķmasıñ, çıķtı mı, geçmiyeri **(5)** tīzem.

-getir o süjeziye süzelim.

-*Ārıñ var mı?*

-ayaķlarım ārıdı izet, tīzem, geşti o ayaķlarım. bayā geşti. töyle ķoşunursam bıranġı çoķ ķoşarsam o zaman ārıyolar. (…) yene. a, şindi biraz bayā īyin şükür allāma ķalķamazdım çojuķ, yerimden ķalķamazdım ep mekliyerek ķalkardım a şindi şükür allāma, **(10)** temiz.

-*Koşturma, zāmet etme tīze?*

-aman izetçīm çoķ būk bi şey, ķoşturma diyesiñ be tīzem. dayıñ diye ben būle ķış görmedim. **(12)** "

Adı: MÜMÜNE

Baba Adı: Mahmut

Doğum Yer: Aktaş Pırnalı, 1941.

Konu: Göç, soy bilgileri.

-XXXVII-

"(10-09-2015-Radanya) -a nenejīm gene diyerdi. ḳaç yaşındaymış onu bilmem. beş yaşında ḳardaşçīm diyerdi doyrana ḳā diyerdi (…).

-Emine nene mi diyerdi?

-dīl, benim nenem diyerdi. ediye nene diyerdi. sırtla diyerdi götürdüm, getirdim ḳasabaya ḳa diyerdi bi başā çī başā çīniyerin diyerdi iki yudum ona bi yudum kendime diyerdi açan askerler aldı **(5)** abu be, abu be donu yoḳmuş sade gömlekçek götürdüm diyeri yoḳ ne gideyin diyerdi. sōra, açan o askerin biri demiş, deñeñ o mavsunu nası pisliyeri. veriyolar diyeri, çıḳtıḳ diyeri, bi şalına bulmuş diyeri, bi kilo ḳā un diyerdi, ajası çojū ep ḳayān üstünde dūmüş. tuz muz diyeri, ḳarıştırıyorlar çırpıyla, ep barmaḳ barmaḳ yedik diyerdi. (…) açan diyerdi, ḳalḳtılar türkiyaya gitmiye, zoran tasvire çıḳtı. ben **(10)** mājirlik gördüm, ben gitmem. ben mājirlik gördüm, ben gitmem. ālar ālar. a be ana te, ben gördüm, doyrana ḳā gittim. ekmeksiz, susuz, ben ne çektim. ḳaç günde gitmişler, ḳaç günde dönmüşler, bilmem gāri orasını. sade ūle duyardım.

-Ediye nedenden mi duyardın?

-ya ḳalabalıḳ onnar.

-Kimmiş onun çojū?

-ḳardaşı bir demirşā var ıdı, bi ḳardaşı. **(15)** ḳız ımış o da o zaman.

-Kız mı?

-a be ḳız. beş yaşında ḳardaşçīm diyerdi doyrana ḳā sırtla götürdüm sırtla getirdim diyerdi.

-Ediyenin anası, bobası kim?

-ediye nenenin bobası īsīn, (…) anası adı fatma.

-Miçaşlı mı o isīn?

-miçaşlı. alem ulaşık diyermiş, o nor diyermiş norju īsīn diyermişler onun bobasına diyermişler ayde be çojuḳlar bayıra **(20)** gidelim nor var mı sizde yēlim diyermiş ep alem ulaşıḳ diyermiş o nor diyermiş norju īsīn norju īsīn onun lābı norju īsīn diyerdiler

-Kopuşmañ miçaşlı mı?

-bobam tarfı orası.

-Norju isīnin kardaşları var mı?

-iç ūle ajamılıḳta kim sorajaḳ be izet be ūlum şindiki gibi olsa sorasıñ. a, o zaman gençke **(25)** (…).

-millet bulaştı gārik bu sene o sene artlanmā bulaştı.

-Nereyi?

-yā şindi gülerek git diyeler. bi zaman ıdırellez dendi mi beş āne o kūde on āne fiĺan kūde iki āne o kūde aman be izet be o ḳuçulattan açan gittiler o kediyle o köpek sesi īsan gitsiñ geriye ḳalmasıñ a be bi köpek olsa besliyesiñ on köpek beslenir mi yirmi kedi beslenir mi o kediler ısıjaḳta **(30)** mav mav yürek dayanmaz o ayvannara benim gene dedejīm ūle bi adam ĭdı ḳoja sülo dede bi ḳoyunu üleje verejen sade köpiyemi bıraḳmayasıñ ḳalmasıñ kū içinde bazılarının davar köpekleri de ḳaldı o ālaşmak bu mājir gitmek çoḳ beĺa be ḳıymatlı izetim sade ḳara āmetle alam ḳaldı iki āne ḳaldılar alam da gitti ḳara āmet yalıñız ḳalmış iki sene mi bi sene mi o da körlemiş gitmiş

-yediñ ama dat gene bizim **(35)** ekmiyemizden.

-Ne yaptıñ avsamlık?

-te ben yapmān genşler yapıyoru. bu ītiyralık ī būle oturdūñ yerde ī būle. sade Íaf düzelt işe dediklerileyin ītiyar yemiye dediklerileyin ķoşuyoruz nası ītiyar bunnar bilmem. **(38)"**

Adı: ATİCE

Baba adı: Mihman

Yer: Pırnalı, 1966.

Konu: Yörük adetleri (Düğün, yemek…)

-XXXVIII-

"(11-02-2017-Pırnalı) -*Eskiden dünner nası olurdu?*

-eskiden dūner olurdu, eñ eskiden dūnüm benim kendi dūnümü dīvereyin, davulla, zurnayla olurdu. davulla olurdu, zurnayla olurdu, bi afta. tābi, pazarevtesinden pazarevtesine ķadar, ep dūn olurdu, bi afta, ep īsan bakarsıñ. gelinalcı giderdi ķırķ elli kişi, güviyeyi götürüydüler, gelin gelir. şindi ūle yapmālar.

-Eskiden nasıl olurdu?

-eskiden ep te, çoķ eskiden biz yetiştik, **(5)** te aynı orda da davulla dūn yaparlardı. yıraķ yerdeyse yıraķ yere gelini götürürler, yaķın yerdeyse yaķın yere getiriler. aynı ūle. eskiden davulla zurnayla olurdu. yemek, içmek. geline çeşit türlü adetler yaparlar. bīgire bindiriler, götürüler.

-Kim indiriyor, kim indiriyor?

-te bĭrdan bindirejek ķaynata, bobası ķızın bindirejek, orda güviye indirejek. orda gidiyoru geline, ekmek verejekler **(10)** ķoltu altına, suyunu verejekler, geçirejekler, bajadan yoķarı baķtırajaķlar, un çuvalına elini ķaktırajaķlar.

-Niye bajadan baḳtırıyorlar?

-bajadan baḳtırıyolar. dışarı çıḳamasıñ gelin, içerde dursuñ, ḳaranlıḳta, kimseye söz geçirmesiñ.

-Un çuvalına?

-un çuvalına gene būle dīyoru, bedi bereketi eve getirsiñ.

-Ekmekle niye giriyoru?

-ekmekle gene aynı, o da gene bereketle, **(15)** o da zengin geliyoru gelin. zegin olajaḳ birden güviye.

-Kaynanası gülle mi uruyoru?

-yā, gül çitinne uruyoru ona. e te gülle urdunnayın gül gibi çojū olsuñ, çolū çeĺatı olsuñ. yāni gelini gül gibi olsuñ. çitle uruyoru ḳayınna, üç kere uruyoru, yā üç kere uruyoru. gelini gül gibi olsuñ, çolū çeĺatı.

-Niye başka yerden götürüyorlar gelini?

-ne bileyin şindi. dölendiriyorlar onu, **(20)** da ṣētsiñ imiş. ūle baḳ, alıyosuñ dūruya götürmüyolar, onu biraz sapıyrolar dölendinneyin yā gelin dışarı çıḳamasıñmış, bıranġı gelin var ya ḳapıdan ḳapıya gidiyoru. ḳapıdan ḳapıya, o ḳapıdan ḳapıya gidemesiñmiş, yolunu şaşırsıñmış, evde dursuñmuş. onçi döndürülermiş gelini.

-Baska adetler gelinnere ne yapıyorlar?

-gelinere adet yaparlar. ne bileyin nası da adet yaparlar?

-Ayna tutuyorlar mı?

-onu te ḳayınnaya götürüyorlar onu.**(25)**ḳayınna yüzünü açıyoru. başına ayna kōrlar.

-Niye ayna kōru?

-e ḳaynananın taraf pare atsıñ dī. pare atıyoru ḳaynananın taraf. ayna ḳomasañ ḳaynana pare vermiyeru. aynayı ḳoduñ mu, atajaḳ paresini kendi de atajaḳ sōna

gelinin yüzünü görejek. a pare atmasa gelinin yüzünü göstermezler. gelini göremez. görmeden atmasa pare görmeden teḳra geri çevirilerdi.

-Açan gelin giderdi anġı türkü çīrılırdı?

-te şey türküsünü dimi yapıyolar**. (30)** yūsek yūsek tepelere. tābi, onu yaparlardı.

-Başka türkü?

-başḳa, ne bileyin başḳa? başḳa vardı tābi eski türküler ama ḳalamadı eski türküler de ḳalmadı gāri aḳlımda şindi eski türkü yoḳ a.

-Unuttun mu onnarı?

-tābi tābi eskiden türküler dā īdi ama şindi onlara aldırmalar bile ep yeni türküler çıḳtı. ani şindi gelinnerin arḳa sıra bile türkü yapmālar yā dayre yaparlar, dayreyle ḳarşılarlar ani, **(35)** şindi dayre yoḳ a (…).

-Sen türkü çīrır mıydıñ?

-çīrıydıḳ tābi gençke. bayram sokā diyeriz. bırdan sokā çıḳtımızlayın bayram sokā diyeriz. bir afta bayram yapardıḳ. türkü çīrydıḳ, oynārdıḳ (…).

-Bayramda ne yaprdıñız?

-te bayramda ne yapardıḳ? te birbirmize bayramlaşırdıḳ. giderdik aḳrabalrımıza. te yemek yapardıḳ. giderdik birbirmize yemek yemiye. türkü yapardıḳ, oynārdıḳ.

-Bayramda anġı yemekleri yapardıñız?

-er bi türlü yemek. tutardıñ īşi çorbası da, **(40)** fasilesi de, datlı bidesi de, pirinç ḳapārdıḳ. bidesini yazardıḳ. devam, sıralı.

-Samsa varmıydı?

-vardı tābi. birinci yemek. şimdi yapmālar.

-Samsa mi diyeler?

-biz mantı diyeriz, bizim kū. yoḳarı taraf samsa diyeri, a biz mantı diyeriz.

-Bırada mantı mı diyeler?

-bırda mantı diyeler.

-Datlı bide yapar mıydıñız?

-datlı bide yapardıḳ. fasilesinne te, **(45)** supasınna, alvasınna, er bişeyler yapınırdıḳ şindi yapmālar. ayvan keserdik, getiriydik, ḳuzu ḳoyun getirydik. boba tepsi etler bişiriydik. şindi yemez diyeler, yemez diyeler şindi fazla yapmālar. o zamannar çoḳ yaparlardı, em çoḳ gelirlerdi birbirine şindi īsan birbirine ani gidiyor mu bayramda. bayram dendi mi o zaman fakirlik idi. anam bi tepsi bide yapardı iç evde ḳalmazdı. onu iki dilim ḳōr ḳardaşına, **(50)** ordan gider ḳız ḳardaşına. birbirine ep giderlerdi. çanajıḳlara ep ḳōrlardı.

-Kuşluk yedikten sōra mı, yemeden önce mi bayramlaşırlardı?

-ḳuşluḳ yedikten sōra, bayram namazına giderler, bayram namazından çıḳtıḳlarılayın, ḳuşluḳ yērdik. er kişi gider, (...) bayramlaşırdı. sen gene kimi pekliyersiñ oturup pekliyersiñ varsa gelejek īsanıñ. o gene gelir sen gene onunna bayramlaşırsıñ. ayde. al, düzün, yapın, çıḳ bayrama**. (55)** avşama ḳadar oyna orda, dur.

-Idırellez sabāsı ne yapardıñız?

-ıdırellez sabāsı, sūd bıdajī ḳırız. saçaḳlara ḳōruz. gideriz tekerleniriz.

-Niye tekerlenirdiniz?

-te ya ūrsuzlūñ bütün atılırmış.

-Tekerelendiñneyin mi?

-tekerlenmeseñ öbür ıdırelez ḳadar bi sene ep uyurmuşuñ. ūrsuzluk ep sendeymiş yā. taşlara diyermişiñ beliñ ārmasıñ (…).

-Sūtle mi uryorsuñ?

-o gene bırangısının ayvanı varsa eger **(60)** sūt gibi olur ayavan sūt bıdānna uruyorsuñ, sūt gibi olur o ḳadar baḳ sūt dum dūruymuş ayvanatıñ yā iç bırangı

kederli olmazmış. ta ya ayvan pir paḳ olurmuş ep yaparlardı da bilmem ḳopliş daḳarlardı beline daḳınırlar ḳoplişle çolū çeĺatı çimdirilermiş sert olsuñmuş.

-*Çojūn sert olsuñ diye mi yaparlarmış?*

-te çojūn sert olsuñmuş. şindi yapmālar

-*Eskiden yapar mıydılar?*

-ep yaparlardı eskiden devam ıdırellez **(65)** dendi mi yaparlardı. ḳoplişi beline asıyorsuñ, sūt yaprānı e beliñe asıyorsuñ, iç beliñ armasıñmış. ama şindi, çeĺatlar zatı yetişti biz yapmāz zatı çeĺatlar yetişti bilmez. biz eskiden yapardıḳ, ḳaranlıḳ oluyoru bütün dereyi aşā müllet episi tekelenmiye būle çī yārdı o zaman çīyle eliñi (…).

-*Niye çīyle yıkardıñ?*

-eliñi yüzüñü yıḳarsıñ yāni suratıñda varsa bıranġı bişey, baḳ o yararlı īsanın suratına. çī īsanın suratını **(70)** düzeldirmiş.

-*Āda nasıl yapılıyoru?*

-āda yapıyolar te baldan āda yaparlardı

-*Nasıl?*

-baldan yaparlardı onnar o balı te ḳaynadıyorsuñ, fazla ḳaynadıyorsuñ. o bal bitişik bitişik bitişik baldan ama bal dimi bitişiyoru, aḳçarıyoru ondan yaparlardı ūle taze baldan dīl. ona ḳatarlardı biraz un sıḳılırdı onun te āda yaparlardı şindiki gibi ilaç yoḳ udu o zamannar genşlere genşler o zaman **(75)** ep āda yapınırlardı yā (…)”

Adı: AYŞE

Boba Adı: Yakup

Yer: Aşağı Pırnalı, 1931.

Konu: Savaş, göç.

-XXXIX-

“(22-08-2016-Pırnalı) -ömer. tamam, beş ḳardaş.

-Kaç kardaş?

-beş ḳardaş. beş ḳardaş ama onnar ḳoja mārebede üsīn ajajīm ali ajam onnar to şey ne çanaḳale mārebesinde o zaman orayı gitmiş gāliba. onnar onnar ḳaybolmuş ikijī ikijī ḳaybolmuş yāya ajam ḳalmış bobam yaḳıp e ömer ajam ömer ajam gene ḳalmış ama ömer ajam da o mārebede ḳaçmış. **(5)** o gene türkiyaya ayrıbola ḳaçmış türkiyada ayrılbol kūsünde demek türkiya ama demek kūsü ayrıbol. ayrıbola ḳaçmış açan yāya ajam sōra arārı o ḳardaşını araya araya yāya ajam ḳardaşını buldu. bu gidyoru ayrıbolda ḳardaşını buluyuru açan orda evlenmiş gene ajam, ömer ajam te, ömer ajam ayrıbolda evlenmiş. a onu orda dedi dīverdi sōra buldum dedi ajajīmı, ḳardaşını bulmuş. a bobajīm bĭrda ḳurtuldu. **(10)** bobam diyeri biz diyeri gittik açan diyeri on beş yaşındaymış o zaman bobam.

-Koja bozgunda mı?

-on beş yaşında o ḳoja mārebede, o ḳoja bozġunnuḳta on beş yaşında dedi te çojujaḳlar toplandıḳ dedi, deliḳanlılar on beş yaşındayın ben dedi, birer mendil dedi, çıḳardıḳ mendilleri dedi. (…) bizim tarafta bĭrda ama iç aḳlımda yoḳ. açan diyeri gittik üzüm toplārız diyeri topladıḳ **(15)** üzüm. epimize birer mendil doldurduḳ. açan baḳtıḳ üst taraftan ġavurlar gani olmuş onnar, asker gelirmişler patır kütür emen diyeri bobam mendilleri ḳoveriverdik uşlarını diyeri ordan ḳoşaraḳ ḳaçmış bobamīl onnar gelenen ḳā, ḳorḳudan ḳaçmış. tōndan sōra bobam nası olmuş nası olmamış sali, bu (…) bobası gene sali dede, açan sali dede diyeri yaḳıpta diyeri tüfek var diyeri. sōra sali dedenin çojūna gene ḳızını **(20)** verdi. tüfek var diyeri. nāpar sōra bu

a, bālamışlar bir ki adamcī bi yeri, tüfek var dī ep tüfek dipçīnne düvermişler ġavurlar. nāpar bobam, bobamı da zorlamışlar. sali dede demiş bunda da var. bobam diyeri düverlerdi beni, öldürüyorlar gāri diye nāpayın. dedim diye var var bende tüfek. ḳasım üstü ama dedim diye var bende tüfek düşün arḳama iki candırma, onnar gelirler arkam sıra ben ḳoşarak ḳoşarak **(25)** diyeri (…) açan sōra bu diyeri, bindim diyeri buñarın üstüne diyeri emen duvarın üstüne bindimneyin diyeri aşā başı atıldım buñar içine. ḳasım üstü gene dolu su oldūna diyeri. aman diyeri o candırmalar diyeri patır kütür patır kütür diyeri, dolu buñar da, emen bārılar, yaḳıp, bārılar yaḳıp, emen bobam diye çaḳ dibine urdum diyeri, dibinden çūverdim yoḳarı diyeri. emen benim omuzlarımdan tuttular diyeri. aşā başı beni **(30)** sarḳıttılar diyeri. o tüfek dipçī diyeri bi iner sırtıma bi biner bir biner. būldu būldu diyerler şindi diyeri da ölmesiñ dī gāri. açan be diyeri ḳalktım ben de, yaḳıp yaḳıp bilmiyeler gāri nāpsınnar diyeri. ondan sōra diyeri bobam baña diyeri ne kötek ne dūmek diyeri. a yanımda vardı bi kişi diyeri oncāzı öldürdüler, fırlattılar diyeri.

-*Türk mü?*

-tābi, **(35)** türk te.

-*Adı neymiş?*

-adını bilemem gāri. ama bobam te yaḳıp bobajīmı te çevirmişler. iç diyeri baña bi şey gārik demediler diyeri. ondan sōna diyeri, apıs ḳapamışlar ama neden gene apıs ḳapamışlar bobamı gene bilemem apıs yatmış sōra. apıs diyeri ḳapadılar beni diyeri, dūmemişler iç. sōra diyeri ben diyeri orda diyeri canım sıḳıldı diyeri. īsancıklar gelir gider nāpayın dedim diyeri. canım sıḳılır. **(40)** boncuḳ ısmarlamış. (…)”

Adı: ASAN

Baba Adı: Murat

Yer: Poçuval, 1941.

Konu: Kavın yapılış şekli.

-XL-

“(11-11-2015-Poçuval) -*O kavı nasıl yaparlardı?*

-onu ḳaynadırlardı.

-*Kaynadırlar mıydı?*

-yā, ateşte ḳaynadırlardı onu. külle ḳuyarlardı bir dal ḳūna.

-*Añlat onu nasil yaparlardı?*

-ḳavı yaparlardı. dēlim o fazla ḳayın, ḳayın ḳavını yaparlardı. ḳuyarlarda onu bıranġı dal ḳūnda, bıranġı görülerdi. ya su var o dal ḳūnda, onun içinde duruydu o. bayā bi zaman, beki de bir ay duruydu. **(5)** e onu çıḳarırlardı, soñra külle bulālardı, ḳuyarlardı ateşe, onu laḳır luḳur laḳır luḳur ḳayandırlardı. ḳaynattınnayın çıḳarıydı onnarı o, dizerdi bir iplē. bobam ūle yapardı.

-*Boban Mırat mı?*

-yene. onu çıḳarıydı, dışarda asardı. būle dışarda o ḳururdu. ḳurudunnayın vardı çaḳmaklar yapılı, yapardı bu şeyler, (…) yapardı o çaḳmakları. yaparlardı onu, soñra beyaz taş var ĭdı, o beyaz taşa **(10)** ḳuyardı o ḳavı tö būle, o kavı tö būle ḳoparıydı, te bu ḳadarjıḳ ḳoparıydı onu. o beyaz taşa ḳuyardı onu te būle, biraz uruydu te būle o çaḳmaḳla, urdu mu tutuşurdu. sōra sōra çoḳalırdı. sigarayı onunna yaḳarlardı. te būle ūraşırlardı bi zaman. sōra bu çaḳmaḳlar çıḳtı, demirdendi o çaḳmaḳlar.

-*Sipsi?*

-sūt avujundan. zurna yaparlardı, sipsi yaparlardı.

-Düdükleri anġı avuştan yaparlardı?

-düdükleri yaparlardı **(15)**.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

-A-

abu (IV/15): Abla.

açan (I/5): Ne zaman.

adam (XIII/130): Bir anlamı da "koca"dır. Metinde "koca" anlamında kullanılmıştır.

adamlıḳ (VII/30): Düğünde, bayramda, pazarda giyilen özel giyisiler.

Akçarmak (XIII/115): Beyazlamak, temizlemek.

Āḳıbet (XI/35): (Ar. "عاقبة") Yörüklerde "Galiba, herhalde" anlamındadır.

allālıḳ (VII/55): (Ar. "الله") Allah adına (Allah rızası için) cuma geceleri ve dini bayramlardan birkaç gün önce paylaştırılan ekmek/pişi.

ālantı (XXII/25): Şikâyet.

ālat (XIII/20): Armuda benzer bir tür meyve.

alemler (III/35): (Ar.) Başkaları.

alınmaḳ (IV/25): Felç olmak.

apteka (III/85): Eczane.

ār astalī (XXIII/60): Ölümcül astalık.

āretlik (XXIII/5): (Ar. "آخرة") Kızların, kadınların birbirlerine "arkadaş" anlamında kullandıkları söz.

arḳılıḳ (I/35): Çarpraz.

artlamaḳ (XXXVII/10): Geçmek.

artlamaḳ (XIII/100): Temizlemek, ayıklamak.

artmaḳ (XXI/5): "Büyümek" anlamında.

aviyet (XIII/170): Armağan. Düğünlerde verilen ya da uzaktaki tanıdık, akrabaların birbirlerine gönderdikleri hediye.

avşamlıḳ (MDD): Akşam yemeği.

ayat (XXXII/50): (Ar. "حَيَاط") Evin önü, havlusu.

aykırılarmış (VIII/30): "çağırırlarmış" anlamında.

ayrı çıkmaḳ (VII/95): Kızılalma-Karaman Yörükleri'nde "evlendikten sonra ana-baba evinden ayrılmak" anlamına gelen bir deyimdir.

-B-

bālı (III/55): (Bağlı) Samanların bağlanmış şekline verilen ad.

barza (XX/90): Eskiden Yörüklerin yetiştirdiği bir keçi türü.

baş (II/30): Tam.

bertikçi (XXII/10): Kırk dökük yapan kişi; kırıkçı, çıkıkçı.

beşe Ayları (XXXIV/10): Kedi, köpek, kurt gibi hayvanların çiftleşme ayı.

beyan (XXXI/30): (Ar. "بيان") Belli.

bişi (XXIX/25): Yağda kızartılarak pişirilen hamur yiyeceği. Anadolu'da lokma olarak bilinir.

bıldır (III/75): Geçen yıl.

boba (XX/80): Burada "büyük" anlamındadır.

bulamaç (X/45): Türkçe bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde: "sulu, cıvık hamur veya bu koyulukta yapılan çeşitli hamur yiyecekler" şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye'de de yaygın olarak kullanılan bir kelimedir.

bulaşmaḳ (XXXVII/30): Başlamak, bir işe başlamak.

bulġar günü (XXXVII/5): Bulgarların "hüküm sürdüğü dönem" demektir. Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri aynı şekilde Osmanlı dönemine "Türk Günü", Sırp dönemine "Sırp Günü" adlarını kullanmaktadırlar.

-Ç-

çaḳ (XXXIX/30): tā. Uzaklık bildirir.

çebeler (IV/15): (Srp.) Sırpça kökenli bir kelimedir. Sırpça'da "ćebe" şeklindedir ve Türkçe anlamı da "battaniye"dir.

çekilmek (VIII/45): Türkiyede kullanılan "Hareket etmek" kelimesi yerine kullanılmaktadır.

çeĺat (III/10): (Srp.) Çocuk.

çeple (I/60): (Mk. çepka "*чепка*") (Emir 2. tk. şh.) Kurcala.

çimdirmek (65): Türkçe bir kelimedir. "Banyo yaptırmak".

çirepene (VII/45): Tepsi şeklinde topraktan yapılmış ve içinde ekmek pişirilen bir kaptır.

çıḳ (XIII/50): 1. Sadece, yalnızca. 2. Saf, katışıksız, sade; karışık olmayan, katışık olmayan, melez olmayan.

çıkrık (XXX/75): Türkçe bir kelimedir. Yün eğirmek için kullanılan basit bir düzenek.

çırpmak (XIII/115): Vurmak; İnce bir şeyle vurmak.

çökelek (XX/60): Türkçe bir kelimedir. Küçük yumrulu ve dikenli tohumları olan bir bitkinin adıdır.

çöndek (II/32): Kertik.

çu̇verdim (XXXIX/30): (“çöğ-”) Zıplardım.

-D-

damlamaḳ (XXXVII/5): Mecazen “çok yorulmak” anlamına gelir.

dal (IX/35): “Dal” kelimesi anlam genişlemesine dönüşerek “ağaç” kelimesinin yerine de kullanılmaktadır

dalġa (XX/75): Burada “iş” anlamındadır.

dartı (XXV/30): Türkiye Türkçesinde “tortu” olarak kullanılan ve “bir çökelme sonunda bir sıvının dibine çöken katı madde/çökelti” anlamına gelen sözcüğün Kızılalma-Karaman Yörükleri arasında kullanılan şeklidir.

dayatmaḳ (VIII/40): Durdurmak.

demebelek (V/40) : Uzun ip veya urganların yuvarlak biçimde toplanmış şekli.

demek (IX/70): “Yani” anlamındadır.

deñe (III/15): Bak.

deñemek (III/15): Bakmak.

dere yapmak (II/30): Derede “Giysi yıkamak”.

dernek (XIII/170): Cumartesi.

dibek (VII/80): Taştan ya da ağaçtan yapılmış büyük havan.

dinar (XXII/30): Makedonya Cumhuriyeti para birimi.

dip (XIV(5): “tıpkı” veya “ta” anlamına gelen yöresel bir kelimedir.

dıḳız (MDD): Sıcak ve bunaltıcı hava.

dışarı (XXX/65): "Tuvalet" anlamı taşımaktadır. Metinde bu anlamda kullanılmıştır.

domakin (XXII/20): (Mk. domakin "*домаќин*") Makedoncadan Yörüklerin diline son zamanlarda geçmiştir, "Evcimen" anlamına gelmektedir.

domazet (IX/20): (Mk. domazet "*домазет*") Makedoncadan alıntı bir kelime olup "İç güvey" anlamındadır.

doñ Yā (VII/45): (Don Yağ) Bu Türkçe bileşik bir kelimedir. "donmuş, katı yağ" anlamındadır.

dölenmek (I/25): Dolanmak.

döşeme (VII/80): Türkçe bir kelimedir, "döşe-" fiilinden türetilmiştir. Büryana benzeyen, pirinçli, etli bir yemeğin adıdır.

drzava (IV/20): (Mk. drjava "*држава*") Yörükler "devlet" kelimesini kullandıkları halde son yıllarda Makedoncada "drzava" kelimesini de kullanmaya başlamışlardır.

düñür (VII/75): Ara bulucu, kız ile erkeğin evlenmeleri için aralarını bulan kişiye denir.

düzen (XIII/105): Tezgâh.

-E-

encek (VIII/45): Enik.

enceklemek (XXXIV/10): Eniklemek.

esah (XXXII/45): (Ar.) Gerçek.

-F-

frenka (X/50): Domates.

-G-

garasta (XX/90): Eskiden Yörüklerin beslediği bir keçi türü.

gavursannıḳ (XXXI/30): Gâvurların "hüküm sürdüğü dönem" demektir.

geçinmek (XXIII/70): "Ölmek" anlamındadır.

gelimbaşına (XXXIII/25): Kızılalma-Karaman Yörüklerine özgü olan bu kullanım "her geldiğinde, her geldiği zaman" anlamı vermektedir.

gergef (XIII/110): Farsça kökenli bir kelimedir, Türkçede yaygın olarak kullanılır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarar, çoğu dikdörtgen biçiminde olan çerçeve." şeklinde tanımlanır.

geri (XVIII/40): "Sonra" anlamındadır.

german (XXVIII/45): Almanya.

gornit (I/45): *(Mk.* "*горница*"*)* Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Yaban ahladı anlamına gelir.

gözer (XIII/140): Eleme aracı. Kalburun daha büyüğü.

gūnek (VII/95): Gömlek.

-İ-

incirlemek (III/85): İncir gibi olmak, incir şeklini almak. Metinde "meyvenin olgunlaşmasını" ifade etmektedir.

iktiza (XX/135): Gerekli demektir.

iktizarı tutmak (XXXIII/20): Doğru yazılışı "intizarı tutmak" şeklindedir. Türkiye Türkçesinde de aynen kullanılır.

ilenmek (XXVI/30): Beddua etmek.

ileriki (VII/75): önceki.

i̇rek (VII/95): (Eğrek) Hayvanınlar (keçi, koyun, sığır) bırındığı yer.

isĺa (XVIII/5): Güzel, iyi.

işleme (VII/30): Giyim.

işportalara (X/40): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Saçtan yapılmış, üzerinde yemek ve ekmek pişirilebilen soba/ fırın anlamına gelir. Makedonca yazılışı "şporet"tir.

İzbe (XIII/80): Ahır.

-I-

mızganmak (MDD): Kısa bir süre uykuya dalmak.

ırklamak (MDD): İlaçlamak.

ışkola (XXIII/25): (Srp. "*школа*") Okul.

-K-

ḳaba (XX/65): Bacakların üst kısmı.

ḳaçaḳ (XX/70): 1. elde yapılan tütün. 2. Kocaya kaçan kızın kaçak evlenmesi anlamında kullanılır.

ḳaçamaḳ (VII/50): Lapa: un, su ve çok az yağın kullanılarak hazırlandığı bir yemek türü.

ḳada (I/30): Küçük kardeş.

kadıncık (XIX/30): "Güzelce, iyice" anlamındadır.

kart (III/15): Yaşlı.

kapina (I/35): (Mk. "*капина*") Yörükler hem "Karamık" hem de "Kapina" kelimesini kullanmaktadırlar. Türkiye'de "Böğürtlen" olarak bilinen bitki.

kanta (XXXIV/5): (Mk. "*канта*") Teneke.

kanmak (XXVIII/50): İnanmak. Yörükler "Allah'a inanmak" yerine "Allah'a kanmak" ta demektedirler.

kasak (XX/85): Eskiden Yörüklerin giydiği bir tür giysi.

kasım (II/25): Kızılalma-Karaman Yörük takvimine göre "kışın başladığı gün"dür.

kakuş (VII/30): Yörük kadınları başörtülerinin "Bağlama biçimi"ne verdikleri ad.

kalçık (VII/40): (Kauçuk) Plastikten yapılan ve kolay kırılabilen madde.

kār etmek (XXVII/30): (Kahretmek). Yörükler'de "Rahatsız etmek" anlamındadır.

kat (VII/30): Türkiye Türkçesinde de aynen kullanılır. "Takım elbise" demektir.

katsa (III/90): Fıçı.

katık (VII/85): Ekmeğin dışında olan bütün yemeklerin genel adı.

ḳayān (XXXVII/10): Kayağan taşı.

ḳazal (MDD): (Ar. "غزل") Güz döneminde kuruyup dökülen ağaç yaprağı.

kebe (XX/110): Battaniye, örtü.

kelek (XX/80): Fazla büyüyememiş ağaç.

kendli̇ncek (MDD): (Kendiliğince) "kendisine göre" anlamına gelir.

kesat (XXII/25): Az, bir şeyin çok az olması.

keşkek (VII/80): Buğdaydan yapılan bir yiyecek.

kezlemek (MDD): Nişan almak.

kıç (IV/5): Bacak.

kıh̬ı (MDD): Kuru; sulu olmayan kabak, patates demektir. Yörükler "kıhı kompir, kıhı kabak" demektedirler.

kılıf (IX/35): Yer biçimi; Burun. Yöresel olarak "çok yüksek olmayan, uzun dağ sırtı" anlamında Türkçe bir kelimedir.

kırklanma (VII/55): Yeni doğum yapan kadına ve bebeğe 39. gününde yapılan tuzlama ve yıkanması anlamında kullanılır.

kırklar (XXV/5): Nevruz.

kırkma (XIII/180): Türkçe "kırk-mak" eyleminden türemiş olan "kırkma" kelimesi Kızılalma-Karaman Yörükleri'nde kızlıktan gelinliğe geçişi simgeleyen "kesilmiş saç biçimi"dir.

kırmısā (XXIV/20): Tolu.

kıvrak (XIII/165): Yörük gelinlerinin başlarındaki takkelerin üstüne koyulan ince örtü.

kıyışmak (XXIII/50): Cesaret etmek.

koca allah (XVII/5): "Yüce Allah" demektir. Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Allah'ı "koca" sıfatıyla, Tanrı'yı "Ulu" sıfatıyla kulanırlar. Örneğin Koca Allah, Ulu Tañrı derler.

koja bozġun (XXXIX/15): Balkan Savaşlarına (1912/13) Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri "Koja Bozgun" demektedirler. Balkan Savaşlarının diğer Balkan Türklerinde olduğu gibi Yörüklerde de "Bozgun" olarak adlandırılmış.

ķompir aşı (X/20): Patates aşı.

koliba (XXIII/20): (Far. "*kulbe*") Külübe.

konak (XXX/60): Kelebek.

konata (I/20): (Srp.) Sansar.

kopa (III/60): (Mk. "*копа*") Yığın.

kopliş (XXXVIII/65): (Mk. "*коприва*") Isırgan otu.

kopmak (VII/10): Gelmek.

koşturmak (MDD): Bir işi takip etmek, bir işle ilgilenmek, bir işin üstüne olmak.

koyu yurt (VII/35): Yoğurt.

koyun astalī (V/15): "brusello" veya "bruselloz" diye adlandırılan bulaşıcı bir küçük baş hayvan hastalığı.

koz (II/25): Ceviz.

kör Bağırsak (V/10): Türkçe bir kelimedir. "apandisit" denilen hastalık.

körlemek (XXXVII/35): Bir amaç uğruna gözü karartıp gitmek.

kösüre (MDD): "Bıçak, balta bilemeye yarayan taş"

kümbet (XXVIII/5): Soba.

kuskuz (VII/45): Sonbaharda hazırlanıp kışın tüketilen bir yemek.

kutre (VIII/30): (Mk. "*кутре*") Köpek yavrusu; Enik.

kutura (I/40): Türkiye Türkçesinde "götürü" olarak kullanılan sözcüğün Makedonya Türkleri arasında kullanılan şeklidir. Balkan coğrafyasında yaşayan Slav kökenli milletler de bu sözcüğü kullanır. "Türk Dil Kurumu Sözlüğünde: "Para ile satın alınan şeyler veya para karşılığında yapılan işler için toptan (fiyat verme)." şeklinde tanımlanır.

kuz (I/20): Kuzey.

-L-

lapırdamak (XXXI/5): Gevşemek.

lastar (XXIX/25): (Mk. "*ластар*") Uzun ağaç.

lastik (V/40): Hortum.

linklemek (I/65): Zıplamak.

-M-

māna (IV/15): Bahane

manzıla kalası (XXXIII/5): Bu bir ilençtir. Yörük kadınlarının en çok kullandığı beddua.

manca (VII/45): (İt. "*Mangia*") Her tür sulu yemek.

mārama (XIII/160): Genç kızların veya yeni gelinlerin örtündüğü bir tür beyaz baş örtüsü.

mare (III/60): 1. Bu bir ünlemdir. 2. Karı-kocanın birbirine seslenmek için kullandıkları söz.

maytap oynamak (IX/60): Dalga geçmek.

mīt (XIII/75): (Ar. "ميّت") Ölü.

mırçalık (MDD): Baharda yetişen bir bitkidir.

mısmıl (XXXII/20): Sağlam.

mumi (XIII/165): başa örtülen bir tür başaörtüsü.

mutun (VII/30): Tahta yayık.

-N-

namnı (MDD): Tırpanla biçilmiş otların bir sıra şeklinde dizilişi.

nāra (XXXIII/20): (Ar.) bağırma, haykırma.

nariyed (XIII/90): Vergi.

niyendelemek (XXX/70): Çuvaldızla şekilli kumaş dikmek.

-O-

okumak (VII/80): Çağırmak, davet etmek.

okunmak (VII/15): Kızılalma-Karaman Yörükleri "senin soyadın ne?" soru şekline "sen nasıl okunuyorsun?" da derler.

oñmak (X/55): (Olgunlaşmak) Meyvelerin, sebzelerin olgunlaşması.

osatka (XXXIX/25): (Srp.) Buğday.

otalanmak (XIII/35): Zehirlenmek.

-Ö-

örtlemek (MDD): Örklemek "hayvanları çayıra iple, urganla bağlamaya" denir.

ötiye gün (III/75): dünden önceki gün; bu günden iki önceki gün.

-P-

paça (XIII/105): Kızılalma-Karaman Yörük kadınlarının düzende (tezgahta) dokuyup giydiği bir tür karalı, beyazlı don.

pakos (V/35): (Mk. "*пакост*") Büyük ziyan.

pelit (XX/130): (Ar.) Palamut.

peşin (III/5): Önce.

peşkeş (XIII/170): (Far. "Pīşkeş") Yörüklerin düğünlerde verdikleri armağan.

petrol (X/55): (Mk. "*петров ден*") Makedoncadan Türkçeye geçmiş ve kısmen değişikliğe uğramış bir sözcüktür. Makedoncası: "Petrov Den"dir. "Aya Petro Günü" anlamına gelen ve 2-3 Ağustosta kutlanılan, Hristiyanlarca kutsal sayılan bir gün. Yörükler ise bu günü "yaz yarısı bayramı" olarak kutlarlar.

pileve (XIII/140): (Mk. "*плева*") Makedoncadan Türkçeye geçmiş ve kısmen değişikliğe uğramış bir sözcüktür. "Çok ince dövülmüş saman kırıntıları" anlamına gelir.

pislemek (XXXVII/10): Yörük çocuk dilinde "Ağlamak" anlamına gelir.

polok (XXXIX/10): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. "demet" anlamına gelir.

porta (XXXI/45): Büyük kapı.

poroznik (XXII/30): (Mk. "*порезник*") Vergi toplayan görevli, alımcı.

pusta ḳalası (XXX/85): (Mk. "*пусти*") "Lanet olası".

püpü (III/15): Yörük çocuk dilinde "sığır" anlamına gelir.

pürgü (MDD): (Bürgü) Başörtüsü.

-R-

ramazan tutmak (XXXII/50): "Oruç tutmak" anlamına gelir.

rasat (XXXII/20): (Mk. "*pacaо*") Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. "meyve veya bitki fidanı" anlamına gelir.

-S-

safa (XIV/5): bardak.

samsa (XXXVIII/45): Yemek türü. Özel günnlerde (düğün, bayram…) yapılır.

sān (IV/10): (Sağan) Yoğurt, süt gibi ürünlerin genel adı.

sāra (XI/20): Hava durumu; serinlik.

saybi (XXX/15): (Ar.) Burada "kocası" anlamındadır.

sebepli (XXX/65): Burada "faydalı" anlamındadır.

seslemek (XXX/65): Dinlemek.

sipsi (XL/15): Söğüt ağacından yapılan düdük.

sirselemek (XIII/25): Silkelemek.

sızdırma (XXV/30): Kış yemeği. Türkçe bir kelimedir. Bir tür et kavurması anlamında kullanılır.

sızmış ya (VII/40): Kaynatılarak eritildikten sonra donan tereyağdır.

sözüñ tañrı kulāna (XXX/50): *"sözüñ tañrı kulāna"* deyişi Kızılalma-Karaman Yörükleri'nde bir dilek, bir duadır. Bu, Yörüklerin kendilerine özgü yaptığı

bir dilek, yakarış, dua biçimidir. Arapça "İnşallah" kelimesine karşılık olarak kullanılmaktadır. Konuşmalarda, kendisi için "iyi ve güzel" dileklerle konuşan karşıdaki kişiye, söylediği sözü, "Tanrı duysun/işitsin ve karşılığını versin" anlamında bir dilektir.

soba (III/25): (Mac.) Oda

sūmak (XXXIV/5): (Soğmak) hayvanların südünün kesilmesi, kuruması durumu.

stopanḳa (VI/10): (Mk. "*стопанка*") mal, lanet.

supa (MDD): Çorba.

.

-Ş-

şırlān (VII/45): "sıvıyağ" anlamına gelen yöresel bir kelimedir.

-T-

taksüret (XIX/10): (Ar.) Doğru yazılışı "taksirat" şeklinde olan ve Arapçadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. "kusurlar", "suçlar" anlamına gelir. Ancak Kızılalma-Karaman Yörükleri arasında "kader" anlamında da kullanılmaktadır.

tañrı (XXX/50): Allah.

tañrının günü (III/60): "Her Allah'ın günü anlamında" bir ifadedir.

tāta (XXXII/20): 1. Tahta. 2. Tütün tohumu, fidesi ekilen yer.

tayfa (XIII/135): (Ar.) Yörüklerde "aile" anlamına gelir.

tekmil (XXII/20): (Ar.) Bütün, hepsi, tüm.

tereke (XXXI/40): Tahıl ürünlerinin genel adı.

tespih (MDD): Arapçadan Türkçeye geçmiş olan tesbih (tespih) sözcüğünün yöredeki kullanılan şekli. Ölülerin ardından çekilir.

tezlik Taşı (II/32): Üzerinde giyisi yıkanılan taş.

tiyelli gömlek (MDD): Türkiye Türkçesinde "teğelli gömlek" şeklinde ifade edilir.

tırampa (XXX/15): değiş-tokuş.

tırsa (XIII/180): "Soy" demektir.

tokuç (II/30): Giyisi yıkamaya yaran tahtadan yapılmış alet.

tokarlanmak (VII/90): Yuvarlanmak.

toklu (XVIII/25): Bir yaşında koyun.

tokujun (XIII/140): Demetlerin bir araya getirilerek yığılmış hali.

topka (VII/100): Dört-beş dizi tütünün bir araya getirilmiş biçimi.

torta (XIII/180): Pasta.

tuba (XXXIII/5): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. "plastik bidon" anlamına gelir.

tumpe (I/55): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. "küçük tepe" anlamına gelir.

tura (XIII/160): Kıvrak. Kızılalma-Karaman Yörük kadınlarının başlarına örttüğü bir tür başörtüsü.

tütsü (XXV/5): Duman.

-U-

uçtu (XI/35): öldü.

ulaşık (XXXVII/25): Çökelek.

ūmaç (X/45): Elle ufalanıp hamurdan yapılan bir tür çorba.

ūraḳlanmış (IV/15): Çarpılmış.

urba (VII/60): (İt. "*Roba*") Giysi.

-Ü-

üleştirmek (VII/50): Paylaştırmak.

ūleje (XXXVII/35): (Öylece) Burada "bedava" anlamı varıdır.

-V-

vaḳıtım (VII/40): (Ar.) Arapça olan bu kelime metinde "gücüm" anlamında kullanılmıştır.

valasfa (IX/45): Abaların boyandığı yer.

veryesir olmak (XXXIII/10): Mahvolmak.

vırızma (XXXIV/15): (Mk. "*врзма*") "kınaptan örülmüş içine saman koymaya yaran bir tür ağ"

vırtne (XIII/100): Yapağı temizleme aleti.

-Y-

yarmak (III/10): Böbeğin, kuzunun, oğlağın sütten kesilmesi.

yarmak (XI/20): Kızılalma-Karaman Yörükleri'nin "Ameliyat yapmak" kelimesine karşılık kullandıkları kelime.

yalıkmak (XXXIV/10): Kancık köpeğin çiftleşmesi.

yalımak/yalamak (XIII/25): Parlamak. Şimşeğin parlaması.

yanaştırmak (XI/5): Belli bir dönem (genelde altı ay) para karşılığı çobanlık yaptırmak.

yarımlık (XI/20): Türkçe bir sözcüktür. "Kasık fıtığı" denilen hastalık.

yatırmak (XI/55): Güreşte yenmek, rakibinin iki omuzunu yere getirmek.

yavsı (XX/110): Kenenin küçüğü. Hayvanların kanını emen bir tür parazit.

yǐnik (III/20): (Yiğinik) "Hafif" demektir.

yīn (III/60): (Yığın) Budanmış meşe dallarından bir yere yığılarak hazırlanan kışlık hayvan yiyeceği.

yüñ (XXIV/5): Kuzu yapağısı.

-Z-

zadurġa (IV/20): (Mk. "*задруга*") Makedoncadan Yörüklerin dilinine geçmiş "Kooperatif" anlamında bir kelimedir.

zār (I/15) : (Zağar) Av köpeği.

zāre (XIII/55): (Ar. "ذخيرة") Gerektğinde kullanılmak için saklanan arpa, buday türünde ürünler.

zembil (XX/125): (Ar. "زنبيل") Hasırdan örülmüş torba.

zemere (III/25): (Ar. "زمهرير") Kışın en soğuk olduğu dönem, kara kış.

zınap (III/80): (Mk. "*синап*") Makedocadan geçmiş bir kelimedir. Anlamı "Hardal"dır.

EKLER

Fotoğraflar

(Aktaş Pırnalı köyünden Yörükler)

(Yer: Kızılalma-Karaman Yörüklüğü)

(Poçuval köyü)

(Yörük düğünü-Kutsa köyü)

(Alikoç köyünden sözlü derleme yaparken)

(Kocalı köyünde Yörük kadınları)

(Yörük kızı-Kocalı köyü)

(Yörük kızı-Kocalı köyü)

(Koyunlar ve Kızılalma-Karman Yörüklüğü)

(Yörük kızı-Aktaş Pırnalı köyü)

(Kaynak kişilerden Rüşüt oğlu Ömerali-Kurfallı köyü)

(Kaynak kişilerden Ali kızı Saliye-Hocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Emin kızı Ayşe-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Mümün oğlu Dalip-fotoğraf Radanya köyünde çekilmiştir.)

(Kaynak kişilerden Asan kızı Gülçe-Kutsa köyü)

(Kaynak kişilerden İsmayil oğlu Ahmet ve hanımı Feyziye-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Yaşar oğlu Ahmet-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden İzet kızı Avse-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Camayil oğlu İsmayil-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Ali kızı Cavayır-Alikoç köyü)

(Kaynak kişilerden Emin oğlu İbrayım-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Rıza kızı Ayşe- Hocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Mehmet oğlu Yaşar-Alikoç köyü)

(Kaynak kişilerden Sali oğlu Rayif-Kutsa köyü)

(Kaynak kişilerden Rıza kızı Nazife-Şaşavarlı köyü)

(Kaynak kişilerden Osman kızı Fatime-Aktaş Pırnalı köyü)

(Kaynak kişilerden İbrayım kızı Nazife-Kurfallı köyü)

(Kaynak kişilerden Ali kızı Yaşa-Şaşavarlı köyü)

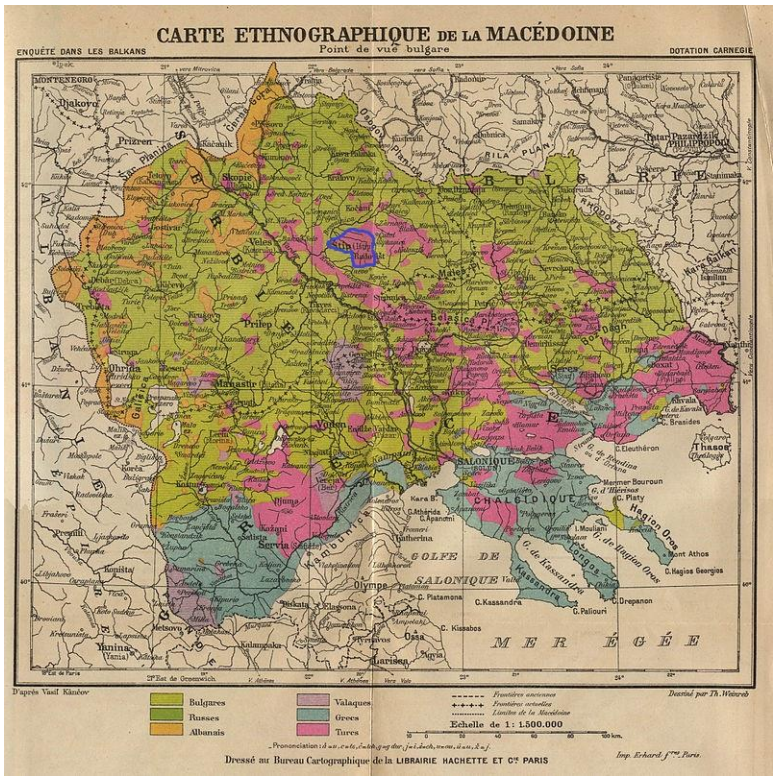

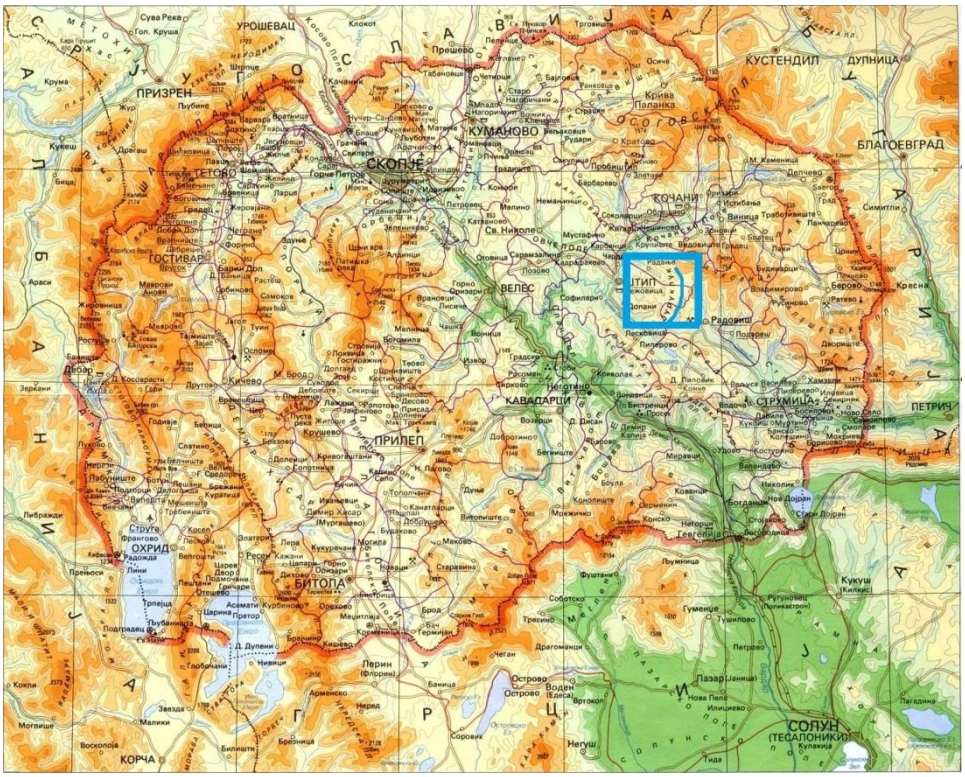
(Kaynak kişilerden Tayip kızı Nuriye-Aktaş Pırnalı köyü)

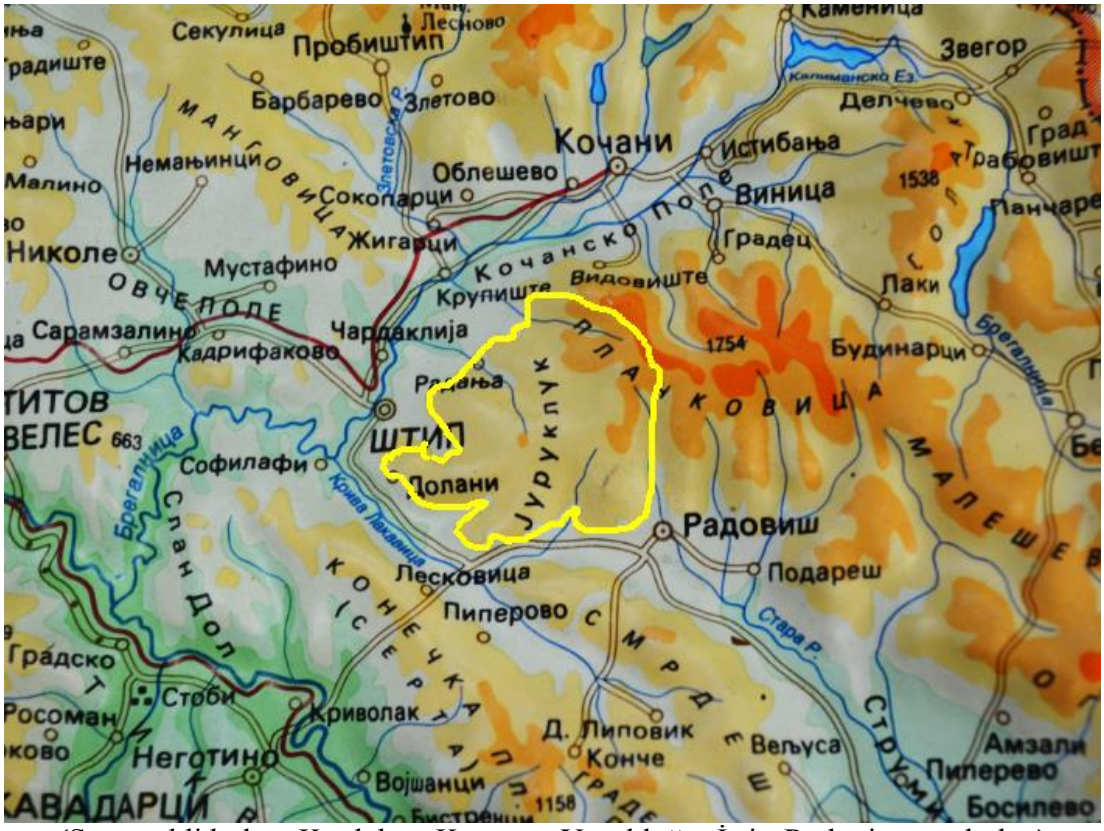
(Hocalı Köyünden Yörük kadınları)

Haritalar

(Makedonya Cumhuriyeti haritasında “Yörüklük”)

(Sarı renkli bölge: Kızılalma-Karaman Yörüklüğü: İştip-Radoviş arası bölge)